

1 Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande frågor rörande säkerhetsordningen på global nivå, en alleuropeisk säkerhetsordning och svensk säkerhetspolitik. De tre nivåerna relateras också till varandra.

Utifrån ett globalt perspektiv avhandlas främst folkrättsliga problem, frågor med anknytning till FN och konflikthantering (avsnitt 5.1). I sin diskussion om en europeisk säkerhetsordning (avsnitt 5.2) fokuserar utskottet på ett antal betydelsefulla organisationer, särskilt då på EU, Europarådet, OSSE och Nato. Därutöver ägnar utskottet speciell uppmärksamhet åt konflikten på västra Balkan. Efter en behandling av utgångspunkterna för Sveriges säkerhetspolitik belyser utskottet även svenskt deltagande i det europeiska säkerhetssamarbetet med tonvikt på fredsfrämjande verksamhet (avsnitt 5.3). Avslutningsvis (avsnitt 6) görs ett perspektivskifte, varvid den internationella säkerhetsordningen belyses utifrån det bredare säkerhetspolitiska begreppet. Härvid relateras säkerhet till områden som bistånd, utrikeshandel, miljö m.m. Varje avsnitt inleds med en sammanfattning av utskottets huvudsakliga synsätt och ställningstaganden.

Utskottet har berett de här aktuella frågorna under längre tid och med delvis annorlunda arbetsmetoder än de traditionella. Som en följd härav har tyngdpunkt lagts mera på större sammanhang än på strävan efter aktualitet beträffande enskildheter.

Betänkandet är baserat på

- regeringens skrivelse 1999/2000:69 Redogörelse för verksamheten inom organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under år 1999,
- regeringens skrivelse 1999/2000:70 Redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1999,
- regeringens skrivelse 1999/2000:130 Sverige i Förenta nationerna,
- regeringens skrivelse 2000/01:2 Att förebygga väpnade konflikter,
- Sveriges delegations vid Europarådets parlamentariska församling redogörelse 1999/2000:ER1 angående verksamheten under 1999 samt

- ca 350 motionsyrkanden från de allmänna motionstiderna 1998/99, 1999/2000 samt 2000/01. 2000/01:UU4

Reservationer har på olika punkter gjorts av Moderaterna, Vänsterpartiet, Kristdemokraterna, Centern, Folkpartiet samt Miljöpartiet.

2 Skrivelserna

Regeringen yrkar i skrivelse 1999/2000:69 Redogörelse för verksamheten inom organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under år 1999 att riksdagen tar del av skrivelsen.

Regeringen yrkar i skrivelse 1999/2000:70 Redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1999 att riksdagen tar del av skrivelsen.

Regeringen yrkar i skrivelse 1999/2000:130 Sverige i Förenta nationerna att riksdagen tar del av skrivelsen.

Regeringen yrkar i skrivelse 2000/01:2 Att förbygga väpnade konflikter att riksdagen tar del av skrivelsen.

3 Redogörelsen

Sveriges delegation vid Europarådets parlamentariska församling överlämnar redogörelse 1999/2000:ER1 angående verksamheten under 1999 för riksdagens kännedom.

4 Motionerna

4.1 1998/99

1998/99:U12 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att folkmord och folkfördrivning bör kunna utgöra grund för ingripanden enligt FN-stadgan och att Sverige i FN bör verka för en förändring av FN-stadgan i enlighet med detta.

1998/99:U201 av Gudrun Lindvall m.fl. (mp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktning av FN:s verksamhet på mindre örikens utveckling.

1998/99:U202 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen skall verka för att Världsbanken och andra s.k. Bretton Woods-institutioner bör inordnas i FN-systemet.

1998/99:U401 av Sofia Jonsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om permanent ungdomsrepresentation i den svenska FN-delegationen.

1998/99:U602 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i det internationella samarbetet inom FN bör föreslå att dess generalförsamling får en utförlig rapport och genomför en årlig debatt om läget beträffande mänskliga rättigheter och demokrati i medlemsländerna,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ekonomiska sanktioner.

1998/99:U614 av Annika Nilsson och Morgan Johansson (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att inkludera en ungdomsrepresentant i regeringsdelegationen till FN:s generalförsamling,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att det är Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) som får nominera en ungdomsrepresentant i regeringsdelegationen till FN:s generalförsamling.

1998/99:U620 av Margareta Viklund (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör ta initiativ till att frågan om prenatal könsdiskriminering förs upp på dagordningen för FN:s generalförsamling,

1998/99:U627 av Margareta Viklund (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att krigsförbrytare grips och ställs inför rätta vid Haagdomstolen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vetorätten i FN:s säkerhetsråd och säkerhetsrådets sammansättning bör ses över,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ett varningssystem bör inrättas så att FN:s konfliktförebyggande insatser kan sättas in i tid och ge resultat.

1998/99:U632 av Margareta Viklund m.fl. (kd) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ställa de ansvariga för etnisk rensning och folkmord inför Haagdomstolen,

1998/99:T803 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör ta initiativ till en FN-konferens om IT,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationellt personnummer,

1998/99:A801 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ta initiativ till en FN-konferens om mansrollen,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ta initiativ till en FN-konferens om mansrollen,

4.2 1999/2000

1999/2000:U21 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen bör avlämna en årlig FN-skrivelse till riksdagen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det olyckliga i att FN-sanktioner kombineras med enskilda staters militära åtgärder och deras egenmäktiga tolkningar av FN-beslut,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vetorätten inte skall vara ett privilegium för vissa länders regeringar i FN när det gäller beslut om ingripanden i internationella konflikter,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den demokratiska insynen i Världsbankens verksamhet,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillsättningsförfarandet när det gäller posten som FN:s generalsekreterare,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om folkrörelsernas delaktighet i FN:s verksamhet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ungdomsrepresentant i den svenska FN-delegationen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att u-länderna garanteras en starkare ställning i ett utvidgat säkerhetsråd,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om barnens rättigheter och det internationella biståndet,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vetorätten i FN:s säkerhetsråd,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tjänstetillsättningssystemet när det gäller att tillgodose såväl behovet av ökad kompetens som förbättrad kvinnorepresentation inom FN,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ett ekonomiskt säkerhetsråd bör förberedas på svenskt initiativ inom FN-arbetet,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om hur miljöproblem och naturkatastrofer orsakas av rika industriländer men drabbar befolkningen i fattiga länder,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om varningssystem, säkerhetsåtgärder och skuldavskrivningar i samband med miljökatastrofer i fattiga länder,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett revisionsorgan som undersöker och redovisar i vilken utsträckning olika FN-beslut förverkligats.

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör stödja de i Carlsson/Ramphal-rapporten föreslagna ändringarna av FN-stadgan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör driva på för att fler steg tas mot att i praxis inskränka möjligheten att använda vetorätten i FN:s säkerhetsråd,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att betydligt större satsningar bör göras för att förbättra förutsättningarna för det svenska försvaret att delta i internationella insatser i bl.a. FN-regi,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör intensifiera sitt arbete med att dels försvara, dels förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna genom Sveriges såväl multilaterala som bilaterala samarbeten,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige agerar snabbt och tydligare markerar avstånd mot länder som kraftigt bryter mot de grundläggande mänskliga rättigheterna,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige senast halvårsskiftet 2001 bör ratificera avtalet om att inrätta en oberoende internationell brottmålsdomstol,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att komplettera folkrättens grundregel med en nödvärnsrätt,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i de fall en användning av en nödvärnsrätt blir aktuell skall det rapporteras till rådet på samma sätt som FN-stadgan föreskriver då ett medlemsland handlar i självförsvar,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för att rösträtten i generalförsamlingen fräntas de medlemsländer som ej betalar sin medlemsavgift fullt ut,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige skall arbeta för att ett fjärde mål för FN:s verksamhet som fokuserar på valfrågor införs,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i FN skall arbeta för att en samordnande funktion för FN:s arbete i valfrågor införs,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utlovade svenska bidrag till FN:s organisationer verkligen betalas ut i tid,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljning av FN-konferenserna,

1999/2000:U23 av Jan Erik Ågren m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för ett helt departement inom FN-sekretariatet för "tidig-varning", med en egen undergeneralsekreterare och direkt koppling till säkerhetsrådet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige snarast ratificerar stadgan om en internationell permanent brottmålsdomstol,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för ett globalt program för att hindra en okontrollerad spridning även av s.k. lätta vapen,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för att det snabbt, efter ett beslut i säkerhetsrådet om fredsfrämjande insats, skall kunna upprättas ett FN-högkvarter i konfliktregionen,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige skall verka för en hög beredskap inom det fredsfrämjande arbetet även för snabba civila insatsstyrkor,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utbildningsinsatserna måste ökas för att förstärka de afrikanska ländernas fredsfrämjande kapaciteter,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att kombinera negativa ekonomiska sanktioner med positiva åtgärder för att bl.a. stärka det civila samhället i mottagarlandet,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ekonomiska sanktioner bör underordnas ett tydligt politiskt mål,
9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktade sanktioner mot politiska eliter i mottagarlandet,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige inleder en diskussion inom FN om vilka kriterier som bör gälla vid eventuella framtida humanitära interventioner,
11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ytterligare utreda om generalförsamlingen kan överta ansvaret för fred och säkerhet då säkerhetsrådet misslyckas med att ta sitt ansvar,
12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen bör verka för att även FN antar målet att halvera antalet människor som lever i extrem fattigdom till år 2015,
13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för handelsliberaliseringar även inom de områden där utvecklingsländerna har komparativa fördelar,
14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ökning av det internationella biståndet med framför allt ekologiskt hållbara produktionsmetoder,
15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att FN bör sätta upp mål för att minska andelen människor som saknar tillgång till rent vatten och adekvata sanitära faciliteter,
16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att FN bör arbeta fram program för hur IT-användningen kan ökas och breddas till utvecklingsländerna,
17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör verka för ett ökat samarbete mellan näringslivet

och regeringen för gemensamma IT-satsningar riktade mot utvecklingsländerna,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige mer aktivt bör stödja den av WHO ledda kampanjen mot malaria,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att FN bör arbeta fram en explicit målsättning för att hindra spridningen av hiv/aids,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att öka samarbetet mellan FN, nationella regeringar och läkemedelsindustrin för att öka forskningen och produktionen mot de fattigas sjukdomar,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige såväl nationellt som tillsammans med andra FN-länder ökar sitt samarbete med internationellt verksamma företag för att främja mänskliga rättigheter,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör upprätta ett handlingsprogram för de mänskliga rättigheterna,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en total översyn av managementfrågorna inom FN:s organisationer,

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör driva linjen att EU endast behöver tala med en röst i FN:s säkerhetsråd,

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att FN bör söka nya kompletterande vägar för finansiering,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör öka informationssatsningarna om FN,

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige upprättar bättre kontakter för informationsutbyte med de svenskar som arbetar i FN-systemet,

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bättre utnyttjar den kompetens och erfarenhet som svenskar som har arbetat i FN-systemet besitter,

1999/2000:U202 av Ingrid Burman m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om handlingsprogram för genomförande av handlingsplanen från FN:s kvinnokonferens.

1999/2000:U204 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att FN skall genomföra en satsning på fred i Afrika,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en afrikansk freds- och säkerhetsordning,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör stödja de i Carlsson/Ramphal-rapporten föreslagna ändringarna av FN-stadgan,

1999/2000:U216 av Elver Jonsson m.fl. (fp, c) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige engagerar sig i en särskild samlad aktion för att uppnå fred och försoning i de krigsdrabbade länderna i centrala och västra Afrika,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att understödja fredsaktioner som skulle komma den afrikanska kontinenten till del.

1999/2000:U402 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att samla världens länder bakom ett förnyat åtagande för fred, rättvisa och hållbar utveckling,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att göra miljöfrågan till en huvudfråga för FN,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre koordinering av ansträngningar inom FN på olika områden,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ny generation av fredsbevarande operationer,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samarbetsbaserade kooperativa metoder och metoder för tidig varning, strukturell prevention m.m.,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett utvecklat och förfinat sanktionsinstrument,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om SHIRBRIG och multifunktionella fredsbevarande styrkor,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regionala samarbetsorgan med säkerhetsfrämjande inriktning bör uppmuntras att axla ett större ansvar,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om FN som koordinator för länder och organisationer i utvecklingen av det multilaterala biståndet,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vetorättens avskaffande,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att världens länder solidariskt och efter bärkraft måste leva upp till sina åtaganden visavi FN,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en europeisk fredsordning,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om OSSE som den centrala alleuropeiska organisationen för konflikt-förebyggande och konfliktläkande arbete m.m.,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om OSSE:s status som regional organisation under FN-stadgan,

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Europarådets betydelse för utvecklingen av demokrati och rättsstatskonceptet,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om strukturella riskfaktorer och strukturförändrande åtgärder,

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Sveriges internationella insatser inom områden som lagstiftning, utveckling av det civila samhället m.m.,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om enskilda organisationer som en viktig resurs i det konfliktförebyggande arbetet,

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ta till vara nationell och internationell forskning,

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konfliktförebyggande strategier.

1999/2000:U403 av Björn Leivik (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag på hur fortsatt svensk militär närvaro i Bosnien-Hercegovina kan möjliggöras i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag på hur de civila och militära insatserna kan samordnas i enlighet med vad som anförts i motionen.

1999/2000:U405 av Sten Tolgfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Folkrepubliken Kinas kärnvapenprogram,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Nordkoreas kärnvapenprogram,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Folkrepubliken Kinas hot om våld mot Taiwan,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen bör driva frågorna om Folkrepubliken Kinas kärnvapenprogram, samt hot om våldsanvändning mot Taiwan, inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken i EU.

1999/2000:U406 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i FN föreslå att utarmat uran förbjuds i projektiler och stridsvagnar enligt vad som anförts i motionen.

1999/2000:U409 av Sten Tolgfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EU:s möjlighet att agera inom det vida säkerhetsbegreppets alla delar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att framtida europeiska säkerhetspolitiska lösningar inkluderar en bevarad transatlantisk solidaritet,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör ingå i en alleuropeisk säkerhetsordnings alla delar,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att Sverige stöder de baltiska ländernas ambition att ingå i en alleuropeisk säkerhetsordnings alla delar, inklusive deras arbete för Natomedlemskap.

1999/2000:U411 av Mariann Ytterberg och Pär Axel Sahlberg (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av insatser för freds- och icke-våldskultur,

2. att riksdagen beslutar att ett svenskt handlingsprogram för en freds- och icke-våldskultur utarbetas.

1999/2000:U412 av Sten Tolgfors och Henrik Landerholm (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en ny neutralitetsutredning som har mandat att granska tiden mellan 1969 och 1989 tillsätts,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Sveriges säkerhetspolitiska definition.

1999/2000:U415 av Karin Wegestål och Bengt Silfverstrand (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om OSSE:s parlamentarikerkonferens resolution i enlighet med den svenska delegationens förslag.

1999/2000:U416 av Jan Erik Ågren m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige måste fortsätta att utveckla sin förmåga vad gäller deltagandet i fredsfrämjande insatser under 7 kap. i FN-stadgan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ny generation av fredsfrämjande insatser där civila och militära enheter samverkar,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regionalisering av den fredsfrämjande verksamheten,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om effektivisering av den fredsfrämjande verksamheten inom FN,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av ett snabbt politiskt beslutsfattande,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om finansiering i samband med beslut om fredsfrämjande insatser,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utvärdering av finansieringen av den fredsfrämjande verksamheten,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att deltagandet i internationella fredsfrämjande operationer inte får urholka det nationella totalförsvaret,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att se över den totala strukturen av den fredsfrämjande verksamheten,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bättre samordning mellan olika nationellt involverade instanser,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att se över hur återbetalningen av medel från FN hanteras.

1999/2000:U417 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i Europarådet verka för EU-parlamentets rekommendation om möjligheterna att inrätta en europeisk civil fredskår i enlighet med Europaparlamentets beslut,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa förutsättningarna för ett institut för internationell konfliktlösning, konflikthantering och krigsföregripande insatser.

1999/2000:U507 av Sten Tolgfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EU:s mandat att agera för freden,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av restriktivitet i användandet av veto i EU:s fredsarbete.

1999/2000:U604 av Sten Tolgfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EU:s mandat att agera för freden,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av restriktivitet i användandet av veto i EU:s fredsarbete.

1999/2000:U606 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige internationellt mer aktivt bör arbeta för att de homo- och bisexuellas rättigheter inte kränks,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör driva att de homosexuellas rättigheter förs in i de internationella konventionerna.

1999/2000:U607 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att folkmord och folkfördrivning bör kunna utgöra grund för ingripanden enligt FN-stadgan och att Sverige i FN bör verka för en förändring av FN-stadgan i enlighet med detta,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i den bilaterala dialogen och inom EU verkar för en struktur för att främja och kontrollera respekten för mänskliga rättigheter och demokrati i södra Afrika,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i det internationella samarbetet inom FN föreslår att dess generalförsamling får en utförlig rapport och genomför en årlig debatt om läget beträffande mänskliga rättigheter och demokrati i medlemsländerna,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ekonomiska sanktioner.

1999/2000:U615 av Margareta Viklund (kd) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att folkrätten vidareutvecklas, bl.a. vad gäller humanitär intervention.

1999/2000:U621 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, kd, c, fp, mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i FN, EU och i andra internationella forum skall arbeta för att de mekanismer som inrättats för att kontrollera efterlevnaden av deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna ges större resurser,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör agera för att öka anslutningen och uppslutningen kring FN:s konvention om diskriminering av kvinnor,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige skall fortsätta och intensifiera sitt arbete för dödsstraffets avskaffande genom både sina bilaterala kontakter med länder som fortfarande har dödsstraff och i mellanstatliga organ som FN, EU, OSSE och Europarådet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i internationella forum skarpt kritiserar och protesterar mot att ungdomar döms till döden och mot den brutalisering som kommit till uttryck i USA och Kina och andra länder när det gäller dödsstraffet.

1999/2000:U629 av Tommy Waidelich och Carina Moberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stärkta möjligheter för att döma dem som begått folkmord och brott mot folkrätten.

1999/2000:U630 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen initierar en utredning inom FN som tar fram förslag till en enhetlig internationell miljörättslig praxisutveckling,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige aktivt bör driva frågan om en rättssäker instansordning för internationella miljötvister.

1999/2000:U632 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp, s, m, v, kd, c, fp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att FN skall inrätta en internationell krigsförbrytartribunal för att ställa förövare inom den indonesiska militären och den proindonesiska milisen inför rätta för övergrepp som begicks gentemot den östtimorienska befolkningen,

1999/2000:U634 av Göran Magnusson (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av opinionsbildning i Sverige mot dödsstraffet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att Sverige i olika internationella organ fortsätter kampen mot dödsstraffet.

1999/2000:U635 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en FN-konferens om dödsstraffet.

1999/2000:U638 av Karin Wegestål och Bengt Silfverstrand (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förslag antagna av parlamentarikerförsamlingen i S:t Petersburg 1999.

1999/2000:U639 av Ingrid Näslund m.fl. (kd) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utrikesministern bör avvisa de förslag om informationscentrum och europeiskt observatorium som Europarådet framfört.

1999/2000:U643 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att klart och tydligt fördöma all kinesisk maktpolitik mot Taiwan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Kinas ansvar för kärnvapenupprustning och kärnvapenspridning i världen,

1999/2000:U646 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en omfattande och varaktig internationell insats för att skapa förutsättningar för varaktig demokrati och fredlig samlevnad på Balkan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den fortsatta Natoutvidgningen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vetopolitiken i FN:s säkerhetsråd,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenska internationella insatser på Balkan,

1999/2000:U650 av Ingrid Näslund och Jan Erik Ågren (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen i lämpliga internationella forum verkar för en prövning om huruvida begreppet genocid är otillräckligt för att förpliktiga FN att ingripa i de situationer där det är av nöden påkallat,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en prövning av om införandet av begreppet democide skulle föra frågan framåt.

1999/2000:U803 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att Sverige stöder de baltiska ländernas ambition att ingå i en alleuropeisk säkerhetsordnings alla delar, inklusive deras arbete för Natomedlemskap,

1. att riksdagen hos regeringen begär en utredning om omvärldseffekter av nationell politik,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inom FN ta initiativ till att utreda förutsättningarna för ett internationellt juridiskt bindande instrument till skydd för miljön – en internationell miljödomstol,

6. att riksdagen hos regeringen begär att Sverige i FN tar initiativ till att organisera en särskild konferens om ägarmaktens fördelning mellan kvinnor och män,

1999/2000:K356 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör arbeta för att de länder vi angett särskilt bör följas upp inom ramen för FN:s arbete med de mänskliga rättigheterna.

1999/2000:Ju722 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ta initiativ i FN för att hålla en världskonferens om mansrollen.

1999/2000:Fö20 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas

3. att riksdagen, under förutsättning av avslag på yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den säkerhetspolitiska utvecklingen,

1999/2000:Fö28 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det nya Nato,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige i likhet med de tre baltiska staterna bör söka medlemskap i Nato,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige skall ge de baltiska staterna fullt stöd i deras ansökan om medlemskap i Nato,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenskt deltagande i forandet av en europeisk krishanteringsförmåga,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en europeisk krishanteringsförmåga måste skapas i fullt samarbete och förtroende med USA, där EU och Nato har sina respektive och kompletterande roller att fylla,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att alla europeiska forum måste stå öppna för ett demokratiskt Ryssland på samma villkor som för alla andra europeiska stater,

1999/2000:Fö36 av Lars Ångström m.fl. (mp) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör ansluta sig till CFE-avtalet så snart som möjligt,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utveckla de institutioner som saknas för att utveckla och föreslå konfliktförebyggande politiska insatser,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utveckla de institutioner som saknas för att utveckla och producera civila konflikthanteringsinsatser,

1999/2000:Fö205 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om OSSE:s ställning,

1999/2000:So225 av Barbro Westerholm m.fl. (fp, s, v, c, mp) vari yrkas

21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationell solidaritet och flyktingfrågor,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bistånd till utvecklingsländer där homo-/bisexuellas och transpersoners rättigheter kränks.

1999/2000:Kr233 av Ewa Larsson m.fl. (mp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regeringens arbete med att uppmuntra medierna till självsanerande åtgärder vad avser bilden av kvinnan och mannen i medierna,

5. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av vad som uppnåtts av det som angivits i handlingsprogrammet.

1999/2000:MJ807 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige verkar för att vattenfrågan inlemmas i säkerhetsrådets arbetsområde som ett "icke militärt hot mot fred och säkerhet",

1999/2000:A819 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ta initiativ till en FN-konferens om mansrollen,

4.3 2000/01

2000/01:U4 av Lars Ohly m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att förebyggandet av väpnade konflikter borde ha satts in i ett internationellt maktpolitiskt perspektiv.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en mer fullödlig och mindre ensidig redovisning, en mer ingående analys och ett bättre tillvaratagande av de erfarenheter som de senaste årens arbete av konfliktförebyggande och krishantering gett, borde ha legat till grund för de åtgärder regeringen föreslår i sin skrivelse.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förhållandet mellan förebyggande av väpnade konflikter och vapenproduktion och vapenexport.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringens skrivelse borde innehålla ett jämställdhetsperspektiv och ett barnperspektiv på frågan om förebyggande av väpnade konflikter.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om resursfördelningen mellan EU:s krishantering och Sveriges insatser till förebyggande av väpnade konflikter.

2000/01:U5 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det program för konfliktförebyggande som skall presenteras vid Europeiska rådets möte i Göteborg innehåller konkreta strategier för hur olika målsättningar skall uppnås.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur man kan tillföra en säkerhetspolitisk dimension till svensk Afrikapolitik.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svensk beredskap att delta i krishanteringsoperationer på den afrikanska kontinenten.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja afrikanska ansträngningar att inleda konkret frihandels-samarbete.

2000/01:U206 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN ej kan förhålla sig passivt när grova kränkningar av mänskliga rättigheter, etnisk rensning, förföljelse, massmord etc. äger rum med hänvisning till att det rör sig om ett lands inre angelägenheter.

2000/01:U217 av Holger Gustafsson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta ett kombinerat civilt och militärt fredscentrum i Sverige.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sätta människan i centrum inom folkrätten.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN måste bygga upp snabbinsatsstyrkor även inom det civila området.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av en svensk FN-skola.

2000/01:U402 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen både nationellt och internationellt skall verka för att konfliktförebyggande åtgärder prioriteras framför militära aktioner inom all säkerhetspolitisk verksamhet.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla Sveriges internationella uppdrag och mandat före, under och efter en konflikt genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv.

3. Riksdagen begär att regeringen skall skapa förutsättningar för kvinnors aktiva deltagande i konflikthantering före, under och efter en konflikt.

4. Riksdagen begär att regeringen skall prioritera och aktivt verka för att jämställdhetsarbete skall inkluderas vid varje internationellt försvarssamarbete som Sverige deltar i.

5. Riksdagen begär att regeringen skall slå vakt om och aktivt arbeta för att Sverige skall vara en alliansfri och neutral stat.

6. Riksdagen begär att regeringen i förhandling med de övriga medlemsstaterna i EU kräver att Sverige skall stå utanför den militära dimensionen och därmed erhåller ett undantag i enlighet med Danmarks.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att, om Sverige inte erhåller ett undantag från det militära samarbetet, bör varje svenskt deltagande i EU:s militära insatser vara sanktionerat av FN eller OSSE.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige endast skall delta i EU:s civila del av krishantering.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inte skall medverka i PFF utan i stället verka för att det försvarspolitiska samarbetet utvecklas inom ramen för FN och/eller OSSE.

11. Riksdagen begär att regeringen internationellt verkar för att utveckla och stärka OSSE:s roll som FN:s regionala organ.

12. Riksdagen begär att regeringen internationellt verkar för att FN skall förändras och inta rollen som den legitima internationella fredsskapande, bevarande och framtvingande makten.

13. Riksdagen begär att regeringen aktivt verkar för att kvinnor skall få större inflytande inom FN:s organisation, med målet att könsfördelningen skall vara jämn.

2000/01:U403 av Sten Tolgfors och Karin Enström (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om Sveriges säkerhetspolitiska definition.

2000/01:U404 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för avskaffad vetorätt och breddad representation i FN:s säkerhetsråd.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att FN:s medlemsstater betalar sina medlemsavgifter.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att stärka den globala rättsnorm som FN-systemet representerar.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en permanent plats för en ungdomsdelegat i Sveriges delegation till FN.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förslag till åtgärder för slagkraftigare FN-insatser.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för kvinnors deltagande och genusfrågor i FN-insatser, fredsförhandlingar och fredsprocesser.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för behovet av ett starkare internationellt, politiskt, ekonomiskt och etiskt ramverk.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att legitimera och reglera rätten till humanitär intervention.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förfina sanktionsvapnet.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om neutralitetsbegreppet.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges militära alliansfrihet.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att FN skall stödja framväxten av regionala säkerhetsarrangemang.

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN-systemet inte får avsvära sig sitt ansvar för värnet av internationell fred och säkerhet.

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inleda en dialog med Ryssland om civil/militär och fredlig samverkan.

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om EU:s militära krishanteringsförmåga.

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om EU:s civila krishanteringsförmåga.

24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i alla internationella forum bör utöva påtryckningar för att misstänkta krigsförbrytare på Balkan utlämnas.

2000/01:U406 av Murad Artin m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen bör verka för att FN utarbetar andra metoder och typer av sanktioner mot stater som begår brott mot folkrätten eller mot mänskliga rättigheter än de som vi sett i bl.a. Irak, vilka drabbar oskyldiga i stället för dem som är ansvariga för brotten.

2000/01:U412 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inte kan stå likgiltigt om ett medlemsland i EU eller ett grannland utsätts för hot eller angrepp.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att Sverige stöder de baltiska ländernas strävan att bli Natomedlemmar.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inte i framtiden hamnar i en situation där vi är det enda av de nordisk-baltiska länderna som valt att stå utanför Nato.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur det faktum att Sverige inte är Natomedlem påverkar våra möjligheter till inflytande över formaliserandet av relationerna mellan EU och Nato.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de säkerhetspolitiska konsekvenserna för Sverige av de amerikanska planerna på att bygga ett nationellt missilförsvar som kan komma att utsträckas även till de europeiska Natoländerna.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall ha en snabbinsatsförmåga för att kunna agera på ett trovärdigt sätt i en krissituation.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör kunna bistå med ökade polisinsatser i framtida krishanteringsoperationer.

2000/01:U413 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en ny svensk säkerhetspolitisk doktrin bör utgå från att Sverige aktivt skall bidra till att skapa en alleuropeisk fredsordning.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i likhet med de tre baltiska länderna bör söka medlemskap i Nato.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det nya Nato.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige redan i dag är en aktiv aktör i det nya Nato.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svenskt deltagande i formandet av en europeisk krishanteringsförmåga för såväl civil som militär krishantering.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en europeisk krishanteringsförmåga måste skapas i fullt samarbete med USA, där EU och Nato har sina respektive och kompletterande roller att fylla.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall ge de baltiska länderna fullt stöd i deras ansökan om medlemskap i Nato.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla europeiska forum måste stå öppna för ett demokratiskt Ryssland på samma villkor som för alla andra europeiska stater.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade satsningar på internationella fredsbevarande och fredsfrämjande insatser.

2000/01:U414 av Margareta Viklund m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2000/01:UU4

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att etablerandet av fungerande demokratier med respekt för de mänskliga rättigheterna är grunden för en säkerhetsgemenskap.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en modern och verklighetsanpassad säkerhetspolitik.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en folkrätt inom säkerhetspolitiken som först och främst främjar människors säkerhet.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om säkerhetspolitiska hot från omvärlden.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internationellt säkerhetspolitiskt samarbete.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka FN som organisation för att framgångsrikt kunna arbeta med global krishantering.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges säkerhetspolitiska ansvar i närområdet.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inlemmandet av Östersjöområdet i en alleuropeisk och transatlantisk säkerhetsordning bör vara en hörnsten i svensk säkerhetspolitik.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd till de baltiska staternas uppbyggnad av totalförsvar och andra säkerhetsfunktioner.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en alleuropeisk säkerhetsstruktur för 2000-talet.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att framtida hot mot säkerheten i Europa företrädesvis bör lösas och hanteras gemensamt inom ett utvidgat EU.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges deltagande i EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik och upprättandet av en effektiv krishanteringsförmåga.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett nära och öppet samarbete med Nato.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildningsinsatser för att öka länders och regionala organisationers fredsfrämjande kapaciteter.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det konfliktförebyggande arbetet och preventiva åtgärder.

2000/01:U415 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN måste reformeras.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om FN:s roll för global fred, säkerhet och nedrustning.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om FN:s roll för globalt fattigdomsavskaftande, rättvisa och social utveckling.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om demokratisering av FN.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om FN:s framtid – med Sverige i tiden.

2000/01:U416 av Sten Tolgfors och Henrik Landerholm (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen tillsätter en ny neutralitetsutredning, med mandat att granska tiden 1969–1989.

2000/01:U501 av Sten Tolgfors och Henrik Landerholm (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om mandatfrågan i EU:s krishantering.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av en modernisering av FN-stadgan.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att civil krishantering försvåras eller omöjliggörs utan en trovärdig militär krishanteringsförmåga inom EU.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av restriktivitet i användandet av veto i EU:s fredsarbete.

2000/01:U503 av Marianne Andersson m.fl. (c, v, kd, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige som ordförande i EU skall arbeta för god samhällsstyrning och tydliga spelregler i Aseanländerna.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige som ordförande i EU skall arbeta för rimliga arbetsvillkor och organisationsfrihet i Aseanländerna.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige som ordförande i EU skall arbeta för större öppenhet och minskad korruption i Aseanländerna.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige som ordförande i EU skall arbeta för effektivare narkotikabekämpning i Aseanländerna.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige som ordförande i EU skall arbeta för hårdare tag mot sexhandeln med kvinnor och barn i Aseanländerna.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige som ordförande i EU skall arbeta för överföring av miljökunskaper till Aseanländerna.

2000/01:U504 av Margareta Viklund och Björn Leivik (kd, m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall påverka övriga medlemsländer i EU för att så

snabbt som möjligt bygga upp en handlingskraftig ordningsmakt och ett fungerande rättsväsende i Kosovo.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige långsiktigt skall verka för att Kosovo skall bli självständigt.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att Kosovo liksom övriga länder på Balkan integreras i det europeiska samarbetet, EU.

2000/01:U509 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utvidgningen bör vara den högst prioriterade frågan för Sveriges ordförandeskap i EU.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att Sverige stöder de baltiska ländernas ambition att ingå i en alleuropeisk säkerhetsordnings alla delar, inklusive deras arbete för Natomedlemskap.

2000/01:U511 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att en prioriterad fråga för Sverige skall vara att inom EU driva att säkerhetssamarbetet inte definieras i enbart militära termer utan också i sociala, ekonomiska och ekologiska termer.

2000/01:U513 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hur Sverige under ordförandeskapet skall säkerställa ett politiskt genombrott i utvidgningsförhandlingarna.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen under det svenska ordförandeskapet kommer att ha den snabbinsatsförmåga som krävs för att ha kapacitet att agera inom 30 dagar om det uppstår en ny krissituation på Balkan.

2000/01:U609 av Karin Wegestål och Bengt Silfverstrand (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges säkerhets- och utrikespolitik.

2000/01:U620 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN nu skall fokusera på fred i Afrika.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en afrikansk freds- och säkerhetsordning.

2000/01:U621 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ekonomiska sanktioner.

2000/01:U623 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om FN.

2000/01:U630 av Margareta Viklund m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inom FN verka för en reformerad folkrätt och bättre förutsättningar för humanitära interventioner.

2000/01:U632 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige under sitt ordförandeskap verkar för att EU och det internationella samfundet fortsätter att utöva starkast möjliga påtryckningar på regimen i Burma.

2000/01:U633 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige under sitt ordförandeskap i EU verkar för att Indonesien i olika multilaterala sammanhang förmås att fortsätta den påbörjade demokratiska utvecklingen av landet och genomföra fredliga lösningar av Indonesiens många territoriella och etniska konflikter.

2000/01:U635 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, kd, c, fp, mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige som ordförandeland i EU verkar för att EU intar en kritisk och vaksam hållning när det gäller mänskliga rättigheter och därvid särskilt granskar angreppen på medlemmar av falungong, situationen i Tibet och tillämpningen av dödsstraffet.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige som ordförandeland i EU bör rikta ökad uppmärksamhet på brotten mot mänskliga rättigheter och tillämpningen av dödsstraff i Saudiarabien.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige som ordförandeland i EU bör verka för att USA, som en följd av sin ansvarsställning som den mäktigaste stormakten i världen när det gäller mänskliga rättigheter, avskaffar dödsstraffet.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige som ordförandeland i EU verkar för att EU:s kritiska dialog med Iran intensifierar sin kritik av Iran enligt vad som anförs i motionen.

2000/01:U641 av Marianne Andersson m.fl. (c, m, v, kd, mp, fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges ansvar och möjligheter att påverka EU beträffande relationerna till Turkiet i samband med ordförandeskapet i EU.

2000/01:U643 av Göran Lennmarker m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU skall stödja demokratiseringen av Serbien.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU skall understödja återskapandet av fri rörlighet inom det forna Jugoslavien och västra Balkan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU skall inlemma ett demokratiskt Serbien i programmet för västra Balkan.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU skall avveckla sina handelshinder gentemot länderna på västra Balkan.

2000/01:U654 av Hillevi Larsson (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige agerar för att uppmärksamma situationen för kurderna i Irak under Sveriges ordförandeskap.

2000/01:U656 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en omfattande och varaktig internationell insats för att skapa förutsättningar för varaktig demokrati och fredlig samlevnad på Balkan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den fortsatta Natoutvidgningen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förutsättningarna för en demokratisk utveckling i Serbien.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de internationella sanktionerna mot Serbien.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla som bodde i Kosovo före kriget skall ges möjlighet att fortsätta leva i Kosovo i fred och säkerhet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förutsättningarna för demokrati och fredlig samlevnad i Bosnien.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rätten för alla som tvingats fly under kriget på Balkan att oavsett etnisk tillhörighet kunna återvända hem.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortsatt stöd till Montenegro i dess strävanden mot fortsatta politiska och ekonomiska reformer och ökat europeiskt samarbete.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att särskilt uppmärksamma behovet av stöd till och samarbete med Makedonien.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förutsättningarna för en snabb integration i olika europeiska samarbetssträvanden.

2000/01:U658 av Elver Jonsson (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige under sitt kommande ordförandeskap i EU för upp frågan om kvinnors ohälsa i tredje världen såsom könsstympling och hivspridning högt på den politiska dagordningen.

2000/01:K398 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att prioritera utvidgningen under ordförandeskapet.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att den främsta uppgiften skall vara att slutföra så många förhandlingskapitel som möjligt under ordförandeskapet.

2000/01:So450 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att ta initiativ i FN för att hålla en världskonferens om mansrollen.

2000/01:MJ838 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att man under sitt ordförandeskap inom EU kontinuerligt förankrar arbetet i riksdagen.

11. Riksdagen begär att regeringen i förberedelsearbetet inför samt under genomförandet av ordförandeskapet skapar en mötesplats för olika aktörer i samhället.

2000/01:A808 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

38. Riksdagen begär att regeringen tar initiativ till en FN-konferens om mansrollen.

5.1 En global säkerhetsordning

Sammanfattning

Utskottet framhåller att främjandet av respekt för de mänskliga rättigheterna i hela världen är en av grundpelarna i svensk utrikespolitik, och om kränkningar förekommer måste det påtalas.

Utskottet välkomnar ansträngningarna inom FN-systemet att integrera de mänskliga rättigheterna i sina olika program. Betoningen bör ligga på att effektivisera de etablerade mekanismerna snarare än att skapa nya.

Utskottet menar att näringslivet har en viktig roll att spela i främjandet av de mänskliga rättigheterna. Frivilliga åtaganden av olika slag skulle utgöra ett stort steg framåt. Det måste samtidigt understrykas att mänskliga rättigheter reglerar förhållandet mellan staten och individen, och det åligger varje stat att tillse att de mänskliga rättigheterna tillkommer den enskilde.

Utskottet konstaterar att de homo- och bisexuellas rättigheter redan är skyddade av befintliga MR-konventioner, men när förutsättningar finns för att driva frågan framåt bör målsättningen vara att få deras rättigheter införda i FN:s konvention för de politiska och medborgerliga rättigheterna. Utskottet utgår från att Sverige i FN och andra internationella sammanhang fortsätter att vara drivande i frågan om dessa gruppers rättigheter.

Utskottet betonar att det är viktigt att fortsätta arbetet med att stärka de mekanismer som FN förfogar över på MR-området. För närvarande är kommittésystemet föremål för en översyn i syfte att effektivisera verksamheten, och särskilda insatser kan vara befogade. FN:s MR-verksamhet skulle kunna tillföras större resurser om alla medlemsländer betalade sina avgifter till organisationen.

1979 års konvention om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor är en av FN:s centrala konventioner för mänskliga rättigheter. Utskottet finner det dock beklämmande att denna konvention är den av alla konventioner på MR-området som givit upphov till flest vittgående reservationer och menar att Sverige bör fortsätta att verka för en universell anslutning till konventionen och påtala att reservationer som strider mot dess ändamål skall dras tillbaka. Utskottet uttrycker sin tillfredsställelse över att konventionen mot diskriminering av kvinnor kommer att kompletteras med en individuell klagorätt.

Folkrätten slår fast alla staters rätt till självbestämmande och suveränitet. Det generella våldsförbudet är grundläggande i FN-stadgan. Förutom i fall av självförsvar är det endast FN:s säkerhetsråd som kan besluta om undantag från förbudet att bruka våld. Frågan om det internationella samfundets rätt att ingripa med våld mot en enskild stat för att hindra grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna har emellertid aktualiserats vid flera tillfällen under senare år, varvid motsättningen mellan å ena sidan FN-stadgans våldsförbud och en betoning av säkerhetsrådets auktoritet och å den andra sidan nödvändigheten av att förhindra humanitära katastrofer framstått tydligt.

Utskottet konstaterar att FN:s säkerhetsråd i flera fall ingripit mot bl.a. folkmord. När säkerhetsrådet inte har förmått att agera för att säkra internat-

ionell fred och säkerhet har det förekommit att FN:s generalförsamling fattat beslut som givit mandat åt världssamfundet att ingripa med våldsmedel.

Utskottet framhåller att Sverige betonar det våldsmonopol som givits FN:s säkerhetsråd och understryker vikten av att utveckla och stärka FN:s förmåga att i tid kunna fatta kraftfulla beslut. Med ett bättre fungerande säkerhetsråd skulle tendensen att använda våld utan säkerhetsrådets medgivande kunna stävjas. Att delegera FN:s våldsmonopol skulle riskera att regionalisera folk-rätten och att undergräva det reformarbete som pågår inom FN. En viktig historisk lärdom är att instrumenten för att förebygga konflikter måste utvecklas.

Utskottet ställer sig tveksamt till om nya brottsrubriceringar skulle stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna. Det senaste decenniet har visat att det ytterst är det internationella samfundets politiska vilja som avgör om ingripande mot brott mot mänskligheten sker eller ej.

Utskottet konstaterar att Sverige sedan många år agerar för ett avskaffande av dödsstraffet, och ett förbud mot dödsstraffet utgör en prioriterad uppgift i MR-arbetet. I avvaktan på att dödsstraffet avskaffas världen över verkar Sverige för att dess tillämplighet och verkställande inskränks.

Frågan om dödsstraffets avskaffande är fortfarande kontroversiell, och tillräckligt stöd för att ordna en särskild FN-konferens föreligger för närvarande inte. Inriktningen bör därför vara att etablera frågan om dödsstraffet på FN:s dagordning.

Utskottet finner det särskilt anmärkningsvärt att det i en demokrati som Förenta staterna utdöms och verkställs dödsstraff mot minderåriga och mentalt handikappade.

Utskottet anser att inrättandet av den internationella brottmålsdomstolen (ICC) innebär ett viktigt steg framåt för den internationella rättskipningen. Utskottet vill framhålla att det är angeläget att en svensk ratificering äger rum utan onödigt dröjsmål. När den internationella brottmålsdomstolen har trätt i funktion kommer behovet av att inrätta särskilda krigsförbrytartribunaler att bortfalla.

Miljöfrågor, inte minst sådana som rör tillgången till färskvatten, får, enligt utskottet, allt större betydelse för internationell säkerhet. Ett enhetligt tvistlösningssystem, t.ex. genom inrättandet av en miljödomstol, skulle kunna innebära fördelar. Samtidigt ter det sig utomordentligt komplicerat att sammanföra det stora antal sinsemellan olika konventioner som i dag finns på miljöområdet. Svårigheterna att nå internationell enighet om en miljödomstol och att få staterna att underkasta sig dess jurisdiktion skall heller inte underskattas. Vidare skulle ett stort antal existerande miljöavtal behöva ändras. Den internationella domstolen i Haag har en särskild miljökammare, vilket i dagsläget bedöms vara tillräckligt.

Utskottet framhåller att det finns behov av reformer inom FN på ett flertal områden. En viktig del är förbättrade ledningsstrukturer där utskottet anser att det är av största betydelse att FN besitter personal med hög kompetens inom sina ansvarsområden. En annan del av det pågående reformarbetet inom FN är att förbättra uppföljningen. Det är vidare av vikt att FN informerar om sin verksamhet, en uppgift som även tillkommer medlemsländerna. Främjandet av demokratiska val är en uppgift av stor vikt för FN, menar

utskottet. Vidare framhåller utskottet att stärkandet av samordningen mellan det bistånd som FN:s olika fackorgan bedriver är en av de viktigaste frågorna i FN:s reformprocess. FN måste även spegla den värld den representerar. Således bör FN:s personal avspegla en etnisk mångfald och ha en jämställd fördelning mellan könen. Utskottet har i många olika sammanhang understrukit behovet av att höja andelen kvinnor inom FN-systemet. Utskottet utgår från att regeringen fortsätter att driva denna viktiga fråga. Utskottet fäster stor vikt vid att Sverige fortsätter att bidra till att FN:s reformprocess fortskrider.

Utskottet anser att det är av största vikt att FN:s medlemsstater uppfyller sina skyldigheter gentemot världsorganisationen bl.a. när det gäller finansieringen.

Utskottet kan konstatera att under lång tid kunde inte FN:s stadga användas som det var tänkt. Man bör hålla i minnet att låsningar mellan stormakterna i hög grad präglade rådets arbete under det kalla kriget. Efter det kalla krigets slut har emellertid förhållandena förändrats. Utskottet anser att FN nu har stora möjligheter att agera om stadgan och det befintliga regelverket används på rätt sätt. Det som krävs är i första hand att politisk vilja manifesteras från medlemsländernas sida och att de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet är villiga att axla sitt ansvar.

Utskottet är väl medvetet om att FN:s säkerhetsråd vid många tillfällen har hämmats av de permanenta medlemmarnas vetorätt. Endast det faktum att en stormakt hotar att använda sitt veto kan beröva rådet handlingskraft. Samtidigt anser utskottet att det inte är realistiskt att i närtid avskaffa vetorätten. Utskottet fäster däremot stor vikt vid att ansträngningar görs för att försöka etablera en ny praxis vad gäller användandet av vetorätten i säkerhetsrådet. Bärande i en sådan praxis skulle vara att de permanenta medlemmarna endast använder vetorätten vid de tillfällen då deras egen nationella säkerhet är berörd. Utskottet menar vidare att säkerhetsrådet bör utvidgas med nya länder och att det därvid eftersträvas en bättre geografisk balans.

Utskottet konstaterar att den ekonomiska globaliseringen innebär såväl möjligheter som stora utmaningar som berör hela världen. Till dessa hör miljöproblemen som främst industrialiseringen i den rika världen har skapat. Millennietoppmötet var ett viktigt tillfälle för världens ledare att samlas för att diskutera FN:s framtid. Utskottet ser positivt på att fattigdomsbekämpning, konfliktförebyggande och hållbar utveckling sätts i centrum i FN:s framtida arbete.

Utskottet konstaterar att väpnade konflikter oftast innebär enorma kostnader, främst i människoliv men även materiellt och politiskt. Utskottet menar att de mänskliga och materiella kostnader som följer av väpnade konflikter framträder tydligare i dag när merparten av de väpnade konflikterna är inomnationella och saknar mellanstatlig dimension. Namn som Bosnien, Srebrenica, Kosovo och Rwanda kommer alltid att påminna om de mänskliga lidandena som förorsakas av väpnade inomnationella konflikter.

Utskottet understryker betydelsen av att svensk utrikespolitik, EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik samt FN:s politik genomsyras av ett perspektiv av konfliktförebyggande och ser mycket positivt på att arbetet med att förebygga väpnade konflikter har fått ökad nationell och internation-

ell uppmärksamhet. Utskottet noterar särskilt att regeringens skrivelse till riksdagen 2000/01:2 Att förebygga väpnade konflikter är ett värdefullt bidrag i sammanhanget.

Utskottet framhåller vikten av att säkerhet för människor lyfts fram som en huvuduppgift i det bredare säkerhetspolitiska arbetet. Mänsklig säkerhet tar fasta på individens behov av frihet från nöd och fruktan. Mänsklig säkerhet är enligt utskottets uppfattning en förutsättning för samhällelig stabilitet, vilket i sin tur befämjar regional och internationell fred och säkerhet. Utskottet kan även konstatera att tyngdpunkten i internationell politik och folkrätt har förflyttats från nationell säkerhet och suveränitet till människors säkerhet, de mänskliga rättigheterna och demokratiska fri- och rättigheter.

Utskottet menar att tre steg i en konflikthanteringsprocess kan identifieras. Det första steget är förebyggande och baseras på analys av konflikter. Genom att tidigt identifiera källor till konflikter – och att i nästa steg vidta åtgärder inom ramen för civil krishantering – kan det undvikas att dessa konflikter övergår i motsättningar som tar sig våldsamma uttryck. Skulle detta inte vara möjligt att uppnå utan att motsättningarna fördjupas och leder över i kris och krig bör det även finnas möjlighet till militär krishantering. Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att tonvikten i arbetet bör ligga på de två första stegen i en konflikthanteringsprocess, konfliktanalys och civil krishantering. På detta sätt kan omfattande kostnader, främst i människoliv och lidande men även vad gäller andra samhällsresurser, undvikas.

Utskottet menar att ett av de viktigaste hindren mot att denna delvis nya inriktning av svensk utrikespolitik och internationell politik får det genomslag som är motiverat är att konfliktförebyggande kan uppfattas som något abstrakt. Enligt utskottets mening innebär förebyggande av konflikter till stor del långsiktigt agerande för t.ex. socioekonomisk rättvisa och stabilitet eller för stärkandet av en visst lands politiska institutioner. Det är nödvändigt, menar utskottet, att en insikt sprider sig om att utrikes- och säkerhetspolitik även måste handla om sådana långsiktiga insatser.

Utskottet vill också betona att varje situation är unik och att det inte går att ange generella koncept som passar för alla konfliktsituationer. Det rör sig om komplexa skeenden och processer, i vilka man försöker göra insatser för att dessa inte skall spåra ur och leda till väpnat våld. Enligt utskottets uppfattning bör fokus i det konfliktförebyggande arbetet vara på vilka instrument som finns och hur de kan fungera.

Utskottet konstaterar att konflikter är en naturlig och ofrånkomlig del av den politiska vardagen i alla samhällen, även i demokratier, och att de ofta kan driva samhällsutvecklingen framåt. Utmaningen för det internationella samfundet i det konfliktförebyggande arbetet är att bidra till att konflikterna hanteras så att våldsanvändning och mänskligt lidande kan undvikas. Konfliktförebyggande syftar enligt utskottets mening till att på ett konstruktivt sätt kanalisera konflikter, i betydelsen samhällsmotsättningar, genom fredliga procedurer och strukturer och förhindra att de tar sig väpnade uttryck. Här bör även, enligt utskottets mening, de största ansträngningarna göras för att förbättra det internationella samfundets krishanteringsförmåga. Skulle det misslyckas att hindra en eskalering av en konflikt och öppen våldsanvändning utbryta skall det internationella samfundet ha tillgång till både civila

och militära krishanteringsresurser samt kapacitet för återuppbyggnadsinsatser efter det att omfattande våldshandlingar har upphört.

Utskottet välkomnar därför den utveckling som sker inom FN, EU, OSSE och i Sverige när det gäller att utveckla förmågan till förebyggande av väpnade konflikter, att förstärka kapaciteten för civila krishanteringsinsatser samt att för ändamålet lämpliga militära resurser kan ställas till det internationella samfundets förfogande för militär krishantering.

Utskottet konstaterar att förebyggande av väpnade konflikter har kommit att inta en alltmer framträdande plats på FN:s agenda. Utskottet menar att det är angeläget att stärka FN:s kapacitet för planering och genomförande av fredsfrämjande insatser med stora civila komponenter. Utskottet noterar att arbetet för att förbereda FN för bredare insatser inom det fredsfrämjande området redan har inletts. I Brahimirapporten om reformer av FN:s verksamhet avseende fred och säkerhet, som presenterades i augusti år 2000, gavs flera rekommendationer om hur FN:s kapacitet på den civila sidan kan stärkas – såväl vad avser civilpolisier som andra civila experter.

Utskottet framhåller att det även inom EU pågår ett mycket värdefullt arbete med att stärka medlemsstaternas förmåga inom militär och civil krishantering för att på så vis också bättre kunna svara på de ökade behov som finns inom främst FN och OSSE. När det gäller den senare organisationen konstaterar utskottet att OSSE redan år 1999 har fattat beslut om skapandet en civil snabbinsatsberedskap (REACT).

Utskottet anser att det är viktigt att analysera strukturella riskfaktorer för att förebygga väpnade konflikter. Det är vidare av vikt att angripa dessa grundläggande riskfaktorer och konfliktorsaker för att förebygga väpnade konflikter. Utskottet konstaterar att resursknapphet eller ojämn fördelning av resurser utgör en potentiell konfliktorsak, som ensam eller i kombination med andra strukturella riskfaktorer eller konfliktutlösande omständigheter kan leda till väpnade konflikter inom och mellan stater. Utskottet vill i sammanhanget understryka biståndets säkerhetsfrämjande karaktär och att Sveriges omfattande utvecklingssamarbete kan utgöra ett effektivt instrument för att minska grogrunden för destabilisering och väpnad konflikt. Vidare vill utskottet framhålla att väpnade konflikter ofta föregås av – eller rent av orsakas av – grova kränkningar av befolkningens rättigheter. Respekten för folkrättens regler om de mänskliga rättigheterna är därför en viktig faktor för att förebygga väpnade konflikter. Långsiktiga insatser för att stärka en kultur av respekt för folkrätten, bl.a. genom utbildningsinsatser och politisk dialog, har enligt utskottets uppfattning en strukturellt förebyggande funktion och är en viktig del av arbetet med att stärka förebyggandet. Utskottet vill understryka att även länken mellan demokrati, säkerhet och konfliktförebyggande är stark och tydlig. Deltagande, representativitet och legitimitet är centrala begrepp för såväl en sund demokratiseringsprocess som för hanteringen av interna konflikter. Det är utskottets uppfattning att en demokratisk samhällsordning underlättar hanteringen av samhälleliga motsättningar med fredliga medel och inom institutionaliserade kanaler.

Det är utskottets mening att regionala säkerhetsarrangemang är ett nödvändigt och värdefullt inslag i världssamfundets globala säkerhetsarkitektur i enlighet med FN-stadgans kapitel VIII. Detta innebär bl.a. att det alltid är

FN:s säkerhetsråd som har det primära ansvaret för internationell fred och säkerhet, medan de regionala organisationerna kan ge ett värdefullt bidrag och stöd till rådets arbete i detta avseende.

Utskottet framhåller vidare att involverande av fler kvinnor i arbetet med konfliktförebyggande och konflikthantering i många fall kan göra arbetet mer framgångsrikt och mångfasetterat. Såväl mäns som kvinnors erfarenheter och kompetens måste tas till vara inom verksamhetsområdet. Därutöver kan kvinnor sannolikt föra in perspektiv som män kanske ofta förbiser som t.ex. olika former av våld och hot mot kvinnor.

Utskottet betonar att det är angeläget att FN och världssamfundet utvecklar och förfinar sanktionsinstrumentet till att bli ett mer selektivt, verkningsfullt och användbart verktyg. Rätt använda och utformade förblir sanktioner ett värdefullt inslag – inte minst som medel för att förebygga väpnade konflikter – i den åtgärds katalog som FN förfogar över. Utskottet menar även att bakom sanktioner bör finnas ett beslut i FN:s säkerhetsråd eller i EU:s ministerråd för att ge dem nödvändig legitimitet. Utskottet fäster stor vikt vid att utgångspunkten för sanktioner bör vara att maximal press riktas mot den krets i sanktionslandet som har möjlighet att påverka landets politik, samtidigt som negativa humanitära effekter på civila och tredje land i möjligaste mån undviks. Utskottet menar att sanktionsregimer, förutom att vara anpassade för att träffa berörda makthavare, alltid bör följas upp och, om möjligt, kompletteras med fortgående politiska ansträngningar. Ett totalt avbrott i dialogen med sanktionslandet innebär mindre möjligheter till påverkan och bör i möjligaste mån undvikas. Det är av vikt, anser utskottet, att sanktionsregimen ingår som en del i en bredare, genomtänkt politisk strategi, där andra inslag återfinns som understöder sanktionsregimen. Som isolerad åtgärd har sanktioner sällan förutsättningar att bli framgångsrika, menar utskottet. Världssamfundet måste också vinnlägga sig om att tydligt förklara syftet med sanktionerna, liksom villkoren för ett hävande. Utskottet vill betona att utan förståelse och acceptans hos allmänheten – såväl i sanktionslandet som i omvärlden – undergrävs politikens möjligheter att verka. I vissa fall kan det vara befogat att det internationella samfundet, samtidigt som sanktioner införs, söker mildra de humanitära effekterna och stärka det civila samhället.

5.1.1 Folkrätt

5.1.1.1 Bakgrund

Folkrätten kan sägas vara det regelsystem som tillämpas i relationerna mellan stater och andra internationella rättssubjekt (exempelvis mellanstatliga organisationer). I motsats till vad som gäller inom stater kännetecknas den mellanstatliga rättsbildningen av en låg grad av formalism. Folkrättens grunder är dels sedvaneregler, dels regler i traktater. FN-stadgans undertecknande 1945 innebar att en stor del av sedvanerätten formulerades i traktatform, och genom att de allra flesta av jordens stater åtagit sig att respektera FN-stadgan utgör dess principer numera grundnormen för staternas uppträdande i internationella och andra sammanhang. FN-stadgan ger säkerhetsrådet rätt att för

medlemsstaterna fatta bindande beslut för att upprätthålla internationell fred och säkerhet.

Till folkrätten hör även mänskliga rättigheter och humanitär rätt. I FN-stadgans inledning slås de fundamentala mänskliga rättigheternas universella giltighet fast, och FN:s generalförsamling antog redan 1948, vid sin session i Paris, den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (Universal Declaration of Human Rights). Denna utgör den moraliska grunden för alla FN:s medlemsstater. De allra flesta av jordens länder har också förbundit sig att respektera denna genom att ratificera de två FN-konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter samt om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Inom FN har också en rad särskilda konventioner antagits, bl.a. konventionen om förebyggande och bestraffning av folkmord (1948), konventionen om avskaffande av allt slags rasdiskriminering (1965) samt konventionen om avskaffande av alla former av diskriminering av kvinnor (1979). Den humanitära rätten, som uppsätter krigets lagar och som formulerats i de s.k. Genèvekonventionerna, tillhör också folkrätten.

Ett fullständigt domstolsväsende inom folkrätten saknas. Blott ett fåtal fall görs till föremål för prövning av den internationella domstolen i Haag, som kan döma i tvister mellan stater. FN:s MR-kommission samt ett antal särskilda kommittéer har till uppgift att granska att medlemsländerna uppfyller de åtaganden de gjort i konventionerna.

När det gäller de brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och folkmord, som begicks under inbördeskrigen i Rwanda och f.d. Jugoslavien har FN:s medlemsstater beslutat att inrätta särskilda tribunaler för att ställa misstänkta krigsförbrytare inför rätta. 1998 antogs fördraget som inrättar den internationella brottmålsdomstolen, som kontinuerligt skall kunna beivra krigsförbrytelser, folkmord och brott mot mänskligheten. Ännu har dock inte 60 stater ratificerat fördraget, vilket krävs för att domstolen skall kunna utöva jurisdiktion.

5.1.1.2 Mänskliga rättigheter

Motionerna

Folkpartiet understryker i motion 1999/2000:U22 (fp) yrkande 4 att kampen för att stärka de mänskliga rättigheterna är en av hörnstenarna i Sveriges internationella engagemang. Trots att många av världens stater respekterar de mänskliga rättigheterna och ser dem som en universell angelägenhet, nås vi ständigt av rapporter om hur grova kränkningar begås. Sverige bör därför intensifiera sitt arbete med att försvara och förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna. Detta bör ske dels genom vårt engagemang i multinationella organisationer, dels genom Sveriges bilaterala samarbete med andra länder. I yrkande 5 betonar motionärerna det angelägna i att Sverige snabbt och tydligt markerar avstånd mot länder som grovt kränker de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Kristdemokraterna framhåller i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 21 att globaliseringen och nationalstaternas delvis minskade makt har medfört att människors rättigheter alltmer satts i centrum. Insikten om att det behövs

vissa gemensamma normer har vuxit. Kristdemokraterna anser dock att FN, nationella regeringar, näringslivet och enskilda organisationer borde kunna samarbeta mer effektivt för att främja och försvara de mänskliga rättigheterna. Inte minst företagen har en avgörande roll för att stärka de mänskliga rättigheterna, både genom att tillämpa arbetsrättsliga standarder och efterleva förbud mot barnarbete.

I motion 1999/2000:U606 (mp) framhålls att homo- och bisexuella utsätts för förföljelse i delar av världen. Ett stort antal länder förbjuder homosexualitet, medan diskriminering och förföljelse är vanliga även i länder som inte har förbud. Sverige bör därför arbeta aktivt på det internationella planet för att homo- och bisexuellas rättigheter inte skall kränkas, anför det i *yrkande 1*. Vidare bör regeringen verka för att homosexuellas rättigheter förs in i FN:s konventioner för de mänskliga rättigheterna (*yrkande 2*).

I flerpartimotion 1999/2000:So225 (fp, s, v, c, mp) *yrkande 21* anför motionärerna att homo- och bisexuella utsätts för förföljelse i många delar av världen. Sverige bör därför arbeta i EU och FN för att homo- och bisexuellas rättigheter inte skall kränkas. Vidare hemställs i *yrkande 22* att Sverige som biståndsgivare bör ta upp frågan om homo- och bisexuellas rättigheter med mottagarländerna.

I flerpartimotion 1999/2000:U621 (v, kd, c, fp, mp) *yrkande 1* menar motionärerna att resursbrist är ett problem för de internationella organ som kontrollerar efterlevnaden av deklARATIONERNA om de mänskliga rättigheterna. Sverige bör därför i FN, EU och andra internationella forum verka för att dessa mekanismer ges större resurser.

I *yrkande 3* lyfts FN:s kvinnokonvention från 1979 fram som ett viktigt instrument. Men trots att konventionen ratificerats av över 160 stater är tillämpningen av dess bestämmelser fortfarande otillfredsställande. Mot denna bakgrund bör Sverige kraftfullt agera för att öka uppslutningen kring FN:s kvinnokonvention.

Miljöpartiet anser i partimotion 1999/2000:K356 (mp) *yrkande 9* att Sverige aktivt bör arbeta för att komma till rätta med brott mot de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen. Ett antal länder där situationen är allvarlig bör särskilt följas upp inom ramen för FN:s arbete med de mänskliga rättigheterna.

Centerpartiet framhåller i motion 2000/01:U404 (c) att det är av utomordentlig vikt att kontinuerligt följa upp de åtaganden som gjorts vid FN:s konferenser. Likaså är det angeläget att FN:s konventioner sprids och respekteras, och att instrumenten för att övervaka efterlevnaden av dem hela tiden utvecklas. Målet måste vara att konventionerna naturligt och integrerat kan utgöra miniminormer, yttre ramar för eller i vart fall genomsyra överstatliga, storregionala eller nationella överenskommelser och lagstiftningar. Sverige bör verka för att den globala rättsnorm som FN-systemet representerar stärks (*yrkande 3*).

För en stabil och hållbar fred krävs, enligt motion 2000/01:U414 (kd), i första hand en säkerhetspolitik som bygger på fredlig konfliktlösning, rust-

ningskontroll och nedrustning samt politiskt och ekonomiskt samarbete. Etablerandet av fungerande demokratier med respekt för mänskliga rättigheter är grunden för att långsiktigt skapa en säkerhetspolitiskt trygg gemenskap (*yrkande 1*).

I dagens konflikter drabbas den civila befolkningen hårt. Med allt fler inomstatliga konflikter, och då stater inte enbart misslyckas med att skydda sin befolkning utan ibland även är den direkta förtryckaren, ökar behovet av att komplettera synen om staters säkerhet med en medveten syn på människors säkerhet. Det behövs enligt motionärerna en modern och verklighetsanpassad säkerhetspolitik (*yrkande 2*) som grundar sig på en folkrättssyn inom det säkerhetspolitiska området som först och främst främjar människors säkerhet i såväl mellanstatliga som inomstatliga konflikter och som skyddar civilbefolkningen från hot och förtryck (*yrkande 3*).

Utskottets överväganden

I motion 1999/2000:U22 (*fp*) *yrkandena 4 och 5* understryker Folkpartiet att främjandet av de mänskliga rättigheterna är en av hörnstenarna i svensk utrikespolitik, och något som bör präglade vårt agerande såväl multi- som bilateralt. Sverige bör ta avstånd från de länder som grovt kränker de mänskliga rättigheterna. Kristdemokraterna förespråkar i motion 1999/2000:U23 (*kd*) *yrkande 21* ett utökat samarbete mellan nationella regeringar, näringslivet och enskilda organisationer i syfte att stärka de mänskliga rättigheterna. I motion 2000/01:U404 (*c*) begärs att Sverige verkar för att den globala rättsnorm som FN-systemet representerar stärks (*yrkande 3*), och i motion 2000/01:U414 (*kd*) framhålls att etablerandet av fungerande demokratier med respekt för mänskliga rättigheter är grunden för att långsiktigt skapa en säkerhetspolitiskt trygg gemenskap (*yrkande 1*). Kristdemokraterna efterlyser en modern och verklighetsanpassad säkerhetspolitik (*yrkande 2*) som skall grundas på en folkrättssyn som först och främst främjar människors säkerhet i såväl mellanstatliga som inomstatliga konflikter (*yrkande 3*).

Förenade nationernas roll växer i en tid av globalisering. Världsorganisationens unika fördel ligger i att nästan alla världens stater är medlemmar i organisationen och i dess enastående ställning när det gäller fred och säkerhet samt i dess arbete vad gäller internationell normbildning liksom när det gäller att främja en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Sverige kommer att fortsätta att aktivt bidra till att FN moderniseras och blir mer effektivt.

Främjandet av respekt för de mänskliga rättigheterna i hela världen är en av grundpelarna i svensk utrikespolitik. Detta grundar sig på den universella giltighet som de mänskliga rättigheterna har – såsom de för över 50 år sedan formulerades i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Den allmänna förklaringen utgör grunden för det omfattande regelverk som vuxit fram internationellt och regionalt för skyddet av de mänskliga rättigheterna. Rättigheterna i den allmänna förklaringen är universella och gäller alla människor utan åtskillnad. Universalitetsprincipen utgör utgångspunkten för allt arbete för att främja de mänskliga rättigheterna. En annan viktig princip är att rättigheterna är en internationell angelägenhet. När det är befogat måste

öppen och tydlig kritik kunna framföras. Mänskliga rättigheter är en integrerad del av den svenska utrikespolitik som bedrivs både i direkta, bilaterala kontakter och som en del av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Mänskliga rättigheter är därmed en naturlig del av den diplomatiska dialog som kontinuerligt förs med ett stort antal länder. Om kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer måste det påtalas i en sådan dialog. Det är dock inte självklart att avbrytande av den diplomatiska dialogen i samtliga fall är det bästa sättet att främja förbättringar.

Som ordförande i EU spelar Sverige en central och pådrivande roll när det gäller uppföljningen av de stora världskonferenserna och Millennietoppmötet. Genom Millenniedeklarationen fångar FN:s medlemsstater upp ämnena från de olika världskonferenserna och toppmötena.

Sverige välkomnar ansträngningarna inom FN-systemet att integrera de mänskliga rättigheterna i de olika programmen. Det är viktigt att världsorganisationen själv står för de normer som har antagits inom dess egen ram.

I diskussionerna i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna anser Sverige att betoningen bör ligga på att effektivisera de etablerade mekanismerna snarare än att skapa nya. Sverige är drivande i arbetet för att staters efterlevnad av existerande normer förbättras och övervakningsmaskineriet stärks. Sverige bevakar, som utskottet i flera andra sammanhang framhållit, även systematiskt frågan om reservationer och reagerar när folkrättsstridiga reservationer kommer in från andra stater.

Inom svensk utrikespolitik pågår ett fortlöpande arbete med att utveckla metoderna för att främja de mänskliga rättigheterna. Stora ansträngningar görs också för att uppnå samstämmighet mellan de olika utrikespolitiska verksamhetsområdena traditionell diplomati, utvecklingsamarbete och handelspolitik.

Näringslivets roll och ansvar i arbetet för de mänskliga rättigheterna uppmärksammas alltmer. Exempelvis föreslog FN:s generalsekreterare vid World Economic Forum i Davos, Schweiz, 1999 att näringslivet skulle åta sig att följa vissa principer från FN:s allmänna förklaring av de mänskliga rättigheterna, ILO-konventionen om arbetsförhållanden samt Rio-principerna om miljö och utveckling. Utskottet instämmer i att näringslivet har en viktig roll att spela i främjandet av de mänskliga rättigheterna. Frivilliga åtaganden av det slag som generalsekreteraren föreslog skulle utgöra ett stort steg framåt. Det måste samtidigt understrykas att mänskliga rättigheter reglerar förhållandet mellan staten och individen. Det åligger varje stat att garantera och tillse att de mänskliga rättigheterna tillkommer den enskilde individen.

Med vad utskottet ovan anfört anses motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkandena 4 och 5, 1999/2000:U23 (kd) yrkande 21, 2000/01:U404 (c) yrkande 3 samt 2000/01:U414 (kd) yrkandena 1, 2 och 3 kunna besvaras.

Motionerna 1999/2000:U606 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 1999/2000:So225 (fp, s, v, c, mp) yrkandena 21 och 22 tar upp frågan om homo- och bisexuellas rättigheter och skydd mot diskriminering.

I FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna nämns inte explicit homo- och bisexuellas rättigheter. Frågan om sexualitet berörs inte uttryckligen i någon konvention, varken vad gäller hetero- eller homosexuella.

Homo- och bisexuellas rättigheter kan dock anses skyddade bl.a. genom principen om icke-diskriminering, vilken är grundläggande både i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i FN:s MR-konventioner. Vidare finns rätten till privatliv liksom yttrandefriheten fastlagda i FN:s allmänna förklaring och i konventionen för politiska och medborgerliga rättigheter.

Utskottet menar att homosexuellas rättigheter därmed är skyddade av FN:s befintliga MR-konventioner. Samtidigt är det ett faktum att homo- och bisexuella utsätts för diskriminering och förföljelse i många länder. Det är därför en viktig uppgift att stärka skyddet för dessa grupper, bl.a. genom att få deras rättigheter uttryckligen erkända av hela det internationella samfundet. När förutsättningar finns för att driva frågan framåt, bör målsättningen vara att få homo- och bisexuellas rättigheter införda i FN:s konvention för de politiska och medborgerliga rättigheterna.

Sverige och EU har under och efter FN:s kvinnokonferens i Peking 1995 sökt motverka diskriminering av homo- och bisexuella genom att kräva full respekt för varje individs rätt till sin sexualitet. Dessa krav har sedan följts upp såväl multilateralt, inom bl.a. FN, som bilateralt i dialog med enskilda länder. Utskottet lägger stor vikt vid att regeringen fortsätter att agera för att stärka homo- och bisexuellas rättigheter i FN och andra internationella sammanhang.

Att homo- och bisexuella i många länder utstår förföljelse återspeglas i den svenska flyktinglagstiftningen. Enligt utlänningslagen ingår personer som förföljts på grund av kön eller homosexualitet i en särskild skyddsgrupp.

Sverige kräver att alla länder respekterar de mänskliga rättigheterna och framför detta i dialogen med såväl länder som mottar svenskt bistånd som med kandidatländer till EU. Utskottet utgår från att Sverige även på detta sätt fortsätter att vara drivande i frågan om homo- och bisexuellas rättigheter.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna 1999/2000:U606 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 1999/2000:So225 (fp, s, v, c, mp) yrkandena 21 och 22 kan besvaras.

I motion 1999/2000:U621 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 1 begärs att regeringen skall verka för att FN:s MR-mekanismer ges ökade resurser. Motionärerna bakom motion 1999/2000:K356 (mp) yrkande 9 vill stärka FN:s möjligheter att följa upp situationen i ett antal länder där de mänskliga rättigheterna kränks.

Sverige lägger stor vikt vid att de åtaganden som FN:s medlemsländer gjort genom att ansluta sig till organisationen och till de särskilda konventionerna också blir föremål för granskning. Kränkningar av de mänskliga rättigheterna måste påtalas av det internationella samfundet varhelst de äger rum.

Situationen i enskilda länder tas årligen upp i FN:s MR-kommission samt i de kommittéer som har till uppgift att bevaka att konventionerna på MR-området efterlevs. I MR-kommissionen står det samtliga medlemmar fritt att uttrycka oro över situationen i enskilda länder. Kommissionen har ett spektrum av olika möjliga åtgärder till sitt förfogande – bl.a. antaganden av resolutioner rörande vissa länder och, i allvarliga fall, tillsättande av särskilda

landrapportörer. Samtliga de länder som motionärerna bakom motion 1999/2000: K356 (mp) yrkande 9 nämner är eller har nyligen varit föremål för MR-kommissionens granskning. Detta gäller för övrigt även en rad andra länder.

Inrättandet av FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter 1994 utgjorde ett viktigt steg framåt, inte minst för att öka möjligheterna att främja de mänskliga rättigheterna. Sverige har under flera år arbetat för att högkommissariens för mänskliga rättigheter kontor skall ges ökade medel ur FN:s reguljära budget.

Utskottet anser att FN:s MR-kommittéer och högkommissarien för mänskliga rättigheter tillhör världsorganisationens kärnverksamhet, till vilken alla medlemsländer skall bidra. Samtidigt är det viktigt att fortsätta arbetet med att stärka de mekanismer som FN förfogar över på MR-området. För närvarande är kommittésystemet föremål för en översyn i syfte att effektivisera verksamheten, och särskilda insatser kan därför vara befogade. Tekniskt samarbete genom FN:s MR-kommissarie kan spela en viktig roll för att främja respekten för de mänskliga rättigheterna i vissa länder där situationen är särskilt svår. FN:s MR-verksamhet skulle kunna tillföras större resurser om alla medlemsländerna betalade sina avgifter till organisationen. USA är sedan flera år det land som har den överlägset största skulden till FN – den amerikanska skulden uppgår för närvarande till 1,6 miljarder USD, vilket motsvarar 55 % av FN:s årliga budget.

Med vad ovan anförts anses motionerna 1999/2000:U621 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 1 och 1999/2000:K356 (mp) yrkande 9 kunna besvaras.

I motion 1999/2000:U621 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 3 framhålls betydelsen av FN:s kvinnokonvention, och motionärerna begär att Sverige skall agera för att öka uppslutningen kring denna.

1979 års konvention om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor är en av FN:s centrala konventioner för mänskliga rättigheter. Konventionen, som utgör ett ramverk för att säkerställa lika rätt för kvinnor och män, lyfter bl.a. fram regeringarnas skyldighet att i lagstiftning och praxis verka mot alla former av diskriminering av kvinnor. 165 länder har i dagsläget anslutit sig till kvinnokonventionen, och målet är att den inom några år, i likhet med barnkonventionen, skall ha erhållit universell anslutning.

Utskottet finner det dock beklämmande att FN:s kvinnokonvention är den av alla konventioner på MR-området som givit upphov till flest vittgående reservationer. Sverige har tillsammans med andra EU-länder invänt mot sådana reservationer och i flertalet fall underkänt deras giltighet. Utskottet menar att Sverige bör fortsätta att verka för en universell anslutning till kvinnokonventionen och påtala reservationer som strider mot konventionens ändamål och syfte.

Sverige undertecknade i december 1999 tilläggsprotokollet till konventionen om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Det nya tilläggsprotokollet ger enskilda individer eller grupper som utsatts för kränkningar rätt att klaga hos en övervakningskommitté. Även om riksdagen ännu inte har behandlat frågan om en svensk ratificering, vill utskottet redan på detta stadium uttrycka sin tillfredsställelse över att konventionen mot

diskriminering av kvinnor på detta sätt kompletteras med en individuell klagorätt.

Med vad utskottet anfört anses motion 1999/2000:U621 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 3 kunna besvaras.

5.1.1.3 Aktuella folkrättsliga frågor

Motionerna

Moderaterna menar i motion 1998/99:U12 (m) yrkande 4 att ingripande av det internationella samfundet på humanitära grunder har blivit alltmer accepterat. Försök att på folkrättsliga grunder fördöma Natos aktion i Kosovo avvisades av FN:s säkerhetsråd. Motionärerna menar att det är viktigt att denna utveckling av folkrätten förtydligas och kodifieras i FN-stadgan och att Sverige bör ta initiativ därtill.

Folkpartiet menar i motion 1999/2000:U22 (fp) yrkande 1 att den internationella utvecklingen att väpnade konflikter tenderar att äga rum inom nationer, inte emellan stater, ställer nya krav på FN. Nationsgränser får inte utnyttjas som argument för att det internationella samfundet skall förhålla sig passivt när människors säkerhet är allvarligt hotad. Motionärerna menar att Sverige bör arbeta för att FN skall anta de förslag som Carlsson/Ramphal-rapporten "Our Global Neighbourhood" lagt fram, vilka bl.a. innebär att FN-stadgan ändras, så att FN ges möjlighet att ingripa när grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna äger rum i enskilda länder.

Folkpartiet anför vidare i motionens yrkande 7 att folkrättens grundregel att våld endast får tillgripas i självförsvar eller efter beslut av FN:s säkerhetsråd bör kompletteras med ett slags nödvärnsrätt. En sådan skulle innebära att en grupp av stater i obestridligt klara fall av folkmord, efter det att alla andra möjligheter uttömts, skulle ha folkrättslig grund att ingripa med våld. I sådana fall skulle det åligga staterna i fråga att rapportera ingripandet till säkerhetsrådet, på samma sätt som FN-stadgan föreskriver i fall då ett medlemsland handlar i självförsvar (yrkande 8).

I motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 10 lyfter Kristdemokraterna fram Natos bombningar över Jugoslavien 1999 som en internationell humanitär intervention som genomfördes utan bemyndigande av FN:s säkerhetsråd. Kristdemokraterna betonar att den folkrättsliga rätten att besluta om när våld kan användas måste ligga hos FN:s säkerhetsråd. Samtidigt får inte låsningar i säkerhetsrådet förhindra omvärlden från att ingripa för att förhindra folkmord. Regeringen bör därför tydliggöra sin ståndpunkt när det gäller humanitära interventioner och verka för att det inom FN inleds en diskussion om vilka kriterier som bör gälla vid eventuella framtida insatser. Möjligheten att generalförsamlingen skall kunna överta ansvaret för fred och säkerhet då säkerhetsrådet misslyckats bör utredas ytterligare, anförs det i yrkande 11.

Folkpartiet menar i partimotion 1999/2000:U206 (fp) yrkande 10 att händelserna i Kosovo har visat att de mänskliga rättigheterna är överordnade nationsgränserna. Kränkningar av mänskliga rättigheter kan inte längre rättfär-

digas som inre angelägenheter. I Carlsson/Ramphal-rapporten "Our Global Neighbourhood" föreslås ändringar av FN-stadgan med innebörden att FN inte skall kunna förhålla sig passivt när grova kränkningar av mänskliga rättigheter eller etnisk rensning äger rum. Motionärerna menar att förslagen bör få Sveriges fulla stöd.

I motion 1999/2000:U607 (m) yrkande 1 anføres att ingripande från det internationella samfundet på humanitära grunder blivit alltmer accepterat. Moderaterna menar dock att Sverige bör ta initiativ till att folkrättens utveckling förtydligas, genom en förändring av FN-stadgan så att ingrepp för att förhindra folkmord eller folkfördrivning anges som skäl för tvångsåtgärder.

I den enskilda motionen 1999/2000:U615 (kd) hänvisas till Carlsson/Ramphal-rapportens förslag om ändringar av FN-stadgan för att möjliggöra s.k. humanitär intervention. Sverige bör med stöd av sitt goda anseende verka i FN för att folkrätten skall utvecklas på detta område, så att förföljda folk och etniska minoriteter kan garanteras skydd från maktfullkomliga härskare.

Motionärerna bakom motion 1999/2000:U650 (kd) yrkande 1 menar att det efter FN:s misslyckande att förhindra folkmordet i Rwanda borde prövas om inte begreppet "genocide" – folkmord – är otillräckligt för att förpliktiga FN att ingripa i händelse av folkmord. I yrkande 2 anføres att det borde undersökas om det bredare begreppet "democide", som inbegriper en regims mördande oavsett om det rör sig om folkmord eller ej, skulle föra frågan framåt.

Folkpartiet framhåller i motion 2000/01:U206 (fp) att kränkningar av mänskliga rättigheter inte får rättfärdigas som "en stats inre angelägenhet". Det är därför en utmaning att hitta en formulering som ger säkerhetsrådet möjlighet att agera även vid inomstatliga konflikter utan att inkräkta alltför mycket på staters suveränitet. Motionärerna menar att FN inte kan förhålla sig passivt när grova kränkningar av mänskliga rättigheter, etnisk rensning, förföljelse, massmord etc. äger rum med hänvisning till att det rör sig om ett lands inre angelägenhet (yrkande 13).

En utvecklad folkrätt med människan i centrum bör enligt motion 2000/01:U217 (kd) yrkande 7 eftersträvas. Framväxten av en utvecklad mellanstatlig rätt, folkrätten, främst under 1900-talet, har skapat normer stater och folk emellan inom en lång rad olika områden, bl.a. vad gäller mänskliga rättigheter och humanitär rätt.

Under senare år har staters ansvar alltmer kombinerats med överstatliga organ, mer av internationella normer och spelregler samt en växande universell jurisdiktion. Då folkrätten utvecklas handlar det främst om att "vikta om" olika redan accepterade folkrättsliga principer. Grundläggande mänskliga rättigheter bör värderas högre än principer om staters suveränitet. I vissa fall bör även nya moderna folkrättsliga principer som följer med denna utveckling, t. ex. sådana om humanitär intervention, skrivas ner i bindande deklARATIONER.

Centerpartiet framhåller i motion 2000/01:U404 (c) att det inte kan uteslutas att nya situationer uppstår, då grova kränkningar av mänskliga rättigheter

inträffar. För att förhindra detta får inte respekten för nationell suveränitet stå i vägen. Världssamfundet bör då ha rätt att ingripa, även i interna konflikter, för att värna universella mänskliga rättigheter. Sverige bör därför i internationella forum, såsom EU och FN, driva på för att legitimera och reglera en humanitär nödvärnsrätt, s.k. humanitär intervention, och verka för en förändring av FN-stadgan i enlighet med detta. I extrema lägen där grundläggande värden står på spel och alla andra vägar uttömts, skall militära ingripanden från det internationella samfundets sida kunna tillåtas (*yrkande 14*).

Folkkrätten står inför en utmaning, enligt motion 2000/01:U630 (*kd*), och behöver vidareutvecklas, bl.a. vad gäller humanitär intervention. En sådan utveckling måste emellertid förena en rätt till regionala ingripanden med en bevarad auktoritet för FN som organisation.

Sverige har ett gott anseende i internationella sammanhang vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Det är därför angeläget att Sverige inom FN verkar för en reformerad folk rätt och bättre förutsättningar för humanitära interventioner (*yrkande 6*).

Utskottets överväganden

Folkkrätten slår fast alla staters rätt till självbestämmande och suveränitet, vilket bl.a. framgår av FN-stadgans artikel 2:7. Det generella våldsförbudet är också grundläggande i FN-stadgan. Förutom i fall av självförsvar är det endast FN:s säkerhetsråd som kan besluta om undantag från förbudet att bruka våld.

Natos militära ingripande 1999 mot Förbundsrepubliken Jugoslavien (FRJ) aktualiserade frågan om det internationella samfundets rätt att ingripa med våld mot ett enskilt land för att förhindra folkfördrivning och grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna. När det stod klart att Ryssland och Kina inte skulle bifalla försök att få FN:s säkerhetsråd att reagera mot president Milosevics etniska rensning i Kosovo, ställdes inte minst övriga medlemmar i säkerhetsrådet inför dilemmat mellan å ena sidan FN-stadgans våldsförbud och en betoning av säkerhetsrådets auktoritet, och å andra sidan nödvändigheten av att förhindra en humanitär katastrof.

Ett antal länder ansåg att det var omöjligt att förhålla sig passiva till den etniska rensning och de grova övergrepp som Milosevicregimen begick mot kosovoalbanerna. Majoriteten av FN:s medlemsstater har genom bl.a. folk-mordskonventionen åtagit sig att förhindra folkmord och bestraffa de skyldiga. Åtagandena att respektera de mänskliga rättigheterna är universella och får inte känna några nationsgränser.

När Nato i mars 1999 inledde bombningar mot FRJ uttalade Sverige förståelse för aktionen, som syftade till att förhindra den pågående etniska rensningen och ge de kosovoalbanska flyktingarna möjlighet att återvända till sina hem. Statsministern sade dock att det var svårt att finna en entydig folkrättslig grund för insatsen, och han beklagade att det inte hade varit möjligt att samla världssamfundet bakom ett mandat i FN:s säkerhetsråd. Även FN:s generalsekreterare Kofi Annan uttalade förståelse för Natos handlande, och sade att ”det fanns tillfällen då våldsanvändning kunde vara ett legitimt sätt

att uppnå fred". Att ett ryskt resolutionsförslag om att bombningarna skulle avbrytas röstades ned i säkerhetsrådet visade också på världssamfundets inställning till Natos agerande. Utskottet har i sitt utlåtande 1999/2000:UU1u till konstitutionsutskottet närmare redogjort för sin syn på Natos krigshandlingar mot FRJ.

I dag kan det konstateras att Natos insats uppnådde sitt primära syfte: de flesta kosovalbanska flyktingarna har kunnat återvända till sina hem. Det är dock lång väg att gå innan fred och försoning kommer att råda i provinsen. KFOR-styrkan har fått ägna stor kraft åt att skydda den serbiska befolkningen och andra minoriteter från förföljelse. Vidare var kriget i Kosovo en mänsklig tragedi som inte hade behövt inträffa. Varningstecken saknades inte. Det var ett misslyckande för hela det internationella samfundet, och därmed även för Sverige, att man inte kunde förhindra de etniska rensningarna och förebygga krigsutbrottet.

I motionerna 1998/99:U12 (m) yrkande 4 och 1999/2000:U607 (m) yrkande 1 begärs att Sverige, mot bakgrund av Natos ingripande i Kosovo, skall verka för en förändring av FN-stadgan, så att folkmord och folkfördrivning skall kunna utgöra grund för ingripande. Motionärerna bakom motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkande 1, 1999/2000:U206 (fp) yrkande 10 och 1999/2000:U615 (kd) menar att FN-stadgan bör förändras för att möjliggöra s.k. humanitär intervention, i enlighet med förslagen i Carlsson/Ramphal-rapporten "Our Global Neighbourhood". Folkpartiet anför vidare i motion 1999/2000:U22 (fp) yrkande 7 att folkrättens grundregel att våld endast får tillgripas i självförsvar eller efter beslut av FN:s säkerhetsråd bör kompletteras med en nödvärnsrätt. I sådana fall skulle det åligga staterna i fråga att rapportera ingripandet till säkerhetsrådet, på samma sätt som FN-stadgan föreskriver i fall då ett medlemsland handlar i självförsvar (yrkande 8). I motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 10 menar Kristdemokraterna att regeringen bör verka för att det inom FN inleds en diskussion om vilka kriterier som bör gälla vid eventuella framtida humanitära insatser. Möjligheten att generalförsamlingen skall kunna överta ansvaret för fred och säkerhet då säkerhetsrådet misslyckats bör utredas ytterligare, anför det i yrkande 11. I motion 2000/01:U206 (fp) framhålls att säkerhetsrådet bör ges möjlighet att agera även vid inomstatliga konflikter utan att inkräkta alltför mycket på staters suveränitet och att grova kränkningar av mänskliga rättigheter inte kan accepteras med hänvisning till att det rör sig om ett lands inre angelägenhet (yrkande 13), och i motion 2000/01:U217 (kd) yrkande 7 anfördes att grundläggande mänskliga rättigheter bör värderas högre än principer om staters suveränitet. Möjligheten till humanitär intervention bör, enligt motionärerna, skrivas ner i bindande deklarationer.

I motion 2000/01:U404 (c) framhålls att världssamfundet bör få ha rätt att ingripa, även i interna konflikter, för att värna universella mänskliga rättigheter. Sverige bör därför driva på för att legitimera och reglera en humanitär nödvärnsrätt, s.k. humanitär intervention, och verka för en förändring av FN-stadgan i enlighet med detta. I extrema lägen där grundläggande värden står på spel och alla andra vägar uttömts, skall militära ingripanden från det internationella samfundets sida kunna tillåtas (yrkande 14). Enligt motion

2000/01:U630 (kd) är det angeläget att Sverige inom FN verkar för en reformerad folkrätt och bättre förutsättningar för humanitära interventioner (yrkande 6).

När FN-stadgan skrevs var det främst mellanstatliga konflikter, som det andra världskriget, man tänkte på. Samtidigt ger stadgan utrymme för säkerhetsrådet att agera också i interna konflikter. Under de senaste decennierna har det förts en debatt i FN om huruvida kränkningar av de mänskliga rättigheterna tillhör en stats inre angelägenheter. En allt större krets medlemsländer har ställt sig bakom synen att de mänskliga rättigheterna är universella och okränkbara och att övergrepp måste beivras var de än begås. De olika former av MR-mekanismer som har etablerats medför insyn i enskilda stater och har de facto gjort förment interna rättighetsfrågor till internationella angelägenheter.

När grova kränkningar och brott mot mänskligheten sker i ett enskilt land, är frågan vilka medel omvärlden förfogar över när den ser sig tvungen att ingripa.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att FN:s säkerhetsråd i en rad fall med stöd av FN:s stadga ingripit, både med sanktioner och våld, mot folkmord och folkfördrivning. När säkerhetsrådet inte har förmått att agera för att säkra internationell fred och säkerhet har FN:s generalförsamling tidigare fattat beslut enligt den s.k. ”Uniting for Peace”-resolutionen som bl.a. i samband med Koreakriget gav mandat åt världssamfundet att ingripa med våldsmedel.

Natos ingripande mot FRJ:s övergrepp i Kosovo aktualiserade frågan om vilken rätt enskilda stater eller en grupp av stater har att ingripa för att förhindra folkfördrivning och grova kränkningar mot de mänskliga rättigheterna i situationer då världssamfundet inte kunnat samla sig bakom ett beslut i FN. Natoländerna angav humanitära och moraliska motiv för sitt ingripande mot FRJ. Vidare åberopades en rad säkerhetsresolutioner som rörde Kosovo, vilka indirekt och sammantaget av vissa Natoländer sades utgöra en folkrättslig grund för de vidtagna åtgärderna.

En förändring av folkrätten kan ske antingen genom ändringar av FN-stadgan eller genom en förändrad sedvanerätt. En ändring av FN-stadgan kräver bl.a. att två tredjedelar av medlemsstaterna ratificerar förslaget, däribland de fem permanenta medlemmarna av säkerhetsrådet, något som för dagen ter sig närmast omöjligt att uppnå. Sedvanerätten utvecklas genom att nya regler accepteras av en överväldigande majoritet av världens stater. På denna punkt kan man konstatera att Natos ingripande i Kosovo åtminstone temporärt mötte förståelse hos delar av världssamfundet.

Sverige lägger traditionellt stor vikt vid våldsförbudet i FN:s stadga och betonar det våldsmonopol som givits till FN:s säkerhetsråd. FN-stadgan ger säkerhetsrådet befogenheter att ingripa om det anser att hot föreligger mot internationell fred och säkerhet (art. 39). Dessa begrepp har successivt tolkats allt vidare, och de anses i dag inbegripa folkmord och folkfördrivning.

Det måste dock understrykas att FN:s säkerhetsråd i första hand är ett politiskt organ. Problemet är ofta att någon eller några av de fem permanenta medlemmarna använder eller hotar att använda sitt veto. När FN har misslyckats att förhindra brott mot mänskligheten och folkmord – t.ex. i Rwanda

– har orsaken varit bristande politisk vilja. FN-stadgan har genom åren visat sig vara ett flexibelt instrument, som givit världssamfundet möjligheter att ingripa i de fall den politiska viljan funnits. Sålunda har säkerhetsrådet i ett antal fall auktoriserat våld för att skydda civilbefolkning mot umbäranden och övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, bl.a. i Haiti och Somalia.

Sedan flera år pågår det ett förändringsarbete inom FN. Förhandlingar om reformer av säkerhetsrådet förs inom en arbetsgrupp i vilken Sverige – genom sin tidigare FN-ambassadör – haft en ledande roll som en av två vice-ordförande. Under sitt medlemskap i säkerhetsrådet 1997–1998 hävdade Sverige också konsekvent att rådet borde göra en vid tolkning av begreppet ”hot mot internationell fred och säkerhet”.

Argumentet för att arbeta för en förändring av FN-stadgan är att det bör finnas en folkrättslig grund som världssamfundet kan agera på i situationer som den i Kosovo, i vilka låsningar uppstått i säkerhetsrådet och FN med följd att nödvändiga beslut stoppas. Att förändra FN-stadgan är dock en uppgift som skulle ta i anspråk betydande tid och kraft. Utskottet är av den meningen att det viktigaste i dagens läge är att utveckla och stärka FN:s och särskilt säkerhetsrådets förmåga att i tid kunna fatta kraftfulla beslut. Att explicit formulera undantagsregler som ger enskilda eller grupper av länder rätt att ingripa i det fall FN inte förmår att agera, skulle snarast undergräva det reformarbete som i dag pågår inom FN. Att utan stöd i FN-stadgan delegera FN:s våldsmonopol till regionala organisationer skulle vidare riskera att regionalisera folkrätten och etablera olika normer för olika delar av världen. Det bör dock i sammanhanget noteras att FN-stadgans kapitel VIII ger möjlighet till ingående av regionala avtal eller bildande av regionala organ för behandling av sådana angelägenheter rörande upprätthållandet av internationell fred och säkerhet som lämpar sig för regionala åtgärder, under förutsättning av att dessa avtal eller organ och deras verksamhet är förenliga med FN:s ändamål och grundsatser (artikel 52). Säkerhetsrådet skall, när så är lämpligt, använda sådana regionala avtal eller organ för tvångsåtgärder under dess myndighet. Utan säkerhetsrådets bemyndigande får dock, med några i stadgan specificerade undantag, tvångsåtgärder ej företas enligt regionala avtal eller av regionala organ.

Det råder ingen tvekan om att en förskjutning i avvägningen mellan människors säkerhet och staters suveränitet har ägt rum efter det kalla kriget. Denna utveckling måste välkomnas. Utskottet menar dock att detta inte ger anledning till att omvärdera FN:s avgörande roll när det gäller ansvaret för internationell fred och säkerhet. Rätten att besluta om våldsanvändning bör förbli hos säkerhetsrådet. Den viktigaste uppgiften är i stället att påverka säkerhetsrådets arbetssätt så, att vetot inte används annat än i undantagsfall. Med ett bättre fungerande säkerhetsråd skulle tendensen att enskilda eller grupper av stater använder våld utan säkerhetsrådets medgivande kunna stävjas. Likaså skulle ett mer beslutsfäligt säkerhetsråd kunna ingripa tidigare och kraftfullare vid humanitära kriser. En annan viktig lärdom av kriget i Kosovo är att instrumenten för att förebygga konflikter måste utvecklas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 1998/99:U12 (m) yrkande 4, 1999/2000:U22 (fp) yrkandena 1, 7 och 8, 1999/2000:U23 (kd)

yrkandena 10 och 11, 1999/2000:U206 (fp) yrkande 10, 1999/2000:U615 (kd), 1999/2000:U607 (m) yrkande 1, 2000/01:U206 (fp) yrkande 13, 2000/01:U217 (kd) yrkande 7, 2000/01:U404 (c) yrkande 14 samt 2000/01:U630 (kd) yrkande 6 kan besvaras.

När det gäller frågan om att introducera ett vidare begrepp än folkmord, vilket föreslås i motion *1999/2000:U650 (kd) yrkandena 1 och 2*, konstaterar utskottet att brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser i folkrättslig mening betraktas som lika allvarliga. Exempelvis jämför stadgan i den internationella brottmålsdomstolen de tre brottstyperna. Folkmord innebär att förövaren måste ha uppsåtet att förgöra en viss grupp helt eller delvis. Brott mot mänskligheten är ett vidare begrepp. Som det definieras i den internationella brottmålsdomstolens stadga krävs det att gärningarna – mord, tortyr, deportering, svält, våldtäkt etc. – sker i vidsträckt omfattning eller på ett systematiskt sätt.

Utskottet ställer sig därför tveksamt till om nya brottsrubriceringar skulle stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna. Enligt FN-stadgan är grunden för att säkerhetsrådet skall kunna ingripa i en intern konflikt att denna kan betraktas som ett hot mot internationell fred och säkerhet. Folkmordskonventionen förpliktigar konventionsparterna – inte FN som sådant – att förhindra och bestraffa folkmord. I detta syfte kan de enligt konventionen vända sig till FN. Gränserna har tänjts för vad som menas med hot mot internationell fred och säkerhet. Människors skydd och rättigheter har kommit att få en mer framträdande plats jämfört med staters säkerhet, vilket är en utveckling som Sverige arbetat för. De senaste decennierna har dock visat att det ytterst är det internationella samfundets politiska vilja som avgör om ingripande mot brott mot mänskligheten sker eller ej.

Med vad som ovan anförts anses motion *1999/2000:U650 (kd) yrkandena 1 och 2* kunna besvaras.

5.1.1.4 Dödsstraffet

Motionerna

I flerpartimotion *1999/2000:U621 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 8* påpekas att FN:s MR-kommission vid dess senaste session återigen antog en resolution som uppmanade alla länder att avskaffa dödsstraffet. Trots detta har användandet av dödsstraffet ökat i många länder. Sverige måste därför fortsätta arbetet mot dödsstraffet, såväl bilateralt som i FN, EU, OSSE och Europarådet. I *yrkande 9* efterfrågas särskilda ansträngningar mot avrättningar av minderåriga, något som sker i bl.a. USA och Kina.

I den enskilda motionen *1999/2000:U634 (s) yrkande 1* anförs att alltfler länder i Europa avskaffat dödsstraffet sedan det kalla krigets slut. Opinionsundersökningar visar dock att en del svenskar förespråkar dödsstraff. Motionären menar att detta understryker behovet av fortlöpande opinionsbildning i frågan. Om utvecklingen i Europa har varit positiv har steg tillbaka tagits i andra delar av världen, i synnerhet i USA, Kina, demokratiska republiken

Kongo och Iran. I *yrkande 2* begärs därför att Sverige i olika internationella organ fortsätter att agera mot dödsstraffet.

Miljöpartiet pekar i motion *1999/2000:U635 (mp)* på att frågan om dödsstraffets avskaffande har behandlats i FN sedan 1950-talet. Sverige tillhörde de länder som lade fram ett tilläggsprotokoll till konventionen om mänskliga rättigheter, vilket binder länder att avskaffa dödsstraffet. Hittills har 40 stater ratificerat protokollet. Miljöpartiet menar att det nu vore lämpligt att FN kallar till en konferens om ett generellt moratorium för användandet av dödsstraffet.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige sedan många år agerar för ett totalt och globalt avskaffande av det inhumana dödsstraffet. Förbud mot dödsstraffet utgör en prioriterad uppgift i arbetet med att främja och öka respekten för de mänskliga rättigheterna. Antalet stater som avskaffar dödsstraffet eller begränsar dess tillämpning växer hela tiden, men samtidigt har dess användning i vissa länder ökat.

I avvaktan på att dödsstraffet avskaffas världen över, verkar Sverige också för att dess tillämplighet och verkställande så långt som möjligt inskränks och att det endast utdöms och verkställs med iakttagande av de begränsningar som finns i den internationella rätten. Exempelvis har Sverige deltagit aktivt i utarbetandet av den resolution om dödsstraffet som antagits av FN:s MR-kommission de tre senaste åren. I resolutionen uppmanas alla stater som fortfarande tillämpar dödsstraffet att införa ett moratorium. Trots detta steg framåt är frågan om dödsstraffets avskaffande fortfarande kontroversiell, och tillräckligt stöd för att ordna en särskild FN-konferens föreligger för närvarande inte. Inriktningen bör därför vara att etablera frågan om dödsstraffet på FN:s dagordning.

Sverige har varit pådrivande inom EU för att anta gemensamma riktlinjer för unionens fortsatta agerande när det gäller dödsstraffet. Riktlinjerna har bl.a. resulterat i att EU sedan 1998 gjort ett fyrtiotal gemensamma framställningar till förmån för enskilda dödsdömda i olika stater. Även i arbetet i regionala organisationer såsom OSSE och Europarådet har Sverige varit aktivt. Utskottet har också noterat att utrikesministern i sina anföranden till FN:s MR-kommission och FN:s generalförsamling varit en av de få som omnämnt den ökande användningen av dödsstraffet i Kina och Förenta staterna.

Utskottet ställer sig bakom regeringens engagemang i frågan om dödsstraffets avskaffande. Utskottet och andra företrädare för riksdagen verkar också i internationella sammanhang, bl.a. i Europarådet och OSSE:s parlamentariska församling, för att återstående länder skall avskaffa dödsstraffet eller åtminstone förklara moratorium för dess verkställande.

Det kan konstateras att det arbete som bedrivs inom Europarådet har haft en påtagligt positiv effekt. Av de 44 medlemsländerna är det nu endast Albanien som inte undertecknat Europakonventionens sjätte protokoll för avskaf-

fande av dödsstraffet. Utskottet välkomnar att Bulgarien, Lettland, Litauen, Storbritannien och Ukraina under det gångna året har ratificerat protokollet.

Utskottet finner det särskilt anmärkningsvärt att det i en demokrati som Förenta staterna utdöms och verkställs dödsstraff mot minderåriga och mentalt handikappade. Företrädare för den amerikanska regeringen och kongressen framhåller ofta att dödsstraffets tillämpning i de flesta fall tillhör delstaternas kompetens. Under sin resa till Nordamerika i september 1999 tog utskottet tillfället i akt att samtala med delstatsparlamentariker i Texas och direkt till dessa framföra sitt avståndstagande från dödsstraffet. Texas är den delstat i USA som genomför flest avrättningar och har vid flera tillfällen avrättat minderåriga och mentalt efterblivna.

Utskottet instämmer i åsikten att ett opinionsbildande arbete för avskaffande av dödsstraffet även bör bedrivas i Sverige. I sammanhanget är det en tillgång att samtliga riksdagspartier är eniga i frågan och om dess betydelse.

Med vad som ovan anförts anses motionerna 1999/2000:U621 (v, kd, c, fp, mp) yrkandena 8 och 9 samt 1999/2000:U634 (s) yrkandena 1 och 2 kunna besvaras. Motion 1999/2000:U635 (mp) avstyrks med hänvisning till vad utskottet anför.

5.1.1.5 Internationell rättskipning

Motionerna

I den enskilda motionen 1998/99:U627 (kd) yrkande 1 läggs ansvaret för krigen i Bosnien-Hercegovina och Kosovo på president Slobodan Milosevic. Den särskilda krigsförbrytartribunalen i Haag har dock hittills endast dömt underlydande till de högst ansvariga. Sverige bör därför verka för att även president Milosevic och hans närmaste kumpaner grips och ställs inför rätta vid Haagdomstolen.

I motion 1998/99:U632 (kd) yrkande 4 anføres att president Milosevic, liksom krigsförbrytarna i det andra världskriget, måste ställas inför rätta vid krigsförbrytartribunalen i Haag såsom ansvarig för den etniska rensning och de grova övergrepp som begåtts i Bosnien-Hercegovina och Kosovo.

I 1999/2000:U22 (fp) yrkande 6 framhåller Folkpartiet avtalet om att inrätta en internationell brottmålsdomstol som ett viktigt framsteg på området mänskliga rättigheter. Domstolen kommer att inrättas när 60 länder har ratificerat avtalet. Motionärerna menar att Sverige bör påskynda förberedelsearbetet och ratificera avtalet senast halvårsskiftet 2001.

Kristdemokraterna framhåller i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 2 avtalet om en internationell brottmålsdomstol som ett väsentligt framsteg för att skydda civilbefolkning i väpnade konflikter. Sverige bör snarast ratificera avtalet, menar motionärerna.

Centerpartiet betonar i partimotion 1999/2000:U402 (c) yrkande 19 att brott mot den humanitära rätten eller de mänskliga rättigheterna ständigt måste beivras. Den internationella permanenta brottmålsdomstolen kommer att ges möjlighet att agera även i de gråzoner där brott mot den humanitära rätten

eller de mänskliga rättigheterna begås i ett område där centralmakten rasat samman eller där regeringen inte erkänner att en intern konflikt existerar. Ett effektivt rättssystem bör dock också ha en preventiv effekt, varför brottmålsdomstolens jurisdiktion också borde gälla i fredstid.

I motion 1999/2000:U629 (s) anføres att Sverige bör arbeta för att stärka möjligheterna att döma skyldiga för folkmord och brott mot folkrätten. Fallet med Chiles förra diktator Augusto Pinochet har visat att ingen diktator kan känna sig säker, men också att lagstiftningen och sanktionsmöjligheterna är otydliga när det gäller folkmord.

Flerpartimotion 1999/2000:U632 (mp, s, m, v, kd, c, fp) yrkande 6 påtalar de brott och övergrepp som begicks av den indonesiska militären och den proindonesiska milisen mot den östtimorianska befolkningen i samband med folkomröstningen 1999, och motionärerna menar att FN bör inrätta en internationell krigsförbrytartribunal för att ställa förövarna inför rätta.

I partimotion 1999/2000:U630 (mp) yrkande 1 framhålls att internationell rättslig praxis på miljöområdet är oklar eftersom floran av juridiska instanser och forum på området är så stor. Sverige bör därför arbeta för att en internationell utredning tillsätts med uppgift att undersöka i vilken instans de internationella miljörättsliga tvistefrågorna slutligen bör slitas. En viktig fråga i sammanhanget är huruvida det bör upprättas en instansordning för internationella miljörättsliga tvister, hävdas det i yrkande 2.

Vänsterpartiet framhåller i motion 1999/2000:U903 (v) yrkande 4 att det i dag finns ett stort antal internationella konventioner till skydd för miljön. Problemet är dock att det inte finns något juridiskt instrument som hanterar brott mot dessa konventioner. Regeringen uppmanas därför att inom FN ta initiativ till att utreda förutsättningarna för inrättandet av en internationell miljödomstol.

Utskottets överväganden

Utskottet instämmer med motionärerna bakom motionerna 1998/99:U627 (kd) yrkande 1 och 1998/99:U632 (kd) yrkande 4 om att även de högsta ansvariga krigsförbrytarna i kriget i f.d. Jugoslavien grips och ställs inför krigsförbrytartribunalen i Haag. President Slobodan Milosevic efterlystes i maj 1999 av tribunalen, och för Sverige är det av största vikt att han ställs till svars för de förbrytelser han är anklagad för. Sveriges och EU:s politik gentemot Serbien har som främsta mål att en demokratisk utveckling kommer till stånd. Att de serbiska krigsförbrytarna straffas är en förutsättning för att en demokratisk rättsstat skall kunna upprättas och för att Serbien skall kunna återta sin fullvärdiga plats i det internationella samfundet. Skulden för de brott som har begåtts i Serbiens namn vilar inte hos folkmajoriteten. Även av detta skäl är det viktigt att de skyldiga identifieras och straffas.

Därmed anser utskottet att motionerna 1998/99:U627 (kd) yrkande 1 och 1998/99:U632 (kd) yrkande 4 kan bli besvarade.

Folkpartiet framhåller i motion 1999/2000:U22 (fp) yrkande 6 att Sverige bör påskynda förberedelsearbetet med att ratificera avtalet om den internationella brottmålsdomstolen så att det kan ske under första halvåret 2001. Kristdemokraterna begär i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 2 att regeringen ratificerar avtalet så snart som möjligt. Centerpartiet anför i motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 19 att den internationella brottmålsdomstolen även bör ha jurisdiktion för att beivra brott som begås i fredstid.

Utskottet anser att inrättandet av den internationella brottmålsdomstolen innebär ett viktigt steg framåt för den internationella rättskipningen. 1998 nåddes en överenskommelse om att inrätta den internationella brottmålsdomstolen i Haag. Domstolen kommer att börja verka så snart 60 länder har ratificerat den traktat som etablerar domstolen. Även om ett antal kompromisser begränsat domstolens jurisdiktion, kommer den att utgöra ett effektivt och permanent verktyg mot förövare av krigsförbrytelser, folkmord och brott mot mänskligheten. Sverige hörde till de länder som först undertecknade fördraget om den internationella brottmålsdomstolen, och inom Regeringskansliet bereds för närvarande förslag till lagändringar för att möjliggöra en svensk ratificering. Utskottet vill framhålla att det är angeläget att en svensk ratificering äger rum utan onödigt dröjsmål.

Utskottet finner inte att den internationella brottmålsdomstolen är förhindrad att agera under fredstid när det gäller brottstyperna folkmord och brott mot mänskligheten. I de stadgar som antogs i juli 1998 definieras dessa brott så att de innefattar grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna om kränkningarna begås som en del av ett vidsträckt eller systematiskt angrepp. Vid förhandlingarna tillhörde Sverige de länder som hårdast drev att domstolen skulle få rätt att behandla folkmord och brott mot mänskligheten som begås under fredstid. Förhandlingsresultatet blev på denna viktiga punkt tillfredsställande. Krigsförbrytelser, den tredje brottstyp som domstolen har jurisdiktion över, kan definitionsmässigt endast begås under väpnad konflikt – internationell eller nationell.

Med vad ovan anförts anses motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkande 6, 1999/2000:U23 (kd) yrkande 2 och 1999/2000:U402 (c) yrkande 19 kunna besvaras.

Motionärerna bakom flerpertimotion 1999/2000:U632 (mp, s, m, v, kd, c, fp) yrkande 6 begär att Sverige verkar för att det inrättas en särskild krigsförbrytartribunal för de brott som indonesisk militär och milis begick i samband med folkomröstningen om Östtimors självständighet 1999.

Utskottet instämmer i att förövarna till de grova övergrepp som begicks mot den östtimorianska civilbefolkningen måste bestraffas. FN:s särskilda undersökningskommission presenterade i januari 2000 sin rapport, där den bl.a. slår fast att den indonesiska militären deltog i förföljelsen mot civilbefolkningen och föreslår att inrättandet av en internationell tribunal övervägs. Indonesien har samtidigt publicerat en rapport om händelserna, i vilken ett antal misstänkta militärer och poliser, flera av dem högt uppsatta, namnges. Av allt att döma kommer rapporten att leda till åtal i indonesisk domstol. FN:s generalsekreterare uttalade vid sitt besök i Indonesien och Östtimor förhoppningen att de skyldiga skulle ställas inför rätta i Indonesien, men

framhöll samtidigt att förslaget om en internationell tribunal skulle aktualiseras om rättvisa inte skipades. Även Xanana Gusmao, den främste östtimorienske ledaren, har uttalat sig för att först låta den indonesiska rättsprocessen ha sin gång.

Utskottet är också av åsikten att den indonesiska rättvisan bör ges möjlighet att ta itu med de brott mot mänskligheten som begåtts, samtidigt som möjligheten att inrätta en internationell tribunal kvarstår. Det internationella samfundet har ett ansvar för att rättvisa skipas.

Utskottet konstaterar att när den internationella brottmålsdomstolen har trätt i funktion kommer behovet av att inrätta särskilda krigsförbrytartribunaler att bortfalla. Principen om att sådana brott i första hand skall behandlas av nationella domstolar kommer även då att gälla.

Även fallet med Chiles före diktator Augusto Pinochet, som tas upp i motion 1999/2000:U629 (s), illustrerar behovet av att stärka den internationella rättskipningen när det gäller brott mot mänskligheten. Utskottet välkomnar att Sverige har varit en av de drivande krafterna bakom inrättandet av den internationella brottmålsdomstolen, vilken kommer att kunna lagföra misstänkta förövare av folkmord och brott mot mänskligheten – även f.d. statschefer såsom general Pinochet.

Därmed anser utskottet att motionerna 1999/2000:U629 (s) och 1999/2000:U632 (mp, s, m, v, kd, c, fp) yrkande 6 kan besvaras.

I motion 1999/2000:U630 (mp) yrkandena 1 och 2 framhåller Miljöpartiet att det finns en rad olika rättsliga instanser för internationella tvister på miljöområdet. Motionärerna menar att Sverige bör verka för att det tillsätts en internationell utredning med uppgift att se över de olika mekanismernas jurisdiktioner samt huruvida en instansordning bör upprättas. Vänsterpartiet menar i motion 1999/2000:U903 (v) yrkande 4 att Sverige bör ta initiativ till att utreda förutsättningarna för inrättandet av en internationell miljödomstol.

I likhet med motionärerna konstaterar utskottet att någon samstämmig praxisutveckling inom den internationella miljörätten inte existerar. Ett enhetligt tvistlösningssystem, t.ex. genom inrättandet av en miljödomstol, skulle otvivelaktigt kunna innebära fördelar. Miljöfrågor får allt större betydelse för internationell säkerhet. Inte minst tillgången till färskvatten riskerar att ge upphov till konflikter länder emellan.

Samtidigt ter det sig utomordentligt komplicerat att sammanföra det stora antal sinsemellan olika konventioner som i dag finns på miljöområdet. Svårigheterna att nå internationell enighet om en miljödomstol och att få staterna att underkasta sig dess jurisdiktion skall inte underskattas. Vidare skulle ett stort antal existerande miljöavtal behöva ändras. Även om det inte finns någon instansordning inom folkrätten har den internationella domstolen i Haag en särskild miljökammare. Haagdomstolens auktoritet ger dess domar en särskild tyngd.

Mot bakgrund av vad utskottet ovan anfört avstyrks motionerna 1999/2000:U630 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 1999/2000:U903 (v) yrkande 4.

Regeringens skrivelse 1999/2000:130 Sverige i Förenta nationerna till riksdagen ankom i maj månad år 2000.

5.1.2.1 Skrivelsens huvudsakliga innehåll

FN under 1998–99

De senaste två åren har i flera avseenden varit problematiska för FN. Dess principer har utmanats, dess relevans ifrågasatts och organisationen har i några kritiska situationer visat sig oförmögen att förebygga krig, folkmord och etnisk rensning. Medan demokratin har vunnit nya framsteg och förutsättningarna för globalt samarbete och internationell fred och säkerhet därmed stärkts, har samtidigt ett antal väpnade konflikter med inomstatligt ursprung under senare år ställt världssamfundet inför svåra avvägningar vad gäller internationella ingripanden.

I en värld där internationaliseringen går allt snabbare och där enskilda stater och människor blir alltmer beroende av sin omvärld har FN med sin breda verksamhet särskilt goda förutsättningar att medverka till lösningar i vilka såväl politiska, ekonomiska som sociala aspekter vägs in. FN och dess olika organ spelar en central roll för bl.a. fred och säkerhet, mänskliga rättigheter, ekonomiska och sociala frågor, humanitärt arbete samt miljö. FN-arbetet har för Sveriges del i allt högre grad kommit att bedrivas inom ramen för EU:s samordnade FN-politik. Vårt medlemskap i EU innebär ökade möjligheter att påverka FN:s arbete.

Sverige var medlem i FN:s säkerhetsråd perioden 1997–98. Under det andra året – som här redovisas – ledde bl.a. händelserna i Irak och Kosovo till en intensiv internationell debatt kring frågor om säkerhetsrådets auktoritet och därmed FN:s framtida legitimitet inom området fred och säkerhet.

Arbetet med att stärka och modernisera FN har fortsatt och framsteg kan noteras särskilt i de delar som avser administrativa och organisatoriska åtgärder inom generalsekreterarens beslutskompetens. Däremot går det trögt när det gäller FN:s finansiella situation och reform av säkerhetsrådet. Förhoppningsvis kan Millennietoppmötet i september 2000 och den efterföljande generalförsamlingen bidra till att ge ny energi till moderniseringsprocessen.

Fred och säkerhet

FN:s säkerhetsråd har det primära ansvaret för upprätthållande av internationell fred och säkerhet. Under senare år har det skett en utveckling mot en vidgad definition av begreppet internationell fred och säkerhet. Frågan om den nationella suveränitetens vikt i förhållande till individers säkerhet och brott mot de mänskliga rättigheterna har under 1999 kommit att stå i förgrunden inom FN.

Fallen Irak och Kosovo aktualiserade viktiga och svåra frågeställningar om fredsframtvängande insatser utan uttrycklig auktorisation av säkerhetsrådet. I svenska överväganden har vikten att slå vakt om säkerhetsrådets auktoritet och det folkrättsliga regelsystemet vägt tungt. Ansvaret för internationell fred

och säkerhet förutsätter å andra sidan att nödvändiga insatser inte stoppas på grund av utnyttjande av vetorätten.

Våren 2000 pågick 17 olika fredsfrämjande insatser i FN:s regi, av vilka Sverige deltog i elva. Huvuddelen av det svenska deltagandet i internationella fredsfrämjande insatser har de senaste åren koncentrerats till Balkan och omfattar där såväl FN-missioner som Nato-, OSSE- och VEU-ledda insatser.

Utmärkande för internationella fredsfrämjande insatser under senare år är att mandaten stärkts och breddats till att även inbegripa stora civila komponenter. Under 1999 inledde FN insatser i bl.a. Kosovo och Östtimor med omfattande mandat som innebar delvis nya arbetsuppgifter för organisationen. Behovet av deltagande med civil personal ökade kraftigt; något som medlemsländerna ännu inte kunna svara på i tillräcklig grad. Inte minst behovet av poliser har ökat kraftigt. Sverige deltar för närvarande med ca 150 poliser.

Det finns fortfarande ett stort behov av att öka FN:s förmåga till tidiga insatser också i de akuta faserna av en konflikt. I december 1999 kunde snabbinsatsstyrkan SHIRBRIG anmälas till FN, vilket innebär att konsultationer mellan FN och deltagarländerna nu kan inledas om framtida möjliga insatser. Det är därför angeläget att också från svensk sida ha beredskap för medverkan i en snabbinsatsstyrka.

Bland FN:s medlemsstater växer insikten om att det är nödvändigt att i god tid angripa de icke-militära hoten för att undvika väpnade konflikter. Under det svenska medlemskapet i FN:s säkerhetsråd 1997–98 tillhörde konfliktförbyggande åtgärder de prioriterade områdena.

Under tiden i säkerhetsrådet strävade Sverige efter att föra en resultatintad politik och sökte vinna stöd för sina idéer och förslag genom en fortlöpande dialog med rådets övriga medlemmar, inklusive de ständiga medlemmarna. I skriften ”Sverige i Förenta nationernas säkerhetsråd 1997–98” har lämnats en omfattande redogörelse för det svenska medlemskapet. Som exempel på frågor i vilka det svenska arbetet i rådet gav resultat kan nämnas den kraftfulla reaktionen på Indiens och Pakistans provsprängningar, att de humanitära frågorna har lyfts fram samt att krigsförbrytardomstolarna för Rwanda och det f.d. Jugoslavien har stärkts.

Nedrustning

FN:s arbete för nedrustning och icke-spridning hänger nära samman med organisationens huvuduppgift att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Ett av Sverige prioriterat mål är ett fullständigt avskaffande av massförstörelsevapen.

Under de senaste åren har de indiska och pakistanska provsprängningarna samt den amerikanska senatens beslut att inte ratificera provstoppsavtalet påverkat nedrustningsarbetet inom FN negativt.

I regeringens politik framhålls det nära sambandet mellan icke-spridning och nedrustning, som är särskilt tydligt på kärnvapenområdet. I icke-spridningsavtalet (NPT) har de fem erkända kärnvapenmakterna åtagit sig att nedrusta, samtidigt som övriga länder har lovat att inte skaffa kärnvapen.

Framsteg måste göras på båda områdena för att förtroendet för icke-spridningsregimen skall kunna behållas.

I juni 1998 presenterade Sverige tillsammans med Brasilien, Egypten, Irland, Mexiko, Nya Zeeland, Slovenien och Sydafrika en deklaration om en ny dagordning för kärnvapenedrustningen.

De amerikanska planerna på ett nationellt missilförsvar har orsakat en tvist med Ryssland om ABM-avtalet (Fördraget om begränsningar av anti-ballistiska missilsystem).

Arbetet för att stärka de konventioner som totalförbjuder biologiska och kemiska vapen fortgår. Ottawakonventionen mot antipersonella minor trädde i kraft i mars 1999. Redan har 91 stater anslutit sig till konventionen.

EU har överlag spelat en framträdande roll i nedrustningsarbetet inom FN och har, med undantag av kärnvapenfrågorna, visat stor samstämmighet i arbetet i generalförsamlingens första utskott.

Humanitära frågor

Under medlemskapet i säkerhetsrådet 1997–98 verkade Sverige för att de humanitära frågorna skulle ägnas större uppmärksamhet. Ökad efterlevnad av den humanitära rätten och säkerhet för det humanitära hjälparbetet tillhörde de prioriterade frågorna.

Säkerhetsrådet har med stöd av generalsekreteraren, FN:s flyktingkommissarie och FN:s särskilde representant för barn i väpnade konflikter behandlat frågan om skydd för civilbefolkningen i väpnade konflikter. Även problematiken rörande internflyktingar har givits ökad uppmärksamhet.

Sverige har verkat för att det humanitära segmentet i FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) skall främja den internationella dialogen kring angelägna humanitära frågor med en aktivare roll för u-landsgruppen. Sverige ger särskilda stöd till bl.a. FN:s kontor för samordning av humanitära frågor (OCHA) och FN:s flyktingkommissarie (UNHCR).

Ekonomiska och sociala frågor

Genom de stora FN-konferenserna under 1990-talet satte FN dagordningen för organisationens verksamhet inom det ekonomiska och sociala området. Konferenserna följs nu upp med särskilda generalförsamlingsmöten fem år efter respektive konferens.

Denna normativa del av FN:s arbete präglas dock i allt större utsträckning av motsättningar mellan nord och syd. Även inom sydgruppen är det ofta svårt att nå enighet runt centrala utvecklingsfrågor. Inom det ekonomiska området, exempelvis i FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD), finns dock vissa tecken på att motsättningarna minskat något under senare år.

FN:s sociala utvecklingskommission (CsocD) har huvudansvaret för uppföljningen inom FN av världstoppmötet om social utveckling i Köpenhamn 1995. Femårsöversynen skall behandlas vid ett särskilt möte med FN:s generalförsamling i juni 2000. 2001 hålls ett möte om resultatet från världskonferensen 1996 om boende, bebyggelse och stadsutveckling (Habitat II).

1999 höll generalförsamlingen ett särskilt uppföljningsmöte om konferensen om Befolkning och utveckling, som hölls i Kairo 1994. Ett separat svenskt initiativ var ett seminarium i Lusaka om mansrollen.

Svenska fackdepartement och myndigheter ägnar stor uppmärksamhet åt de sociala och tekniska FN-organen, något som Statskontoret har granskat i studien "Sverige i världen".

FN:s jämställdhetsarbete vägleds av handlingsplanen från FN:s fjärde kvinnokonferens i Peking 1995. Sverige har deltagit aktivt i detta arbete, bl.a. i FN:s kvinnokommission. Pekingkonferensen kommer att följas upp i New York i juni 2000.

FN:s konvention från 1991 om barnets rättigheter har nu ratificerats av 191 av världens 193 stater. Sverige har genom arbetet för tilläggsprotokollet till konventionen varit engagerat i arbetet för att skydda barn i väpnade konflikter och medverkat aktivt i internationella arbetsorganisationens (ILO) arbete om avskaffande av särskilt skadliga former av barnarbete. Inom Utrikesdepartementet pågår en översyn av barnfrågor i det internationella samarbetet med målet att utforma en mer sammanhållen policy för barnfrågor.

FN:s kommission för hållbar utveckling (CSD) fortsatte sitt arbete med att följa upp Agenda 21, handlingsprogrammet från FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. Arbetet med de multilaterala miljöavtalen fortsätter. FN:s klimatkonvention (UNFCCC) höll sitt femte partsmöte i november 1999. Konventionen om ökenspridning har varit i kraft sedan 1998 och höll sitt tredje partsmöte 1999. Montrealprotokollet reglerar användningen av ett antal ozonförstörande gaser. Den globala miljöfonden (GEF) fungerar som finansiell mekanism för ovannämnda miljöavtal.

Utvecklingssamarbete

Svenskt stöd för FN manifesterar sig inte endast politiskt utan också genom de bidrag Sverige ger till det multilaterala utvecklingssamarbetet. Totalt uppgick detta till 4,1 miljarder kronor 1998, varav 1,6 miljarder kronor till de multilaterala utvecklingsbankerna.

De kontinuerligt minskande resurserna till UNDP har lett till att organisationen nu har nått något av ett vägskal. UNDP:s nye chef presenterade nyligen en plan för ytterligare och mer genomgripande reformer av organisationen, som i växande utsträckning kommer att koncentrera sig på policyrådgivning. I FN:s befolkningsprogram UNFPA har Sverige drivit frågan om ett brett synsätt vad gäller befolkning och utveckling. För FN:s barnfond UNICEF utgör barnkonventionen en viktig grund för att bevaka barns rättigheter. Sverige är UNICEF:s näst störste bidragsgivare.

Mänskliga rättigheter

FN-stadgans första artikel anger att arbetet för att främja mänskliga rättigheter är ett av världsorganisationens övergripande syften. Vid generalförsamlingens öppnande i september 1999 betonade generalsekreteraren det internationella samfundets ansvar att värna om den enskilda människan över nationsgränser. Talet hölls mot bakgrund av bl.a. Kosovokrisen och bidrog

till debatten om staters suveränitet och frågan om de mänskliga rättigheternas överordnade betydelse.

Under perioden har en rad internationella traktater om mänskliga rättigheter slutits inom FN:s ram. Till dessa hör ett tilläggsprotokoll till konventionen om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor, vilket möjliggör enskilda klagomål, en konvention om avskaffande av särskilt skadliga former av barnarbete samt ett tilläggsprotokoll till barnkonventionen om förbud mot användande av barn som soldater.

I behandlingen av frågor om mänskliga rättigheter i generalförsamlingen och i FN:s kommission för mänskliga rättigheter sker en nära samordning inom EU. Frågor som lyfts fram särskilt av Sverige är bl.a. diskrimineringsfrågor, förbud mot dödsstraffet och barnets rättigheter.

Folkrätt

Efter många års arbete beslutades 1998 att inrätta en internationell permanent brottmålsdomstol. Vid tiden för regeringens beslut om skrivelsen i maj 2000 hade sju länder av de 60 som krävs för dess ikraftträdande ratificerat domstolens stadga. Regeringen beräknade att en svensk ratifikation skulle ske under år 2001.

Sedan 1997 har tre konventioner mot terrorism utarbetats. Arbete med en övergripande konvention mot terrorism inleds eventuellt under hösten 2000.

Vid tribunalerna för krigsförbrytelser i f.d. Jugoslavien och Rwanda har skett en tilltagande tillströmning av mål, även om problem kvarstår rörande vissa staters vägran att utlämna misstänkta krigsförbrytare. Sverige stöder tribunalernas verksamhet bl.a. genom avtal om skydd av vittnen och överföring av straffverkställighet. Det pågår också ett arbete med att upprätta en tribunal i Kambodja för de övergrepp som begicks under Pol Pot-regimen.

Även FN:s internationella domstol i Haag har under perioden haft en markant ökad tillströmning av mål. Allt fler stater väljer att använda sig av denna mekanism för fredlig lösning av tvister.

Reformer

Reformarbetet inom FN tog ny fart sedan Kofi Annan tillträdde som generalsekreterare i januari 1997. Till de viktigaste beslut som har fattats hör fokuseringen på FN:s kärnverksamhet, inrättandet av funktionen som biträdande generalsekreterare med ansvar för bl.a. den fortsatta reformeringen samt en bättre samordning i mottagarländerna genom en FN-chef och ett gemensamt FN-hus i varje land.

Delar av reformprocessen har dock förblivit låsta. Framför allt utvecklingsländer tolkar reformarbetet som ett sätt att styra FN bort från för dem viktig verksamhet. Frågan om reformer har också kopplats ihop med FN:s finanser och USA skulder till FN-systemet.

Inom FN:s fackorgan har betydande förändringar ägt rum med starkt svenskt stöd. Dels har fackorganen mer och mer tagit en roll som delar av ett samlat FN, dels har interna reformprocesser sjuöatts. Mest påtagligt har detta varit i Världshälsoorganisationen (WHO) och Internationella arbetsorganisat-

ionen (ILO), men viktiga förändringar har också skett i FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) och FN:s organisation för industriell utveckling (UNIDO). Sverige och EU arbetar för att uppnå förändringar i FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO).

Ansträngningarna för att reformera FN:s säkerhetsråd fortsätter. Även om inga banbrytande beslut har kunnat fattas under 1998 och 1999 finns tecken på tilltagande enighet om vikten av att rådet utökas. Det faktum att säkerhetsrådet kringgåts i vissa centrala konfliktsituationer har bidragit till att öka det politiska trycket för reformer av rådet. Frågan om vetorätten är en huvudfråga.

Att öppna säkerhetsrådet för ökad insyn var en huvudfråga för Sverige under rådsmedlemskapet 1997–98. Sverige förespråkar vidare en begränsning av vetots användning.

FN:s finanser

FN finansieras med obligatoriska medlemsavgifter, dels för den reguljära verksamheten, dels för de fredsbevarande operationerna. De svenska bidragen för år 2000 beräknas uppgå till 120 respektive 170 miljoner kronor.

FN:s finanser var fortsatt kritiska under 1998, men efter att Förenta staterna betalat ca en tredjedel av sin skuld förbättrades situationen under 1999. USA har villkorat fortsatta avbetalningar till bl.a. en sänkning av nivåerna på de amerikanska bidragen till FN – en fråga som förväntas leda till utdragna förhandlingar. Den svenska ståndpunkten bygger på principen att medlemsstaterna skall betala sina bidrag till FN i tid, fullt ut och utan villkor. Sverige har samtidigt uttryckt öppenhet för ändringar i bidragsskalan och att organisationen minskar sitt beroende av den störste bidragsgivaren USA.

Generalförsamlingen 1999 beslutade om en samlad utgiftsnivå för den tvååriga budgeten för 2000–2001 på drygt 2,5 miljarder USD, en ökning med ca 0,1 % jämfört med tidigare budget.

FN inför framtiden

FN:s ansvar är att ytterst stå som garant för att rätt skall gå före makt i världspolitiken. FN:s säkerhetsråd är kärnan i den internationella rättsordningen. FN måste stärkas för att bättre kunna möta de utmaningar världen står inför. Det råder bred enighet om att FN och dess säkerhetsråd måste stärka sin förmåga att förebygga konflikter. Millenietoppmötet, vilken inledde generalförsamlingen i september 2000, skulle bli, enligt vad regeringen framhåller i skrivelsen i maj år 2000, ett viktigt tillfälle för världssamfundet att se över FN:s roll och enas om åtgärder för att modernisera organisationen.

5.1.2.2 Motionerna

Vänsterpartiet välkomnar i motion *1999/2000:U21 (v) yrkande 1* regeringens skrivelse. Liksom tidigare FN-skrivelser är den dock alltför tillbakablickande. Motionärerna anser att regeringen i framtiden bör lägga fram en skri-

velse om FN-arbetet varje år samt att den ges en mer framåtblickande inriktning.

Vänsterpartiet menar i *yrkandena 3 och 12* att frågan om vetorätten i FN:s säkerhetsråd bör ses över, även om den är känslig. Utgångspunkten bör vara att vissa länders regeringar inte skall ha särskilda privilegier när det gäller beslut om ingripanden i internationella konflikter. Vänsterpartiet konstaterar vidare i *yrkande 10* att den övervägande delen av de stora frågor som säkerhetsrådet behandlar rör u-länder. Dessa bör därför ges större representation i ett utvidgat säkerhetsråd.

I *yrkande 4* framhålls att Världsbanken fortfarande brister när det gäller insyn och transparens. Motionärerna konstaterar att utrikesutskottet 1995 förklarade att det fanns ett stort intresse från parlamentariker att få större insyn och påverkansmöjligheter i Världsbanksfrågor. Även om Världsbanken vid några tillfällen bjudit in enskilda riksdagsledamöter, saknas en genomtänkt strategi rörande parlamentarisk insyn från banken och den svenska regeringen. Vänsterpartiet kräver därför ånyo att riksdagen bör få ökad insyn i Världsbankens verksamhet.

I *yrkande 7* instämmer Vänsterpartiet i några av de idéer som Brian Urquhart och Erskin Childer förde fram i boken "A World in Need of Leadership: Tomorrow's United Nations". Bland annat menar motionärerna att FN:s generalsekreterare skall väljas på en period av sju år, som inte kan förnyas, samt att veto inte skall kunna läggas mot en kandidat.

Sverige är ett av de länder i vilka folkrörelserna bedriver ett lokalt förankrat FN-arbete. Vänsterpartiet menar i *yrkande 8* att den svenska delegationen till FN:s generalförsamling genom sin breda sammansättning av parlamentariker, intresseorganisationer och folkrörelser är ett föredöme för andra länder. Regeringen borde dock i större utsträckning uppmuntra detta intresse och tillvarata de kunskaper och erfarenheter som de deltagande organisationerna besitter. Vidare bör även svenska ungdomar representeras i den svenska FN-delegationen (*yrkande 9*).

I *yrkande 11* betonar Vänsterpartiet barnets rättigheter. Samtidigt konstateras att det finns ett gap mellan de ambitioner som världssamfundet uttryckte i barnkonventionen och det minskade internationella biståndet. När biståndsflödena har minskat borde Sverige verka för en ytterligare koncentration till de mest utsatta grupperna, till vilka barnen i utvecklingsvärlden hör.

Vänsterpartiet konstaterar i *yrkande 13* att kvinnorepresentationen i FN har ökat under de senaste åren. Fortfarande är dock kvinnorepresentationen långt ifrån tillfredsställande, varför motionärerna förespråkar ett förändrat tjänstetillsättningssystem inom FN. Regeringen bör också rapportera denna fråga utförligare i sina skrivelser till riksdagen.

Mot bakgrund av att många internationella motsättningar har sin grund i ekonomiska förhållanden och orättvisor, förespråkar Vänsterpartiet att ett ekonomiskt säkerhetsråd inrättas inom FN (*yrkande 14*). Ett sådant råd skulle bl.a. kunna fungera som en del av ett system för tidig förvarning och underlätta konflikthantering.

I *yrkande 15* anför Vänsterpartiet att grundorsakerna till många av de naturkatastrofer som på senare år drabbat ett stort antal u-länder är de klimatförändringar som inträffat till följd av den massiva industriella utvecklingen i

världens rika länder. Oviljan bland de industrialiserade länderna att begränsa sina utsläpp och sina energiförbrukningar resulterar i katastrofer och lidanden för befolkningen i världens fattiga länder. Sverige bör verka för att denna viktiga fråga i framtiden ägnas större uppmärksamhet i FN. Intressanta förslag föreligger om upprättande av varningssystem när det gäller annalkande miljökatastrofer och ökat stöd till säkerhetsåtgärder (*yrkande 16*). Vidare förordar motionärerna särskilda skuldavskrivningar till de länder som drabbas av naturkatastrofer.

För att förbättra uppföljningen av den stora mängd beslut som fattas och resolutioner som antas av FN:s generalförsamling, säkerhetsråd samt i andra instanser i organisationen menar Vänsterpartiet i *yrkande 17* att ett särskilt revisionsorgan bör inrättas. Riksdagens revisorer kan här utgöra en modell.

Folkpartiet menar i motion *1999/2000:U22 (fp) yrkande 2* att en viktig orsak till FN:s handlingsförlamning i krissituationer såsom i forna Jugoslavien och i Sierra Leone har varit svårigheterna att nå enighet i säkerhetsrådet. Risker att någon av de fem permanenta medlemmarna skall utöva sin vetorätt har ofta varit tillräckligt för att förhindra FN från att agera. Sverige bör därför driva på för att etablera en praxis i säkerhetsrådet som inskränker möjligheten att använda vetorätten.

Folkpartiet menar i *yrkande 9* i samma motion att det är nödvändigt att Förenta staterna betalar sin skuld fullt ut för att FN skall kunna lösa sina finansiella problem. Motionärerna finner det också orimligt att USA ställer krav på nedskärningar samtidigt som landet inte fullgör sina finansiella åtaganden. Sverige bör därför driva frågan att de medlemsländer som inte betalar sin medlemsavgift fullt ut skall fråntas rösträtten i FN:s generalförsamling.

I *yrkande 10* framhåller motionärerna att reformarbetet inom FN nu börjar uppvisa konkreta resultat, mycket tack vare generalsekreterare Kofi Annans beslutsamma agerande. I rapporter till den kommande millennieförsamlingen föreslår generalsekreteraren att verksamheten skall koncentreras på fattigdom, säkerhet och hållbar framtid. Folkpartiet menar att dessa tre mål för FN:s verksamhet bör kompletteras med ett fjärde, som fokuserar på valfrågor. En samordnande internationell funktion för demokratiska val bör inrättas inom FN, framförs i *yrkande 11*.

Folkpartiet tar avstånd från de nedskärningar som drabbat det svenska biståndet sedan 1995. Utgiftsbegränsningarna i statsbudgeten har bl.a. resulterat i att en rad FN-organisationer drabbats av senarelagda svenska betalningar. Motionärerna menar i *yrkande 12* att Sverige bättre bör slå vakt om sitt goda anseende i FN och vinnlägga sig om att utlovade svenska bidrag verkligen betalas i tid.

Under 1990-talet har FN hållit bl.a. det sociala toppmötet i Köpenhamn, kvinnotoppmötet i Peking och befolkningskonferensen i Kairo. De resolutioner och handlingsprogram som antagits vid konferenserna återstår fortfarande att genomföras. Bristande resurser och svag handlingskraft utgör den svaga länken. Folkpartiet menar i *yrkande 13* att Sverige bör verka för att FN-konferensernas mål och handlingsprogram verkligen uppfylls.

Kristdemokraterna påpekar i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 3 att betydligt fler människor dödas av lätta vapen än av massförstörelsevapen. Trots detta finns det inget globalt program för att hantera en okontrollerad spridning av sådana vapen. Sverige bör därför tillsammans med övriga EU-länder driva på för att få till stånd en internationell regim för lätta vapen.

En tydlig tendens är att säkerhetsrådet allt oftare ger regionala organisationer uppdrag att genomföra fredsfrämjande insatser. Västvärlden och de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet är inte lika benägna som tidigare att skicka trupper till den afrikanska kontinenten, varför Afrika måste skaffa sig en bättre förmåga att hantera sina egna konflikter. En viktig utmaning är därför att förbättra de afrikanska staternas kapacitet för fredsfrämjande insatser, menar Kristdemokraterna i yrkande 6. Motionärerna anser därför att Sverige bör verka för att utbildningen av de afrikanska ländernas fredsfrämjande kapacitet intensifieras.

I yrkande 12 lyfter motionärerna fram extrem fattigdom som ett av de största hindren för social och ekonomisk utveckling. Motionärerna menar att FN måste öka ansträngningarna för att bekämpa fattigdomen och anta som mål att antalet människor som lever i extrem fattigdom skall halveras till år 2015.

Kristdemokraterna understryker i yrkande 13 att världshandeln fortfarande begränsas av mängder av tullar och kvoter. Industrieländerna tillämpar högst tullskydd för jordbruks- och textilvaror – de sektorer som utvecklingsländerna har störst komparativa fördelar i. Kristdemokraterna anser att Sverige fortsatt måste verka för handelsliberaliseringar även inom dessa områden.

I yrkande 14 påpekar motionärerna att påfrestningarna på miljön ökar med produktionsökningar och ökad energianvändning. Samtidigt som utvecklingsländerna har rätt att utvecklas och skörda ekonomiska framgångar, skulle jorden inte klara av att sex miljarder människor levde som den rika världen gör. Sverige och övriga FN-länder måste därför öka biståndet med ekologiskt hållbara produktionsmetoder.

I yrkande 15 konstaterar Kristdemokraterna att en miljard människor i dag saknar tillgång till rent dricksvatten och att hälften av jordens befolkning saknar adekvata sanitära faciliteter. Detta beräknas vara orsaken till 80 % av sjukdomarna i utvecklingsländerna. Motionärerna menar att Sverige och övriga FN-länder måste sätta upp mål för att minska andelen människor som saknar tillgång till rent vatten och sanitära faciliteter.

Kristdemokraterna framhåller i yrkande 16 de enorma utvecklingsmöjligheter som IT-revolutionen för med sig också för u-länderna. Samtidigt finns risken att Internet skall bidra till att öka de ekonomiska klyftorna – majoriteten av världens befolkning står helt vid sidan av den nya tekniken. Sverige bör därför verka för att FN tar fram riktlinjer för hur IT-användningen skall kunna ökas och breddas i utvecklingsländerna. I yrkande 17 anförs att Sverige, i egenskap av ett ledande IT-land, bör ta initiativ till ökat samarbete mellan nationella regeringar och det privata näringslivet för gemensamma IT-satsningar riktade mot utvecklingsländerna.

I yrkande 18 påpekar Kristdemokraterna att endast 10 % av läkemedelsforskningen är inriktad på sjukdomar som främst drabbar utvecklingsländernas befolkning – samtidigt som malaria dödar två liv varje minut. Motion-

ärerna anser att Sverige mer effektivt bör stödja den av WHO ledda kampanjen mot malaria. Kristdemokraterna beklagar i *yrkande 20* att läkemedelsindustrin saknar incitament att investera i läkemedel riktade mot utlandssjukdomar. För att komma till rätta med situationen behövs stora satsningar i samarbete mellan FN, nationella regeringar och läkemedelsindustrin för att öka forskningen om de fattigas sjukdomar. I *yrkande 19* fästs uppmärksamheten på hiv/aids, som drabbat Afrika söder om Sahara på ett katastrofalt sätt. Mer än 23 miljoner afrikaner beräknas vara smittade – från att vara en hälsofråga har hiv/aids övergått till att bli en fråga om överlevnad för den afrikanska kontinenten. Kristdemokraterna anser att Sverige tillsammans med övriga länder i FN bör arbeta fram en explicit målsättning för att hindra den vidare spridningen av hiv/aids.

I *yrkande 22* efterlyser Kristdemokraterna en svensk nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna. Alla FN:s medlemsländer uppmanades vid FN:s MR-konferens i Wien 1993 att upprätta en sådan handlingsplan, men Sverige hör till de länder som ännu inte hörsammat denna begäran.

I *yrkande 23* lyfter Kristdemokraterna fram managementfrågornas och beslutsformernas betydelse när det gäller reformer av FN. Konsensusprincipen är FN:s styrka, men kan den samtidigt försvåra beslutsfattande. Frågan är om FN:s högre tjänstemän besitter rätt kompetens för att effektivt styra organisationen. Den rådande hierarkiska organisationskulturen kan också utgöra ett hinder. Sverige bör därför ta initiativ till en översyn av managementfrågorna inom FN:s organisationer, menar motionärerna.

Säkerhetsrådet bör också reformeras, framförs i *yrkande 24*. Med en ökad samordning av den europeiska säkerhetspolitiken bör Sverige driva linjen att EU endast skall tala med en röst i säkerhetsrådet och företrädas av ordförandelandet. Detta skulle också främja utvecklingen av en regionalisering av FN-systemet.

I *yrkande 25* framhåller Kristdemokraterna frågan om FN:s finanser som ett problem både på kort och lång sikt. Den svenska ståndpunkten bör vara att medlemsstaterna skall betala sina bidrag till FN i tid, fullt ut och utan villkor. För att minska sitt beroende av enskilda länder bör FN dock vara öppet för nya finansieringssätt, såsom upprättandet av frivilliga fonder och ökat samarbete med näringslivet.

Kristdemokraterna anför i *yrkande 26* att FN i massmedierna ofta fått skulden för misslyckanden som egentligen berott på att medlemsländerna inte ställt tillräckliga resurser till förfogande. FN behöver marknadsföra sig bättre, och Sverige bör som föregångsland öka informationssatsningarna om FN.

Det stora antal svenskar som arbetar i FN är till stor del en outnyttjad informationsresurs, menar motionärerna i *yrkande 27*. Vidare är det olyckligt att de svenskar som gjort FN-tjänst ofta möter likgiltighet när de återvänder till Sverige. Regeringskansliet bör därför upprätta ett kunskapscentrum för att samla svenskar som tjänstgjort i internationell tjänst (*yrkande 28*).

Miljöpartiet anför i motion *1998/99:U201 yrkande 3* att koralldöd kommit att utgöra ett globalt miljöproblem. Värst drabbade är korallreven i Ostasien, men även kuster i Sydamerika, Afrika och Stilla havet har drabbats. Mot den

bakgrunden menar Miljöpartiet att FN bör inkludera skydd av korallrev i handlingsprogrammet för mindre örikens utveckling (SIDS, Small Island Development States).

Vänsterpartiet anser i motion *1998/99:U202 (v) yrkande 6* att Världsbanken och de andra s.k. Bretton Woods-institutionerna bör inordnas i FN-systemet.

I motion *1998/99:U401 (c)* och i den likalydande partimotionen *2000/01:U404 (c) yrkande 4* konstateras att den svenska regeringen har ställt sig bakom FN-resolutioner som förordar ökad ungdomsrepresentation men ännu inte inrättat en permanent ungdomsrepresentation i den egna delegationen. För att uppmuntra unga människors globala engagemang borde ungdomar beredas permanent plats i den svenska delegationen inför FN:s generalför-samling, på liknande sätt som bl.a. Norge, Danmark och Nederländerna gör.

Moderaterna anser i motionerna *1998/99:U602 (m) yrkande 5* och *1999/2000:U607 (m) yrkande 7* att det internationella regelsystemet för mänskliga rättigheter är relativt väl utbyggt. Däremot är det många enskilda länder som inte uppfyller sina förpliktelser. Därför borde FN:s generalför-samling få en detaljerad rapport om läget beträffande efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna i alla medlemsländer. Barnkonventionens uppfölj-ningsmekanism kunde här tjäna som föredöme.

I motion *1998/99:U614 (s) yrkande 1* uppmärksammar motionärerna att ungdomsfrågor är en återkommande dagordningspunkt vid FN:s generalför-samling. Av den anledningen borde det vara naturligt att den svenska dele-gationen inkluderade ungdomsrepresentanter. Dessa borde nomineras av Landsrådet för Sveriges ungdomsrepresentanter, framförs i *yrkande 2*.

I motion *1998/99:U620 (kd) yrkande 1* framhåller motionärerna att aborter av flickfoster i vissa delar av Asien är så vanligt att andelen kvinnor i förhål-lande till män har sjunkit dramatiskt. Hittills har dock det internationella samfundet varit tyst om detta allvarliga problem, varför Sverige borde ta initiativ att lyfta upp frågan om prenatal könsdiskriminering på FN:s dagord-ning.

Motionären bakom motion *1998/99:U627 (kd) yrkande 2* menar att den handlingsförklaring som präglade FN:s säkerhetsråd under kriget i Kosovo har sin orsak i dess otidsenliga sammansättning och beslutsordning. Så länge som vissa enskilda länder har permanent plats och rätt till veto i säkerhetsrå-det riskerar FN:s konventioner, resolutioner och andra beslut att förbli endast vackra ord.

I partimotion *1998/99:T803 (v)* fäster Vänsterpartiet uppmärksamheten på att en stor del av världens befolkning står utanför den nu pågående IT-revolutionen. Motionärerna föreslår därför i *yrkande 14* att Sverige bör ta initiativ till en konferens i FN:s regi för att sprida informationsteknik även till de fattiga länderna. I *yrkande 15* vill Vänsterpartiet lyfta fram de svenska personnumren som en stor social innovation, som skulle kunna anpassas till en global nivå.

Miljöpartiet framhåller i motionerna 1998/99:A801 (mp) yrkande 1, 1998/99:A807 (mp) yrkande 14, 1999/2000:Ju722 (mp) yrkande 2, 1999/2000:A819 (mp) yrkande 24, 2000/01:So450 (mp) yrkande 14 och 2000/01:A808 (mp) yrkande 38 att män liksom kvinnor underställs föreskrivna normer om hur de skall bete sig. Därför är det av största vikt att männens roll undersöks, analyseras och förändras. Motionärerna menar att det efter den stora kvinnokonferensen i Beijing behövs en FN-konferens om mansrollen. Regeringen bör därför ta ett sådant initiativ.

I motion 1999/2000:U202 (v) konstaterar Vänsterpartiet att det nu gått mer än fyra år sedan FN:s kvinnokonferens i Beijing antog sitt särskilda handlingsprogram. Även den svenska regeringen åtog sig att genomföra detta. Motionären anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett förslag till en tidsplan för genomförandet av planen i Sverige och i det internationella samarbetet.

I motion 1999/2000:U204 (m) yrkande 3 finner Moderaterna det obegripligt att FN:s säkerhetsråd under flera år har varit så passivt när det gäller krigen i Afrika. FN måste omedelbart prioritera fredsfrämjande insatser i Afrika, menar motionärerna. I yrkande 4 framhålls att Afrika behöver en övergripande freds- och säkerhetsordning. En sådan måste bygga på de afrikanska ländernas eget samarbete, men även EU och USA måste känna ett ansvar att understödja de goda krafterna i Afrika.

Motionärerna bakom flerpartimotion 1999/2000:U216 (c, fp) yrkande 2 uppmärksammar krigen i Central- och Västafrika, och de svåra lidanden som där drabbat civilbefolkningen. Motionärerna anser att det nu är hög tid att Sverige engagerar sig i en särskild samlad aktion för att uppnå fred och försoning i centrala och västra Afrika. Motionärerna framhåller att dessa delar av Afrika riskerar att glömmas bort av det internationella samfundet – för närvarande är det främst enskilda organisationer som under stora risker försöker bistå den lidande civilbefolkningen. Sverige bör dock kunna spela en konstruktiv roll genom att understödja fredsaktioner i Afrika, framförs i yrkande 4.

Centerpartiet anser i partimotion 1999/2000:U402 (c) yrkande 3 att slutet på det kalla kriget givit nya förutsättningar för att fördjupa globalt och regionalt säkerhetspolitiskt samarbete. Demokrati, marknadsekonomi och respekt för de mänskliga rättigheterna har fått universell acceptans. Insikten om dessa möjligheter och om vårt globala och ömsesidiga beroende måste präglade Sveriges internationella insatser. Centerpartiet anser att Sverige bör vara pådrivande i arbetet att samla världens länder bakom ett förnyat åtagande för fred, rättvisa och hållbar utveckling.

I yrkande 4 sätter Centerpartiet miljöfrågan i fokus. Fortfarande är miljöfrågan underordnad andra frågor, främst ekonomisk utveckling. Motionärerna menar att frågan är så viktig att den också måste göras till en huvudfråga för FN.

Motionärerna anför i yrkande 5 att den nationella suveräniteten försvårar för FN att agera i inomstatliga konflikter. Motionärerna menar att FN borde eftersträva en bättre koordinering av ansträngningar på olika geografiska

områden och verksamheter. Vidare borde en långsiktig strategi formuleras som inkluderar insatser inom områdena mänskliga rättigheter, miljö samt ekonomisk och social utveckling.

Motionärerna påpekar i *yrkande 10* att FN-stadgans artikel 52 ålägger säkerhetsrådet att främja tvistelösning genom regionala avtal eller av regionala samarbetsorgan. Centerpartiet menar att regionala samarbetsorganisationer såsom OSSE, OAU och Asean bör uppmuntras att axla ett större ansvar för inomregionala problem.

I partimotionens *yrkande 11* framhåller Centerpartiet att FN har en viktig roll att spela som samordnare av multilateralt bistånd samt även av givarländerns bilaterala insatser. Sverige bör verka för att FN:s kapacitet att fungera som koordinator bör prioriteras.

Centerpartiet anser i *yrkande 12* att de permanenta medlemmarnas vetorätt i säkerhetsrådet på ett oacceptabelt sätt kommit att användas för att hävda nationella intressen och maktanspråk. Motionärerna anser att FN-stadgan bör förändras så att vetorätten avskaffas och att säkerhetsrådet breddas och görs mer representativt.

I *yrkande 13* betonas att FN för att kunna verka effektivt är beroende av att medlemsstaterna betalar sina bidrag i tid. Under senare år har FN tvingats att använda medel för den fredsbevarande verksamheten för annan verksamhet. Motionärerna anser det vara oacceptabelt att många av världens länder inte solidariskt lever upp till sina åtaganden gentemot FN. Sverige bör därför bidra till att sätta tryck på dessa länder.

Motionären bakom motion 1999/2000:U405 (m) *yrkande 1* uttrycker stor oro över Kinas tilltagande kärnvapenkapacitet. Enligt egen utsago förfogar Beijing numera över såväl atom-, väte- som neutronbombsteknik. Vidare har den kinesiska militären utvecklat missiler med över 8 000 kilometers räckvidd. Kina har också vid upprepade tillfällen hotat Taiwan med militärt våld och t.o.m. skickat missiler i övning i riktning mot Taiwan. I *yrkande 3* konstaterar motionären att Taiwan inte är en till Beijing underlydande provinsregering och att Kinas provokationer mot Taipei därför måste påtalas. I *yrkande 2* uppmärksammar motionären även Nordkoreas kärnvapenprogram. Landet har nyligen utfört missilprov, och det internationella samfundet måste nu förhindra att Nordkorea skaffar sig långdistansrobotar.

I motion 1999/2000:U406 (v) framhålls att användandet av utarmat uran i militära projektiler utgör ett miljöproblem. Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör verka i FN för att användandet av utarmat uran förbjuds i projektiler och stridsvagnar.

Folkpartiet begär i motion 1999/2000:U643 (fp) *yrkande 1* ett riksdagens tillkännagivande om vad i motionen anförts om att klart och tydligt fördöma all kinesisk maktpolitik mot Taiwan. I motionens *yrkande 2* konstateras att Folkrepubliken Kina är den av de fem stora kärnvapenmakterna som fortfarande utvecklar och utplaceras kärnvapen i offensiva positioner, i första hand riktade mot Indien. Av det skälet bör de internationella ansträngningarna för kärnvapenkontroll och icke-spridning främst adresseras till Kina.

Folkpartiet beklagar i motion 1999/2000:U646 (fp) yrkande 3 att FN-mandat inte kunde utverkas för Natos bombningar i Jugoslavien. Motionärerna menar att ansvaret för detta helt åvilar Ryssland och Folkrepubliken Kina som använt vetorätten i säkerhetsrådet som ett instrument för att hävda sig som internationella stormakter. Sverige bör därför verka för att de permanenta medlemmarna upphör att missbruka sin vetorätt.

I motion 1999/2000:U903 (v) yrkande 6 anser Vänsterpartiet att frågan om den ekonomiska maktens fördelning i högsta grad också gäller kvinnor och män – i såväl rika som fattiga länder. Kvinnorna utför två tredjedelar av arbetet i världen men får bara en tiondel av inkomsterna. Motionärerna föreslår att Sverige i FN tar ett initiativ för att organisera en särskild konferens om ägarmaktens fördelning mellan kvinnor och män.

I motion 1999/2000:Kr233 (mp) yrkande 2 anförs att regeringen bör arbeta aktivt för att uppmuntra medierna till självsanering vad avser bilden av kvinnan och mannen i medierna. I yrkande 5 i samma motion begärs en utvärdering av vad som uppnåtts vad gäller handlingsprogrammet från konferensen i Beijing.

I motion 1999/2000:MJ807 (mp) yrkande 5 lyfter Miljöpartiet fram brist på färskvatten som ett internationellt säkerhetsproblem. Motionärerna anser att Sverige bör verka för att FN och säkerhetsrådet starkare kopplar samman vattenförsörjningsfrågor med hot om hot mot fred och säkerhet, t.ex. genom att ta upp de globala vattenproblemen som en permanent dagordningspunkt.

I partimotion 2000/01:U402 (v) yrkande 12 begär motionärerna att FN skall förändras och inta rollen som den legitima internationella fredsskapande, bevarande och framtvingande makten. Motionärerna menar att säkerhetsrådets brister och svagheter innebär att regionala organisationer som EU och Nato tar över ansvaret för fred och säkerhet. Denna hotfulla utveckling minskar FN:s möjligheter att förebygga och lösa konflikter innan de hunnit bli en kris eller ett regelrätt krig.

I samma motion yrkande 13 anförs att Sverige skall verka för att kvinnor skall få större inflytande inom FN:s organisation, med målet att könsfördelningen skall vara jämn. FN måste uppfylla sina egna mål om jämställdhet som bland annat handlar om att könsfördelningen på alla poster inom FN-systemet skall vara lika mellan könen år 2000.

I partimotion 2000/01:U404 (c) yrkande 1 anför Centerpartiet att Sverige bör verka för att vetorätten i säkerhetsrådet avskaffas och för en breddad representation i FN:s säkerhetsråd. Motionärerna menar att FN:s beslutsförmåga ibland har blockerats till följd av att de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet inte bara har haft skilda uppfattningar om vilka åtgärder som borde vidtas i vissa situationer. De har också ibland missbrukat sin vetorätt. Säkerhetsrådet har därför inte alltid klarat av sin viktigaste uppgift enligt FN-stadgan – upprätthållandet av internationell fred och säkerhet, en uppgift för vilken säkerhetsrådet bär huvudansvaret, framhåller motionärerna.

I samma motion yrkande 2 menar motionärerna att säkerhetsrådets beslutsförmåga, förutom av politiska skäl, också har hämmats av finansiella skäl.

Förenta staterna har mot bakgrund av sin stora skuld ett särskilt ansvar. Internationella påtryckningar mot USA att betala sin medlemsavgift bör därför utövas, betonar motionärerna.

I *yrkande 7* framhåller motionärerna att Sverige skall verka för ett starkare internationellt, politiskt, ekonomiskt och etiskt ramverk som prioriterar både ekonomisk och mänsklig utveckling. Ett sådant ansvar bör utkrävas inte bara från FN-systemet och de enskilda medlemsländerna, utan även från alla globaliseringens aktörer, som exempelvis näringslivet. Motionärerna framhåller som ett bra exempel generalsekreteraren Kofi Annans initiativ till ett kontrakt med stora företag, där dessa åtar sig att respektera och efterleva vissa etiska regler, bl.a. de mänskliga rättigheterna.

Motionärerna pekar i motionens *yrkande 19* på betydelsen av regionala säkerhetsarrangemang. Samtidigt som det är viktigt att främja sådana, får, enligt motionärerna, utvecklingen inte gå dithän att FN-systemet avskär sig sitt globala ansvar för värnet av internationell fred och säkerhet.

I partimotion *2000/01:U415 (mp) yrkande 1* anförs att FN:s säkerhetsråd måste reformeras. Motionärerna framhåller att säkerhetsrådet måste utvidgas och vetorätten successivt avskaffas samt att folkvalda och folkrörelser bör få större inflytande för att säkerhetsrådet i framtiden skall få större legitimitet. Det måste även skapas nya strukturer för ett civilt fredsarbete.

I samma motion *yrkande 3* anför Miljöpartiet att FN har en viktig roll för globalt fattigdomsavskaflande, rättvisa och social utveckling. Motionärerna betonar att fattigdom är ett globalt problem och att de ekonomiska klyftorna ökar i alla länder och mellan länderna. I motionen konstateras att avskaffandet av fattigdomen nu har blivit den övergripande inriktningen inom FN-systemet, utvecklingsbankerna och i bilaterala biståndsorganisationer. Motionärerna noterar att nettoflödet av ekonomiska resurser numera går från fattiga länder till rika. U-länderna betalar mer i amorteringar och räntor på lånen från de rika länderna än vad de får tillbaka i bistånd. Miljöpartiet anser vidare att marknaderna i de rika länderna måste liberaliseras fullständigt för de fattiga ländernas produkter, inklusive jordbruks- och textilprodukter. De fattiga länderna bör få upprätthålla ett visst skydd för framväxande och ännu svaga näringsgrenar.

Vidare begärs i *yrkande 8* ett riksdagens tillkännagivande om demokratisering av FN. De demokratiska bristerna inom FN-systemet måste korrigeras menar motionärerna, i synnerhet vad gäller vetot och säkerhetsrådets sammansättning, liksom de internationella finans- och handelsinstitutionernas roll.

I motionen anförs att det totala ansvaret för medlemskapsfrågor, inklusive inval och uteslutning, borde ligga hos generalförsamlingen. Även nomineringen och val av generalsekreterare som representant för alla medlemsländer borde åligga generalförsamlingen, utan risk för veto i säkerhetsrådet. Miljöpartiet anser också att enskilda organisationer borde få konsultativ status i generalförsamlingen. När det gäller säkerhetsrådet borde, på kort sikt, antalet medlemmar utökas, för att garantera jämställd representativitet från alla regioner. På lång sikt borde alla medlemmar i säkerhetsrådet väljas av gene-

ralförsamlingen; de permanenta platserna och vetorätten borde avskaffas, framhåller motionärerna.

Motionärerna begär i *yrkande 9* ett riksdagens tillkännagivande om vad som i motionen anförts om FN:s framtid. Det betonas att FN är det enda riktiga öppna forum där alla jordens länder kan mötas, och där inte marknadskrafter, ekonomisk eller militär styrka påverkar rätten att få delta och komma till tals. FN är också den enda organisation som inom sitt verksamhetsfält har den agenda som är nödvändig för att tackla de nya icke-militära hoten i världen: fattigdom och de ökande klyftorna mellan rik och fattig, den alltför snabba folkökningen, naturresurser som stagnerar eller minskar samt den ständigt ökande förstöringen av miljö och natur. Miljöpartiet menar att internationellt samarbete är viktigt för att åstadkomma förändringar.

I motion *2000/01:U501 (m) yrkande 2* anför motionärerna att det behövs en modernisering av FN-stadgan. Motionärerna menar att Sverige bör driva på för att uppnå denna modernisering av stadgan för att anpassa den till en ny tids konflikter, inte minst vad gäller vetorätten.

5.1.2.3 Utskottets överväganden

Ekonomiska sanktioner

Frågan om ekonomiska sanktioner har stor betydelse i FN-sammanhang. Eftersom frågan även har en stark koppling till konflikthantering behandlas motioner inom detta område, även gällande FN och sanktionsfrågan, samlat senare i detta betänkande (se avsnittet 1.3 Att förebygga väpnade konflikter).

Reformering av FN

Ett flertal motioner tar upp frågan om det pågående reformarbetet av FN-systemet. I motion *1999/2000:U21 (v) yrkande 7* menar Vänsterpartiet att FN:s generalsekreterare bör väljas på en period om sju år, som inte kan förnyas, samt att veto inte skall kunna läggas mot en kandidat. Vänsterpartiet anför vidare i *yrkande 17* att uppföljningen av de beslut som fattas inom FN skulle kunna förbättras genom att ett särskilt revisionsorgan inrättas. Folkpartiet menar i motion *1999/2000:U22 (fp) yrkande 10* att generalsekreterare Kofi Annans förslag att koncentrera FN:s verksamhet på fattigdom, säkerhet och hållbar framtid bör kompletteras med ett fjärde mål som fokuserar på valfrågor. En samordnande internationell funktion för demokratiska val bör inrättas inom FN (*yrkande 11*). I motion *1999/2000:U23 (kd) yrkande 23* framför Kristdemokraterna att Sverige bör ta initiativ till en översyn av managementfrågan inom FN. I *yrkande 26* framförs att FN ofta fått skulden för misslyckande som berott på att medlemsländerna inte har ställt tillräckliga resurser till förfogande. FN bör marknadsföra sig bättre, anser Kristdemokraterna. Centerpartiet framhåller i motion *1999/2000:U402 (c) yrkande 11* att Sverige bör verka för att stärka FN:s kapacitet att fungera som samordnare av både multilateralt och bilateralt bistånd. I motion *2000/01:U404 (c) yrkande 7* menar motionärerna att Sverige skall verka för ett starkare internat-

ionellt, politiskt, ekonomiskt och etiskt ramverk som prioriterar både ekonomisk och mänsklig utveckling.

När det gäller utnämmandet av FN:s generalsekreterare kan utskottet inledningsvis konstatera att det inte finns någon reglerad process för dennes utnämning. Genom att säkerhetsrådet föreslår generalförsamlingen en kandidat har de permanenta medlemmarna i rådet vetorätt vid utnämmandet. Frågan har diskuterats ingående inom ramen för reformarbetet inom FN, men enighet om ett nytt utnämningförfarande har inte kunnat nås. Samtidigt som utskottet kan instämma i vikten av att öka transparensen i förfarandet, finner det att kraften i reformarbetet för närvarande bör läggas på frågor som är mer angelägna och för vilka förutsättningarna för framsteg är bättre.

Utskottet kan konstatera att inom FN finns flera organ för såväl intern som extern revision. Rapporterna från de regelbundna externrevisionerna behandlas i FN:s generalförsamling och i specialorganens styrelser. Någon sakrevision liknande den som Riksdagens revisorer bedriver finns dock inte, utan varje organ är ansvarigt för uppföljningen av sina egna beslut. För FN:s konventioner finns särskilda uppföljningsmekanismer där medlemsländerna granskas. FN:s resolutioner har ingen juridisk giltighet utan är snarare moraliskt bindande. Utskottet instämmer i att det är en viktig del av det pågående reformarbetet inom FN att förbättra uppföljningen.

Frågan om förbättrade ledningsstrukturer för FN-systemet är grundläggande i reformprocessen. Det är givetvis av största betydelse att FN besitter personal med hög kompetens inom sina ansvarsområden. Samtidigt som kompetens måste vara utslagsgivande, är det likaså nödvändigt att FN:s personal också avspeglar den breda kretsen av medlemsländer. Den nordiska länderna har tillhört de mer drivande länderna i FN:s reformprocess, och inte minst i fackorganens styrelser har Sverige på ett ambitiöst sätt verkat för ökad professionalitet och förbättrat management. Även om arbetet präglas av tröghet har reformprocessen under de senaste åren börjat avkasta positiva och påtagliga resultat. Utskottet fäster stor vikt vid att Sverige fortsätter att bidra till att FN:s reformprocess fortskrider.

Utskottet kan vidare instämma i behovet av att FN informerar om sin verksamhet. Detta är också en uppgift som ankommer medlemsländerna. Framför allt får dessa inte försvåra världsorganisationens uppgift genom att orättvist skjuta skulden på FN, när det i själva verket är medlemsländerna som givit organisationen en omöjlig uppgift. I Sverige bidrog vårt medlemskap i säkerhetsrådet 1997–98 till att medvetandet om FN ökade. Folkrörelserna, och Svenska FN-förbundet i synnerhet, spelar också en viktig roll för att sprida kunskap om FN.

Främjandet av demokratiska val är en uppgift av största vikt för FN. Demokratiskt styrelseskick och fria val innefattas också av den allmänna deklARATIONEN om mänskliga rättigheter och FN:s konvention om civila och politiska rättigheter. Genom generalförsamlingens beslut beträffande generalsekreterarens reformförslag skall mänskliga rättigheter behandlas som en tvärspektoriell fråga och beaktas i hela FN:s verksamhet. Därmed skall även valfrågor omfattas. Utskottet instämmer med motionärerna om att demokrati- och valfrågor är en angelägen uppgift för FN. De övergripande mål för organisationen som generalsekreteraren angivit är dock av mer generellt slag.

Utskottet finner att prioritering av valfrågor ryms inom de mål som general-sekreteraren angivit. Att specifikt ange valfrågor som ett övergripande fjärde mål för hela FN skulle innebära en alltför detaljerad målformulering.

På det operationella planet är FN ofta engagerat i genomförande av allmänna val, t.ex. i fall de utgör en del av en fredsprocess. UNDP lämnar också ofta stöd till demokratiska institutioner. Inom FN:s sekretariat finns en särskild enhet för valstöd, som både svarar för koordinering inom FN-systemet och arbete med generella metodfrågor. Regionala organisationer såsom OSSE och OAS har kommit att spela en alltmer framträdande roll. Det normativa arbete som IDEA bedriver förtjänar också att nämnas. Som utskottet tidigare understrukit har FN en viktig roll att spela när det gäller demokratiska val, både när det gäller metodutveckling, som en del av stöd till fredsprocesser och i det allmänna utvecklingsarbetet. Samtidigt ser utskottet sig inte föranlett att detaljerat ange hur FN bör organisera det arbetet.

Utskottet är också av meningen att samordnade insatser stärker förutsättningarna för ett effektivt bistånd. Det är naturligt att FN fungerar som ett diskussionsforum och agerar som samordnare när det gäller internationellt bistånd. Att stärka samordningen mellan det bistånd som FN:s olika fackorgan bedriver är en av de viktigaste frågorna i FN:s reformprocess. Samarbetet mellan det svenska bilaterala biståndet och FN-systemet är också omfattande. Ett intensivt erfarenhetsutbyte mellan bilaterala givare och multilaterala biståndsorganisationer är av särskilt stort värde. Utskottet anser det vara av vikt att Sverige fortsätter att spela en aktiv roll i att utveckla samarbetsformerna mellan olika aktörer i det internationella biståndet.

Med detta anses motionerna 1999/2000:U21 (v) yrkandena 7 och 17, 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 23 och 26, 2000/01:U404 (c) yrkande 7 samt 1999/2000:U402 (c) yrkande 11 vara besvarade. Motion 1999/2000:U22 (fp) yrkandena 10 och 11 avstyrks av utskottet.

Några motionärer tar upp olika aspekter på FN:s personalpolitik i samband med reformering av världsorganisationen. Vänsterpartiet anser i motion 1999/2000:U21 (v) yrkande 13 att representationen av kvinnor inom FN-systemet fortfarande är alltför låg, samt att regeringen borde rapportera om situationen i sina skrivelser om FN till riksdagen. I motion 2000/01:U402 (v) yrkande 13 anförs att Sverige skall verka för att kvinnor skall få större inflytande inom FN:s organisation, med målet att könsfördelningen skall vara jämn. Kristdemokraterna anför i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 27 och 28 att det stora antal svenskar som arbetat för FN inte utnyttjas som informationsresurs. Vidare möts de av likgiltighet när de återvänder hem. Regeringskansliet borde därför upprätta ett kunskapscentrum för att samla svenskar som verkat i internationell tjänst.

Utskottet instämmer med motionärerna i att FN som organisation måste spegla den värld den representerar. Således bör FN:s personal avspegla en etnisk mångfald och ha en jämställd fördelning mellan könen. Sverige har länge tillhört de länder som har drivit på för att andelen kvinnor på högre tjänster skall höjas. Generalsekreterare Kofi Annan deklarerade vid kvinno-konferensen i Beijing det ambitiösa målet att andelen kvinnor på högre befattningar i FN-systemet skulle höjas till 50 % år 2000. Tyvärr har FN inte

uppnått den målsättningen. Framsteg har dock gjorts, i dag är 40 % av FN:s handläggande personal kvinnor och representationen på hög nivå har höjts under de senaste åren. När det gäller FN:s högre nivåer ligger en stor del av ansvaret på FN:s medlemsländer som nominerar kandidater till olika tjänster. Utskottet har i många olika sammanhang understrukit behovet av att höja andelen kvinnor inom FN-systemet. Utskottet utgår från att regeringen fortsätter att driva denna viktiga fråga.

När det gäller svenskar inom FN-systemet är det viktigt att hålla i minnet att dessa verkar som internationella tjänstemän, som åtagit sig att iaktta neutralitet och objektivitet i förhållande till medlemsländerna. Detta utesluter dock inte kontakter mellan tjänstemännen och de svenska myndigheter som har beröring med dessas verksamhetsområden. Svenska internationella tjänstemän kan också fungera som värdefull informationsresurs om FN:s verksamhet. I flera fall när svenskar tjänstgjort på högre befattningar i FN-systemet har också svenska massmedier visat intresse. För svenskar som återvänder hem från FN-tjänstgöring erbjuder Sida bidrag för provtjänstgöring för att underlätta deras återvändande till den svenska arbetsmarknaden. Regeringskansliet och berörda myndigheter har vidare som strävan att arrangera möten med återvändande internationella tjänstemän.

Därmed anser utskottet att motionerna 1999/2000:U21 (v) yrkande 13, 2000/01:U402 (v) yrkande 13 och 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 27 och 28 är besvarade.

I flera motioner berörs frågan om FN:s finansiering. Folkpartiet understryker i motion 1999/2000:U22 (fp) yrkande 9 att USA måste betala sin skuld för att FN skall kunna lösa sina finansiella problem. Motionärerna anser att Sverige bör föreslå att de medlemsländer som inte betalar sin medlemsavgift fullt ut skall fråntas sin rösträtt i generalförsamlingen. I yrkande 12 påpekar Folkpartiet att även Sverige senarelagt vissa bidrag till FN. Sverige bör slå vakt om sitt goda anseende och vinnlägga sig om att betala utlovade bidrag i tid. Kristdemokraterna förespråkar i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 25 att FN även bör söka kompletterande finansieringskällor, såsom upprättandet av frivilliga fonder och ökat samarbete med näringslivet. I motionerna 1999/2000:U402 (c) yrkande 13 och 2000/01:U404 (c) yrkande 2 anser Centerpartiet att Sverige bör bidra till att sätta tryck på de länder som inte lever upp till sina finansiella åtaganden gentemot FN.

Utskottet anser liksom motionärerna att det är av största vikt att FN:s medlemsstater uppfyller sina skyldigheter gentemot världsorganisationen. Att många länder inte betalar sina avgifter och utlovade bidrag i tid är den viktigaste förklaringen till FN:s finansiella problem. Störst skuld har världens största ekonomi och enda supermakt, Förenta staterna.

En av FN:s grundtankar är att alla medlemsstater skall bidra till verksamheten efter betalningsförmåga. Vidare har det fastställts ett tak på 25 %, som gynnar USA, och en miniminivå på 0,001 % för de minsta länderna. De medlemsstater som har utestående skulder motsvarande två års bidrag kan enligt FN-stadgan förlora sin rösträtt i generalförsamlingen. Sverige driver att denna bestämmelse skall tillämpas striktare än vad som hittills varit fallet. Utskottet stöder regeringens ansträngningar att verka för en bättre betal-

ningsdisciplin bland FN:s medlemsstater. Vidare menar utskottet att det ligger i FN:s eget intresse att minska sitt beroende av USA som enskild givare. Inom ramen för diskussionerna om reformering av FN har en rad intressanta förslag om långsiktig finansiering förts fram. Sverige har bl.a. varit drivande för att införa fleråriga utfästelser till fackorganen.

När det gäller alternativa finansieringssätt för FN, bör man skilja på FN:s reguljära verksamhet, som finansieras genom uttaxerade bidrag från medlemsländerna, och sådan verksamhet som bekostas av frivilliga bidrag. För den reguljära verksamheten bör budgeten reflektera de krav som medlemsstaterna ställer på organisationen. Frivilliga bidrag kommer främst fackorganen till del, och för dessa kan sådana möjliggöra viktiga program. Medlemsländerna står för de allra största frivilliga bidragen. Privata donationer har också i några uppmärksammade fall bekostat särskilda FN-program.

Sverige tillhör de största givarna av frivilliga bidrag. Många av FN:s fackorgan brottas med likviditetsproblem som en följd av sena inbetalningar från andra medlemsländer. Sverige har traditionellt sett till att föregå med gott exempel genom att betala sina avgifter och utlovade frivilliga bidrag i tid. På grund av de särskilda begränsningarna av statens utgifter under 1999 senarelades dock vissa betalningar till FN-systemet. Utskottet har inhämtat att den enda påverkan på Sveriges betalningar under budgetåret 2000 är att den andra delbetalningen till Unicef förskjuts från september till januari 2001. Utskottet har tidigare, bl.a. i yttrande till finansutskottet (1998/99:UU1) uttalat att "en fortsatt utgiftsbegränsning av större omfattning efter 1999 skulle få konsekvenser som inte bara skulle urholka förtroendet för svenskt utvecklingssamarbete utan även så allvarligt försämra måluppfyllelse och inriktning av biståndet att det vore för utskottet helt oacceptabelt". Utskottet vidhåller denna uppfattning och utgår från att regeringen vinnlägger sig om att Sverige på sedvanligt föredömligt sätt betalar sina bidrag till FN i god tid.

Med vad ovan anförts anses motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkandena 9 och 12, 1999/2000:U23 (kd) yrkande 25, 1999/2000:U402 (c) yrkande 13 och 2000/01:U404 (c) yrkande 2 vara besvarade.

Centerpartiet anser i motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 3 att millennieskiftet bör kunna utgöra ett avstamp för att samla världens länder bakom ett förnyat åtagande för fred, rättvisa och hållbar utveckling. I yrkande 5 framhålls att FN borde eftersträva bättre koordinering av ansträngningar i olika geografiska områden och verksamheter, samt utveckla en långsiktig strategi inom områdena mänskliga rättigheter, miljö samt ekonomisk och social utveckling. I motion 2000/01:U415 (mp) yrkande 9 begärs ett riksdagens tillkännagivande om vad som i motionen anförts om FN:s framtid.

Millennietoppmötet, som inledde generalförsamlingen år 2000, var ett viktigt tillfälle att samla världens ledare för att diskutera FN:s roll och enas om åtgärder för att modernisera världsorganisationen. Inför toppmötet publicerade generalsekreteraren en rapport, i vilken han identifierade ett antal utmaningar inför det nya årtusendet, med den tilltagande globaliseringen som utgångspunkt. Enligt rapporten, som världens ledare ställde sig bakom, bör FN fokusera på tre kärnområden: fattigdom, säkerhet och hållbar framtid. En rad målsättningar och rekommendationer på dessa områden antogs av topp-

mötet, som på så vis kom att utgöra ett kraftfullt förnyat åtagande av världens länder för fred, rättvisa och hållbar utveckling. Det ankommer nu på Sverige och FN:s övriga medlemsländer att medverka till att världsorganisationen kan uppfylla detta åtagande.

Under det senaste decenniet har stora ansträngningar gjorts för att öka samordning och harmonisering inom FN-systemet. Viktiga steg har tagits mot ett starkare och mer koordinerat FN i fält. Verksamheten i varje land koordineras numera av FN:s lokale samordnare, och olika FN-organ samlas allt oftare i gemensamma lokaler. Sverige har varit pådrivande i detta arbete, bl.a. genom att bidra till den särskilda fond som upprättats för att stärka samordningen inom FN och mellan FN och andra aktörer.

Motionerna 1999/2000:U402 (c) yrkandena 3 och 5 samt 2000/01:U415 (mp) yrkande 9 anses vara besvarade med vad utskottet ovan anför.

FN:s säkerhetsråd

En rad motionärer uppmärksammar FN:s säkerhetsråds funktion och kommer med förslag på hur den kan reformeras. Kristdemokraterna anför i motion 1998/99:U627 (kd) yrkande 2 att den handlingsförlamning som präglade FN under kriget i Kosovo hade sin orsak i säkerhetsrådets otidsenliga sammansättning och beslutsordning. Vänsterpartiet menar i motion 1999/2000:U21 (v) yrkandena 3 och 12 att frågan om de permanenta medlemmarnas vetorätt bör ses över. Utgångspunkten bör vara att vissa enskilda länder inte skall ges särskilda privilegier. I yrkande 10 framhålls att de flesta frågor som rådet behandlar rör utvecklingsländer, varför dessa bör ges ökad representation i säkerhetsrådet. Vänsterpartiet anser vidare i yrkande 14 att ett särskilt ekonomiskt säkerhetsråd bör inrättas mot bakgrund av att många internationella motsättningar har sin grund i ekonomiska missförhållanden och orättvisor. Folkpartiet menar i motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkande 2 och 1999/2000:U646 (fp) yrkande 3 att vissa permanenta medlemmar emellanåt använt vetorätten för att hävda sig som internationella stormakter. Sverige bör därför driva på för att etablera en praxis i säkerhetsrådet som inskränker möjligheten att använda vetorätten. Centerpartiet anser i motionerna 1999/2000:U402 (c) yrkande 12 och 2000/01:U404 (c) yrkande 1 att veto-rätten bör avskaffas och att rådet bör göras mer representativt. I motion 2000/01:U402 (v) yrkande 12 begär motionärerna att FN skall förändras och inta rollen som den legitima internationella fredsskapande, -bevarande och -framtvingande makten. Även i motion 2000/01:U415 (mp) yrkande 1 anför att FN:s säkerhetsråd måste reformeras. Vidare begärs i motion 2000/01:U415 (mp) yrkande 8 ett riksdagens tillkännagivande om demokratisering av FN. I motion 2000/01:U501 (m) yrkande 2 anför motionärerna att det behövs en modernisering av FN-stadgan.

Utskottet kan konstatera att under lång tid kunde inte FN:s stadga användas som det var tänkt. Man bör hålla i minnet att låsningar mellan stormakterna i hög grad präglade rådets arbete under det kalla kriget. Efter det kalla krigets slut har emellertid förhållandena förändrats. Utskottet anser att FN nu har stora möjligheter att agera om stadgan och det befintliga regelverket

används på rätt sätt. Det som krävs är i första hand att politisk vilja manifesteras från medlemsländernas sida och att de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet är villiga att axla sitt ansvar.

Utskottet är väl medvetet om att FN:s säkerhetsråd vid många tillfällen har hämmats av de permanenta medlemmarnas vetorätt. Endast det faktum att en stormakt hotar att använda sitt veto kan beröva rådet handlingskraft. Under de senaste åren har detta förhållande inskränkt rådets möjligheter att agera bl.a. under kriserna i Rwanda och det forna Jugoslavien.

Samtidigt är det inte en realistisk möjlighet att avskaffa vetorätten. Nationernas förbunds misslyckande under mellankrigstiden hade sin grund bl.a. i att några av de viktigaste stormakterna inte ansåg att organisationen tog tillvara på deras intressen, och övergav därför NF. FN är beroende av stormakternas engagemang för att vara relevant och handlingskraftigt.

FN:s säkerhetsråd avspeglar de politiska förhållanden som rådde efter det andra världskriget. Förvisso har dessa förändrats under de senaste 50 åren. Det pågår också sedan en tid tillbaka ett arbete inom FN för att reformera säkerhetsrådet. Sverige har spelat en aktiv roll i den särskilda arbetsgruppen för reform av rådet. Under de senaste åren har en tydlig majoritet av FN:s medlemsländer börjat ifrågasätta vetorättens utformning och tillämpning. Samtidigt som trycket på de permanenta medlemmarna har ökat skall man inte underskatta svårigheten att förmå dessa att gå med på begränsningar av användningen av vetorätten. Utskottet fäster stor vikt vid att fortsätta ansträngningarna för att försöka etablera en ny praxis i säkerhetsrådet. Bärande i en sådan praxis skulle vara att de permanenta medlemmarna endast använder vetorätten såsom den från början var tänkt, dvs. vid de tillfällen då deras egna nationella säkerhet är berörd. Det är dock oundvikligt att de länder som har vetomakt i säkerhetsrådet själva står bakom en reformerad användning av vetorätten.

En annan viktig fråga är att utvidga säkerhetsrådet så att det bättre avspeglar dagens värld. Utskottet vill instämma i den av regeringen framförda uppfattningen att rådet bör utvidgas och eftersträva en bättre geografisk balans. Detta skulle också ge utvecklingsländerna en större representation. Ett säkerhetsråd som är mer representativt för det internationella samfundet skulle utgöra en solidare grund för ett reformerat och mer handlingskraftigt FN. Utskottet vill dock betona att vetorätten ej bör utsträckas till eventuella nya permanenta medlemmar av FN:s säkerhetsråd.

I rapporten *Our Global Neighbourhood* efterlyser de två ordförandena i arbetsgruppen, Carlsson och Ramphal, bl.a. reformer av säkerhetsrådet. De menar att det bör ske i två steg. Det första steget är att säkerhetsrådet utvidgas med ytterligare fem permanenta medlemsländer. Dessa skall vara två industrialiserade länder samt ett land vardera från de tre regioner som främst består av utvecklingsländer – Afrika, Asien och Latinamerika. Förslaget innefattar inte att vetorätten skall utsträckas till dessa nya länder i säkerhetsrådet. I ett andra steg bör de länder som innehar vetorätt inbördes komma överens om en begränsning av användningen av denna. Utskottet ser positivt på dessa förslag på hur FN:s säkerhetsråd skulle kunna reformeras.

Vad gäller frågan om hurvida folkvalda och folkrörelser bör få större inflytande inom FN konstaterar utskottet att det inte finns en parlamentarisk di-

mension i FN-arbetet. Utskottet noterar dock att i generalsekreterarens förslag till reformprogram för FN omnämns möjligheten att inrätta ett petitionsråd. Denna möjlighet nämns även i Carlsson–Ramphal-rapporten. I rapporten konstateras att enskilda organisationer och andra organisationer representerande det civila samhället som arbetar på fältet ofta har en sådan ställning att de på ett tidigt stadium kan varna det internationella samfundet för potentiella konflikter. De saknar dock ofta kanaler för att framföra dessa varnings signaler. Därför föreslår Carlsson–Ramphal att det inrättas ett petitionsråd inom FN-systemet som skulle ha till uppgift att fästa FN:s uppmärksamhet på situationer som kan leda till fara för människors säkerhet. Utskottet ser positivt på detta förslag och menar att det skulle underlätta arbetet med att upprätta system för tidig förvarning och därmed utgör ett värdefullt bidrag i det konfliktförebyggande arbetet.

Frågan om att inrätta ett ekonomiskt säkerhetsråd har diskuterats vid flera tillfällen. Det råder ingen tvekan om att ekonomiska faktorer ligger bakom många internationella konflikter. Ekonomiskt samarbete och handel är också ett sätt att etablera ömsesidiga beroenden till gagn för den gemensamma säkerheten. I det multilaterala systemet finns en lyhörddhet för att se över möjligheterna att förebygga och motverka global finansiell och ekonomisk instabilitet. När det gäller säkerhetsrådet ter det sig i första hand naturligt att rådet ger ekonomiska frågor en mer framträdande plats på dagordningen. Även andra FN-organ har en viktig roll att spela, inte minst FN:s ekonomiska och sociala råd, Ecosoc. Utskottet noterar att Sverige tillsammans med övriga Norden och EU fortsätter att driva på för att effektivisera och stärka Ecosoc. FN:s dialog med Världsbanken och IMF bör också förbättras.

Med vad ovan anförts avstyrker utskottet motion 1998/99:U627 (kd) yrkande 2. Motionerna 1999/2000:U21 (v) yrkandena 3, 10, 12 och 14, 2000/01:U402 (v) yrkande 12, 1999/2000:U22 (fp) yrkande 2, 1999/2000:U646 (fp) yrkande 3, 1999/2000:U402 (c) yrkande 12, 2000/01:U404 (c) yrkande 1, 2000/01:U415 (mp) yrkandena 1 och 8 samt 2000/01:U501 (m) yrkande 2 anses vara besvarade.

FN:s roll i konflikthantering

FN har enligt utskottets mening en central roll vad gäller konfliktförebyggande och konflikthantering. Den viktiga roll som FN här spelar är nära förknippad med den allmänna problematiken på detta område. Eftersom ämnet behandlas sammantaget i avsnittet *1.3 Att förebygga konflikter* i föreliggande betänkande tas även motioner med avseende på FN och konfliktförebyggande och konflikthantering upp i den delen.

FN och regional säkerhet

Flera motionärer resonerar kring FN:s roll i förhållande till regionala organisationer och säkerhetssituationen i vissa regioner. Kristdemokraterna anser i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 6 att eftersom västvärlden inte är benägen att skicka trupper till den afrikanska kontinenten, bör Sverige verka för

att Afrika stärker sin egen kapacitet för fredsfrämjande. I *yrkande 24* vill Kristdemokraterna främja en utveckling mot en regionalisering av FN-systemet, och anser att ett viktigt steg i den riktningen vore att EU talade med en röst i säkerhetsrådet. I motion *1999/2000:U204 (m) yrkandena 3 och 4* finner Moderaterna det obegripligt att FN:s säkerhetsråd under flera år förhållit sig så passivt när det gäller krigen i Afrika. Motionärerna menar att Afrika behöver en övergripande säkerhetsordning, som bygger på de afrikanska ländernas eget samarbete samt även Europas och USA:s engagemang. Motionärerna bakom flerpartimotion *1999/2000:U216 (c, fp) yrkandena 2 och 4* anser att Sverige bör engagera sig för en samlad aktion för att uppnå fred och försoning i Central- och Västafrika. Trots de svåra lidanden som civilbefolkningen har utsatts för riskerar dessa delar av Afrika att glömmas bort av det internationella samfundet. Centerpartiet anför i motion *1999/2000:U402 (c) yrkande 10* att regionala organisationer såsom OSSE, OAU och Asean borde uppmuntras att axla ett större ansvar för inomregionala problem. Även i motion *2000/01:U404 (c) yrkande 19* pekar Centerpartiet på betydelsen av regionala säkerhetsarrangemang. Samtidigt som det är viktigt att främja sådana, får, enligt motionärerna, utvecklingen inte gå dithän att FN-systemet avsvär sig sitt globala ansvar för värdet av internationell fred och säkerhet. Motionären bakom motionerna *1999/2000:U405 (m) yrkandena 1–3* och *1999/2000:U643 (fp) yrkandena 1 och 2* uttrycker oro för säkerhetssituationen i borte Asien, där Folkrepubliken Kina har utvecklat sin kärnvapenkapacitet och uppträder hotfullt mot bl.a. Taiwan. Motionären uppmärksammar även att Nordkorea har fortsatt att utveckla sin kärnvapenkapacitet.

Som en del av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) är det praxis att EU:s ordförandeland talar för medlemsländerna i FN:s generalförsamling och i samband med öppna möten i säkerhetsrådet. Det finns också etablerade samrådsformer mellan EU-länderna inför säkerhetsrådets slutna möten. De EU-länder som har plats i säkerhetsrådet har därutöver möjlighet att tala i nationell egenskap. Tanken på en permanent EU-plats i säkerhetsrådet har diskuterats. En förutsättning för en sådan är dock att de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet Frankrike och Storbritannien avsäger sig sina nationella platser – något som fortfarande ter sig avlägset. För Sveriges del skulle det också begränsa vår handlingsfrihet vid de tillfällen vi är medlem i rådet.

Utskottet kan instämma i att regionala organisationer kommit att axla ett allt större ansvar för hantering av konflikter. Organisationen för säkerhet och samverkan i Europa, OSSE, har utvecklats och intagit en ovärderlig roll bl.a. när det gäller konfliktförebyggande och demokratibyggnad efter en väpnad konflikt. OSSE är en av hörnstenarna i den europeiska säkerhetsordningen, och organisationen bör kunna fungera som modell även för andra regioner. Europarådets viktiga roll för att stärka demokratier förtjänar också att nämnas. En annan, mer utpräglad politisk och mellanstatlig roll har samarbetsorganisationerna i Asien, Asean och Asean Regional Forum. I Amerika har Organisation of American States stärkt sin relevans under de senaste åren. Organisation of African Unity har spelat en roll i lösningen av vissa konflikter, även om det konflikthärjade Afrika behöver ett ännu starkare regionalt

säkerhetssamarbete. Sverige stöder sedan flera år OAU:s mekanism för fredsbyggande och hantering av konflikter, och även de subregionala organisationerna SADC och Ecowas har fått liknande stöd.

För att på rätt sätt stärka Afrikas egen förmåga till krishantering är det viktigt att inte endast se till militär kapacitet. Det är inte större militära styrkor som Afrika i första hand behöver. Vidare har det i vissa fall visat sig problematiskt med afrikanska fredsfrämjande trupper, då de inte har uppfattats som opartiska av de stridande parterna. Enligt utskottets mening bör omvärlden fokusera sina ansträngningar på att bygga upp en afrikansk kapacitet för konfliktförebyggande och fredlig konfliktlösning. Utskottet noterar att det har tillsatts en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med mandat att verka för stärkande av afrikansk kapacitet när det gäller konfliktförebyggande och krishantering.

I diskussionen om regional säkerhet i Afrika är det nödvändigt att se tillbaka på omvärldens och FN:s agerande under de senaste decennierna. FN har genom Carlssonrapporten gjort en självkritisk utredning av vilka misstag som begicks inom världsorganisationen under folkmordet i Rwanda. Dessa var många och allvarliga. Rapporten i sig är dock ett tecken på att FN lyssnar och tar till sig av den kritik som inte minst de afrikanska länderna riktat mot organisationen. Som i så många andra fall är dock FN till stor del beroende av enighet i säkerhetsrådet och medlemsstaternas vilja att bidra med resurser för att kunna agera kraftfullt. Utskottet konstaterar också att FN för närvarande spelar en viktig roll med flera stora fredsfrämjande insatser i Afrika.

Situationen i Asien uppvisar flera oroande drag. Att Kina rustar upp sitt kärnvapenprogram – samtidigt som övriga kärnvapenstater minskat sina innehav – bidrar till att skärpa spänningarna i borte Asien. Kinas anslutning till icke-spridningsavtalet ger vissa, om än begränsade, möjligheter att agera. Det råder dock inte något klart förbud mot att anskaffa medel- och långdistansmissiler av det slag som Kina har utvecklat, men diskussioner om sådana begränsningar pågår inom FN.

Utskottet tar generellt avstånd från militära hot som påtryckningsmedel, och i detta sammanhang militära hot mellan Folkrepubliken Kina och Taiwan, på samma sätt som utskottet generellt tar avstånd från våld. Utskottet har tidigare uttryckt sitt stöd för den demokratiska utvecklingen på Taiwan och konstaterar att Sverige reagerat kraftigt mot att Folkrepubliken Kina använder militära hot som påtryckningsmedel i konflikten med Taiwan. Taiwans framtida status är en fråga som måste lösas på fredlig och demokratisk väg, dvs. med beaktande av folkviljan.

Att Nordkorea har sökt utveckla egen kärnvapenkapacitet är djupt oroande. Nordkorea och anslutit sig till icke-spridningsfördraget, men inte till provstoppsavtalet. Genom EU stöder Sverige KEDO-projektet, som syftar till att förhindra att Nordkorea får tillgång till kärnvapenmaterial. Utskottet anser det vara angeläget att det internationella samfundet agerar samfällt för att Nordkorea skall fullgöra sina åtaganden gentemot icke-spridningsavtalet och även ansluta sig till provstoppsavtalet.

Med vad ovan anförts avstyrker utskottet motion 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 6 och 24. Motionerna 1999/2000:U204 (m) yrkandena 3 och 4,

1999/2000:U216 (c, fp) yrkandena 2 och 4, 1999/2000:U402 (c) yrkande 10, 2000/01:U404 (c) yrkande 19, 1999/2000:U405 (m) yrkandena 1–3 samt 1999/2000:U643 (fp) yrkandena 1 och 2 får anses vara besvarade med vad utskottet anfört.

2000/01:UU4

Världskonferenser i FN:s regi

Flera motionsyrkanden rör de större tematiska konferenser som FN hållit under 1990-talet. Folkpartiet anför i motion 1999/2000:U22 (fp) yrkande 13 att Sverige bör verka för att de resolutioner och handlingsprogram som antagits vid konferenserna också blir genomförda. I motion 1999/2000:U202 (v) begär Vänsterpartiet att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag till tidsplan för genomförandet av den handlingsplan som Sverige åtog sig att genomföra vid FN:s kvinnokonferens i Beijing. I motion 1999/2000:Kr233 (mp) yrkande 2 anförs att regeringen bör arbeta aktivt för att uppmuntra medierna till självsanering vad avser bilden av kvinnan och mannen i medierna. I yrkande 5 i samma motion begärs en utvärdering av vad som uppnåtts vad gäller handlingsprogrammet från kvinnokonferensen i Beijing. Miljöpartiet framhåller i motionerna 1998/99:A801 (mp) yrkande 1, 1998/99:A807 (mp) yrkande 14, 1999/2000:Ju722 (mp) yrkande 2, 1999/2000:A819 (mp) yrkande 24, 2000/01:So450 (mp) yrkande 14 och 2000/01:A808 (mp) yrkande 38 att det efter den stora kvinnokonferensen i Beijing behövs en FN-konferens om mansrollen.

Utskottet menar att det är viktigt att de handlingsprogram som har antagits vid FN:s konferenser inte stannar vid tomma ord. Även om de överenskommelser som världens länder har gjort vid konferenserna inte har juridisk giltighet utgör de moraliska åtaganden som regeringarna har ingått frivilligt. Efter att en rad toppmöten har anordnats under det senaste decenniet bör nu kraften läggas på att de framsteg som uppnåtts på konferenserna också blir verklighet. Sverige kan verka för detta på flera sätt. Dels bör vi ha ambitionen att vara ett föregångsland genom att så snabbt som möjligt genomföra framstegen i handlingsprogrammen i Sverige, dels bör Sverige vara aktivt i de processer som finns för uppföljning från de olika toppmötena. Slutligen kan det svenska biståndet spela en viktig roll, både genom att stödja FN:s fackorgan i uppföljningen och genom att bistå vissa fattigare länder i arbetet med att möta sina åtaganden.

Utskottet konstaterar att det i Sverige är regeringen som har ansvaret för uppföljningen av Beijingkonferensens handlingsplan och att tillse att den successivt relateras till den svenska lagstiftningen. Utskottet noterar med tillfredsställelse att uppföljningsarbetet bl.a. har resulterat i förbudet mot köp av sexuella tjänster och en skärpning av kvinnofridslagen. Handlingsplanen har också kommit att präglade det svenska biståndet. Utskottet menar vidare att de skrivelser som regeringen tillställer riksdagen om FN:s verksamhet även kan brukas för att avrapportera hur arbetet med uppföljningen fortskrider och hur Sverige uppfyllt handlingsplanen. Samtidigt konstaterar utskottet att handlingsplanen från Beijing är mycket bred, vilket medför att alla områden inte har samma aktualitet i den svenska situationen, samt att dess målsättningar på vissa områden ligger under den nivå som redan gäller i Sverige.

Utskottet konstaterar att arbetsmarknadsutskottet i sitt betänkande 1997/98:AU10 har behandlat yrkanden om kvinnan i medierna. Arbetsmarknadsutskottet pekade då på att Sverige i sin avrapportering till FN av åtgärder som vidtagits eller planeras för ökad jämställdhet sedan Beijingkonferensen tagit upp frågor om kvinnan i medierna. Av redovisningen framgick bl.a. att Sverige under 1996 i lagstiftning som rör TV och radio beaktat vikten av jämställdhet mellan könen. Det angavs också att pressen antagit etiska riktlinjer om vad som trycks i tidningar och att regeringen beviljat särskilda medel för olika projekt.

Vidare framhåller arbetsmarknadsutskottet att fr.o.m. år 1998 skall Sveriges Television, Sveriges Radio och Utbildningsradion enligt beslut av regeringen årligen följa upp och rapportera hur public service-uppdraget uppfylls, även innefattande jämställdhetsaspekter. Utrikesutskottet kan således konstatera att mycket har gjorts vad gäller kvinnobilden i medierna.

I arbetet för jämställdhet är det viktigt att inte endast se till kvinnan, utan också att analysera mansrollen. Jämställdhet kan inte uppnås utan att även män involveras. Utskottet noterar att Sverige har tagit initiativ till att ordna flera internationella konferenser och seminarier om mansrollen, bl.a. som en del av uppföljningen av kvinnotoppmötet i Beijing.

För närvarande har dock uppföljningen av de konferenser som hållits under det senaste decenniet prioritet, och det är inte aktuellt att ordna någon ny världskonferens. Utskottet är därför av meningen att den prioriterade frågan att analysera mansrollen bäst drivs på andra sätt.

Med vad ovan anförts anses motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkande 13, 1999/2000:U202 (v) och 1999/2000:Kr233 (mp) yrkandena 2 och 5 vara besvarade. Motionerna 1998/99:A801 (mp) yrkande 1, 1998/99:A807 (mp) yrkande 14, 1999/2000:Ju722 (mp) yrkande 2, 1999/2000:A819 (mp) yrkande 24, 2000/01:So450 (mp) yrkande 14 och 2000/01:A808 (mp) yrkande 38 avstyrks.

Världsbanksgruppen

Vänsterpartiet har framfört krav som berör Världsbanksgruppen. I motion 1998/98:U202 (v) yrkande 6 menar Vänsterpartiet att Världsbanken och de andra s.k. Bretton Woodsins-titulationerna bör inordnas i FN-systemet, och i motion 1999/2000:U21 (v) yrkande 4 framförs att Världsbanken brister när det gäller transparens, och att riksdagen borde få ökad insyn i bankens verksamhet.

Utskottet välkomnar att Världsbanken under de senaste åren visat en alltmer öppen attityd när det gäller transparens. Viktiga förbättringar har också skett. Världsbankens externa informations- och dialogverksamhet har stärkts betydligt, något som bl.a. Sverige varit pådrivande för. När det gäller riksdagens insyn i bankens verksamhet, konstaterar utskottet att den viktigaste informationskällan är den löpande dialogen med regeringen. Denna fungerar väl i beprövade arbetsformer. Vidare förekommer besök i båda riktningar, representanter för Världsbanken besöker regelbundet utskottet, och riksdagsledamöter har vid vissa tillfällen inbjudits att delta i olika samråd i banken.

Det är positivt att parlamentariker från olika länder ges insyn i och möjlighet att ha synpunkter på bankens verksamhet. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att verka för att Världsbanken så långt som möjligt involverar det civila samhället i sin verksamhet.

Rörande Bretton Woods-institutionernas ställning, konstaterar utskottet att dessa har samma ställning som FN:s fackorgan. Det innebär att FN inte har någon instruktionsrätt till organisationerna, men att dessa årligen rapporterar till FN om sin verksamhet. På senare år har kontakterna mellan Världsbanken, IMF och FN fördjupats, vilket bl.a. tagit sig uttryck i gemensamma konferenser och skrifter. Utskottet välkomnar denna utveckling.

Därmed anser utskottet att motionerna 1998/99:U202 (v) yrkande 6 och 1999/2000:U21 (v) yrkande 4 är besvarade.

Miljöarbetet inom FN

I motion 1999/2000:U21 (v) yrkande 15 kräver Vänsterpartiet att FN tar upp det faktum att oviljan hos de rika industriländerna att begränsa utsläpp och energiförbrukning resulterar i naturkatastrofer som drabbar de fattigaste länderna. Det finns intressanta förslag rörande varningssystem för miljökatastrofer, framhålls i yrkande 16. Vidare anser Vänsterpartiet att skuldsatta länder som drabbas av naturkatastrofer skall beviljas särskilda skuldavskrivningar. Kristdemokraterna menar i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 14 att jorden inte skulle klara av att hela världens befolkning levde som den rika världen, varför bistånd med ekologiskt hållbara metoder bör öka. Till de allvarligaste miljö- och hälsoproblemen hör brist på färskvatten, understryks i yrkande 15. FN bör därför sätta upp mål för att minska andelen människor som saknar tillgång till rent vatten. Även Miljöpartiet tar upp frågan om färskvatten i motion 1999/2000:MJ807 (mp) yrkande 5 och begär att Sverige skall verka för att FN och säkerhetsrådet starkare kopplar samman vattenförsörjningsfrågor med hot mot fred och säkerhet. Miljöpartiet anför vidare i motion 1998/99:U201 (mp) yrkande 3 att FN bör inkludera skydd av korallrev i handlingsprogrammet för mindre örikens utveckling. I motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 4 anser Centerpartiet att miljöfrågan fortfarande inte ges tillräcklig uppmärksamhet av FN. Sverige borde verka för att den görs till en av FN:s huvudfrågor. Vänsterpartiet framhåller i motion 1999/2000:U406 (v) att användandet av utarmat uran i militära projektiler ger stora skador på miljön och därför bör förbjudas.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att den ekonomiska globaliseringen innebär såväl möjligheter som stora utmaningar som berör hela världen. Till dessa hör de miljöproblem som främst industrialiseringen i den rika världen har skapat. Den nu pågående klimatförändringen kan, enligt en stor majoritet av världens forskare, endast förklaras med de bidrag som utsläpp av växthusgaser ger till uppvärmningen av atmosfären. Den största delen av dessa står i-länderna för. FN är engagerat i klimatfrågan på flera sätt. Klimatkonventionen syftar till att stabilisera koncentrationen av växthusgaser i atmosfären på en ofarlig nivå, och i Kyotoprotokollet har de industrialiserade länderna gjort åtaganden om utsläppsminskning. Inom ramen för konventionen

pågår förhandlingar om att konkretisera dessa åtaganden. System för tidig förvarning hör till de förslag som diskuteras. Utskottet konstaterar att Sverige har tillhört de pådrivande industrialiserade länderna i förhandlingarna om utsläpp av växthusgaser. Samtidigt som det är nödvändigt att minska de globala utsläppen, för vilket i-länderna måste ta på sig den största andelen, är det också viktigt att stödja forskningen på området. Vår kunskap om de klimatologiska sambanden är fortfarande begränsad.

När det gäller skuldavskrivningar konstaterar utskottet att svårt skuldsatta u-länder som befinner sig i en svår ekonomisk situation, för vilken naturkatastrofer kan vara en av orsakerna, kan få stöd av det s.k. HIPC-initiativet. Sverige tillhör de länder som har stött initiativet, som innebär att en helhetslösning tas fram för varje land i samarbete med Världsbanken och IMF. Ett exempel är den fond som upprättades efter naturkatastrofen Mitch i Centralamerika och som har använts för skuldbetalningar. Utskottet är av meningen att de möjligheter till skuldavskrivningar som nu finns är av stor betydelse för att hjälpa de mest skuldsatta u-länderna ut ur skuldfällan. Det är viktigt att slå vakt om dessa mekanismer, bl.a. genom att bedömningen av varje land skall bygga på en helhetssyn. Det vore föga konstruktivt att slå fast kriterier för skuldavskrivningar – t.ex. vid naturkatastrofer – i förväg. Däremot befinner sig ofta länder som drabbats av naturkatastrofer, såsom Honduras efter Mitch, i en sådan situation att skuldavskrivningar kan bli aktuella.

Som regeringen framhåller i sin skrivelse fortsätter FN:s kommission för hållbar utveckling att följa upp Agenda 21, handlingsprogrammet från FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. Sverige hade inför mötet 1999 särskilt drivit frågan om hållbara konsumtions- och produktionsmönster. I det svenska biståndet bedriver Sida ett omfattande program för hållbar utveckling och utför miljökonsekvensbedömningar av alla insatser. Även inom EU har Sverige verkat för att utvecklingssamarbetet skall främja hållbar utveckling. Utskottet noterar med tillfredsställelse att Sverige fortsätter att vara aktivt på detta område, och tar tillfället att understryka att det råder bred politisk uppslutning kring betydelsen av hållbar utveckling.

Utskottet vill även i sammanhanget uppmärksamma det värdefulla uppföljningsmötet av Riokonferensen som planeras äga rum år 2002. Enligt utskottets mening finns stora och viktiga frågor att arbeta vidare med inom området hållbar utveckling.

Millennietoppmötet var ett viktigt tillfälle där världens ledare samlades för att diskutera FN:s roll. I den rapport som generalsekreterare Kofi Annan presenterade inför mötet indikerade han att FN bör ha fokus på de tre kärnområdena fattigdom, säkerhet och hållbar framtid. Från svensk sida är det positivt att fattigdomsbekämpning, konfliktförebyggande och hållbar utveckling sätts i centrum.

Vattenförsörjningen är en av de största utmaningar som världen står inför i dag. Frågan har diskuterats bl.a. av FN:s kommission för hållbar utveckling. I det svenska biståndet görs stora ansträngningar i de samarbetsländer som har brist på färskvatten. Utskottet har inhämtat att Sida för närvarande håller på att ta fram en ny strategi för det fortsatta utvecklingssamarbetet inom vatten- och sanitetsfrågor. Den instabilitet som brist på färskvatten kan ge

upphov till gör att vattenförsörjning också måste ses som ett säkerhetsproblem. Att arbeta utifrån ett bredare säkerhetsbegrepp har blivit vägledande för FN. Innebörden av detta arbetssätt är att säkerhetsrelaterade frågor inte enbart bör hanteras av säkerhetsrådet, utan i stället att FN-systemet som helhet engageras för ett mer integrerat och långsiktigt angreppssätt. Metoden bör snarare vara att agera preventivt för att situationer med hot mot den internationella säkerheten – vilket är vad säkerhetsrådet har som uppgift att hantera – kan undvikas. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att ge frågan om färskvattenförsörjning hög prioritet både i FN-arbetet och i det svenska biståndet.

Mindre öriken riskerar att drabbas av klimatförändringar på flera sätt. Den höjda havstemperaturen har på många håll orsakat koralldöd. En höjd havsnivå kan få katastrofala följder för många små öriken. Dessa problemställningar är föremål för kontinuerlig diskussion i FN:s kommission för hållbar utveckling och i förhandlingarna om Kyotoprotokollet. Utskottet har också noterat att Sverige är det enda land som kontinuerligt har givit stöd till det internationella korallrevsinitiativet ICRI:s sekretariat. Utskottet överlämnar dock till regeringen att bedöma huruvida skydd av korallrev bör ingå i FN:s handlingsprogram för mindre öriken.

Rörande den militära användningen av utarmat uran har utskottet inhämtat från Försvarets forskningsanstalt att det i dagsläget inte finns några bevis som tyder på att detta skulle ge några medicinska eller ekologiska skador. Mot den bakgrunden är förutsättningarna små att få till stånd ett förbud mot utarmat uran i projektiler, varför regeringen inte har drivit denna fråga. Utskottet har ingen annan mening, men vill tillägga att man bör följa frågan och vara öppen för nya forskningsresultat på området.

Med vad ovan anförts avstyrker utskottet motionerna 1998/99:U201 (mp) yrkande 3, 1999/2000:U406 (v) och 1999/2000:U407 (mp) yrkande 5. Motionerna 1999/2000:U21 (v) yrkandena 15 och 16, 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 14 och 15 samt 1999/2000:U402 (c) yrkande 4 anses besvarade med vad utskottet anför.

Hälsoarbetet inom FN

I motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 18 berör Kristdemokraterna hälsoproblemen i den tredje världen, och anför att Sverige bör utöka sitt stöd till WHO:s särskilda program för malaria. I yrkande 19 framförs att Sverige bör ta initiativ till att FN formulerar en explicit målsättning för att hindra den vidare spridningen av hiv/aids. Kristdemokraterna beklagar i yrkande 20 att läkemedelsindustrin saknar incitament att ta fram läkemedel riktade mot utlandssjukdomar, och menar att det behövs stora satsningar i samarbete mellan FN, nationella regeringar och läkemedelsindustrin för att komma till rätta med problemet.

Enligt vad utskottet har inhämtat har Sverige under en rad år givit särskilt stöd till FN:s kampanj mot malaria. I det svenska biståndet prioriteras dock generella insatser till stöd för allmän hälso- och sjukvård framför initiativ mot enskilda sjukdomar. Av det totala svenska biståndet går ca 12 % till

direkta hälsoinsatser, och Sverige är en av WHO:s största givare. Sverige stöder också aktivt FN:s program för hiv/aids, UNAIDS. I samarbete med andra FN-organisationer har UNAIDS i Unified Work Plan 2000–2001 identifierat ett antal prioriterade områden för att hejda spridningen och mildra konsekvenserna av hiv/aids.

Utskottet instämmer i betydelsen av att läkemedelsforskningen också inriktas på sjukdomar som främst förekommer i tredje världen. Genom Sidas särskilda forskningsprogram möjliggörs substantiellt stöd till forskning med särskild relevans för den tredje världen. En viktig målsättning är också att bygga upp egen forskningskapacitet i tredje världen, varför majoriteten av de forskningsprojekt som finansieras genom Sida bedrivs i samarbete mellan forskare från olika länder.

Därmed avstyrks motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 18. Motion 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 19 och 20 anses besvarad med vad utskottet anfört.

Mänskliga rättigheter

Moderaterna anser i motionerna 1998/99:U602 (m) yrkande 5 och 1999/2000:U607 (m) yrkande 7 att FN:s generalförsamling varje år borde få en detaljerad rapport om situationen beträffande de mänskliga rättigheterna i varje land. Kristdemokraterna anser i motion 1998/99:U620 (kd) yrkande 1 att frågan om prenatal könsdiskriminering borde lyftas upp på FN:s dagordning.

Utskottet konstaterar att det varje år sker en särskild debatt om mänskliga rättigheter i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. I kommissionen, som tilldrar sig stort politiskt intresse, behandlas bl.a. situationen i enskilda länder. Kommissionen rapporterar via det ekonomiska och sociala rådet, Ecosoc, årligen till FN:s generalförsamling. I generalförsamlingens tredje utskott behandlas också många av de frågor som varit uppe i kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Flera av kommissionen utsedda rapportörer för enskilda länder har mandat att också rapportera till generalförsamlingen. Under de senaste kommissionerna för mänskliga rättigheter har ledamöter från utrikesutskottet deltagit som svenska delegater. Utskottet är av meningen att den arbetsordning som etablerats inom FN vad gäller situationen i enskilda länder ger stora möjligheter att debattera situationen i de länder där kränkningar av de mänskliga rättigheterna förekommer. Snarare än att verka för att generalförsamlingen skulle debattera situationen i samtliga medlemsländer menar utskottet att kraften bör läggas på att stärka de s.k. landrapportörernas ställning.

Prenatal könsdiskriminering bottnar i vanföreställningen att män har ett högre värde än kvinnor. I det svenska agerandet i internationella organisationer och i det bilaterala biståndet är det en huvudmålsättning att stärka kvinnors ställning. I vissa länder i Asien är abort av flickfoster förfarande vanligt. Företeelsen måste påtalas och bekämpas där den förekommer. FN:s konvention för utrotandet av all diskriminering av kvinnor utgör det främsta

instrumentet för att diskutera problemet i FN, då de länder som har undertecknat konventionen har åtagit sig att bekämpa sådan diskriminering.

Med vad som ovan anförts anses motion 1998/99:U620 (kd) yrkande 1 vara besvarad. Motionerna 1998/99:U602 (m) yrkande 5 och 1999/2000:U607 (m) yrkande 7 avstyrks.

I motion 1999/2000:U23(kd) yrkande 22 efterlyser Kristdemokraterna en svensk nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna.

Utskottet har inhämtat att regeringen i maj år 2000 tillsatte en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att arbeta med en svensk handlingsplan för de mänskliga rättigheterna.

Den interdepartementala arbetsgruppen har erhållit uppgiften att belysa tre områden i arbetet med att ta fram en handlingsplan. Ett första uppdrag är att kartlägga hur svenska myndigheter arbetar för att förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Ett andra uppdrag för arbetsgruppen är att se över organisationen inom Regeringskansliet när det gäller arbetet med de mänskliga rättigheterna i Sverige. Det tredje handlar om hur Sverige kan uppfylla målsättningarna i det av FN proklamerade årtiondet 1995–2005 för utbildning i MR-frågor.

Det första uppdraget har slutförts och resultatet har publicerats i Mänskliga rättigheter i Sverige – en kartläggning (Ds 2001:10). Arbetet med de två övriga områdena pågår, enligt vad utskottet erfarit.

Vidare har utskottet inhämtat att det till den interdepartementala arbetsgruppen har knutits fyra olika referensgrupper som representerar ombudsmannamyndigheterna, vissa andra myndigheter, forskare och individer med lång erfarenhet inom MR-området samt en referensgrupp för enskilda och intresseorganisationer.

Arbetet bedrivs i olika steg och regeringens intention att är det skall utmynna i upprättandet av en nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna. I denna kommer, enligt vad utskottet erfarit, även att ingå förslag om hur utbildning inom området skall genomföras både av myndigheter och av skolor.

Utskottet finner det positivt att regeringen genom detta arbete har hör sammat FN:s generalsekreterares och högkommissariens för de mänskliga rättigheterna begäran att upprätta nationella handlingsplaner samt att nationellt förstärka utbildningsinsatserna inom MR-området. Utskottet ser även med tillfredsställelse på att många olika aktörer inom området, inklusive representanter för det civila samhället, har knutits till arbetet genom de fyra referensgrupperna.

Även om frågan ligger vid sidan om den nationella handlingsplanen vill utskottet i sammanhanget lyfta fram att det inom Utrikesdepartementet pågår ett metodutvecklingsarbete när det gäller tillämpningen av ett MR-perspektiv inom säkerhets-, utrikes- och biståndspolitiken. Utskottet ser med tillfredsställelse på dessa ansträngningar inom departementet att låta MR-perspektivet genomsyra Sveriges utrikes förbindelser.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 22 kan besvaras.

Kristdemokraterna påpekar i motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 3 att betydligt fler människor dödas av lätta vapen än av massförstörelsevapen, varför Sverige bör verka för att en internationell regim för lätta vapen upprättas.

Det råder ingen tvekan om att den okontrollerade spridningen av lätta vapen orsakar ett stort mänskligt lidande i världens konfliktregioner. Under de senaste åren har ett arbete som syftar till att finna former för återhållsamhet och reducering av innehav av lätta vapen bedrivits. En viktig uppgift är att bekämpa den omfattande illegala handeln med lätta vapen. 2001 kommer en internationell FN-konferens om illegal handel med lätta vapen att äga rum, och i EU:s förberedelser inför konferensen har Sverige verkat för att konferensen skall anta en särskild handlingsplan. Utskottet värdesätter det svenska engagemanget i denna för många av tredje världens länder så viktiga fråga. De länder i vilka lätta vapen tillverkas har ett särskilt ansvar när det gäller att bekämpa den illegala handeln.

Därmed anser utskottet att motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 3 är besvarad.

FN och fattigdomsfrågan

I motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 12 lyfter Kristdemokraterna fram fattigdomen som ett av de största hindren för social och ekonomisk utveckling, och föreslår att FN antar målet att antalet människor i extrem fattigdom skall halveras till år 2015. Vidare bör Sverige fortsätta att verka för handelsliberaliseringar även på de områden där utvecklingsländerna har störst komparativa fördelar (yrkande 13). Vänsterpartiet anser i motion 1999/2000:U903 (v) yrkande 6 att frågan om den ekonomiska maktens fördelning i världen i högsta grad gäller kvinnor och män. Sverige bör ta initiativ till att ordna en särskild konferens om ägarmaktens fördelning mellan kvinnor och män, anser motionärerna. I motion 2000/01:U415 (mp) yrkande 3 anförs att FN har en viktig roll för globalt fattigdomsavskaflande, rättvisa och social utveckling.

Vid flera tillfällen har världssamfundet samlat sig kring målet att prioritera och så snabbt som möjligt utrota den extrema fattigdomen. Sedan det sociala toppmötet i Köpenhamn 1995 har fattigdomsbekämpning utgjort en av de viktigaste målsättningarna för FN:s verksamhet. I det förslag till mål för FN:s verksamhet som generalsekreteraren lade fram till millennietoppmötet är fattigdom en av tre generella prioriteringar. I det svenska biståndet är det övergripande målet att höja de fattiga folkens levnadsnivå, och inriktningen mot fattigdomsbekämpning har stärkts under de senaste åren. I FN har Sverige varit pådrivande i att stärka fattigdomsorienteringen inom fackorganen. Viktigt är också att Världsbanken och även Internationella valutafonden har givit fattigdomsbekämpning allt större betydelse. Utskottet menar att det är av stort värde att den internationella uppslutningen kring betydelsen av fattigdomsbekämpning har stärkts. Sverige har varit och bör fortsätta vara pådrivande bakom denna utveckling.

En snabbare ekonomisk tillväxt i de fattigaste länderna är en förutsättning för att fattigdomen skall kunna utrotas. Ett av de viktigaste bidragen industri-länderna kan ge till de fattigaste länderna är att öppna sina marknader på de områden utvecklingsländerna har bäst möjligheter att öka sin export. Inom EU är Sverige drivande för att sänka gränsskydden gentemot u-länderna. Utskottet anser också att en ny, bred förhandlingsrunda inom WTO skulle ge förutsättningar för tullsänkningar som skulle gynna både i- och u-länder. Det multilaterala handelssystemet ger en stabilitet och förutsägbarhet som främjar handel och investeringar över gränserna. Inte minst de fattigaste länderna har ett intresse av klara och rättvisa spelregler i världshandeln. Samtidigt som Sverige bör arbeta för en ny övergripande förhandlingsrunda är det viktigt att också söka andra vägar att främja en friare världshandel. Särskilt viktiga för u-länderna är de förhandlingar om handel med jordbruksvaror som nu pågår inom WTO. Det bör framhållas att även konsumenterna i i-länderna har mycket att vinna på en friare handel med jordbruks- och textilvaror.

Det är obestridligt så att kvinnor bär en långt större del av fattigdomens börda än män. Av detta skäl tillmäts jämställdhet mellan könen stor betydelse i det svenska biståndet. Frågan om kvinnors äganderätt diskuteras bl.a. inom ramen för FN:s kvinnokonferenser, och Sverige har tillhört de länder som engagerat sig för att kvinnor i alla länder skall tillerkännas sådana självklara rättigheter. För närvarande finns dock inte förutsättningar att ordna ytterligare världskonferenser inom FN. Detta får dock inte hindra Sverige från att driva frågan om kvinnors ekonomiska ställning i andra lämpliga former.

Motionerna 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 12 och 13 och 2000/01:U415 (mp) yrkande 3 anses vara besvarade med vad utskottet anfört. Motion 1999/2000:U903 (v) yrkande 6 avstyrks.

I motion 1999/2000:U21 (v) yrkande 11 betonar Vänsterpartiet att det finns ett gap mellan de ambitioner som världssamfundet uttryckte i barnkonventionen och det minskade internationella biståndet. När biståndsfördelningen har minskat borde Sverige verka för en ytterligare koncentration till de mest utsatta grupperna, till vilka barnen i utvecklingsländerna hör.

Utskottet har behandlat likartade yrkanden i sitt betänkande 2000/01:UU7 Barns situation i ett internationellt perspektiv. Utskottet anför där följande:

Utskottet konstaterar att det inom EU för närvarande pågår flera processer kring barnets rättigheter. Kommissionen arbetar med flera studier om barnets situation. Sverige har som ambition att driva dessa frågor i ett europeiskt perspektiv under ordförandeskapet. Förslag har inkommit att inrätta en särskild barnansvarig för att följa upp barnkonventionen. Frankrike och Italien har i detta sammanhang fört fram att det Unicefstödda Innocentoinstitutet kunde bilda ett europeiskt samordningscentrum för barnfrågor.

Enligt vad utskottet inhämtat ställer regeringen sig positiv till utformandet av en strategi för barnets rättigheter inom EU. Innan arbetet med en strategi påbörjas behöver man dock slå fast vad som hittills har gjorts inom området. Det franska ordförandeskapet initierade ett initiativ med årliga barnministermöten och detta kommer att följas upp av den svenska regeringen.

Sverige ger stöd till genomförandet av barnkonventionen bl.a. genom omfattande bidrag till FN:s barnfond Unicef, som har en viktig roll när det gäller att verka för att FN:s medlemsländer uppfyller sina åtaganden enligt konventionen. Fonden arbetar bl.a. med att mobilisera politisk vilja och materiella resurser hos samarbetsländerna för att bygga upp deras egen kapacitet att tillgodose barnets behov och säkerställa barnets rättigheter. I arbetet med att stödja utvecklingen av handlingsplaner är det viktigt att understryka det nationella ansvaret. Omvärlden kan vara med och stödja utarbetandet av sådana planer. Men om planerna skall bli långsiktigt hållbara och verkningsfulla bör de göras upp av ländernas egna myndigheter.

Sverige verkar för att WHO uppmärksammar barns och ungdomars hälsa och utveckling inom olika program under verksamhetsåren 2001–2003. WHO har under lång tid framgångsrikt arbetat med barns hälsa. Arbetet har i stor utsträckning koncentrerats till att bekämpa barnsjukdomar. Viktiga barn- och ungdomsfrågor sett från sociala, medicinska och folkhälsopolitiska aspekter har dock inte uppmärksamrats i den utsträckning som vore önskvärdt.

Utskottet framhåller vidare i betänkandet att från svensk sida understryks vikten av att fattigdomsbekämpningen ges en klar barn- och ungdomsprofil och att alla barn skall få det stöd som föreskrivs i barnkonventionen.

Utskottet konstaterar även i betänkandet att Sverige fortsätter att arbeta aktivt med den strategi som antogs 1999 och som syftar till att genomföra barnkonventionen i alla dess delar. Viktiga inslag i detta arbete, utöver det nationella arbetet, är att verka för ett tydligt barnperspektiv i biståndsarbetet och annat internationellt solidaritetsarbete, anför utskottet. Utskottet framhåller även att det sedan 1996 finns ett barnnätverk inom Sida bestående av handläggare på de olika enheterna. Sida har även utarbetat ett positionspapper, "Barnets rättigheter i bilateralt utvecklingssamarbete". Utskottet konstaterar att i dag utgör barnets rätt ett viktigt element i både det bilaterala och det multilaterala samarbetet.

Utskottets bedömningar i frågan kvarstår och utskottet kan konstatera att det som motionärerna efterfrågar i motion U21 (v) yrkande 11 redan är uppfyllt.

Utskottet anser att motion 1999/2000:U21 (v) yrkande 11 därmed kan besvaras.

Informationsteknik

I motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 16 fäster Kristdemokraterna uppmärksamheten på de enorma utvecklingsmöjligheter som informationstekniken erbjuder också för u-länderna. Som ledande IT-nation bör Sverige ta initiativ till att FN tar fram riktlinjer för hur IT-användningen skall kunna ökas och breddas i de fattigaste länderna. Nya samarbetsformer mellan nationella regeringar och det privata näringslivet bör sökas (yrkande 17). Vänsterpartiet menar i motion 1998/99:T803 (v) yrkande 14 att Sverige bör ta initiativ till en FN-konferens för att sprida informationsteknik även till de fattiga länderna. I yrkande 15 framhåller Vänsterpartiet svenska personnummer som en social innovation som skulle kunna anpassas till en global nivå.

Utskottet kan instämma i vikten av att informationsteknikens utvecklingsmöjligheter också kommer de fattigaste länderna till del. Det bör dock inte

vara en uppgift för FN att dra upp riktlinjer eller försöka reglera en bransch med starka kommersiella drivkrafter. Som utskottet tidigare har anfört är det heller inte aktuellt att ta initiativ till ytterligare världskonferenser inom FN. FN och det internationella biståndet kan däremot bidra till att bygga upp kunskap om och förbättra tillgången till IT i utvecklingsländerna. Svenska IT-företag bör därvidlag kunna spela en viktig roll – utskottet noterar t.ex. Ericssons partnerskap med FN. Sida har också utarbetat en IT-policy där man lägger stor tonvikt på samarbete med svenska företag.

Även om systemet med personnummer fungerar väl i Sverige, uppvisar världens förvaltningar och juridiska system sådana olikheter att förutsättningarna för att införa liknande system ser högst olika ut. Att införa globala personregister torde inte vara aktuellt.

Med vad ovan anförts anses motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 17 vara besvarad. Motionerna 1998/99:T803 (v) yrkandena 14 och 15 samt 1999/2000:U23 (kd) yrkande 16 avstyrks.

Sveriges delegation till FN:s generalförsamling

Flera motionärer har synpunkter på sammansättningen av den svenska delegationen till FN:s årliga generalförsamling. Vänsterpartiet anser i motion 1999/2000:U21 (v) yrkandena 8 och 9 att regeringen i FN-arbetet i större utsträckning bör ta till vara kunskap och erfarenheter från folkrörelserna, samt att ungdomar borde vara bättre representerade i den svenska delegationen. Även i motionerna 1998/99:U401 (c) och 2000/01:U404 (c) yrkande 4 anförs att ungdomar borde beredas plats i den svenska delegationen. Likaså efterlyses ungdomsrepresentation i motion 1998/99:U614 (s) yrkandena 1 och 2, och motionärerna anser att Landsrådet för Sveriges ungdomsrepresentanter är bäst lämpad att nominera sådana.

De svenska delegationerna till FN:s generalförsamling har sedan länge en bred sammansättning, både för att spegla hela det svenska samhället och för att säkerställa den folkliga förankringen för FN-arbetet. Vissa frivilligorganisationer deltar också i FN:s verksamhet på annat sätt, t.ex. genom de internationella organisationer som har ackreditering vid FN. Denna breda representation är en styrka för det svenska agerandet i FN. Det är också viktigt att upprätthålla den breda stöd som FN har hos den svenska allmänheten. Utskottet noterar också med tillfredsställelse att Sverige stött FN:s generalsekreterares ansträngningar att till millennietoppmötet i september 2000 öka representationen från det civila samhället. Bland annat gav Sverige direktstöd för att möjliggöra deltagande från frivilligorganisationer från de minst utvecklade länderna.

Självklart är det också av stor vikt att främja svenska ungdomars engagemang för FN. Vid ett flertal tillfällen har ungdomsrepresentanter beretts plats i den svenska delegationen. Svenska ungdomars kontakter med FN-systemet främjas också bl.a. genom stöd till ungdomsorganisationers arrangemang om FN och genom praktikantplatser vid representationen i New York och delegationen i Genève. Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer erbjuds utse en representant till generalförsamlingen 2000. Utskottet ser positivt på

att svenska ungdomar ges möjlighet att delta i FN-arbetet. Det ankommer dock inte på utskottet att i detalj ange hur denna representation skall utformas.

Med vad ovan anförts anses motionerna 1998/99:U401 (c), 2000/01:U404 (c) yrkande 4, 1998/99:U614 (s) yrkandena 1 och 2 samt 1999/2000:U21 (v) yrkandena 8 och 9 vara besvarade.

Regeringens redovisning till riksdagen

Vänsterpartiet framför i motion 1999/2000:U21 (v) yrkande 1 att regeringens FN-skrivelse borde vara mer framåtblickande, samt att den borde läggas fram varje år i stället för vartannat.

I samband med behandlingen av regeringsskrivelsen om FN inför framtiden 1995 (skr. 1995/96:40) begärde riksdagen att regeringen skulle återkomma regelbundet med redovisning av det svenska agerandet inom FN. Regeringen har därefter återkommit 1998 och 2000 med skrivelser till riksdagen. Utskottet anser att denna frekvens – att regeringen lägger fram en skrivelse vartannat år – är tillfyllest. Utskottet kan dock instämma i vikten av att regeringen inte endast redovisar den politik som förts inom FN, utan också för en framåtblickande diskussion om världsorganisationen och det svenska agerandet i denna. Detta, mer övergripande betänkande är ett försök från utskottets sida att utveckla sitt arbetssätt i syfte att ge en mer sammanhängande och framåtblickande behandling av flera utrikespolitiska teman som hänger nära samman.

Därmed avstyrker utskottet motion 1999/2000:U21 (v) yrkande 1.

Utskottet förelår att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1999/2000:130 Sverige i Förenta nationerna till handlingarna.

5.1.3 Att förebygga väpnade konflikter

5.1.3.1 Det huvudsakliga innehållet i skrivelse 2000/01:2

Att förebygga väpnade konflikter

Att medverka till att förebygga, förhindra och hejda väpnade konflikter är sedan länge en viktig del av svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Deltagande i FN-styrkor och andra fredsfrämjande förband har liksom internationella medlingsuppdrag intagit en central plats i svensk solidaritets- och fredspolitik. Tyngdpunkten i våra insatser har legat på militär och i viss mån civil krishantering. Att i god tid förebygga väpnade konflikter har inte varit en prioriterad uppgift för världssamfundet trots insikten om att det är bättre att förebygga en konflikt än att tvingas söka hejda den och när det misslyckas ta hand om dess följder.

Efter det kalla krigets slut har dock det internationella samfundet givits nya möjligheter att söka förebygga väpnade konflikter utan hänsynstagande till stormakterna. Vidare har tyngdpunkten i internationell politik och folkrätt förskjutits från nationell säkerhet och suveränitet mot människors säkerhet,

mänskliga rättigheter och demokrati. Därmed måste konfliktförebyggande arbete omspanna ett betydligt bredare fält än mellanstatliga motsättningar. Fattigdom och välståndsklyftor, etnisk och religiös förföljelse och politiskt förtryck hör till de konfliktorsaker som i dag framträder starkare än tidigare.

Det internationella samfundet i vid bemärkelse måste genomsyras av ett konfliktförebyggande perspektiv eller en förebyggandets kultur. I svensk utrikespolitik är konfliktförebyggande en naturlig utveckling av vår traditionella fredsfrämjande solidaritetspolitik. Vårt starka engagemang i FN och vår aktiva medverkan i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik ger oss särskilda möjligheter att spela en konstruktivt pådrivande roll.

Syftet med föreliggande regeringsskrivelse är att informera riksdagen om regeringens arbete med att följa upp det svenska handlingsprogrammet Att förebygga väpnade konflikter (Ds 1999:24). Regeringen söker också med denna skrivelse riksdagens stöd för att engagera det svenska samhället och dess internationella förbindelser i arbetet på att nationellt och internationellt göra konfliktförebyggande till en prioriterad uppgift.

Förebyggande i fokus – huvuduppgifter och prioriteringar

För det internationella samfundet är kostnaderna för att bevara fred avsevärt mycket lägre än för krig och våld. Sverige har tillsammans med andra länders regeringar och medborgare ett delat ansvar för global fred och stabilitet. Genom att agera inom FN och dess specialorgan, i de internationella finansiella organisationerna och i EU kan vi genomföra tidiga preventiva insatser som svar på signaler om risker för våld och krig.

Oftast har internationella insatser, i form av stöd till försoning och återuppbyggnad, kommit till stånd först efter det att väpnade konflikter utbrutit. Det finns emellertid också exempel på framgångsrikt förebyggande, ofta genom kloka diplomatiska insatser, ekonomiska utvecklingsprogram och stöd för demokrati. Även om det är svårt att bevisa samband mellan sådana insatser och bevarad fred, kommer exempel på framgångsrikt konfliktförebyggande från ett flertal länder att ges längre fram i skrivelsen.

Under det senaste decenniet har insikten vuxit om att internationell säkerhet även förutsätter respekt för mänskliga rättigheter och demokratiskt styrelseskick. Denna breddning av säkerhetsbegreppet innebär ett helhetstänkande i vilket såväl statens som individens säkerhet står i fokus.

Dagens utmaning ligger i att föra in förebyggandeperspektivet i existerande verksamheter och att skapa större insikt om de olika åtgärdernas förebyggande effekt. Följande sju angelägna huvuduppgifter för det svenska förebyggande arbetet kan identifieras. Man bör:

- stärka kapaciteten för att i svensk utrikespolitik, i EU och i internationella organisationer agera tidigare och mer effektivt på signaler om brott mot mänskliga rättigheter – ofta den första varningssignalen om en förestående väpnad konflikt,
- stärka Sveriges, EU:s och det internationella samfundets förmåga att genom demokratiutveckling skapa fredliga processer för att hantera hot om våld och risk för väpnade konflikter,

- stärka vårt bidrag till global ekonomisk och social utveckling genom att identifiera och påverka strukturella riskfaktorer såsom ökade välståndsklyftor, fattigdom och snedfördelning av ekonomiska villkor och resurser,
- stärka internationell ekonomisk utveckling och samarbetet för att bidra till att långsiktiga välståndsvinster blir mer attraktiva än kortsiktiga vinningar genom bruk av våld,
- verka för regional och subregional integration som en väg att skapa gemensam säkerhet,
- skapa mer effektiva former för ett integrerat och koordinerat konfliktförebyggande agerande mellan olika verksamhetsområden och mellan nationella och internationella aktörer,
- verka för att stärka Sveriges och de internationella organisationernas finansiella och personella resurser för tidigt, snabbt och effektivt agerande vid hot om väpnade konflikter.

Konfliktförebyggande: en väg mot de utrikespolitiska målen

Dagens breda säkerhetsbegrepp sätter individen och främjandet av mänsklig säkerhet i centrum. Svensk utrikespolitik strävar på den internationella nivån mot att bidra till fred och säkerhet. På den regionala och subregionala nivån utgör integration och samverkan mellan grannländer ett alltmer framgångsrikt sätt att skapa en stabil fred och förutsättningar för demokratisk samhällsutveckling och ekonomisk tillväxt. Stärkandet av ett demokratiskt system och respekten för de mänskliga rättigheterna är primära mål på den nationella nivån.

Sverige har en lång tradition av konflikthantering och andra fredsfrämjande insatser, såväl bilateralt som inom ramen för olika internationella och regionala organisationer. Skrämmande erfarenheter från t.ex. Rwanda, Tjetjenien och Östtimor visar dock att metoderna och strategierna för att främja individens säkerhet och internationell fred måste förbättras. Utmaningen för det internationella samfundet är att flytta fokus från sen hantering av omfattande väpnade konflikter till att försöka förhindra att motsättningar alls tar sig våldsamma uttryck. Prevention är en kompletterande, mindre resurskrävande och mer samarbetsinriktad strategi för att nå de grundläggande målen för svensk utrikespolitik. En betoning av tidiga förebyggande åtgärder utesluter dock inte att vi också under lång tid framöver kommer att behöva en beredskap för sådana fall då situationen urartar till väpnad konflikt.

I det svenska handlingsprogrammet definieras konfliktförebyggande som åtgärder som:

- vidtas innan en motsättning eller tvist övergår i våldshandlingar,
- sätts in för att motverka geografisk spridning av en pågående väpnad konflikt,

Det integrerade synsättet

Det senaste årtiondet har säkerhetspolitiken präglats av en perspektivförskjutning från fokusering på militära säkerhetshot till en insikt om att internationell säkerhet och regional stabilitet även förutsätter demokratiskt styrelseskick, respekt för de mänskliga rättigheterna, ekonomisk och social utveckling samt stärkande av internationellt samarbete i form av t.ex. handel och investeringar. Detta integrerade synsätt på förebyggande av väpnade konflikter intar en central plats i regeringens arbete.

Utvecklingssamarbetet fyller en central förebyggande funktion genom att bekämpa fattigdom och stärka viktiga samhällsfunktioner. Genom insatser för en social och ekonomisk utveckling, åtgärder för att stärka en demokratisk kultur, respekten för de mänskliga rättigheterna och en fungerande rättsapparat kan många av de grundläggande faktorer som kan leda till väpnad konflikt blottläggas och motverkas. Vidare kan biståndsorgan genom närvaro i mindre stabila områden fylla en viktig funktion genom att väcka uppmärksamhet om brott mot de mänskliga rättigheterna.

Väl genomförda insatser inom utvecklingssamarbetet bidrar till en positiv utveckling mot fred och säkerhet, men för att de skall kunna betecknas som konfliktförebyggande krävs att det finns en tydlig koppling mellan insatsen och en potentiell konfliktsituation.

I dagens värld, i vilken väpnade konflikter ofta är inomstatliga, ställs principer om suveränitet och icke-inblandning i staters interna angelägenheter i allt större utsträckning mot universella grundläggande värderingar om mänskliga rättigheter och skyddet av civila i väpnade konflikter. Prevention kan i vissa fall uppfattas som intrång i staters suveränitet i fall då det internationella samfundet är villigt att agera om mänsklig säkerhet hotas.

Respekt för folkrättens regler om mänskliga rättigheter är en viktig faktor för att förebygga väpnade konflikter. Det internationella samarbetet handlar i dag i stor utsträckning om att främja anslutning till och efterlevnad av normativa regler. Respekt för den humanitära rätten vid väpnad konflikt innebär ett ökat skydd för civila och att humanitära insatser underlättas, något som kan förebygga spridning och upptrappning av konflikten.

Den senaste tidens perspektivförändring har medfört att säkerhets- och utvecklingspolitiken numera kopplas allt närmare samman. Demokrati innefattar inte bara formella demokratiska institutioner, utan även en demokratisk kultur och respekt för de mänskliga rättigheterna. En hållbar och äkta demokrati utmärks därmed inte endast av fria och rättvisa val, utan även av samförstånd, maktindelning, rättssäkerhet och institutionaliserad, fredlig konfliktlösning.

Sambandet mellan säkerhet och demokrati syns tydligt i situationer då en intern konflikt hotar att utvecklas till inbördeskrig. Interna krisförlopp får ofta etniska eller religiösa förtecken trots att de kan ha sin egentliga grund i sociala och ekonomiska motsättningar eller i politisk maktkamp. En demokratisk kultur påverkar också relationerna mellan aktörer på den internation-

ella nivån. Stater utan demokrati – vilka fortfarande utgör majoriteten av världens länder – kan falla in i ett mönster där inte bara inre utan även yttre konflikter utgör en bas för ledarskapets fortsatta repressiva maktinnehav.

Det svenska demokratistödet är i första hand långsiktigt och syftar till att främja en gradvis etablering av demokratiska institutioner, en demokratisk kultur och respekt för de mänskliga rättigheterna. Stödet bör utformas på grundval av analyser av maktförhållanden och involverade aktörers intressen. Kompetensen och kapaciteten att i beredning och genomförande analysera och förstå maktförhållanden, aktörer och intressenter bör höjas.

Att människor har en draglig social och ekonomisk tillvaro är en viktig, om än inte tillräcklig, förutsättning för politisk stabilitet. Omvänt utgör fattigdom och frånvaro av mänsklig säkerhet konkreta orsaker till väpnade konflikter. Den tilltagande globaliseringen av världsekonomin skapar möjligheter till ökat välbefinnande, men medför samtidigt även risker för ökade konfliktgenererande klyftor.

Resursknapphet och ojämn fördelning är en potentiell konfliktorsak. Till exempel är tillgången på färskvatten på flera håll i världen så knapp att frågan står högt upp på den regionala säkerhetsagendan. Experthjälp och ekonomiskt bistånd kan i sådana fall ha en konfliktförebyggande verkan.

Ekonomisk integration och andra former av mer tekniskt samarbete på regional och subregional nivå skapar ömsesidiga beroenden och ökar förtroendet mellan involverade aktörer. Ekonomisk tillväxt, som främjas av ekonomisk integration, är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för att undanröja strukturella potentiella konfliktorsaker. Europeiska unionens utveckling är det kanske bästa exemplet på hur ekonomisk integration och ett integrerat arbetssätt lett till fred och ekonomisk utveckling. På samma sätt är EU:s utvidgning av stor betydelse för de stater som nu står på tur att inträda i unionen.

Väpnade konflikter skapar emellertid också förutsättningar för en illegal ekonomi som inte kan frodas i fredstid, och som kan ha en negativ inverkan på insatser för fred. Kunskap om olika aktörers ekonomiska och privata intressen är därför nödvändig för att hantera konflikter. Problematiken är särskilt tydlig i svaga stater liksom i stater i vilka ekonomisk kris, stark ekonomisk och social ojämlikhet eller förekomsten av värdefulla råvaror är framträdande drag.

Instrument och åtgärder för att förebygga väpnade konflikter

I konfliktförebyggande åtgärder kombineras instrument från olika policyområden. En genomtänkt strategi måste följas, och insatser i olika skeden av en konflikt måste utformas utifrån klara målsättningar om vad de syftar till att uppnå.

EU:s gemensamma åtgärder, ”joint actions”, är exempel på hur politiska uttalanden, handelsavtal, civila observatörer och stöd till reformer kombineras för att implementera en gemensam strategi. Även inom FN och OSSE används flera olika medel för att förebygga eller begränsa väpnade konflikter. Varje konfliktsituation är unik, och kräver att olika instrument kombineras på ett sätt som är nogt anpassat till den aktuella situationen.

Instrumenten för konfliktförebyggande kan delas in i två huvudkategorier. Strukturellt förebyggande innefattar instrument som påverkar långsiktigt konfliktgenererande element, medan direkta förebyggande insatser består av instrument som påverkar faktorer som på kort sikt kan leda till väpnad konflikt. I de flesta situationer behövs en kombination av strukturella och direkta åtgärder. Instrumenten kan delas in i fyra policyområden: det ekonomisk-sociala, det politisk-institutionella, det som rör säkerhetssektorn samt det diplomatiska.

Många av de strukturellt förebyggande *sociala och ekonomiska* instrumenten återfinns inom utvecklingssamarbetet. Även de internationella finansinstitutionerna och handelsavtalen inom WTO är av stor betydelse. EU förfogar över en stor uppsättning instrument i form av handels-, partnerskaps- och samarbetsavtal.

Det *politisk-institutionella* policyområdet innefattar bl.a. stöd till demokratiska institutioner, fria medier, insatser för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna och reformering av statlig förvaltning.

Insatser inom *säkerhetssektorn* är långsiktiga till sin natur. Det kan t.ex. röra sig om civil kontroll av militär och polisväsende eller reformering och återanpassning av väpnade styrkor.

Diplomati i form av en långsiktig och kontinuerlig politisk dialog med ledare i ett potentiellt krisområde verkar konfliktförebyggande. Genom att etablera former för dialog på olika nivåer och i olika strukturer kan man skapa kanaler för att påverka parterna i fall av tidig destabilisering. Stärkande av regionala organisationer och nätverk som fördjupar kontakter mellan samhällen kan vara av stor vikt. Enskilda organisationer och enskilda individer kan fylla en viktig funktion inom ramen för s.k. inofficiell diplomati.

Inom det *ekonomiska och sociala* området finns instrument som riktade ekonomiska och finansiella sanktioner. Frysning av makthavares tillgångar utomlands och avbrott i förhandlingar om handelsavtal kan t.ex. användas i direkt konfliktförebyggande syfte. *Preventiv diplomati* innefattar bl.a. medlingsinsatser, förhandlingar och politiska uttalanden. Obeväpnade observatörer, civilpolis eller väpnad preventiv trupp är exempel på direkta instrument ur *säkerhetssektorn*.

Kombinationen av instrument från olika politik- och verksamhetsområden är central. Det är också viktigt att skapa förståelse hos olika aktörer för att instrumenten kan användas i och anpassat till olika skeden av en konflikt.

Konfliktförebyggande på den internationella arenan – vad gör internationella och regionala organisationer?

Inom FN har det under de senaste åren skapats en rad mekanismer för att förbättra kapaciteten att agera effektivt och integrerat på tidiga signaler om potentiella konflikter. Bland annat har det inom sekretariatets politiska avdelning inrättats ett särskilt forum som analyserar risksituationer och handlingsalternativ.

EU har givit konfliktförebyggande hög prioritet. Vid toppmötet i Feira i juni 2000 gavs kommissionen och den höge representanten i uppdrag att inför Europeiska rådets möte i Nice i december år 2000 ge förslag på hur EU:s förmåga att förebygga väpnade konflikter skulle kunna stärkas. Målet

är att skapa en mer integrerad politik för konfliktförebyggande, som inkluderar EU:s alla berörda verksamhetsområden och institutioner.

OSSE:s breda säkerhetsbegrepp, som innefattar såväl militärpolitiska aspekter som frågor om demokrati, mänskliga rättigheter, ekonomi och miljö har starkt bidragit till organisationens utveckling och stärkt dess konfliktförebyggande förmåga.

Stabilitetspakten för sydöstra Europa syftar till att förhindra att nya väpnade konflikter blossar upp i regionen. Också det under 1990-talet utvecklade samarbetet kring Östersjön och Barents hav har en tydlig förebyggande verkan. Natos nya förebyggande roll har på senare tid aktualiserats i Euroatlantiska partnerskapsrådets, EAPR:s, arbetsgrupp för fredsbevarande.

I OECD leder Sverige ett arbete för utarbetandet av riktlinjer för biståndets allt viktigare roll i konfliktsituationer. Vidare har Afrikanska enhetsorganisationen (OAU) upprättat en särskild konflikthanteringsmekanism. Inom Världsbanken uppmärksammas sambandet mellan utvecklingssamarbete och konfliktförebyggande alltmer. Bankens – och även Internationella valutafondens – insatser tar numera större hänsyn till politiska faktorer. Frihandelsavtalen GATT och Världshandelsorganisationen (WTO) har också spelat en viktig välståndshöjande och konfliktförebyggande roll.

Vilka åtgärder har Sverige vidtagit för att främja konfliktförebyggande på den internationella arenan?

Sverige har påbörjat arbetet med att utveckla och sprida konfliktförebyggande som en nödvändig strategi för internationell fred och säkerhet och verkar för att ytterligare stärka det internationella samfundets kapacitet att agera preventivt. Nedan presenteras några exempel på svenska åtgärder under de senaste åren. Dessa relateras till det svenska handlingsprogrammets fem huvudmål.

Främja en global kultur för förebyggande

Att främja en kultur för konfliktförebyggande syftar till att stärka det internationella samfundets vilja, förmåga och beredskap att agera för att i tid förhindra utbrott av väpnade konflikter. Genom att sammanställa internationellt tänkande, sprida visioner och idéer samt formulera möjligheter till metodutveckling bidrar Sverige till att främja förebyggande som en central strategi för att nå internationell fred och säkerhet.

Identifiera strukturella riskfaktorer

Effektivt och framgångsrikt konfliktförebyggande kräver en ökad kunskap om och förståelse för strukturella risker. Genom det internationella utvecklingssamarbetet har Sverige aktivt bidragit till kunskaps- och kapacitetshöjande insatser som syftar till att analysera och bearbeta strukturella riskfaktorer.

En viktig beståndsdel i det långsiktigt konfliktförebyggande arbetet är globalt erkännande av och respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och folkrätterns internationellt erkända normer samt spelreglerna för internationell handel. På senare år har Sverige kraftigt ökat sitt stöd för att stärka demokrati och mänskliga rättigheter, i synnerhet i stater och regioner där risk för väpnad konflikt föreligger. Sverige verkar i detta syfte både bi- och multilateralt, liksom via EU. Tillsammans med 18 andra stater stöder Sverige IDEA för att främja demokratisering.

Stärka det internationella ramverket och dess förebyggande instrument

En förutsättning för klokt och framgångsrikt konfliktförebyggande är att de diplomatiska, politiska, ekonomiska, folkrättsliga och militära resurserna används på ett optimalt sätt. Vi måste därför betona vikten av att förbättra metoderna för kunskapsuppbyggnad och preventiv diplomati samt utveckla konfliktförebyggande strategier, handlingsprogram och instrument. Att utveckla FN:s roll på det konfliktförebyggande området är en viktig del i detta arbete. Vidare kan vi genom att verka för en bättre koordinering och arbetsfördelning mellan olika aktörer bidra till att utveckla nya och förändrade samarbetsstrukturer för mer effektivt konfliktförebyggande.

Stärka den svenska kapaciteten och förmågan att agera förebyggande

För att Sveriges insatser på ett konfliktförebyggande området skall få internationellt genomslag krävs ett samlat engagemang av ett stort antal aktörer. Det förutsätter att en förståelse för vikten av att agera förebyggande genomsyrar verksamheten inom enskilda organisationer, forskarvärlden, berörda departement och myndigheter. Även den stora potential som finns inom näringslivet bör engageras. För att Sverige skall ha möjlighet att uppfylla de höga ambitionerna om en aktiv roll i konfliktförebyggande måste resurser avsättas. Ett särskilt sekretariat för konfliktförebyggande har upprättats inom UD:s idé- och analysgrupp och en styrgrupp har skapats för policyutveckling inom den förebyggande verksamheten. Vidare samlar rådet för freds- och säkerhetsfrämjande insatser representanter från regeringen, myndigheter, forskarvärlden och frivilligorganisationer för diskussioner om konfliktförebyggande.

Var har konfliktförebyggande lyckats?

Ett av de preventiva insatsernas stora problem är svårigheten att visa i vilka fall som åtgärderna varit framgångsrika. Samtidigt finns klara exempel på lyckade insatser, i vilka sannolikheten är hög att åtgärderna förhindrat att motsättningar utvecklats till våldsamheter eller väpnad konflikt.

De insatser som gjordes i *Estland* efter landets självständighet är ett exempel på framgångsrikt konfliktförebyggande. Under den process som ledde fram till den estniska självständigheten 1991 skedde en reaktion mot den

förryskning som landet utsatts för under efterkrigstiden, samtidigt som den ryska befolkningsgruppen kände ett växande utanförskap. Situationen förvärrades av hotfulla uttalanden från Moskva och den ryska truppenärvaron.

OSSE:s närvaro fyllde en viktig övervaknings-, förvarnings- och rapporteringsfunktion. I samband med införandet av medborgarskapslagar aktualiserades förebyggande instrument i form av preventiv diplomati, informell medling och konsultationer. Också EU spelade en viktig roll genom frihandelsförhandlingar och stöd från PHARE-programmet.

Lösningen av de spända relationerna mellan *Ungern och Slovakien* är ett annat exempel på insatser som bidragit till att undvika en mellanstatlig konflikt. Oenigheten grundade sig på två komplicerade frågor: den 600 000 personer stora ungerska minoriteten i Slovakien samt det sedan 1970-talet planerade dammbygget i Donau. Situationen uppmärksammade 1992 av såväl EU som Europarådet och OSSE. Slovakiens inträde i Europarådet accepterades med vissa villkor rörande skydd för minoriteter, och en särskild övervakningskommitté tillsattes. Under EU:s ledning fördes rundabordssamtal och OSSE:s minoritetskommissarie har samarbetat med Slovakien.

Unpredep i *Makedonien (FYROM)* blev FN:s första rent förebyggande truppinsats, med det ursprungliga syftet att verka avskräckande mot kränkning av Makedoniens erkända gränser. Med tiden kom Unpredep också att hantera landets interna spänningar mellan den makedonska majoriteten och den albanska minoriteten. I februari 1999 lade Kina dock in sitt veto mot en förlängning av mandatet. Även OSSE öppnade 1992 en mission i landet, vilken har inriktats främst på mänskliga rättigheter, demokratisering och interetniska relationer. Också Europarådet har bidragit till det förebyggande arbetet genom projekt som syftar till att dämpa spänningarna mellan de etniska grupperna. Vidare har ett handels- och samarbetsavtal med EU skapat nya möjligheter.

Till de mer framgångsrika försöken till konfliktförebyggande i *Mellanöstern* hör de svenska insatserna 1987–1988 för att få till stånd en dialog mellan PLO och USA. Initiativet fick sin fortsättning i den s.k. Osloprocessen och kan sägas utgöra grundvalen för de nuvarande fredssamtalen. EU:s agerande inför den deklarerade palestinska självständighetsförklaringen den 4 maj 1999 är ett annat exempel. Då EU gjorde bedömningen att en ensidigt proklamerad självständighet kunde vara kontraproduktivt för fredsprocessen, gjorde Europeiska rådet ett uttalande som omnämnde palestiniernas rätt till självständighet i mer positiva termer än tidigare. I anslutning till deklarationen sköt president Arafat upp självständighetsförklaringen.

FN:s och Sveriges insatser till stöd för fred och försoning i *Centralamerika* är exempel på konfliktförebyggande efter en väpnad konflikt.

I erfarenhetens ljus: utmaningar och möjligheter

Samtidigt som det finns många exempel på konfliktförebyggande insatser som lyckats, saknas det inte anledning till kritik mot och granskning av det internationella samfundets passivitet i andra fall. FN-rapporterna om Rwanda och Srebrenica och det mänskliga lidandet vi sett i t.ex. Tjetjenien, Östtimor och Liberia visar hur konfliktförebyggande tragiskt misslyckats. Det internat-

ionella samfundets förebyggande insatser har hittills varit av ad hoc-karaktär och inte resultatet av långsiktiga överväganden om när, var och hur en åtgärd bör vidtas. Den politiska viljan att agera tidigt, genomtänkt och samordnat vid potentiella kriser måste stärkas.

En grundläggande orsak till att det internationella samfundet ofta inte förmår samla tillräcklig politisk vilja är bristen på fokus på vissa oroshärdar. Även om konfliktförebyggande är mindre kostsamt än fredsframtvingande insatser är sådana ändå förenade med vissa politiska och ekonomiska kostnader. Ofta har den politiska viljan att agera inte kunnat mobiliseras förrän bilder av svårt mänskligt lidande förmedlats genom medierna. På motsvarande sätt ger en konflikt som aldrig blossar upp inga tidningsrubriker. Vidare är konkurrensen på den internationella agendan hård och vissa potentiella konfliktområden uppmärksammas inte av inflytelserika stater. Utdragna beslutsprocesser, som kan uppfattas som handlingsförlamning, försvagar internationella organisationers trovärdighet och möjligheter till konfliktförebyggande.

Genom att sprida kunskap och information om konfliktförebyggande som strategi, och om framgångsrika insatser, kan beslutsfattare övertygas om nödvändigheten att tänka preventivt. Vi bör också tydliggöra de mer specifika motiven för att agera förebyggande – t.ex. beräknas de årliga kostnaderna för världssamfundets militära och civila insatser i f.d. Jugoslavien till 70 miljarder kronor. Genom ändamålsenliga mekanismer och institutioner kan konfliktförebyggande utvecklas till en naturlig och mindre kontroversiell del av det internationella samarbetet. Regelbundna genomgångar av potentiella konflikthärdar bör bli rutin inom olika internationella organisationer.

Slutligen krävs politiskt ledarskap för att stärka den internationella förmågan och viljan att agera konfliktförebyggande. En krets av engagerade länder kan tillsammans med andra aktörer spela en central roll för att etablera förebyggandets normer och principer.

De exempel på förebyggande insatser som redovisats ovan visar att framgångsrik prevention ofta är multilateral. En mängd olika aktörer fyller viktiga funktioner när det gäller konfliktförebyggande, och behovet av koordination och integration av olika åtgärder blir större ju närmare ett akut krisskede man befinner sig.

Sverige verkar på olika sätt, bl.a. inom FN, för att samla de länder som gemensamt vill agera för att stärka konfliktförebyggande som en central del av internationellt freds- och säkerhetsfrämjande. Därmed vill vi skapa ett politiskt momentum till stöd för en förändring av tänkande och agerande i en förebyggande riktning.

FN-stadgan slår fast att alla stater har ett juridiskt ansvar att lösa sina tvister med fredliga medel, medan säkerhetsrådet har ett huvudansvar för upprätthållandet av internationell fred och säkerhet. Stadgans kapitel VIII möjliggör ett nära samarbete mellan FN och regionala arrangemang.

En väl genomtänkt arbetsfördelning bör ställa den potentiella konflikten och dess specifika problem i centrum. En sådan insats involverar aktörer med tillgång till alla de instrument som efterfrågas. Det är förvisso viktigt att det internationella samfundet talar med en röst, men alla aktörer behöver inte inkluderas i samtliga insatser.

Förebyggandet av väpnade konflikter kommer att fortsätta att vara en prioriterad utrikespolitisk fråga, och det preventiva perspektivet kommer att genomsyra vårt internationella engagemang i olika forum och regioner. Det är viktigt att Sveriges ambitioner och visioner stöds av relevant kapacitet och resurser. Handlingsprogrammets fem huvudmål fortsätter att vara vägledande för det svenska engagemanget.

En stor del av UD:s och andra departements och myndigheters arbete är redan i dag relaterat till konfliktförebyggande, krishantering och återuppbyggnad. Genom att arbeta i projektform med andra nationella aktörer har UD:s organisation börjat anpassas till att bättre kunna hantera konfliktförebyggande verksamhet. Under den närmaste framtiden kommer regeringen att prioritera följande för att stärka den svenska kapaciteten:

- ytterligare integrera ett förebyggande perspektiv i utvecklingssamarbetet,
- initiera en svensk utbildning om konfliktförebyggande,
- stärka samarbetet med forskarvärlden genom att inrätta ett forum för forskarkontakter,
- skapa bättre samråds- och beslutsformer som leder till en mer strategisk användning av medel för konfliktförebyggande,
- utveckla mer integrerade metoder för regeringens arbete med förebyggande,
- stärka samarbetet med enskilda organisationer.

Bristande samordning mellan olika delar av FN-systemet begränsar möjligheterna att bedriva effektivt konfliktförebyggande. Inom FN-systemet avser regeringen bl.a. att

- bidra till utvecklingen av en vängrupp,
- aktivt delta i uppföljningen av rapporten från FN:s panel om fredsbevarande operationer, den s.k. Brahimi-rapporten,
- ge ekonomiskt stöd till FN:s fond för förebyggande, till FN:s utbildningscenter samt till International Peace Academy.

Regeringen kommer inför och under det svenska ordförandeskapet i EU att prioritera konfliktförebyggande och sträva efter en mer sammanhållen EU-politik på området. Under den närmaste framtiden kommer regeringen att

- verka för att få till stånd regelbundna genomgångar inom EU, FN och andra internationella strukturer och organisationer av potentiella riskområden,
- främja samarbetet mellan EU, FN och OSSE genom regelbundna konsultationer och utbyte av information och kunskap,
- fortsätta att spela en ledande roll i utvecklandet av en förebyggande politik inom EU och slutföra en etapp av detta arbete vid toppmötet i Göteborg i juni 2001,

- verka för att öka samstämmigheten mellan utvecklingspolitiken och konfliktförebyggande inom unionen,
- aktivt delta i utvecklingen av den civila och militära konflikthanteringen,
- bidra till att utveckla förebyggandeaspekterna i EU:s asyl- och migrationspolitik.

Regeringen kommer fortsatt att driva utvecklingen av OSSE:s konfliktförebyggande roll och även verka för att stärka EU som aktör i OSSE. Till de högsta prioriteringarna hör att

- driva på utvecklingen av OSSE:s konfliktförebyggande roll,
- sprida erfarenheterna från OSSE:s arbete till andra internationella och regionala organisationer,
- verka för att möjliggöra snabbare sekondering av personal till OSSE:s fältverksamhet,
- verka för att etablera ett försoningsinstitut på Balkan.

När det gäller regionala prioriteringar avser regeringen under den närmaste tiden att

- bidra till att utveckla det långsiktiga samarbetet med OAU,
- ge fortsatt stöd till regionala och subregionala organisationer som SADC, Ecowas och IGAD,
- fördjupa det svenska stödet till afrikansk kapacitetsuppbyggnad inom konfliktförebyggande och krishantering, bl.a. genom arbetet i den nyligen upprättade arbetsgruppen,
- aktivt stödja Barcelonaprocessen och utvecklingen av freds- och säkerhetsstadga för Medelhavet,
- främja Alexandriainstitutet som en mötesplats för samarbetet och förståelse mellan olika kulturer,
- aktivt bidra till konfliktförebyggande, försoning och återuppbyggnad i Latinamerika och Karibien,
- utveckla förebyggandeaspekterna i en ny strategi för utvecklingssamarbetet med Centralamerika och Karibien,
- fortsätta det långvariga engagemanget för en lösning av Koreakonflikten.

Vidare är det viktigt att utveckla vår förståelse för hur konfliktförebyggande är relaterat till utvecklingssamarbete, demokratiutveckling och ekonomiskt samarbete och integration. Regeringen kommer därför under den närmaste tiden att

- bidra till att utveckla förståelsen för sambandet mellan demokrati och säkerhet,
- stödja arbete och forskning som inriktar sig på att motverka enskilda individers ekonomiska agendor i väpnade konflikter, t.ex. i form av illegal handel med diamanter och lätta vapen,

- verka för att klargöra sambandet mellan handel och konfliktförebyggande, bl.a. genom en särskild arbetsgrupp,
- ytterligare analysera sanktionsinstrumentets effektivitet i internationell konflikthantering,
- utveckla en svensk strategi som klargör hur och i vilka forum Sverige kan driva en förebyggande vattenpolitik.

5.1.3. 2 Motionerna

I motion *1998/99:U627 (kd) yrkande 3* anför motionären att kriget i Kosovo visar att FN måste stärka sin kapacitet att förebygga, tidigt upptäcka och tidigt ingripa i väpnade konflikter.

I motionerna *1998/99:U602 (m) yrkande 6* och *1999/2000:U607 (m) yrkande 8* framhålls att erfarenheten visar att ekonomiska sanktioner sällan leder till framgång. Oftast leder sanktioner till att landet de riktas mot isoleras och att diktaturen fördjupas. Samtidigt framhålls att sanktioner kan vara nödvändiga i särskilt allvarliga fall. De måste dock vara beslutade av FN:s säkerhetsråd och för att de skall få effekt och ha moralisk legitimitet, anser Moderaterna.

Vänsterpartiet anför i motion *1999/2000:U21 yrkande 2* att erfarenheterna av FN-sanktioner är blandade och att en översyn av dessa bör genomföras. Fallen Jugoslavien och Irak vittnar om det olyckliga i att FN-sanktioner kombineras med militära åtgärder från enskilda stater genom egna tolkningar av FN-beslut. För att FN:s åtgärder skall ha någon trovärdighet krävs att FN har det övergripande ansvaret när det gäller internationella konflikter.

Sedan det kalla krigets slut har FN:s fredsoperationer mångdubblats, och insatsernas karaktär har också förändrats. De internationella insatserna är i dag betydligt mer komplexa – ofta har de fredsframtvängande uppgifter, samtidigt som samverkan med civila enheter är avgörande för att operationerna skall lyckas.

Kristdemokraterna betonar i motion *1999/2000:U23 yrkande 1* betydelsen av att det internationella samfundet stärker sin förmåga att agera konfliktförebyggande. Det är därför nödvändigt att upprätta väl fungerande instrument för att tidigt upptäcka potentiella hot mot fred och säkerhet. Inom FN har dock institutionerna för tidig förvarning givits låg prioritet. Kristdemokraterna menar att Sverige bör verka för att FN inrättar ett eget departement lett av en undergeneralsekreterare med direkt koppling till säkerhetsrådet.

Kristdemokraterna menar vidare i samma motion, *yrkande 4*, att FN bör vidga sin roll när det gäller fredsfrämjande insatser, bl.a. genom att FN-högkvarter efter beslut i säkerhetsrådet skall kunna upprättas i konfliktområden. Motionärerna framhåller i *yrkande 5* erfarenheterna från FN:s insatser i bl.a. Kosovo och Östtimor, vilka visar att det finns behov av en betydligt starkare beredskap för civila styrkor. Alltför få poliser, domare och sjukvårdare m.fl. ställs i dag till förfogande för FN:s insatser.

Kristdemokraterna berör i motion *1999/2000:U23* även problematiken kring användningen av ekonomiska sanktioner. Erfarenheterna visar att ekono-

miska sanktioner varit ett relativt uddlöst instrument som ofta drabbat civilbefolkningen värre än de ledare som man vill åt. I *yrkande 7* förespråkar motionärerna att ekonomiska sanktioner bör kombineras med positiva åtgärder som stärker det civila samhället i mottagarlandet. Vidare måste ekonomiska sanktioner underordnas tydliga politiska mål (*yrkande 8*). Man bör också i förväg försöka uppskatta sanktionernas positiva resultat och väga dessa mot förväntade negativa effekter. I *yrkande 9* betonas att sanktioner i första hand bör riktas direkt mot den politiska eliten i landet i fråga. Möjligheter att frysa elitors finansiella tillgångar utomlands och konfiskera annan egendom bör undersökas ytterligare.

I partimotion 1999/2000:U402 *yrkande 6* menar Centerpartiet att FN bör prioritera insatser för att förhindra att våldsamma konflikter bryter ut, och i det syftet utveckla en ny generation fredsbevarande operationer där de samlade militära och civila resurserna samverkar. I *yrkande 7* föreslås att FN utvecklar metoder för tidig förvarning, strukturell prevention och medling samt förebyggande närvaro i potentiella konfliktområden. Centerpartiet menar i samma motion *yrkande 8* att sanktionsinstrumentet i många fall är ett verkningsfullt medel. Sanktioner måste dock vara riktade så att de träffar relevanta målgrupper och drabbar det berörda landets elit. Regeringen bör inom FN verka för att sanktionsinstrumentet utvecklas och förfinas, anser motionärerna. I *yrkande 9* understryker Centerpartiet att FN:s möjligheter till snabba ingripanden tidigt i konflikter är beroende av medlemsstaternas vilja att ställa erforderliga resurser till förfogande. Många av de konflikter som uppstått sedan det kalla krigets slut hade säkerligen varit lättare att dämpa om FN kunnat agera snabbare och mer resolut. Sverige bör därför arbeta för att den inom FN inrättade snabbinsatsstyrkan Shirbrig successivt byggs ut. Vidare är det av central betydelse att utveckla multinationella fredsbevarande styrkor, innefattande bl.a. civilpolis, valövervaknings- och minröjningskapacitet. Centerpartiet understryker i motionens *yrkande 20* betydelsen av konfliktförebyggande åtgärder, och då särskilt att analysera strukturella riskfaktorer såsom skev resursfördelning, bristande demokrati och etniska motsättningar. Att få bukt med de underliggande orsakerna till väpnade konflikter kräver långsiktigt arbete med bl.a. demokratiutveckling, minoritetsrättigheter och ekonomisk integration. I *yrkande 21* betonas att ett aktivt arbete mot korruption och för en öppen och demokratisk statsförvaltning är en förutsättning för stabil fred. Av det skälet bör Sveriges internationella insatser inom områden som lagstiftning, utveckling av det civila samhället, valövervakning och stöd till medier ökas, menar motionärerna. Enskilda organisationer utgör en viktig resurs i det konfliktförebyggande arbetet, sägs det i *yrkande 22*. Arbetet på gräsrotsnivå är särskilt betydelsefullt i inbördes konflikter. Vidare understryks i *yrkande 23* att en viktig dimension i det konfliktförebyggande arbetet är att bättre ta tillvara nationell och internationell forskning och finna kanaler för erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan forskare och beslutsfattare. I *yrkande 24* anförs att Sverige bör verka för att FN, EU, OSSE och Europarådet utvecklar förmåga till preventiv diplomati. Organisationerna bör ta fram särskilda strategier för konfliktförebyggande, föreslår motionärerna.

Motionärerna bakom motion 1999/2000:U411 (s) yrkande 1 lyfter fram utbildningens nyckelroll för att bygga samhällen baserade på fredlig samverkan och icke-våldskultur. År 2000 har av FN:s generalsekreterare deklarerats som "Det internationella året för fredskultur" och millenniets första tio år har förklarats vara "Årtiondet för en freds- och icke-våldskultur för världens barn". I yrkande 2 begär motionärerna att regeringen presenterar ett svenskt handlingsprogram för freds- och icke-våldskultur som en uppföljning av åtagandena från FN:s sociala toppmöte i Köpenhamn 1995.

Kristdemokraterna anför i motion 1999/2000:U416 yrkande 2 att den internationella operationen i Kosovo, i vilken FN leder den civila administrationen i landet men har anlitat Nato för att garantera säkerheten i regionen, visar på komplexiteten i dagens fredsfrämjande verksamhet. Sverige bör fortsätta att driva utvecklandet av en ny generation fredsfrämjande insatser i vilka civila och militära insatser samverkar. Av central betydelse är att samordningen mellan FN-missionerna och enskilda organisationer aktiva i olika krisområden förbättras. I yrkande 3 framhåller motionärerna att regionala organisationer kan spela en viktig roll i fredsfrämjande operationer. FN-stadgans kapitel VIII ger möjlighet att ge mandat för fredsfrämjande åt regionala organisationer, vilket kan innebära fördelar i form av lägre kostnader och bättre lokalkännedom. I vissa fall kan dock regionala styrkor uppfattas som partiska, påpekar motionärerna. Kristdemokraterna framför vidare i yrkande 4 att den fredsfrämjande organisationen inom FN behöver effektiviseras. Sverige måste fortsätta att med egen röst och tillsammans med EU påskynda effektiviseringen av den fredsfrämjande verksamheten.

Miljöpartiet betonar i motion 1999/2000:U417 yrkande 2 behovet av att skapa civila institutioner som kan föreslå och genomföra konkreta konfliktförebyggande åtgärder. Att det i dag finns en slagsida mot militära lösningar beror till en del på att krishanteringen domineras av de militära institutionerna. Ett första steg för att konkretisera det tänkande som finns i regeringens handlingsprogram vore att inrätta ett institut för internationell konfliktförebyggande verksamhet. Institutet bör finansieras över försvarsbudgeten, menar motionärerna.

Vänsterpartiet kräver i partimotion 1999/2000:U903 yrkande 1 att Sverige tar initiativ till att redovisa omvärldseffekter av nationell politik. Bland annat bör detta göras på sysselsättningsområdet, när det gäller klyftorna mellan rika och fattiga länder, på miljöområdet samt i relationen mellan kvinnor och män. Regeringen bör även verka i FN för att andra länder skall göra liknande omvärldsanalyser.

I kommittémotion 2000/01:U4 yrkande 1 framhåller Västerpartiet att ett internationellt maktpolitiskt perspektiv bort ingå i regeringens skrivelse 2000/01:2 Att förebygga väpnade konflikter. Enligt motionärerna borde ett sådant perspektiv utgå från att USA är den enda återstående väl rustade och starka makten i världen av i dag, och att detta förhållande sätter sin prägel på världssamfundet, på FN och på en rad andra internationella organisationer. Det borde, enligt motionärerna, rimligen också påverka synen på konflikter samt på deras upphov, förlopp och upplösning. Med exempel från olika

kontinenter visas i motionen hur USA är inblandat i ett flertal mera uppmärksammade konflikter. Motionärerna menar vidare (*yrkande 2*) att en mer fullständig och mindre ensidig redovisning, en mer ingående analys och ett bättre tillvaratagande av erfarenheter av de senaste årens arbete med konfliktförebyggande och krishantering (bl.a. i det forna Jugoslavien) bort ligga till grund för de åtgärder som regeringen föreslår i sin skrivelse. I motionens *yrkande 3* framhålls att frågan om förebyggande av väpnade konflikter också borde ha relaterats till frågor om vapenproduktion och vapenexport.

Jämte kvinnorna är det barnen som drabbas värst i samband med krig och väpnade konflikter. Därför borde, enligt *yrkande 4*, ett jämställdhetsperspektiv och ett barnperspektiv tillföras frågan om förebyggande av väpnade konflikter i högre grad än vad som sker i skrivelsen.

Ett liknande perspektiv framförs i Vänsterns partimotion 2000/01:U402 *yrkande 2*, där det framhålls att alla Sveriges internationella uppdrag och mandat före, under och efter en konflikt bör genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. I samma motion (*yrkande 3*) begärs också att regeringen skall skapa förutsättningar för kvinnors aktiva deltagande i konflikthantering före, under och efter en konflikt.

I partimotion 2000/01:U404 (c) *yrkande 5* begärs ett riksdagens tillkännagivande av vad som i motionen anförs om förslag till åtgärder för slagkraftigare FN-insatser. Motionärerna framhåller att en rad åtgärder krävs för att göra FN:s fredsbevarande insatser slagkraftigare. Väpnade styrkor måste komma på plats snabbare och den civila delen av fredsmissioner måste utvecklas mer vid sidan av den militära. FN-insatserna måste även baseras på tydliga och därmed mer trovärdiga mandat, menar motionärerna. Skyddet av civila måste fullföljas och de uppgifter FN:s fredsbevarande styrkor ges måste vara möjliga att lösa genom att styrkorna får tillräckliga mandat.

Centern menar vidare i samma motion, *yrkande 6*, att kvinnors roll i fredsskapande och konfliktläkande arbete förtjänar att lyftas fram mer. Inte minst behöver kvinnors tillträde till fredsförhandlingar, beslutsfattande forum m.m. stimuleras. Sverige bör därför verka för kvinnors deltagande och för genusfrågor i FN-insatser, fredsförhandlingar och fredsprocesser.

I kommittémotion 2000/01:U4 (v) *yrkande 5* framhålls att den svenska resursfördelningen mellan å ena sidan EU:s krishantering och insatser till förebyggande av väpnade konflikter å den andra borde stå mer i överensstämmelse med av Sverige ofta deklarerade ståndpunkter när det gäller förebyggande av väpnade konflikter.

Moderaterna menar i kommittémotion 2000/01:U5 att konfliktförebyggande insatser kräver samarbete mellan regeringar och organisationer för att resultat skall uppnås. Det är därför viktigt att kartlägga vilka instrument som finns tillgängliga och vilka möjligheter olika aktörer har att agera. Detta bör, enligt *yrkande 1*, vara en av de frågor som tas upp i det program som regeringen skall utarbeta inför Europeiska rådets möte i Göteborg i juni 2001.

Motionen fokuserar i övrigt på Afrika, som anges vara den mest konflikt-drabbade kontinenten. Enligt motionärernas uppfattning bör man tillföra en säkerhetspolitisk dimension till svensk Afrikapolitik (*yrkande 2*). Vidare bör

det finnas en svensk beredskap att delta i krishanteringsoperationer på den afrikanska kontinenten (*yrkande 3*).

Det framhålls också i motionen att länder som är nära sammanflätade både politiskt och ekonomiskt väljer samarbete framför konflikt. Så även i Afrika, där man nyligen har tagit konkreta steg mot ett frihandelssamarbete. Tanken är att 20 afrikanska länder skall grunda en Common Market for Eastern and Southern Africa (Comesa). Om denna satsning ges rätt förutsättningar kommer den, enligt motionärerna, att utgöra ett konkret exempel på konfliktförebyggande verksamhet. Motionärerna menar att de afrikanska ansträngningarna att konkret inleda frihandelssamarbete bör stödjas (*yrkande 4*).

I partimotion 2000/01:U217 (*kd*) *yrkande 17* anförs att FN måste bygga upp snabbinsatsstyrkor även inom det civila området, bl.a. då FN i ökad utsträckning i omedelbar anslutning till konflikters slut får ansvar för att administrera och leda sönderfallande samhällen. Motionärerna menar att det rör sig om att rekrytera och utbilda poliser liksom personal inom rättsväsende, fängvård och kommunal administration.

Också i kommittémotion 2000/01:U620 anlägger Moderaterna ett Afrikaperspektiv. I *yrkande 3* begärs att FN prioriterar fredsfrämjande insatser i Afrika, och i *yrkande 4* att en afrikansk freds- och säkerhetsordning, som gör det möjligt att förebygga stridigheter och bygga samhällen i fred och frihet, etableras. En sådan ordning måste bygga på de afrikanska ländernas eget samarbete men stödjas av FN, EU och USA. Sverige bör, enligt motionärerna, ta initiativ inom EU och FN för att en sådan ordning skall komma till stånd. I motionen föreslås att en afrikansk motsvarighet till Europarådet, som kan arbeta för mänskliga rättigheter, upprättas. Ett första steg kunde vara att inom eller utom SADC söka etablera ett fast och förpliktigande samarbete vad avser mänskliga rättigheter och demokrati. Freden skulle också gynnas om de biståndsströmmar som går från västvärlden till de afrikanska länderna omdirigerades. En grundläggande regel bör vara att inget stöd skall ges till statsmakter som för anfallskrig.

Centern menar i partimotion 2000/01:U404 *yrkande 15* att sanktionsinstrumentet kan vara ett bra och användbart verktyg i den preventiva diplomatins tjänst och ett effektivt alternativ till militärt våld, men det kan också, som i fallet Irak, vara trubbigt och ineffektivt. Bland annat för att undvika att oskyldiga civila drabbas är det angeläget att FN utvecklar och förfinar sanktionsinstrumentet så att det blir mera träffsäkert. Gemensamt för alla slags sanktioner är att de måste omgärdas av tydliga villkor för under vilka premisser de verkar, samtidigt som det måste vara centralt att de inte används som bestraffningsmedel utan förbehålls att begagnas just som påtryckningsmedel.

Även i Vänsterns kommittémotion 2000/01:U406 *yrkande 5* diskuteras frågan om sanktioner, och det anförs att den svenska regeringen bör verka för att FN utarbetar andra metoder och typer av sanktioner mot stater som begår brott mot folkrätten eller mot mänskliga rättigheter än dem som vi sett i bl.a. Irak, vilka drabbar oskyldiga i stället för dem som är ansvariga för brotten.

Moderaterna tar i kommittémotion 2000/01:U621 yrkande 7, utifrån ett MR-perspektiv, upp frågan om ekonomiska sanktioner. Motionärerna konstaterar att handelsbojkotter eller avbrytande av ekonomiska förbindelser mycket sällan lett till framgång. I särskilt allvarliga fall är sanktioner dock nödvändiga, framhålls det. De måste i så fall vara beslutade av FN:s säkerhetsråd för att få effekt och moralisk legitimitet. Det kan inte accepteras att enskilda länder försöker utsträcka sin egen sanktionslagstiftning till att också gälla andra länder.

Centern framhåller i partimotion 2000/01:U404 yrkande 18 att det är något i grunden positivt att regionala aktörer tar ett ansvar för säkerheten i sin region. Där regionalt säkerhetssamarbete saknas måste emellertid FN ha en strategi för hur man skall kunna stödja framväxten av ett sådant. Sverige bör i FN verka i denna riktning.

I kommittémotion 2000/01:U414 (kd) yrkande 6 betonas att FN bör reformeras och stärkas som organisation för att framgångsrikt kunna arbeta med global krishantering. Inom de gemensamma säkerhetsinstitutionerna, till vilka motionärerna också för EU och OSSE, bör samverkan, dialog och insatsberedskap ingå i ett tydligt koncept för fredssträvanden. Siktet skall, enligt motionärerna, vara inställt på att det är människor och mänskliga värden som skall skyddas. Sverige bör även fortsättningsvis efter förmåga och kapacitet delta i det globala säkerhetsarbetet, i såväl olika operationer i omvärlden utifrån mandat från FN:s säkerhetsråd eller andra folkrättsligt godtagbara kriterier, som genom utbildningsinsatser för att öka andra länders och regionala organisationers fredsfrämjande kapacitet – inte minst i Afrika (yrkande 16).

I motionen (yrkande 17) framhålls också att kriser måste mötas med politikens alla preventiva medel. Bland annat bör möjligheterna att upprätta en europeisk fredskår prövas. Den bör, enligt motionärerna, ha till uppgift att bidra till fredlig lösning på konflikter, hindra att nya konflikter bryter ut samt stå till tjänst med nödvändiga förtroendeskapande åtgärder. Den bästa förutsättningen för att undvika väpnade konflikter är att främja respekten för de mänskliga rättigheterna och att säkra en demokratisk samhällstradition.

I partimotion 2000/01:U415 (mp) yrkande 2 betonas FN:s roll för global fred, säkerhet och nedrustning. Motionärerna anser det viktigt att FN spelar en mycket aktiv roll för fred, säkerhet och nedrustning i världen. I motionen framförs att Miljöpartiet anser att icke-våldsprincipen måste bli den huvudprincip som all konflikthantering utgår från. Detta innebär att man så långt det någonsin är möjligt försöker använda fredliga medel för att lösa konflikter. Om alla icke-våldsmetoder prövats måste FN vara det världsorgan som beslutar om och genomför ett militärt ingripande, menar motionärerna. Miljöpartiet anser att beslutsrätten om ett militärt ingripande i mellanstatliga konflikter eller inbördeskrig borde ligga hos Förenta nationerna och dess underorgan. Man borde också utveckla förslaget om ett inrättande av en stående FN-styrka som skulle kunna anlitas vid sådana ingripanden.

Vidare anføres i motionen att FN:s arbete för nedrustning, rustningsbe- gränsning och rustningskontroll är nära förbundet med organisationens hu- vuduppgift: att upprätthålla internationell fred och säkerhet.

I motion 2000/01:U623 (m) yrkande 9 begärs ett riksdagens tillkännagivande om vad i motion anføres om FN. Motionärerna anför i motionen att FN:s förmåga att förebygga kriser och krig, bevara freden, lösa konflikter eller tvinga fram fredliga förhållanden måste stärkas eftersom säkerhetsrådet har ansvaret för internationell fred och säkerhet.

5.1.3.3 Utskottets överväganden

Utskottet ser mycket positivt på att arbetet med att förebygga väpnade kon- flikter har fått ökad internationell uppmärksamhet. Syftet med att förebygga väpnade konflikter är enligt utskottets uppfattning att försvara den enskilda människans värdighet, frihet och trygghet. De mänskliga och materiella kostnader som följer av väpnade konflikter framträder tydligare i dag när merparten av de väpnade konflikterna är inomnationella eller saknar en glo- bal dimension. Denna trend förstärks av att konflikterna ofta får uppmärk- samhet av massmedier runt om i världen. Samtidigt kan utskottet konstatera att tyngdpunkten i politik och folkrätt har förflyttats från nationell säkerhet och suveränitet till människors säkerhet, de mänskliga rättigheterna och demokratiska fri- och rättigheter. Denna utveckling, som utskottet under lång tid uttryckt sitt stöd för, innebär att de konfliktorsaker som ett konfliktföre- byggande arbete måste inbegripa omfattar ett mycket bredare fält än mellan- statliga motsättningar. Utskottet menar att centrala orsaker till konflikter är ekonomisk och social diskriminering och fattigdom och skev resursfördel- ning, ofta i kombination med etnisk och religiös förföljelse samt politiskt förtryck och konstaterar att insikten härom under senare år har spridit sig i allt vidare kretsar av det internationella samfundet.

Det internationella samfundets bristande förmåga att förhindra våldsut- brott, krig och folkmord som i Rwanda och på Östtimor har lett till förluster av människoliv, livslånga fysiska och psykiska skador på både offer och våldverkare och krossade sociala strukturer. De ekonomiska kostnaderna i de drabbade länderna för förluster av socialt kapital, förstörda materiella värden och ekonomisk stagnation är omfattande. Därtill kommer kostnader för det internationella samfundets politiska strukturer, för civila och militära fredsinsatser, för omhändertagande av flyktingar och för återuppbyggnad. Även konflikterna i det forna Jugoslavien – Bosnien-Hercegovina och Ko- sovo – visar att det internationella samfundet hittills saknat en tillräcklig förmåga att ingripa innan katastrofen är ett faktum. Utskottet konstaterar att kostnaderna både i mänskliga och ekonomiska resurser för våld och krig är avsevärt mycket högre än kostnaderna för förebyggande av konflikt och krig.

Även kring årsskiftet 2000/2001 pågår flera konflikter som med tidigare diplomatiska och civila krishanteringsinsatser kunde ha tagit en annan vänd- ning. De pågående inbördeskrigen i synnerhet i Afrika – i Sierra Leone, i Liberia och i Demokratiska Republiken Kongo – illustrerar på ett tydligt sätt de höga kostnaderna som en öppen konflikt får i mänskliga och ekonomiska

termer. Det som gör denna utveckling i Afrika än mer tragisk är, enligt utskottets uppfattning, att det drabbar utvecklingsländer där en majoritet av den inhemska befolkningen är fattiga människor som lever på en låg välfärdsnivå. Det kommer att ta många år innan samhällena är återuppbyggda efter kriget och människornas välfärdsutveckling kan ta fart.

Det som är hoppfullt enligt utskottets mening är att det finns exempel där man framgångsrikt lyckats förebygga konflikter och där civila och militära förebyggande insatser från det internationella samfundets sida givit resultat. Ofta har detta skett med hjälp av diplomatiska insatser, ekonomiska utvecklingsprogram och stöd för stärkande av demokratin och rättssamhället. Sådana fall är det konfliktförebyggande och konflikthanterande arbete som har utförts från det internationella samfundets sida vad gäller Ungern–Slovakien, Makedonien och Centralamerika.

Utskottet konstaterar att konflikter är en naturlig och ofrånkomlig del av den politiska vardagen i alla samhällen, även i demokratier, och att de ofta kan driva samhällsutvecklingen framåt. Utmaningen för det internationella samfundet i det konfliktförebyggande arbetet är att bidra till att konflikterna hanteras så att våldsanvändning och mänskligt lidande kan undvikas. Konfliktförebyggande syftar enligt utskottets mening till att på ett konstruktivt sätt kanalisera konflikter, i betydelsen samhällsmotsättningar, genom fredliga procedurer och strukturer och förhindra att de tar sig väpnade uttryck. Här bör även, enligt utskottets mening, de största ansträngningarna göras för att förbättra det internationella samfundets krishanteringsförmåga. Skulle det misslyckas att hindra en eskalering av en konflikt och en öppen våldsanvändning utbryta skall det internationella samfundet ha tillgång till både civila och militära krishanteringsresurser samt kapacitet för återuppbyggandsinsatser efter det att omfattande våldshandlingar har upphört.

Utskottet välkomnar därför den utveckling som sker inom FN, EU, OSSE och i Sverige när det gäller att utveckla förmågan till förebyggande av väpnade konflikter, att förstärka kapaciteten för civila krishanteringsinsatser samt att för ändamålet lämpliga militära resurser kan ställas till det internationella samfundets förfogande för militär krishantering.

Utskottet välkomnar även de analyser och diskussioner i dessa frågor som äger rum både nationellt och i de relevanta internationella organisationerna. Utskottet menar att det sker en utveckling mot tydligare mål för det konfliktförebyggande arbetet. Dessa relateras till bättre handlingsalternativ än väpnade insatser och till organiserandet av lämpliga resurser på den civila sidan. Det sker även en utveckling vad gäller bättre målstyrning liksom vad beträffar den politiska viljan och förmågan att agera tidigt, genomtänkt och samordnat vid potentiella kriser. Ännu återstår mycket att göra, men utvecklingen går enligt utskottets mening i rätt riktning inom FN, EU och OSSE.

Utskottet vill framhålla vikten av att mänsklig säkerhet lyfts fram som en huvuduppgift i det bredare säkerhetspolitiska arbetet. Mänsklig säkerhet tar fasta på individens behov av och rätt till fysisk trygghet och kroppslig hälsa, tillgång till livets materiella förnödenheter, rätt till adekvat social och ekonomisk bas samt, inte minst, respekt för hennes eller hans personliga integritet och frihet. Mänsklig säkerhet är enligt utskottets uppfattning en förutsätt-

ning för samhällelig stabilitet, vilket i sin tur främjar regional och internationell fred och säkerhet.

I motion 1998/99:U627 (kd) yrkande 3 anför FN måste stärka sin kapacitet att förebygga, tidigt upptäcka och tidigt ingripa i väpnade konflikter. I motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 6 anför FN som organisation bör stärkas för att framgångsrikt kunna arbeta med global krishantering. I motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 6 menar motionärerna att en ny generation av fredsbevarande operationer behöver utvecklas där de samlade militära och civila resurserna samverkar. I yrkande 7 i samma motion föreslås att FN utvecklar metoder för tidig förvarning, strukturell prevention och medling samt förebyggande närvaro i potentiella konfliktområden. Kristdemokraterna anser i motion 1999/2000:U23 yrkande 1 att Sverige bör verka för att FN inrättar ett eget departement för konfliktförebyggande och tidig förvarning lett av en undersekreterare med direkt koppling till säkerhetsrådet. I yrkande 4 anför FN bör vidga sin roll när det gäller fredsfrämjande insatser, bl.a. genom att FN-högkvarter skall kunna upprättas i konfliktområden. Vidare har erfarenheterna från FN:s insatser i Kosovo och Östtimor visat att det finns behov av en betydligt starkare civil kapacitet (yrkande 5). Regionala organisationer har givits större ansvar att lösa konflikter. Centerpartiet anför i motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 9 att FN:s möjligheter att ingripa tidigt i konflikter är beroende av medlemsländernas vilja att ställa erforderliga resurser till förfogande. Sverige bör arbeta för att den inom FN upprättade snabbinsatsstyrkan Shirbrig successivt byggs ut, samtidigt som den civila fredsbevarande förmågan bör stärkas. I motion 2000/01:U404 (c) yrkande 5 menar motionärerna att en rad åtgärder krävs för att göra FN:s fredsbevarande insatser slagkraftigare. I partimotion 2000/01:U415 (mp) yrkande 2 betonas FN:s roll för global fred, säkerhet och nedrustning. I motion 2000/01:U623 (m) yrkande 9 framhåller motionärerna att FN:s förmåga att förebygga kriser och krig, bevara freden, lösa konflikter eller tvinga fram fredliga förhållanden måste stärkas eftersom säkerhetsrådet har ansvaret för internationell fred och säkerhet.

Sedan Kofi Annan tillträdde som generalsekreterare 1997 har en omfattande reformering av FN:s sekretariat genomförts. En central strävan har varit att integrera och koordinera arbetet inom olika avdelningar, samtidigt som byråkratin har minskats. Generalsekreteraren har dock inte gjort bedömningen att det vore önskvärt att inrätta ett separat departement för konfliktförebyggande, vars undergeneralsekreterare skulle lyda direkt under säkerhetsrådet. Enligt vad utskottet kan bedöma skulle förslaget riskera att separera arbetet för tidig förvarning från sekretariatets övriga verksamhet. Utskottet menar att Sverige även fortsatt bör ge FN:s generalsekreterare fullt stöd i den reformprocess som han håller på att föra framåt.

Utskottet kan icke desto mindre konstatera att inom FN har under de senaste åren skapats en rad mekanismer för att förbättra kapaciteten att agera effektivt och integrerat på tidiga signaler om potentiella konflikter. Bland annat har det i sekretariatets politiska avdelning inrättats ett särskilt forum som analyserar risksituationer och handlingsalternativ. Utskottet har vidare erfarit att det pågår ett kontinuerligt arbete inom FN med att ytterligare för-

bättra kapaciteten på detta område, framför allt vad gäller sekretariatets analyskapacitet.

Utskottet kan vidare konstatera att förebyggande av väpnade konflikter successivt har kommit att in ta en alltmer framträdande plats på FN:s agenda. Sedan november 1999 har flera öppna möten i säkerhetsrådet ägnats åt förebyggande av väpnade konflikter. Vid dessa möten rådde bred enighet om vikten av ökat fokus på förebyggande åtgärder i vid bemärkelse. Vid ett möte i säkerhetsrådet i juli år 2000 underströk rådet vikten av en samordnad internationell respons till ekonomiska, sociala, kulturella och humanitära problem, som ofta utgör bakomliggande orsaker till en konflikt.

Generalsekreterare Annan har vid upprepade tillfällen betonat vikten av att preventionstänkandet genomsyrar FN:s verksamhet. Han förespråkar bl.a. en permanent ”fact-finding mission” samt en förstärkt tidig varnings- och analyskapacitet inom sekretariatet. Utskottet stöder dessa tankar som skulle stärka generalsekreterarens auktoritet. På uppmaning av säkerhetsrådet kommer generalsekreteraren i maj år 2001 att presentera en rapport om konfliktförebyggande.

När det gäller det bredare anslaget beträffande fredsbevarande operationer som efterlyses i motionerna 1999/2000:U402 yrkande 6, 1999/2000:U23 yrkandena 4 och 5, 2000/01:U404 yrkande 5 samt 2000/01:U415 yrkande 2 vill utskottet framhålla att det utmärkande för den internationella fredsfrämjande verksamheten under senare år är att mandatet har breddats till att även inbegripa civila komponenter, s.k. multifunktionella fredsfrämjande insatser. De FN-insatser som under 1999 inleddes i Kosovo och Östtimor har omfattande mandat, vilket har inneburit ett flertal nya och utmanande arbetsuppgifter för FN på den civila sidan. Behovet av deltagande med civil personal har därmed kraftigt ökat, något som medlemsländerna ännu inte i tillräcklig grad har kunnat leva upp till. FN:s organisation för fredsbevarande insatser är heller inte anpassad efter de nya kraven. Utskottet menar att mot denna bakgrund är det angeläget att stärka FN:s kapacitet för planering och genomförande av fredsfrämjande insatser med stora civila komponenter, något som Sverige och EU också verkat för. Sverige har också givit särskilda finansiella bidrag till civila komponenter i den fredsfrämjande verksamheten.

För närvarande pågår ett intensivt arbete med syfte att reformera och stärka FN inom det fredsfrämjande området. I augusti år 2000 offentliggjordes en rapport – Brahimirapporten – som togs fram av en särskilt tillsatt panel med generalsekreterarens uppdrag att se över fredsbevarande operationer i alla dess aspekter. Utskottet vill framhålla att rapporten utmynnar i ett stort antal mycket konkreta rekommendationer som, när de genomförs, kan bidra till att väsentligt stärka FN:s kapacitet inom området fred och säkerhet. En rad åtgärder som kan bidra till att stärka FN:s fredsoperationer och anpassa FN-systemet efter dagens multidimensionella fredsoperationer föreslås. Hit hör bl.a. rekommendationer som kan bidra till ett mer integrerat arbetssätt, som på ett bättre sätt kan ta tillvara tillgängliga resurser inom hela FN-systemet. Vidare föreslås omstruktureringar och resursförstärkningar av sekretariatet. I slutdeklarationen från FN:s millennietoppmöte år 2000 görs en hänvisning till Brahimirapporten, och stats- och regeringscheferna begär att generalförsamlingen snabbt överväger dessa rekommendationer. Uppföljningen av

rapporten inleddes under generalförsamlingens möte år 2000, och kommer att fortsätta under år 2001. Som EU-ordförande under det första halvåret 2001 leder Sverige EU:s aktiva arbete med den fortsatta uppföljningsprocessen.

Utskottet vill även framhålla att inom EU pågår samtidigt arbetet med att stärka medlemsstaternas förmåga inom militär och civil krishantering för att på så vis också bättre kunna svara på de ökande behov som finns inom främst FN och OSSE. Sverige har sedan länge verkat för att EU:s uppgraderade krishanteringsförmåga skall inbegripa både civila och militära instrument, med kapacitetsmål på båda sidor och med särskild tonvikt på snabbinsatsförmåga. Sverige var med och författade den civila krishanteringsplan som kunde antas vid Europeiska rådets möte i Helsingfors. Polisområdet har inledningsvis prioriterats i detta arbete, och vid Europeiska rådets möte i Feira kunde ett kapacitetsmål antas om att till år 2003 kunna bidra med 5 000 poliser för internationella fredsfrämjande uppdrag, varav 1 000 skall kunna sättas in med kort varsel. EU har också inrättat en civilkommitté och en koordineringsmekanism för det civila arbetet vid rådssekretariatet. EU:s medlemsländer är ense om att man måste finna vägar för att bistå inte bara när det gäller poliser, utan inom hela rättsväsendet, bl.a. med domare och åklagare. Ett annat prioriterat område är civil förvaltning och räddningstjänst. Arbetet med att utveckla de konkreta kapacitetsmålen kommer att fortsätta under det svenska ordförandeskapet.

Vidare vill utskottet betona att Sverige under ett flertal år har drivit frågan om en utökad snabbinsatskapacitet för fredsbevarande operationer, samt ökade ledningsresurser för dessa. Tillsammans med övriga EU-medlemmar arbetar vi också för att förstärka FN:s förmåga att snabbt upprätta högkvarter i konfliktregioner. Under det svenska ordförandeskapet i Shirbrig gjordes stora ansträngningar för att förbättra samverkan mellan medlemsländer och FN när det gäller att snabbt ställa trupper till FN:s förfogande. Utskottet anser att det bör vara en prioritet att ytterligare stärka Shirbrigs förmåga att ställa fredsfrämjande styrkor till FN:s förfogande.

OSSE skapade, genom beslut vid toppmötet i Istanbul i november 1999, en civil snabbinsatsberedskap (REACT). I samband med utformningen av denna har bl.a. från svenskt håll framhållits vikten av att som komplement till snabbrekrytering av personal öka beredskapen på det logistiska området.

Utskottet kan sammanfattningsvis konstatera att mycket återstår att göra inom området. Som framgått ovan är emellertid utvecklingen på väg i rätt riktning. Detta bl.a. till följd av aktivt svenskt agerande.

Med vad som ovan anförts menar utskottet att motionerna 1998/99:U627 (kd) yrkande 3, 2000/01:U414 (kd) yrkande 6, 1999/2000:U402 (c) yrkandena 6 och 7, 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 1, 4 och 5, 1999/2000:U402 (c) yrkande 9, 2000/01:U404 (c) yrkande 5, 2000/01:U415 (mp) yrkande 2 samt 2000/01:U623 (m) yrkande 9 kan besvaras.

I motion 1999/2000:U416 (kd) yrkande 2 anför Kristdemokraterna att Sverige bör fortsätta att driva utvecklandet av en ny generation av fredsfrämjande insatser i vilka civila och militära insatser samverkar. Av central betydelse är att samordningen mellan FN-missionerna och alla hjälporganisation-

er samt övriga NGO:er som befinner sig i olika krisområden förbättras. Motionärerna framför vidare i *yrkande 4* att den fredsfrämjande organisationen inom FN behöver effektiviseras. De vill särskilt betona vikten av att snabbt kunna rycka ut vid akuta kriser och att fungerande system för tillgängliga nationella trupper och snabbinsatsstyrkor upprättas.

Utskottet kan notera att det finns en klar trend mot ökad samordning och harmonisering inom FN-systemet. Viktiga steg har tagits mot ett starkare och mer fokuserat FN i fält. Verksamheten i varje land samordnas av FN:s lokale samordnare, och olika FN-organ samlas allt oftare i gemensamma lokaler.

Utskottet vill framhålla att riksdagen anvisat medel för bidrag till en fond för att stärka samordningen inom FN och mellan FN och andra aktörer samt att Sverige är drivande när det gäller fördjupat samarbete mellan FN:s fonder och program. Fonderna och programmen samarbetar inom ramen för United Nations Development Group, och detta samarbete har bl.a. resulterat i gemensamma bedömningar av situationen i vissa programländer, utvecklande av ett gemensamt ramverk för fonderna och programmens landprogram samt en bättre harmonisering av fondernas och programmens respektive landprogram. Det pågående samarbetet förväntas resultera i effektivare insatser som gynnar samarbetsländerna och minskar den administrativa belastningen för dessa länder. Utskottet ser mycket positivt på detta arbete med att förbättra samordning i fält.

Utskottet noterar vidare att i Brahimirapporten om stärkande av FN:s fredsfrämjande verksamhet presenteras olika rekommendationer som kan bidra till ett förbättrat samarbete inom hela FN-systemet. Här inbegrips arbetet på fält och samordningen där mellan FN:s olika aktörer.

Utskottet konstaterar, liksom motionärerna bakom *yrkande 4*, att det finns ett stort behov av att förbättra FN:s förmåga till tidiga insatser. Utskottet vill härvid framhålla att regeringen med riksdagens stöd under ett flertal år har drivit frågan om förbättrad snabbinsatskapacitet. Sverige har tillsammans med övriga EU-länder under arbetet i FN:s särskilda kommitté för fredsbevarande upprepade gånger framfört att förutsättningarna för att snabbt kunna upprätta FN-högkvarter i konfliktregioner måste förbättras.

Utskottet vill framhålla att det i Brahimirapporten föreslås en rad reformer syftande till att förbättra FN:s snabbinsatskapacitet, såväl på det militära området som för civilpoliser och annan civil expertis. Rapporten föreslår att UNSAS (*United Nations Standby Arrangement System*), en databas över militära förband, militärobservatörer, civilpoliser och civila experter, förstärks. Medlemsländerna uppmanas att arbeta gemensamt för att skapa sammanhållna, multinationella styrkor av brigadstorlek inom ramen för UNSAS, klara för effektiv utplacering inom särskilda tidsramar. Vidare bör sekretariatet inom ramen för UNSAS upprätta en lista över 100 militärer och poliser samt experter från nationella arméer och polisstyrkor, som med sju dagars varsel kan vara redo att upprätta ett högkvarter för nya uppdrag. Utskottet ser positivt på dessa förslag och menar att de ligger i linje med den strävan som bör råda inom området.

Vidare kan utskottet konstatera att tanken med det multinationella samarbetsprojektet Shirbrig, som äger rum inom ramen för UNSAS, är att en grupp medlemsstater skall arbeta gemensamt och lägga samman de resurser som

kan vara tillgängliga. Under svenskt ordförandeskap våren 2000 fördjupades samarbetet inom Shirbrig. Sverige initierade ett arbete för att diskutera och klarlägga beslutsprocesserna nationellt och inom Shirbrig vid en förfrågan från FN. En annan svensk prioritering är att öka öppenheten i projektet och förbättra dialogen med övriga FN-medlemmar. I december 1999 kunde den multinationella snabbinsatsstyrkan anmälas tillgänglig för FN, innebärande att konsultationer mellan FN och deltagarländerna i Shirbrig kunde inledas om framtida möjliga insatser. Shirbrig deltar för närvarande med en styrka i FN-missionen UNMEE i Etiopien–Eritrea i vilken även Sverige deltar.

Utskottet konstaterar avslutningsvis i denna del att genom regeringsbeslut i december år 2000 uppdaterade Sverige sin anmälan av förband till UNSAS.

Med vad som ovan anförts menar utskottet att motion 1999/2000:U416 (kd) yrkandena 2 och 4 kan besvaras.

I partimotion 2000/01:U217 (kd) yrkande 17 anförts att FN måste bygga upp snabbinsatsstyrkor även inom det civila området, bl.a. då FN i ökad utsträckning i omedelbar anslutning till konflikters slut får ansvar för att administrera och leda sönderfallande samhällen.

Utskottet menar att det är mycket angeläget att stärka FN:s kapacitet för planering och genomförande av fredsfrämjande insatser med stora civila komponenter. Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera att Sverige länge har drivit denna fråga tillsammans med övriga EU inom ramen för FN:s särskilda kommitté för fredsbevarande.

Utskottet noterar att arbetet för att förbereda FN för bredare insatser inom det fredsfrämjande området redan har inletts. I Brahimirapporten om reformer av FN:s verksamhet avseende fred och säkerhet, som presenterades i augusti år 2000, gavs flera rekommendationer om hur FN:s kapacitet på den civila sidan kan stärkas – såväl vad avser civilpolisier som andra civila experter. Häri ingår att sekretariatet bör etablera en central databas över civila experter, redo för att bli utsända med kort varsel, och att vissa omstruktureringar av sekretariatet bör genomföras för att bättre reflektera den civila komponentens ökade roll i FN:s fredsbevarande verksamhet. Arbetet med att genomföra rapportens rekommendationer inleddes under hösten år 2000 och kommer att fortsätta under år 2001, delvis under det svenska EU-ordförandeskapet. Utskottet noterar att resultatet av höstens förhandlingar blev blygsammare än vad Sverige, EU, andra likasinnade samt FN-sekretariatet hade hoppats. Några framsteg kan emellertid noteras i form av viss omedelbar förstärkning och reformering av sekretariatets avdelning för fredsbevarande operationer, DPKO. Bland annat har civilpolis enheten fått vissa resursförstärkningar.

Utskottet vill vidare framhålla att Sverige har givit såväl personella som finansiella bidrag till de civila komponenterna av den fredsfrämjande verksamheten. Utskottet ser även positivt på att Sverige länge och aktivt har drivit frågan om den civila polisens roll i fredsfrämjande uppdrag, bl.a. under tiden i FN:s säkerhetsråd. Vi har även successivt kunnat öka vårt deltagande med poliser i fredsfrämjande uppdrag och är nu, relaterat till storleken av den nationella polisstyrkan, ett av de större polisbidragarländerna.

Utskottet vill även betona att det inom EU samtidigt pågår ett arbete med att stärka medlemsstaternas förmåga inom civil krishantering för att på så vis bättre kunna svara på de ökande behov som finns inom främst FN och OSSE. Sverige har sedan länge verkat för att EU:s uppgraderade krishanteringsförmåga skall inbegripa både civila och militära instrument, med kapacitetsmål på båda sidor och med särskild tonvikt på snabbinsatsförmåga.

Det bör även nämnas i sammanhanget att OSSE, genom beslut vid toppmötet i Istanbul i november 1999, har skapat en civil krishanteringsmekanism (REACT). REACT är ett verktyg för att snabbt och effektivt kunna mobilisera civil personal, inklusive civilpolis, för tjänstgöring i OSSE:s fältverksamhet. Det förtjänar att noteras att i samband med utformningen av denna har bl.a. från svenskt håll framhållits vikten av att som komplement till snabbrekrytering av personal öka beredskapen på det logistiska området. I samband med beslutet om REACT beslöts även att inrätta en polistjänst vid OSSE:s sekretariat.

Med vad som ovan anförts menar utskottet att motion 2000/01:U217 (kd) yrkande 17 kan besvaras.

I motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 20 understryks betydelsen av konfliktförebyggande åtgärder och då särskilt vikten av att analysera strukturella riskfaktorer, såsom skev resursfördelning, bristande demokrati och etniska motsättningar, och att genomföra strukturförändrande åtgärder.

Det är utskottets mening att det är av vikt att analysera strukturella riskfaktorer för att förebygga väpnade konflikter. Det är vidare av vikt att angripa grundläggande riskfaktorer och konfliktorsaker för att förebygga väpnade konflikter. Utskottet vill betona att framgångsrikt förebyggande av väpnade konflikter bara kan ske på basis av kunskap om underliggande riskfaktorer och tidigt agerande med hjälp av ett brett spektrum av instrument.

Utskottet konstaterar att resursknapphet eller ojämn fördelning av resurser utgör en potentiell konfliktorsak som, ensam eller i kombination med andra strukturella riskfaktorer eller konfliktutlösande omständigheter, kan leda till väpnade konflikter inom och mellan stater.

Utskottet vill i sammanhanget understryka biståndets säkerhetsfrämjande karaktär och att Sveriges omfattande utvecklingssamarbete kan utgöra ett effektivt instrument för att minska grogrunden för destabilisering och väpnad konflikt. Ett annat användbart instrument är ansträngningar på nedrustningsområdet liksom insatser för att kontrollera tillgången på lätta vapen.

Vidare vill utskottet framhålla att väpnade konflikter ofta föregås av – eller rent av orsakas av – grova kränkningar av befolkningens rättigheter. Respekten för folkrättens regler om de mänskliga rättigheterna är därför en viktig faktor för att förebygga väpnade konflikter. Långsiktiga insatser för att stärka en kultur av respekt för folkrätten bl.a. genom utbildningsinsatser och politisk dialog har, enligt utskottets uppfattning, en strukturellt förebyggande funktion och är en viktig del i arbetet med att stärka förebyggandet.

Utskottet vill understryka att även länken mellan demokrati, säkerhet och konfliktförebyggande är stark och tydlig. Deltagande, representativitet och legitimitet är centrala begrepp för såväl en sund demokratiseringsprocess som för hanteringen av interna konflikter. Det är utskottets uppfattning att en

demokratisk samhällsordning underlättar hanteringen av samhälleliga motsättningar med fredliga medel och inom institutionaliserade kanaler.

Slutligen vill utskottet i denna del även framhålla att handel och ekonomisk integration kan skapa ett ömsesidigt beroende mellan potentiella eller forna fiender och dessutom ökade möjligheter till utveckling och tillväxt. Vikten av att upprätthålla handelsströmmar och produktiva delar av ekonomin utgör en motkraft mot potentiella spänningar och konflikter mellan stater.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 20 kan besvaras.

I *yrkande 21* i samma motion betonas att Sveriges internationella insatser inom områden som lagstiftning, utveckling av det civila samhället, valövervakning och stöd till medierna bör ökas.

Utskottet vill med anledning av detta yrkande framhålla att demokrati ger den enskilda personen större möjlighet att påverka sin livssituation, vilket i förlängningen stärker både individens och statens säkerhet. En demokratisk samhällsordning underlättar hanteringen av samhälleliga motsättningar med fredliga medel inom institutionaliserade kanaler.

Utskottet konstaterar att det svenska demokratistödet i första hand är långsiktigt och syftar till att främja en gradvis etablering av demokratisk kultur och mänskliga rättigheter. Det är nära relaterat till ansträngningar på andra områden som t.ex. socioekonomisk utveckling och insatser för miljön.

Det är utskottets uppfattning att konfliktperspektivet bör föras in även i andra demokratiutvecklande program och åtgärder. Hastiga samhällsförändringar kan blottlägga motsättningar som om de inte hanteras på rätt sätt riskerar att utvecklas till våldsamma konflikter. Utskottet menar att demokratistödet därför måste utformas på grundval av analyser av maktförhållanden och involvera olika aktörers intressen. Stöd till genomförande av val måste t.ex. förberedas mycket väl och vara del av en politisk process som både föregås och efterföljs av långsiktiga åtgärder för att främja demokratisering. Därför menar utskottet att kompetensen och kapaciteten att i beredning och genomförande förstå och analysera maktförhållanden, aktörer och intressenter bör ökas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 21 kan besvaras.

I *yrkande 22* i samma motion anförts att enskilda organisationer utgör en viktig resurs i det konfliktförebyggande arbetet. Arbetet på gräsrotsnivå är särskilt betydelsefullt i inbördes konflikter, menar motionärerna.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att regeringen har tillsatt en utredningen om folkrörelsernas bidrag till, potential inom och framtida strategier för konflikthantering, fredsbyggande och våldsförebyggande. Vidare kan noteras att Sida för diskussioner med folkrörelsenätverket Forum för fredstjänst om hur konfliktperspektivet kan integreras i de enskilda organisationernas utvecklingssamarbete. Utskottet vill även framhålla att Rådet för freds- och säkerhetsfrämjande insatser (RFSI) har en viktig roll att spela i sammanhanget. RFSI utgör ett forum för samarbete mellan regeringen, forskarvärld-

den, olika myndigheter och det civila samhällets organisationer. Det är ett rådgivande organ till Utrikesdepartementet med uppgift att verka för att stärka Sveriges möjligheter att förebygga, hejda och lösa internationella konflikter.

Utskottet menar att samverkan med enskilda organisationer i det konfliktförebyggande och konflikthanterande arbetet bör ges hög prioritet som ett led i arbetet med att förbättra arbetsfördelningen och koordinationen mellan olika nivåer och aktörer. Ett brett angreppssätt möjliggör kunskaps- och erfarenhetsförmedling i frågor som rör en rad olika typer av insatser, från förvarning och prevention till eventuella fredsframtvängande åtgärder och återuppbyggnadsstöd. Biståndsaspekter, utveckling av konflikthanteringsmekanismer inom internationella organisationer samt introduktion av förslag till utrednings- och forskarinsatser, studier, skrifter och seminarier är alla angelägna uppgifter.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 22 kan besvaras.

I *yrkande 23* i samma motion anförts att en viktig dimension i det konfliktförebyggande arbetet är att bättre ta till vara nationell och internationell forskning.

Utskottet fäster stor vikt vid kontakter med forskarvärlden kring konfliktförebyggande frågor. Utskottet kan konstatera att kontaktytorna mellan Regeringskansliet och svenska liksom internationella forskningscentrum, som fokuserar på konfliktrelaterade problem, redan i dag är omfattande. Det rör sig t.ex. om kontakter för att förbättra faktaunderlag och analys om ett visst land där Sverige är biståndsgivare, som en del av en strategi för att genomföra konfliktförebyggande åtgärder. Det kan i andra sammanhang handla om samarbete med internationella experter för att bibringa politiska beslutsfattare ökade kunskaper om bl.a. faktiska förhållanden och metodfrågor för konfliktförebyggande.

Utskottet noterar att enligt regeringens skrivelse kommer ett forum som samlar forskare och praktiker kring konfliktförebyggandeteman att upprättas. Syftet är att ytterligare förbättra kontakter dem emellan på basis av ömsesidigt intresse. Regeringen vill kunna tillgodogöra sig nya forskningsrön om konflikthantering och forskarvärlden är intresserad av att genom deltagande i ett sådant forum informera sig om aktuella policyproblem. Utskottet välkomnar detta initiativ.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 23 kan besvaras.

I *yrkande 24* anförts att Sverige bör verka för att FN, EU, OSSE och Europarådet utvecklar förmåga till preventiv diplomati. Organisationerna bör ta fram särskilda strategier för konfliktförebyggande.

Utskottet vill betona att internationella organisationer utgör en viktig arena för svenska ansträngningar att stärka det internationella samfundets insatser för konfliktförebyggande samtidigt som de även är viktiga aktörer på området.

Utskottet kan konstatera att arbetet fortsätter med att anpassa FN till dagens nya hot mot fred och säkerhet och stärka dess kapacitet inom hela området av konflikthanteringsåtgärder. Detta arbete, som Sverige aktivt deltar i, syftar bl.a. till att stärka säkerhetsrådets roll för konfliktförebyggande och ge generalsekreteraren ökade resurser för konfliktförebyggande insatser. Arbetet syftar inte bara till att stärka FN:s kapacitet till tidiga insatser för stabilisering i ett akut krisläge, utan även till att stärka sådana långsiktiga insatser för social, ekonomisk och politisk utveckling och stabilitet som kan motverka utvecklingen av våldsamma konflikter.

Vad gäller Europarådet och OSSE vill utskottet inledningsvis framhålla att själva syftet med dessa organisationer – och motivet bakom deras tillkomst – är att verka för avspänning och för att förebygga konflikter. Utskottet vill erinra om att Europarådet tillkom efter andra världskriget för att undvika att auktoritära regimer återigen skulle våldföra sig på de demokratiska rättigheterna och de mänskliga fri- och rättigheterna och därmed lägga grunden för krig och konflikt. Vad gäller OSSE:s tillkomst vill utskottet erinra om att detta på ett avgörande sätt bidrog till att skapa förtroende mellan militärblocken och till avspänningen under det kalla kriget och indirekt till Berlinmurens fall och det kalla krigets upphörande.

Vad gäller Europarådets aktiviteter på senare år vill utskottet framhålla att organisationen lämnar viktiga bidrag till det internationella konfliktförebyggande arbetet med dess demokratifrämjande insatser. Genom att stödja uppbyggnad av rättsstaten och genom att främja respekten för de mänskliga fri- och rättigheterna i de nya medlemsländerna utgör Europarådets arbete ett viktigt inslag i det konfliktförebyggande arbetet.

När det gäller OSSE:s ambitioner efter det kalla krigets slut konstaterar utskottet att organisationen agerar på basis av ett brett säkerhetsbegrepp som tar hänsyn till t.ex. sociala och ekonomiska faktorer vid sidan av de traditionella politiska och militära frågorna. Utskottet vill framhålla att OSSE:s långtida missioner i t.ex. forna Östeuropa har visat sig särskilt värdefulla som instrument för konfliktförebyggande. Utskottet utgår ifrån att Sverige även fortsättningsvis aktivt arbetar för stärkandet av OSSE:s olika instrument och strategier för konflikthantering och för att OSSE skall befästa sin roll som samarbetsorganisation och konflikthanterare.

Utskottet vill framhålla att Sverige aktivt bidrar – även som EU-ordförande under första halvåret 2001 – till att EU höjer sin profil beträffande konfliktförebyggande och mer effektivt använder de instrument som står till förfogande. Utskottet har erfarit att det pågår ett arbete med ett program för konfliktförebyggande som kommer att presenteras vid toppmötet i Göteborg i juni år 2001 och som innehåller konkreta förslag på hur unionen mer effektivt skall bidra till förebyggandet av väpnade konflikter. Det rör långsiktiga insatser för social och ekonomisk utveckling, stärkandet av ett visst lands demokrati och institutioner. Det gäller även diplomatiska insatser liksom civila och militära fältinsatser.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 24 kan besvaras.

Motionärerna bakom motion 1999/2000:U411 (s) yrkande 1 lyfter fram utbildningens nyckelroll för att bygga samhällen baserade på fredlig samverkan och icke-våldskultur. I yrkande 2 begär motionärerna att regeringen presenterar ett svenskt handlingsprogram för freds- och icke-våldskultur.

Utskottet konstaterar inledningsvis i denna del att utbildning samt barn och ungdom hänger intimt samman även om utbildning också kan ha andra målgrupper. Utskottet noterar att FN i resolution 55/43 har utsett årtiondet 2001–2010 till det internationella årtiondet för fredskultur och icke-våld för världens barn. Resolutionen hör nära samman med att FN utsåg år 2000 till det internationella året för fredskultur samt deklarationen om ett aktionsprogram för fredskultur, 53/243. Denna innehåller bl.a. mål och strategier för fredskultur, vilka skall fungera som bas för nämnda resolutioner. Stor betoning läggs på utbildning i ämnet och deltagande från alla sfärer i samhället. Utskottet välkomnar dessa initiativ från FN:s sida.

Vad gäller det av FN proklamerade årtiondet har utskottet inhämtat att Sida är verksamt i ett utvecklingsprojekt vars inriktning är bistånd till stöd för undervisning av barn där områdena demokrati, mänskliga rättigheter och barnrättsperspektiv står i fokus. Avsikten är att undervisa barn om deras rättigheter till utbildning och att lära dem om rättigheter genom utbildning. Vidare drivs ett projekt i Sri Lanka där stöd ges till undervisning i kultur och demokrati i grundskolan.

Utskottet vill också framhålla att en översyn och analys av barnfrågor, Barnprojektet, håller på att genomföras i Regeringskansliet och kommer att redovisas i en skrivelse till riksdagen under år 2001. Detta projekt har som utgångspunkt att utveckla ett barnrättsperspektiv i de biståndspolitiska målen.

Utskottet kan vidare konstatera att det i svenskt utvecklingsarbete även läggs stor vikt vid att stärka det civila samhället genom stöd till krafter som verkar för demokrati och folkligt deltagande. Ett aktivt civilt samhälle är en viktig beståndsdel i byggandet av samhällen baserade på fredlig samverkan och icke-våldskultur, menar utskottet.

Vad gäller verksamhet i Sverige konstaterar utskottet att Unesco har varit medfinansier till översättning av de hemsidor som sammanställts i samband med det internationella året för fredskultur och som bl.a. samlat ca 70 miljoner namnunderskrifter. Samtidigt har Unesco producerat två böcker där bl.a. begreppet fredskultur diskuteras och konkretiseras. Dessa böcker har distribuerats till landets samtliga högstudier och gymnasium.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 1999/2000:U411 (s) yrkandena 1 och 2 kan besvaras.

I motion 1999/2000:U416 (kd) yrkande 3 framhåller motionärerna att regionala organisationer kan spela en viktig roll i fredsfrämjande operationer. I motion 2000/01:U404 (c) yrkande 18 anfördes att FN måste stödja framväxten av regionala säkerhetsarrangemang där sådana saknas och att Sverige i FN bör verka i denna riktning.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att existensen av regionala säkerhetsarrangemang förutses i FN-stadgans kapitel VIII. Där anges bl.a. att fredliga lösningar på lokala konflikter i första hand skall sökas genom reg-

ionala mekanismer innan de lyfts till säkerhetsrådet. Det står även rådet fritt att använda regionala arrangemang för de fredsframtvängande åtgärder som man fattar beslut om.

Utskottet noterar att med den mer aktiva roll som FN spelar efter kalla krigets slut har dess fredsfrämjande verksamhet snabbt blivit både mer omfattande och komplex. Utskottet menar att betydelsen av ett välfungerande samarbete mellan FN och regionala organisationer därmed växer. Det är utskottets uppfattning att ett sådant samarbete bör ta sin utgångspunkt i utnyttjande av respektive aktörs komparativa fördelar för att därigenom skapa en så effektiv säkerhetsordning som möjligt.

Utskottet konstaterar att bl.a. detta också är bakgrunden till EU:s planer på att upprätta kapacitet och förmåga till konfliktförebyggande och krishantering och att ha ett närmare samarbete med FN inom detta område. Syftet med samarbetet är att tillse att EU:s växande resurser på bästa sätt även kan komma FN till del. Utskottet ser med tillfredsställelse på denna utveckling och menar att FN har en unik erfarenhet, politisk legitimitet och en räckvidd som EU kan dra nytta av. Utskottet noterar i sammanhanget att Europeiska rådet vid sitt möte i Nice i december år 2000 gav det svenska ordförandeskapet i uppdrag att, i samråd med FN, utarbeta de närmare formerna för samarbetet.

Utskottet har vidare inhämtat att det för att ge möjlighet till ömsesidigt erfarenhets- och tankeutbyte hålls återkommande möten mellan FN och regionala aktörer. Ett möte har hållits i februari år 2001 på temat *peace building*, under generalsekreterare Kofi Annans värdskap. Sverige deltog i mötet i egenskap av EU-ordförande.

Det är utskottets mening att regionala säkerhetsarrangemang är ett nödvändigt och värdefullt inslag i världssamfundets globala säkerhetsarkitektur, under förutsättning att sådana ordnas och agerar i enlighet med FN-stadgans principer. Detta innebär bl.a. att det alltid är FN:s säkerhetsråd som har det primära ansvaret för internationell fred och säkerhet, medan de regionala organisationerna kan ge ett värdefullt bidrag och stöd till rådets arbete i detta avseende.

Med vad som ovan anförts menar utskottet att motionerna 1999/2000:U416 (kd) yrkande 3 och 2000/01:U404 (c) yrkande 18 kan besvaras.

Miljöpartiet betonar i motion 1999/2000:U417 (mp) yrkande 2 att ett första steg för att konkretisera det tänkande som finns i regeringens handlingsprogram vore att inrätta ett institut för internationell konfliktförebyggande verksamhet.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att ett omfattande arbete läggs ner på att studera faktorer kring konfliktförebyggande, kris- och konflikthantering och återuppbyggnad. Däri ingår metodfrågor, organisatoriska frågor, målsättningar, interoperabilitet, finansiering, logistik m.m. Mycket av detta arbete har gjorts inom relevanta organisationer som FN och EU men även en hel del av forskningsinstitut. Det är även av vikt att notera, menar utskottet, att mycket arbete har lagts ned i Regeringskansliet på dessa frågor, manifesterade bl.a. i Ds 1999:24 Att förebygga väpnade konflikter, i SOU 2000:74

Att verka för fred – ett gemensamt fredscentrum samt inte minst i föreliggande skrivelse.

Utskottet menar att det är viktigt att den kompetens som finns inom området tas till vara i genomförandet av ambitionerna när det gäller detta område. Utskottet konstaterar att så redan sker och menar att det är av särskild vikt att de observationer och slutsatser från forskarstudier som görs inom området också kommer till användning i det praktiska arbetet. Utskottet ser emellertid, till skillnad från motionärerna, inget behov av att ett särskilt institut för dessa frågor inrättas.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 1999/2000:U417 (mp) yrkande 2.

I motion 1999/2000:U903 (v) yrkande 1 begärs att Sverige tar initiativ till att redovisa omvärldseffekter av nationell politik.

Utskottet noterar att det finns en växande insikt om utvecklingsprocessernas komplexitet och om att globaliseringen ställer nya krav på samsyn och samstämmighet mellan olika politikområden både på nationell och internationell nivå. Utskottet konstaterar att denna fråga står i fokus för den parlamentariska kommitté som tillsatts för att utreda Sveriges politik för global utveckling. Kommittén påbörjade sitt arbete under våren 2000 och skall senast den 31 oktober 2001 lämna ett samlat förslag till hur politiken bör utformas inom relevanta områden utifrån det övergripande målet om fattigdomsbekämpning och de nya förutsättningar som globaliseringen skapar. Den parlamentariska utredningen om Sveriges politik för global utveckling har till huvuduppgift att utreda hur Sveriges politik för globalt, ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling bör utvecklas. Utskottet vill i sammanhanget framhålla att det för att åstadkomma ett enhetligt förhållningssätt gentemot omvärlden krävs en ökad samstämmighet mellan olika politikområden, t.ex. säkerhets-, handels-, miljö-, jordbruks-, flykting- och migrationspolitiken samt utvecklingssamarbetet.

Utskottet konstaterar vidare att Sverige aktivt medverkar inom det arbete som pågår inom OECD i syfte att förbättra sådan samstämmighet för att bidra till fattigdomsbekämpningen. Detta arbete skall slutföras under våren 2001.

Utskottet vill även framhålla att ett viktigt bidrag till kunskapen om omvärldseffekter av nationell politik görs genom de rapporter om utveckling (Human Development Reports) som tas fram i UNDP:s regi.

Utskottet anser därmed att det som motionärerna efterfrågar redan är tillgodosett och anser att motion 1999/2000:U903 (v) yrkande 1 kan besvaras med det anförda.

I motion 2000/01:U4 (v) yrkande 1 framhåller motionärerna att ett internationellt maktpolitiskt perspektiv borde ha ingått i regeringens skrivelse 2000/01:2 Att förebygga väpnade konflikter. Motionärerna menar vidare (yrkande 2) att en mer fullödlig och mindre ensidig redovisning, en mer ingående analys och ett bättre tillvaratagande av erfarenheter av de senaste årens arbete inom områdena konfliktförebyggande och krishantering borde ha legat till grund för de åtgärder som regeringen föreslår i sin skrivelse.

Med anledning av motionens yrkande 1 vill utskottet framhålla att det inte är uteslutet att realpolitik och rådande maktstrukturer i världspolitiken påverkar möjligheterna att kunna agera för att förebygga väpnade konflikter. Utskottet vill dock understryka att det kalla krigets slut har medfört förändringar som innebär både nya utmaningar och möjligheter. Det gäller att försöka ta till vara de öppningar och möjligheter som nu finns för att påvisa behovet av och möjligheterna till att förhindra att konflikter bryter ut, menar utskottet. Utskottet noterar med tillfredsställelse att detta även är perspektivet i regeringens skrivelse.

I skrivelsen belyses även bristen på politisk vilja som ett fortsatt problem. En av anledningarna till detta är avsaknaden av engagemang och kortsiktiga nationella intressen hos enskilda stater, menar regeringen i skrivelsen. I skrivelsen framhålls även att konkurrensen om plats på den internationella agendan är hård, och vissa potentiella konfliktområden uppmärksammas inte av inflytelserika stater, vars agerande ibland påverkas av kortsiktiga nationella intressen. Enskilda staters bristande engagemang eller ovilja att agera kan försvåra mindre aktörers möjligheter till framgångsrikt agerande, t.ex. inom internationella organisationer. Utskottet delar denna analys och menar att det bl.a. därför är viktigt att alliansfria länder som Sverige engagerar sig i dessa frågor.

Utskottet vill dock framhålla att det också finns andra orsaker till den bristande viljan, såsom strukturella brister i beslutprocesser, brister på fokus i analysen av vissa regioner, oklara begreppsformuleringar samt psykologiska förklaringar, att inte vilja uppmärksamma utvecklingen i tid. Det är dessutom värt, menar utskottet, att särskilt notera att en konflikt som aldrig blossar upp inte skapar några tidningsrubriker och inte tycks ge omedelbara belöningar för den som vidtar åtgärder.

Utskottet är väl medvetet om det internationella samfundets misslyckanden att i tid agera konfliktförebyggande i Rwanda och i forna Jugoslavien. Vad gäller Östtimor agerade FN inledningsvis snabbt för att underlätta en process mot ökat självbestämmande och för att organisera en folkomröstning om eventuell självständighet i augusti 1999. När utfallet av denna blev att självständighet önskades av en majoritet av befolkningen och våldsamheter därefter bröt ut reagerade emellertid det internationella samfundet och FN alltför långsamt för att stoppa de våldshandlingar som begicks av indonesisk milis och militär mot den östtimoresiska befolkningen.

Dessa misstag har inneburit enorma kostnader framför allt i människoliv, men också materiellt och politiskt. Dessa misslyckanden måste dock enligt utskottets mening vändas till ökad insikt om att mer måste göras för att förebygga konflikter och att hantera dessa på ett mer effektivt sätt.

Utskottet vill framhålla att konfliktförebyggande insatser innefattar olika diplomatiska instrument liksom civila och militära operationer som kan ha storpolitiska förtecken.

Dock förtjänar det att särskilt påpekas, menar utskottet, att de viktigaste åtgärderna sker långsiktigt genom de strukturella konfliktförebyggande insatserna långt ifrån det mediala strålkastarljuset. Där kan länder som Sverige, t.ex. genom utvecklingssamarbete och byggande av ett aktivt civilt samhälle, agera på ett sätt som stärker nationsstaters olika samhällssektorer och mins-

kar grogrunden för interna motsättningar, destabilisering och väpnad konflikt.

Det är utskottets uppfattning att den roll Sverige kan och bör ta på sig, tillsammans med andra likasinnade, är att vara konstruktivt pådrivande för att ett konfliktförebyggande perspektiv successivt skall genomsyra politiken. Detta bör ske bl.a. genom att verka för att EU, FN, OSSE och andra internationella organisationer får till stånd regelbundna rutinmässiga genomgångar av potentiella risker för våld och väpnade konflikter samt genom att utveckla och förfina instrumenten för konfliktförebyggande.

Vad gäller yrkande 2 i motionen menar utskottet att regeringsskrivelsen framför allt har till syfte att belysa behovet av att förebygga snarare än att hantera väpnade konflikter, påvisa det spektrum av insatser som kan användas samt att ge exempel på konfliktförebyggande insatser som kan anses framgångsrika.

Utskottet anser att det är just genom misslyckanden att stoppa väpnade konflikter som konfliktförebyggande åtgärder har fått ökad prioriteringsgrad. När de konfliktförebyggande instrument som stått till buds inte visat sig effektiva eller inte använts i tillräckligt hög grad, har militära och civila krishanteringsinsatser från det internationella samfundets sida blivit nödvändiga. Utskottet konstaterar emellertid att dessa insatser är både mer kostsamma och mer riskfyllda än förebyggande åtgärder.

Det finns många exempel på att det internationella samfundet har misslyckats med att förhindra att konflikter bryter ut eller sprider sig. Dessa erfarenheter är relativt väl dokumenterade. Det är svårare att entydigt bevisa sambandet mellan förebyggande åtgärder och fredlig utveckling menar utskottet. Skrivelsen har emellertid försökt att ge några exempel på förebyggande insatser som kan anses ha varit framgångsrika. Det finns även andra.

Utskottet vill också betona att varje situation är unik och att det inte går att skriva ut generella koncept som passar för alla konfliktsituationer. Det rör sig om komplexa skeenden och processer, i vilka man försöker göra insatser för att dessa inte skall spåra ur och leda till väpnat våld. Enligt utskottets uppfattning bör fokus i det konfliktförebyggande arbetet vara på vilka instrument som finns och hur de kan fungera, något som framhålls i skrivelsen.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 2000/01:U4 (v) yrkandena 1 och 2.

I motion 2000/01:U4 (v) yrkande 3 framhålls att frågan om förebyggande av väpnade konflikter också borde ha relaterats till frågor om vapenproduktion och vapenexport.

Utskottet kan inledningsvis konstatera i denna del att Sverige sedan många år deltar i det arbete som sker internationellt för att samordna och harmonisera exportkontroll av krigsmateriel. Sverige är aktivt engagerat i arbetet med att vidareutveckla de olika samarbetsformerna och rapporterar i dag till ett stort antal internationella forum om svensk export av krigsmateriel och varor med dubbla användningsområden. I samarbete med andra stater deltar Sverige även i den rapportering som görs över nekad export – s.k. *denials*. I dessa sammanhang finns möjligheten till att på ett mycket tidigt stadium se trender i vapenflöden och försök från vissa stater och andra aktörer att ut-

veckla sådana NBC-vapenprogram som i dag begränsas av konventioner och avtal. Den information som framkommer underlättar för länder med försvarsmaterielindustri att undvika export till potentiella konfliktregioner.

Vidare konstaterar utskottet att FN:s generalförsamling redan 1991 antog en resolution som anmodar medlemsländerna att årligen till ett register över konventionella vapen redovisa såväl sin import som export av tyngre konventionella vapen, enligt sju olika kategorier. I samråd med försvarets myndigheter samt Inspektionen för strategiska produkter, ISP sammanställer Utrikesdepartementet de aktuella uppgifterna.

Liknande rapportering sker inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) samt Wassenaar-arrangemanget. Båda organisationerna grundar sin rapportering på de kategorier som återfinns i FN:s register.

Utskottet noterar att frågan om hur spridningen av massförstörelsevapen skall begränsas under de senaste 20 åren har tilldragit sig ett alltmer ökande intresse. Det finns indikationer på att vissa stater, ofta i mycket instabila regioner, har önskat anskaffa massförstörelsevapen. Detta är en faktor som väsentligt försvårar fredligt samarbete i de regioner som kan stå inför en potentiell konflikt.

Samtidigt vill utskottet peka på att det skett en positiv utveckling vad gäller kärnvapenstater i Europa och i Europas närområde. Tre stater, Ukraina, Vitryssland och Kazachstan, har avstått från de kärnvapen de ärvde i samband med Sovjetunionens sönderfall. En motsatt utveckling kunde enligt utskottets uppfattning ha fått allvarliga och negativa konsekvenser vad gäller säkerheten i Europa. Även denna åtgärd har således haft en konfliktförebyggande verkan.

Utskottet noterar vidare att internationella överenskommelser som Biological and Toxin Weapons Convention (BTCW), Chemical Weapons Convention (CWC) samt Non-Proliferation Treaty (NPT) är avtal som syftar till att avveckla och förhindra spridningen av massförstörelsevapen.

I syfte att underlätta det internationella samarbetet för icke-spridning av massförstörelsevapen och teknik som kan användas för deras framställning har ett antal multilaterala exportkontrollarrangemang bildats: Australiengruppen (AG), Missile Technology Control Regime (MTCR), Nuclear Suppliers' Group (NSG), Wassenaar-arrangemanget (WA) samt Zanggerkommittén (ZC).

Utskottet vill betona att syftet med dessa regimer är att mellan medlemmarna främja informationsutbyte angående spridningsrisker samt att identifiera varor och teknik som kan användas för framställning av massförstörelsevapen och vars utförelse således bör kontrolleras på ett samordnat sätt.

Rapporteringen av import och export av krigsmateriel har samma typ av funktion och är därför viktig menar utskottet. Trender och handelsmönster framträder mer tydligt när information görs tillgänglig, och med denna information kan konflikter förebyggas genom att vapenexportens följder bättre kan bedömas och export vid behov förhindras.

Utskottet vill även framhålla att det även inom EU sker ett omfattande arbete för att få en så effektiv exportkontroll som möjligt både av krigsmateriel och av varor med dubbla användningsområden genom att en uppförandekod har utarbetats. Utskottet vill även påminna om att regeringen redogör för

svenskt agerande på området i den årliga skrivelsen om svensk exportkontrollpolitik och export av krigsmateriel.

Utskottet vill avslutningsvis framhålla att exportkontrollen av krigsmateriel är ett av de regelverk där utskottet har beredningsansvar. I det regelverket ingår att svensk export av krigsmateriel ej får ske till stater som befinner sig i krig, konflikt eller inbördeskrig. Det bör betonas att denna politik, liksom de internationella kontrollregimer som har upprättats och vilka omtalades ovan, bl.a. syftar till att ha förebyggande verkan avseende konflikter och till att undvika att existerande konflikter eskalerar.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U4 (v) yrkande 3 kan besvaras.

Ett antal yrkanden behandlar kvinnors roll i konfliktförebyggande och i konflikthantering.

I motion 2000/01:U4 (v) yrkande 4 anförts att ett jämställdhets- och ett barnperspektiv bör tillföras frågan om förebyggande av väpnade konflikter i högre grad än vad som sker i skrivelsen. Ett liknande yrkande framförs i Vänsterns partimotion 2000/01:U402 (v) yrkande 2, där det framhålls att alla Sveriges internationella uppdrag och mandat före, under och efter en konflikt bör genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. I samma motion (yrkande 3) begärs också att regeringen skall skapa förutsättningar för kvinnors aktiva deltagande i konflikthantering före, under och efter en konflikt. I motion 2000/01:U404 (c) anförts att kvinnors roll i fredsskapande och konfliktläkande arbete förtjänar att lyftas fram mer. Inte minst behöver kvinnors tillträde till fredsförhandlingar, beslutsfattande forum m.m. stimuleras. Sverige bör därför verka för kvinnors deltagande och genusfrågor i FN-insatser, fredsförhandlingar och fredsprocesser (yrkande 6).

Utskottet vill inledningsvis i denna del framhålla att Sverige i allt internationellt samarbete uppmärksammar att kvinnor utgör merparten av jordens fattiga och utsatta, vad gäller egendom, inkomster och möjligheter att skydda sig mot våld och övergrepp och chanser att delta i beslut som påverkar deras liv. Utskottet kan notera att detta även har framgått i flera skrivelser till riksdagen om utvecklingssamarbetet.

Utskottet kan konstatera att mycket arbete har lagts ner inom Regeringskansliet och i Utrikesdepartementet för att föra in *gender*-frågor och jämställdhetsperspektiv när det gäller konfliktförebyggande och konflikthantering. Under år 1999 har UD bedrivit ett samarbete med FN och Uppsala universitet för att studera hur kvinnor aktivt kan bidra i konflikthantering och fredsfrämjande insatser. Det gäller på alla nivåer: i konfliktområdena för att t.ex. bistå våldtäktsoffer, egendomslösa änkor och ensamstående kvinnor och för att få med kvinnor i forum som beslutar om fördelning av medel för sjukvård, utbildning, vård av gamla m.m. UD har också bidragit till en studie som Kvinna till kvinna gjorde våren 2000 om Daytonavtalet ur ett *gender*-perspektiv. Studien presenterades vid UNGASS 2000, uppföljningen till FN:s stora kvinnokonferens i Peking, och biståndsministern presenterade också studien i Sarajevo i juni 2000.

Vidare kan utskottet konstatera att Sverige också har stött en FN-studie om hur kvinnors villkor systematiskt bör uppmärksammas i FN:s fredsfrämjande verksamhet. Arbetet har koncentrerats på tre nivåer, bl.a. i syfte att utforma riktlinjer för FN:s fortsatta arbete:

- Mandaten för FN:s operationer bör tydligt observera kvinnors behov av stöd efter olika former av övergrepp. Vidare pekas på särskilda insatser för att t.ex. säkra kvinnors tillgång till mark, bostäder m.m. eftersom kvinnor i flera fall diskrimineras härvidlag.
- De kontingenter som sänds ut från FN i form av t.ex. svensk militär och militärpolis, MR-experter m.fl. bör innehålla kvinnor och de män som sänds ut bör få grundläggande *gender*-utbildning. En del i denna utbildning bör omfatta frågor om prostitution och hiv/aids.
- FN:s arbete bör inriktas på att i samtalen med lokala aktörer uppmärksamma kvinnor och representanter för kvinnoorganisationer bl.a. vad gäller distribution av förnödenheter, prioriteringar vad gäller internationella insatser m.m.

Utskottet har vidare inhämtat att regeringen även avser att verka för en aktiv uppföljning av säkerhetsrådets resolution om att inom allt fredsfrämjande arbete i FN:s regi uppmärksamma och involvera kvinnor och kvinnoorganisationer.

Utskottet menar att det är viktigt att Sverige verkar för att kvinnor får delaktighet i utvecklingsdialogen, internationellt, nationellt och lokalt. Det är även viktigt att Sverige ger sitt stöd till analyser i FN om hur budgetanslag kommer kvinnor och män till godo vad gäller krediter, utbildning, hälsovård m.m. Sverige bör även verka för att *gender*-frågor får en central plats i viktiga dokument också på internationell nivå, t.ex. Världsbankens World Development Report.

Utskottet vill betona att det är av vikt att i arbetet med mänskliga rättigheter tydligare, bl.a. i det bilaterala biståndet, hänvisa till konventioner som FN:s kvinnokonvention, nationella lagar och åtaganden som slår fast alla individers lika värde och uppmärksammar att kvinnors legala rättigheter omsätts i praktisk handling.

Utskottet menar avslutningsvis i denna del att ett involverande av fler kvinnor i arbetet med konfliktförebyggande och konflikthantering i många fall skulle göra arbetet mer framgångsrikt och mångfacetterat. Det skulle medföra en mindre skev könsfördelning inom verksamhetsområdet och därutöver föra in perspektiv som män kanske ofta förbiser som t.ex. olika former av våld och hot mot kvinnor.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2000/01:U4 (v) yrkande 4, 2000/01:U402 (v) yrkandena 2 och 3 samt 2000/01:U404 (c) yrkande 6 kan besvaras.

I motion 2000/01:U4 (v) yrkande 5 framhålls att den svenska resursfördelningen mellan å ena sidan EU:s krishantering och insatser till förebyggande av väpnade konflikter å den andra borde stå mer i överensstämmelse med av

Sverige ofta deklarerade ståndpunkter när det gäller förebyggande av väpnade konflikter.

Utskottet anser att akut krishantering och förebyggande av väpnade konflikter inte behöver ställas i ett ekonomiskt motsatsförhållande. De militära och civila resurser som nu utvecklas för att kunna hantera akuta kriser skall också kunna användas i förebyggande syfte och användningen av de olika instrumenten som står till förfogande måste ses i ett sammanhang. Detta har av regeringen bl.a. framförts i det budskap som delgivits övriga medlemsstater inför Allmänna rådets öppna debatt om konfliktförebyggande den 22 januari år 2001.

Utskottet vill också betona att Sverige genom sitt omfattande utvecklings-samarbete och stöd till FN:s olika verksamhetsgrenar kanalisera stora resurser till förebyggande insatser. Med detta i beaktande framstår inte de resurser som läggs ner på att skapa militär krishanteringskapacitet som omfattande.

Samtidigt måste utskottet konstatera att uppbyggnad av militär insatskapacitet och förmåga är kostsam i omedelbara budgetära termer medan detsamma inte alltid är fallet med direkta civila och intellektuella komponenter i krishanteringsprocessen. De effekter som dessa kan ha i krisförebyggande och krishanterande syfte kan vara omfattande och därmed indirekt spara omfattande resurser genom att begränsa polarisering mellan olika samhällskrafter och genom att militär krishantering därmed kan undvikas. Ett sådant exempel på effektivt krisförebyggande, vilket utskottet hade tillfälle att studera vid ett besök i Lettland, är det omfattande programmet för att lära ut det lettiska språket till den rysktalande befolkningen i Lettland. Det programmet, som syftar till en långsiktig utbildningssatsning i det lettiska språket och till att skapa möjligheter för den rysktalande befolkningen att integreras i det lettiska samhällsbygget, erhåller även stöd från Sverige inom ramen för östsamarbetet.

Utskottet menar att tre steg i en konflikthanteringsprocess kan identifieras. Det första steget är förebyggande och baseras på analys av konflikter. Genom att tidigt identifiera källor till konflikter – och att i nästa steg vidta åtgärder inom ramen för civil krishantering – kan det undvikas att dessa konflikter övergår i motsättningar som tar sig våldsamma uttryck. Skulle detta inte vara möjligt att uppnå utan motsättningarna fördjupas och leder över i kris och krig bör det även finnas möjlighet till militär krishantering. Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att tonvikten i arbetet bör ligga i de två första stegen i en konflikthanteringsprocess, konfliktanalys och civil krishantering. På detta sätt kan omfattande kostnader, främst i människoliv och lidande men även vad gäller andra samhällsresurser, undvikas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2000/01:U4 (v) yrkande 5 kan besvaras.

I motion 2000/01:U5 (m) yrkande 1 anføres att det program som regeringen skall utarbeta inför Europeiska rådets möte i Göteborg i juni 2001 bör innehålla konkreta strategier för hur olika målsättningar skall uppnås.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att det europeiska program om konfliktförebyggande som skall tas fram till Europeiska rådet i Göteborg kom-

mer att vara kort och mycket konkret och framhålla ett antal förslag till åtgärder som stärker EU:s förmåga att förebygga väpnade konflikter.

Vidare vill utskottet framhålla att regeringens skrivelse utgör ett viktigt steg mot en konkretisering av en mycket bred och ibland svårbemästrad problematik och att skrivelsen inte saknade konkreta förslag. Utskottet finner det positivt att skrivelsen så utförligt diskuterar olika aspekter av konfliktförebyggande.

Utskottet vill vidare framhålla att en konflikts utveckling, och utsikterna till effektiv tidig hantering, är någonting unikt från fall till fall. Hur den förda politiken bör se ut i det enskilda fallet kan inte diskuteras i en skrivelse som syftar till att dra upp huvudlinjerna för politiken, utan får redovisas löpande i varje fall. Utskottet noterar att då skrivelsen tar upp enskilda fall är det för att exemplifiera generella principer för en effektiv konfliktförebyggande politik och inte för att uttömmade analysera en viss konflikt.

Utskottet menar att ett av de viktigaste hindren mot att denna delvis nya inriktning av svensk utrikespolitik får det genomslag som är motiverat är att konfliktförebyggande kan uppfattas som något abstrakt. Enligt utskottets mening innebär förebyggande av konflikter till stor del långsiktigt agerande för t.ex. socioekonomisk rättvisa och stabilitet eller för stärkandet av ett visst lands politiska institutioner. Det är nödvändigt, menar utskottet, att en insikt sprider sig om att utrikes- och säkerhetspolitik även måste handla om sådana långsiktiga insatser. Den enskilde individ som tack vare sådana insatser har mat i magen, kan gå till skolan, och vars mänskliga och politiska fri- och rättigheter respekteras, uppfattar detta som något i högsta grad konkret. En sådan människa kommer enligt utskottets mening i långt mindre utsträckning att vara mottaglig för de krigets och våldets entreprenörer som söker utnyttja fattigdom och kaos i sina egna själviska syften.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U5 (m) yrkande 1 kan besvaras.

I motion 2000/01:U620 (m) yrkande 4 anføres att en afrikansk freds- och säkerhetsordning, som gör det möjligt att förebygga stridigheter och bygga samhällen i fred och frihet, etableras. I motion 2000/01:U620 (m) yrkande 3 begärs att FN prioriterar fredsfrämjande insatser i Afrika. I motion 2000/01:U5 (m) yrkande 2 anføres att en säkerhetspolitisk dimension bör tillföras svensk Afrikapolitik. I motion 2000/01:U5 (m) yrkande 3 anføres att det bör finnas en svensk beredskap att delta i krishanteringsoperationer på den afrikanska kontinenten. I motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 16 anføres att utbildningsinsatser behövs för att öka andra länders och regionala organisationers fredsfrämjande kapacitet, inte minst i Afrika.

Utrikesutskottet vill inledningsvis i denna del framhålla att FN medverkat i arbetet med uppföljningen av de rapporter om utvecklingen i Afrika som tagits fram av sekretariatet. Efter de grundläggande rapporter som lades fram av generalsekreteraren efter det kalla krigets slut (An Agenda for Peace 1992 och en uppföljande rapport 1995) kom 1998 rapporten *The causes of conflict and the promotion of durable peace and sustainable development in Africa*. Denna rapport följdes upp genom resolutioner i säkerhetsrådet då Sverige var medlem i detta råd. Sverige deltog aktivt i utarbetandet av dessa resolutioner.

Generalförsamlingen har också inrättat en arbetsgrupp för uppföljning av rapportens rekommendationer. Detta arbete fortgår med aktiv svensk medverkan.

Utrikesutskottet noterar att utrikesminister Anna Lindh i december år 2000 inbjöd en grupp afrikanska utrikesministrar för att tillsammans med sina nordiska kolleger diskutera bl.a. den rapport om FN och fredsbevarande som tagits fram av undergeneralsekreterare Brahimi, som också var närvarande vid mötet. Vid mötet diskuterades särskilt rapportens relevans för det framtida hanterandet av kriser i Afrika.

Utskottet har inhämtat att Sverige som EU-ordförande kommer att ta initiativ till en genomgripande översyn och uppdatering av den gemensamma position unionen antagit om förebyggande av och lösande av konflikter i Afrika. Under ordförandeskapet kommer Sverige också att ansvara för samordningen av vissa uppföljningsaktiviteter efter det toppmöte som hölls mellan EU och Afrika i Kairo i april 2000, då konfliktnådderna utgjorde ett viktigt tema.

Vidare har utskottet erfarit att Utrikesdepartementet leder en interdepartemental arbetsgrupp om stärkande av afrikansk kapacitet när det gäller förebyggande av och hantering av konflikter i Afrika.

Utskottet vill betona att en bärande tanke i det arbete som har beskrivits ovan är att stärka afrikansk kapacitet för förebyggande och hantering av konflikter. Omvärldens ansvar är enligt utskottets mening otvetydigt men samtidigt är det uppenbart att kapacitet att förebygga konflikter även bör finnas i regionen. Det är värt att betona, menar utskottet, att många av de initiativ som diskuteras rör just stärkandet av de regionala och subregionala organisationernas kapacitet på området.

Utskottet kan konstatera att Sverige bidrar till uppbyggnaden av kapacitet såväl i den afrikanska enhetsorganisationen OAU som de subregionala organisationerna SADC, IGAD och Ecowas. OAU:s generalsekreterare Salim A Salim besökte Sverige i oktober år 2000 för diskussioner om konflikthantering i Afrika och samarbetet mellan Sverige och OAU och därmed även förde samtal med utrikesutskottet. Samförstånd förelåg om att samarbetet borde utvecklas från nuvarande projektinriktade, ad hoc-betonade och kortfristiga samarbete till ett mer långsiktigt och programinriktat samarbete. Vad gäller konkret stöd till OAU kan i första hand Sveriges stöd till OAU:s reformering (14 mnkr), konfliktcentret (3,6 mnkr) och OAU:s arbete rörande handeldvapen (2,5 mnkr) nämnas. Dessutom ger Sverige bidrag till kampen mot korruption och även till African Commission for Human and People's Rights. Sverige deltar aktivt i dialogen mellan EU och dessa organisationer, senast genom utrikesministerns medverkan i EU-SADC-utrikesministermötet i Gaborone i november år 2000.

Vad gäller FN:s beredskap för att delta i krishanteringsoperationer på den afrikanska kontinenten vill utskottet anföra att FN i dag spelar en viktig roll vad avser fredsfrämjande insatser i Afrika söder om Sahara. Den just nu största pågående FN-missionen finns i Sierra Leone. En ny FN-mission är under uppbyggnad i Etiopien och Eritrea och beredskap finns till utvidgning av FN-missionen i Demokratiska Republiken Kongo. Utskottet konstaterar att FN inte är passivt i Afrika även om många av FN:s insatser där varit

förknippade med allvarliga problem. I detta sammanhang vill utskottet understryka att det också är viktigt att komma ihåg att framgången för en FN-mission ytterst är beroende av medlemsstaternas vilja att bidra med resurser och de krigförande parternas vilja att söka fredliga lösningar.

Utskottet kan konstatera att det internationella samfundets oförmåga att ingripa för att förhindra folkmordet i Rwanda var ett stort misslyckande. FN har genom Carlssonrapporten år 1999 försökt utreda vilka misstag som begicks i syfte att finna vägar till förbättrad förmåga att hantera liknande situationer i framtiden. Som ett sätt att följa upp denna kritiska FN-rapport tillsatte FN:s generalsekreterare i mars år 2000 en panel under ledning av förre algeriske utrikesministern Brahimi, med uppdraget att grundligt gå igenom FN:s verksamhet för fred och säkerhet samt att ta fram ett antal specifika, konkreta och praktiska rekommendationer för att förbättra den. Rapporten var klar den 21 augusti 2000 och har diskuterats i FN:s generalförsamlings särskilda kommitté för fredsbevarande under hösten 2000. Utskottet ser, som framhållits tidigare i detta betänkande, positivt på detta arbete.

Rapporten och dess rekommendationer skall behandlas i FN. I slutet av år 2000 godkände generalförsamlingen ett finansiellt tillskott till FN-sekretariatet med syftet att bl.a. stärka FN:s avdelning för fredsbevarande operationer. Utskottet menar att om FN:s kapacitet ökar så att organisationens förmåga att leda fredsfrämjande insatser förbättras, kan detta också få effekt på medlemsstaternas beredvillighet att bidra med trupp.

Vad gäller en säkerhetspolitisk dimension i svensk Afrikapolitik samt kapacitet att delta i olika operationer menar utrikesutskottet inledningsvis att fred och säkerhet i Afrika under senare år har varit en prioriterad fråga i svensk Afrikapolitik. Förutom Sveriges aktiva medverkan inom ramen för FN:s verksamhet och initiativ som ordförandeland i EU första halvåret år 2001 vill utskottet framhålla att regeringen redan år 1996 för riksdagen presenterade en utredning om Säkerhet och utveckling i Afrika (Ds 1996:15). En särskild presentation med diskussion genomfördes med utrikesutskottet. Rapporten utgjorde underlag för överväganden och rekommendationer om fred och utveckling i Afrika i arbetet med den skrivelse Afrika i förändring – en förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet som presenterades för riksdagen 1998 (skr. 1997/98:122, bet. 1997/98:UU14, rskr. 1997/98:245).

Utskottet noterar även att Afrikafrågorna uppmärksammats i samband med framtagandet av handlingsprogrammet formulerat i den skrivelse som behandlas i föreliggande betänkande. Detta finner utskottet naturligt med tanke på att en stor del av de aktuella väpnade konflikterna i världen utspelar sig i Afrika.

Utskottet vill understryka att det svenska bilaterala samarbetet med länder i Afrika genomgående innehåller element av konfliktförebyggande, inte bara generellt genom fattigdomsbekämpning och stärkande av demokratiska system och institutioner utan också konkret i insatser för att t.ex. stärka regionalt samarbete kring gemensamma resurser som vatten.

Utskottet vill vidare uppmärksamma att Sverige bidrar med observatörer i FN:s för närvarande största fredsfrämjande mission (Sierra Leone). Sverige deltar också med observatörer och med stabsofficerare inom Shirbrigsarbetet i den fredsfrämjande missionen i Etiopien och Eritrea, och beredskap

finns för svenskt deltagande i FN-missionen i Demokratiska Republiken Kongo. Utskottet vill även lyfta fram att Sverige som ordförandeland i EU-samarbetet prioriterar de ansträngningar som syftar till att förbättra samarbetet mellan EU och FN för att EU:s framväxande krishanteringskapacitet på sikt skall kunna bidra till att stärka FN:s globala roll inom den fredsfrämjande verksamheten.

Utskottet menar att det även är viktigt att förbättra kapaciteten hos regionala aktörer att delta i fredsfrämjande insatser på ett effektivt sätt. Sverige arbetar därför aktivt med utbildningsinsatser. Utskottet har inhämtat att vid SWED-INT, försvarsmaktens centrum för utbildning inom internationell fredsfrämjande verksamhet, organiseras varje år ett tjugotal kurser och flera seminarier. Dessa utbildningar har vunnit internationellt erkännande, och varje år deltar ett stort antal utländska, inklusive afrikanska, elever. Svenska och nordiska utbildningsinsatser kan också sägas vara en exportvara eftersom svenska officerare och civilpolis deltar i och leder satsningar på andra håll i världen, inte minst i södra Afrika. Utskottet noterar även att Sverige har bidragit finansiellt. Ett exempel är den omfattande fredsfrämjande övningen Blue Crane i Sydafrika till vilken Sverige bidrog med ca 1,3 miljoner kronor utöver ett antal instruktörer. Ett annat exempel är den civilpolisutbildning som ägde rum i Ghana i november 1999. Kursen var upplagd efter samma modell som den svenska civilpolisutbildningen UNPOC – United Nations Police Officers Course – som organiseras fem gånger per år av SWEDINT. Instruktörerna vid kursen i Ghana kom bl.a. från Sverige och kostnaderna för genomförandet delades mellan Sverige, Norge och Kanada.

Utskottet menar avslutningsvis att Sveriges aktiva arbete inom området med uppbyggnad av kompetens och resurser nationellt, regionalt inom EU och globalt inom FN bidrar till att förstärka den internationella förmågan att verka inom konfliktförebyggande och konflikthantering i Afrika. Även detta visar att Sverige har en säkerhetspolitisk dimension i sin Afrikapolitik.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2000/01:U620 (m) yrkandena 3 och 4, 2000/01:U5 (m) yrkandena 2 och 3 och 2000/01:U414 (kd) yrkande 16 kan besvaras.

Motionärerna menar i 2000/01:U5 (m) yrkande 4 att de afrikanska ansträngningarna att konkret inleda frihandelssamarbete bör stödjas.

Utskottet konstaterar att ökade möjligheter för de minst utvecklade länderna att integreras i den globala ekonomin är en prioriterad fråga för Sverige. Utskottet vill även understryka den intraregionala handelns betydelse i detta sammanhang.

I skrivelsen Afrika i förändring. En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet (skr. 1997/98:122, bet. 1997/98:UU14, rskr. 1997/98:245) beto- nade regeringen att Sverige kommer att stödja afrikanska strävanden att minska handelshindren, att utveckla en gemensam ekonomisk lagstiftning och att öka det regionala ekonomiska samarbetet. Vidare poängterades att Sverige på det globala, multilaterala planet fortsatt ämnade stödja ansträngningarna att avveckla handelshinder i Afrika, liksom att avveckla de handelshinder som drabbar afrikanska produkter på andra marknader. Utskottet

uttryckte sitt stöd för dessa ställningstaganden vid behandlingen av regeringens skrivelse.

Utskottet menar att de fortsatta förhandlingarna inom WTO:s ram kommer att få betydelse för länderna i Afrika. En fri handel för jordbruksprodukter är en svensk målsättning, som även medför förbättrade förutsättningar för afrikansk export av jordbruksprodukter. Utskottet ser även positivt på att Sverige stödjer det s.k. MUL-initiativet som innebär förslag på fritt tillträde till EU:s marknad för all export (förutom vapen) från de minst utvecklade länderna. Ett genomförande av detta initiativ kommer att ha betydelse för många länder i Afrika.

Vidare vill utskottet framhålla att Sverige genom EU och inom ramen för Cotonou-avtalet är med och utformar Europeiska unionens handelsrelationer med de s.k. AVS-staterna. En viktig komponent i denna process är att uppmuntra och stödja de många pågående regionala integrationsinitiativen inom handelsområdet i Afrika. Enligt avtalet skall EU även ingå frihandelsavtal med på förhand definierade regionala organisationer.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U5 (m) yrkande 4 kan besvaras.

Ett flertal motioner behandlar sanktioner som politiskt instrument. Vänsterpartiet anför i motion 1999/2000:U21 (v) yrkande 2 att erfarenheterna av FN-sanktioner är blandade och att en översyn borde göras. Fallen Jugoslavien och Irak vittnar om det olyckliga i att FN-sanktioner kombineras med militära åtgärder från enskilda stater. I motion 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 7–9 menar Kristdemokraterna att sanktioner kan vara ett trubbigt vapen. Motionärerna förespråkar att ekonomiska sanktioner kombineras med insatser för att stödja det civila samhället, att de underordnas tydliga politiska mål samt att de i första hand riktas direkt mot den politiska eliten i landet i fråga. Centerpartiet anser i partimotion 1999/2000:U402 (c) yrkande 8 att sanktionsinstrumentet i många fall är ett verkningsfullt medel, men att sanktioner måste vara riktade så att de drabbar rätt målgrupp. Moderaterna framför i motionerna 1998/99:U602 (m) yrkande 6 och 1999/2000:U607 (m) yrkande 8 att ekonomiska sanktioner sällan leder till framgång. I undantagsfall kan sanktioner vara motiverade, men de måste då vara sanktionerade av FN:s säkerhetsråd. I motion 2000/01:U404 (c) yrkande 15 menar motionärerna att det är angeläget att FN utvecklar och förfinar sanktionsinstrumentet. Även i motion 2000/01:U406 (v) yrkande 5 diskuteras frågan om sanktioner, och det anförts att den svenska regeringen bör verka för att FN utarbetar andra metoder och typer av sanktioner mot stater som begår brott mot folkrätten eller mot mänskliga rättigheter än dem som vi sett i bl.a. Irak, vilka drabbar oskyldiga i stället för dem som är ansvariga för brotten. Motion 2000/01:U621 (m) yrkande 7 tar upp frågan om ekonomiska sanktioner. Motionärerna konstaterar att handelsbojkotter eller avbrytande av ekonomiska förbindelser mycket sällan lett till framgång. I särskilt allvarliga fall är sanktioner dock nödvändiga, framhålls det. De måste i så fall vara beslutade av FN:s säkerhetsråd för att få effekt och moralisk legitimitet. Det kan inte accepteras att enskilda länder försöker utsträcka sin egen sanktionslagstiftning till att också gälla andra länder.

Utskottet kan inledningsvis i denna del framhålla att erfarenheterna från främst Irak tydligt visar att breda, ekonomiska sanktioner är ett trubbigt instrument för att påverka ett lands uppträdande. Utskottet konstaterar att sanktionerna mot Irak tidvis har lett till ifrågasättande av sanktionsinstrumentets relevans över huvud taget. Samtidigt vill utskottet påminna om att de ekonomiska sanktionerna mot Sydafrika på sin tid betydde mycket för att de politiska förhållandena i det landet med tiden förändrades på ett avgörande sätt.

Utskottet menar emellertid att det är angeläget att FN och världssamfundet utvecklar och förfinar sanktionsinstrumentet till att bli ett mer selektivt, verkningfullt och användbart verktyg. Rätt använda och utformade förblir sanktioner ett värdefullt inslag – inte minst som medel för att förebygga väpnade konflikter – i den åtgärds katalog som FN förfogar över.

Utskottet menar även att det bakom sanktioner bör finnas ett beslut i FN:s säkerhetsråd eller i EU:s ministerråd för att ge ett sådant beslut nödvändig legitimitet. Det är enligt utskottets uppfattning inte acceptabelt att enskilda länder försöker utsträcka sin egen sanktionslagstiftning till att också gälla andra länder som i fallet Helms–Burton-lagen och USA.

Som utrikesministern framförde i sitt anförande vid FN:s generalförsamling i september 2000, bör utgångspunkten vara att maximal press riktas mot den krets i sanktionslandet som har möjlighet att påverka landets politik, samtidigt som negativa humanitära effekter på civila och tredje land i möjligaste mån undviks. Det är just detta som eftersträvas med riktade sanktioner som vapenembargon, olika typer av finansiella sanktioner och reserestriktioner.

Utskottet fäster stor vikt vid denna fråga. Utskottet välkomnar därför regeringens erbjudande att Sverige under år 2001 påtagit sig en ledande roll i ett internationellt projekt som syftar till att utveckla bättre riktade sanktioner, med medverkan av en bred krets andra engagerade länder, forskare och organisationer.

Utskottet menar att sanktionsregimer, förutom att vara anpassade för att träffa berörda makthavare, alltid bör följas upp och, om möjligt, kompletteras med fortgående politiska ansträngningar. Ett totalt avbrott i dialogen med sanktionslandet innebär mindre möjligheter till påverkan och bör i möjligaste mån undvikas. Det är av vikt, anser utskottet, att sanktionsregimen ingår som en del i en bredare, genomtänkt politisk strategi, där andra inslag återfinns som understöder sanktionsregimen. Som isolerad åtgärd har sanktioner sällan förutsättningar att bli framgångsrika menar utskottet.

Vidare anser utskottet att tydliga kriterier för lättnader och hävande är avgörande för en effektiv och trovärdig tillämpning av sanktionspolitiken. Världssamfundet måste också vinnlägga sig om att tydligt förklara syftet med sanktionerna, liksom villkoren för ett hävande. Utskottet vill betona att utan förståelse och acceptans hos allmänheten – såväl i sanktionslandet som i omvärlden – undergrävs politikens möjligheter att verka. I vissa fall kan det vara befogat att det internationella samfundet, samtidigt som sanktioner införs, söker mildra de humanitära effekterna och stärka det civila samhället.

Utskottet finner att insikten om behovet av en genomgripande översyn av sanktionsinstrumentet under senare tid har fått en allt vidare spridning.

Utskottet konstaterar att en diskussion pågår bl.a. i säkerhetsrådet, dvs. den grupp länder som ytterst har att fatta beslut om FN:s sanktioner. I april 2000 beslöt säkerhetsrådet att inrätta en arbetsgrupp som inom kort skall presentera rekommendationer för hur sanktionspolitiken kan utvecklas och effektiviseras. Gruppens översyn gäller sanktionsinstrumentet i dess helhet: sanktionskommittéernas arbetsmetoder, FN-sekretariatets kapacitet, samordning inom FN-systemet, utformandet av beslut om sanktioner, kontinuerliga utvärderingar av sanktioner, övervakning och framtvingande åtgärder, sidoeffekter av sanktioner, humanitära undantag, riktade sanktioner samt stöd till medlemsländer för implementering. Utskottet välkomnar detta arbete som pågår i FN och förutsätter att Sverige tar aktiv del i diskussionerna utifrån de utgångspunkter som beskrivits ovan.

Det är utskottets förhoppning att arbetet kan bidra till en bred reformering och modernisering av FN:s sanktionspolitik. Inte minst vore det angeläget, menar utskottet, att ge FN-sekretariatet förstärkta resurser för att stödja sanktionskommittéernas arbete och bidra till en mer enhetlig tillämpning av de upprättade sanktionsregimerna. Det råder bred enighet i utskottet om att sanktionsinstrumentet behöver utvecklas och förfinas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 1999/2000:U21 (v) yrkande 2, 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 7–9, 1999/2000:U402 (c) yrkande 8, 1998/99:U602 (m) yrkande 6, 1999/2000:U607 (m) yrkande 8, 2000/01:U404 (c) yrkande 15, 2000/01:U406 (v) yrkande 5 och 2000/01:U621 (m) yrkande 7 kan besvaras.

I motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 17 framhålls också att kriser måste mötas med politikens alla preventiva medel. Bl.a. bör möjligheterna att upprätta en europeisk fredskår prövas. Den bör, enligt motionärerna, ha till uppgift att bidra till fredlig lösning på konflikter, hindra att nya konflikter bryter ut samt stå till tjänst med nödvändiga förtroendeskapande åtgärder.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att konfliktförebyggande utgör en integrerad del av Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige driver denna fråga inom såväl EU, OSSE som FN. Utskottet vill framhålla att förebyggande av krig innebär att förhindra massivt mänskligt lidande och att enorma materiella och politiska kostnader kan undvikas. Utskottet kan med tillfredsställelse konstatera att Sverige genom åren har lämnat viktiga bidrag till det internationella samfundets framgångsrika insatser för att förhindra uppkomst eller spridning av konflikter, t.ex. i Makedonien, Baltikum och södra Kaukasus. Som utskottet framhållit tidigare i detta betänkande kan även Sveriges omfattande utvecklingssamarbete vara ett effektivt instrument för att minska grogrunden för destabilisering och väpnad konflikt.

Utskottet menar att framgångsrikt förebyggande av väpnade konflikter förutsätter förhandskunskaper om potentiella oroshärdar och, i kombination med ett tidigt och effektivt agerande, ett brett spektrum av instrument. Exempel på konfliktförebyggande insatser är t.ex. sociala och ekonomiska reformer, stärkandet av ett samhälles förmåga att skydda sina egna medborgare mot övergrepp och dess kapacitet att hantera interna konflikter, som riskerar att eskalera till väpnat våld. Det sistnämnda kan exempelvis gälla insatser för att kontrollera tillgången på lätta vapen. Om insatser i ett tidigt

skede av en konflikt misslyckas, kan det röra sig om fältinsatser med civila eller militära medel för att stävja en utveckling mot våld. Utskottet noterar med tillfredsställelse att på alla dessa områden deltar Sverige aktivt i utvecklingen av resurser och policy inom olika internationella forum.

Enligt utskottets mening bör EU, med sina resurser och tillgång på instrument och med sin egen unika historia som fredsprojekt, spela en alltmer central roll för konfliktförebyggande. Utskottet ser positivt på att regeringen under sitt nuvarande EU-ordförandeskap aktivt kommer att verka för att EU utvecklar sin kapacitet på det konfliktförebyggande området, inte minst som partner till andra internationella aktörer.

Vad gäller möjligheterna till upprättandet av en europeisk fredskår kan utskottet konstatera att EU, genom utvecklingen av en civil krishanteringsförmåga, kommer att uppnå de mål som eftersträvas med förslaget om upprättandet av en fredskår. Utskottet ser positivt på de åtgärder som vidtas och kommer att vidtas och att dessa ökar EU:s förmåga till krishantering, särskilt civil krishantering.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 17 kan besvaras.

Med vad ovan anförts föreslår utskottet att riksdagen lägger regeringens skrivelse 2000/2001:2 Att förebygga väpnade konflikter till handlingarna.

Sammanfattning

Utskottet framhåller i betänkandet att det kalla krigets slut har givit upphov till en genomgripande säkerhetspolitisk omdaning i Europa. De stora förändringarna som Europa har genomgått har övervägande varit positiva – vår kontinent är i dag säkrare och mer ekonomiskt välmående än kanske någonsin tidigare. Samtidigt har den ekonomiska transitionen i många fall visat sig vara mödosam och förenad med svåra sociala problem. Det forna Jugoslaviens upplösning har resulterat i de grymmaste krig som utspelats på europeisk mark efter det andra världskriget.

Utskottet menar att USA:s närvaro i Europa är av stor betydelse för stabiliteten i Europa, inklusive Östersjöregionen. Utskottet vill framhålla betydelsen av att den transatlantiska länken förblir vital inom ramen för en all-europeisk säkerhetsordning. Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) har förstärkt sin betydelse som säkerhetspolitisk aktör, framhåller utskottet. OSSE har på flera håll i Europa framgångsrikt verkat konfliktförebyggande, och organisationen har också utvecklat sitt arbete för demokrati och mänskliga rättigheter samt fred och försoning efter konflikter. Vidare betonar utskottet att EU har varit av grundläggande betydelse för att varaktigt trygga stabilitet och säkerhet i Europa. Med Amsterdamfördraget förstärktes den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP), och EU har successivt tagit på sig en större roll när det gäller krishantering i Europa. Utskottet framhåller att medlemskapet i EU har stor betydelse för vår säkerhetspolitik. Sveriges militära alliansfrihet ger goda möjligheter att utveckla förtroendefulla relationer och samarbete för ökad säkerhet. FN har det övergripande ansvaret för internationell fred och säkerhet, och Sveriges säkerhetspolitiska agerande grundar sig på FN-stadgan. Vad gäller utvecklingen i Ryssland menar utskottet att det är av största betydelse att Ryssland inte isoleras i förhållande till övriga Europa. Ett stabilt, demokratiskt samt socialt och ekonomiskt välmående Ryssland i fredligt och förtroendefullt samarbete med väst är en nödvändig byggsten i en framtida alleuropeisk säkerhetsordning. Utvidgningen av EU har enligt utskottets uppfattning en viktig stabiliserande verkan i Europa. Det gäller även när nya länder anslutit sig till Europarådet.

Utskottet välkomnar beslutet vid Europeiska rådets möte i Nice december år 2000 om etablerandet av en krishanteringskapacitet inom EU med civila och militära komponenter. Utskottet framhåller att EU:s krishanteringskapacitet endast till en del är militär till sin natur. Inte minst det senaste decenniets erfarenheter från västra Balkan har illustrerat behovet av förebyggande åtgärder och betydelsen av att insatser sätts in på ett tidigt stadium. Erfarenheterna från Bosnien-Hercegovina och Kosovo har också visat vilken avgörande betydelse de civila komponenterna har vid genomförandet av fredsbevarande insatser. Utskottet betonar emellertid att EU inte skall utvecklas till en försvarsallians. Arbetet syftar inte heller till att USA skall minska sitt säkerhetspolitiska engagemang i Europa, framhåller utskottet. Utrikesutskottet vill understryka vad som i regeringens utrikesdeklarationen sägs beträffande ett FN-mandat vid fredsframtvängande insatser enligt FN-

stadgans kapitel VII. Utskottet vill vidare peka på att beslut om en krishanteringsoperation från EU:s sida förutsätter enighet bland medlemsländerna. Det är dessutom upp till varje enskilt medlemsland att fatta beslut om landet skall delta eller inte. Utskottet noterar att en rad medlemsländer – däribland Sverige – betonar att ett deltagande förutsätter att insatsen står på folkrättslig grund och att det enligt FN-stadgan är säkerhetsrådet som skall fatta beslut om fredsframtvingande insatser. Utskottet vill dock understryka att många åtgärder kan vidtas innan en situation av fredsframtvingande åtgärder uppstår. Det kan röra sig om ett antal olika förebyggande åtgärder, om sanktioner mot ett land samt om civil krishantering såsom övervakningsuppdrag eller genomförande av folkomröstningar och val. Dessa åtgärder kan vidtas av regionala organisationer, däribland EU, utan att ett beslut föreligger i FN:s säkerhetsråd. Utskottet menar att krishantering är en stegvis process. Det är alltid att föredra att en konflikt förebyggs eller begränsas i ett tidigt skede. Därför är de krisförebyggande åtgärderna av stor vikt. Skulle dessa åtgärder inte vara tillräckliga skall civila krishanteringsinsatser komma till användning. Skulle emellertid en konflikt eskalera kan en situation uppstå där militär krishantering blir aktuell.

Utskottet menar att alla tre komponenter är viktiga. Fokus bör ligga på tidigt agerande och civila insatser men i vissa situationer kommer det också att användas militära medel, menar utskottet.

Utskottet konstaterar att EU:s medlemsstater inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) har stärkt samordningen av sina yttre förbindelser. Genom denna samverkan kan medlemsländerna tillsammans få ett större inflytande och spela en mer aktiv roll på den världspolitiska scenen än om länderna agerat vart och ett för sig, menar utskottet och betonar att detta gäller särskilt för ett mindre medlemsland som Sverige. Utskottet finner att EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik utgör ett värdefullt verktyg, genom vilket medlemsländernas utrikespolitik samlat kan få ett stort genomslag i relationerna med andra länder. Mänskliga rättigheter och demokrati är ett område som EU prioriterar i sina yttre förbindelser. I de länder där kommissionen är biståndsgivare bör unionens bistånd stå i samklang med utrikes- och säkerhetspolitiken. Utskottet fäster stor vikt vid att Sverige även fortsättningsvis är drivande för att främjande av demokrati och mänskliga rättigheter skall präglade EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

Utskottet finner att Europarådet har spelat en central roll för fred, säkerhet, demokrati och mänskliga rättigheter i Europa ända sedan dess bildande kort efter det andra världskrigets slut. Det är utskottets uppfattning att Europarådet, med sin breda medlemskrets och sin omfattande erfarenhet, med sina normer och med sin demokratiska värdegemenskap, även framdeles har en viktig roll att spela för en fredlig utveckling på vår kontinent – givetvis i nära samverkan med övriga säkerhetsorganisationer. Utskottet framhåller vikten av Europarådets roll för att befästa och utveckla den europeiska värdegemenskapen. Europarådet bidrar i hög grad till att stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna i vår världsdelen, och den gemensamma normbildningen inom kretsen av medlemsländer är ett viktigt instrument för att förebygga väpnade konflikter. Stödet till stärkande av demokrati och respekt för de mänskliga

rättigheterna är en central del av Europarådets verksamhet. De krav på respekt för mänskliga rättigheter som ställs på Europarådets medlemsländer utgör ett konstruktivt stöd till uppbyggnaden av demokrati och rättsstat i många av de tidigare kommunistiskt styrda länderna i Central- och Östeuropa.

Utskottet finner att OSSE under de senaste åren har förstärkt och utvecklat sin roll som central säkerhetspolitisk aktör i Europa. Inte minst genom OSSE:s insatser i västra Balkan har det utvecklats till den centrala alleuropeiska organisationen för konfliktförebyggande och konfliktläkande arbete. Utskottet har noterat att samarbetet mellan OSSE och FN har fördjupats under de senaste åren, och den praktiska samverkan i t.ex. Kosovo har på det hela taget fungerat väl. FN-stadgans kapitel VIII stadgar om tvistlösning och tvångsmedel genom regionala avtal och organ. Utskottet betraktar OSSE som ett regionalt FN-organ enligt stadgans kapitel VIII. I sammanhanget är det viktigt att OSSE:s samordning med andra organisationer ytterligare utvecklas, menar utskottet.

Utskottet konstaterar att Nato spelar en viktig roll i den nya alleuropeiska säkerhetsordning som håller på att ta form. Sedan det kalla krigets slut har Nato genomgått genomgripande förändringar. 1999 trädde Polen, Tjeckien och Ungern in som medlemmar i Nato, och vid toppmötet i Washington samma år förklarades att Nato står öppet för nya medlemmar och att utvidgningsprocessen skall ses över vid nästa toppmöte 2002. Det samarbete som bedrivs inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) och Euro-atlantiska partnerskapsrådet (EAPR), i vilket Sverige är en aktiv deltagare, fyller en värdefull förtroende- och säkerhetsskapande funktion. Genom sina insatser i Bosnien-Hercegovina och Kosovo har Nato etablerat sig som en central aktör för större militära krishanteringsoperationer i Europa, menar utskottet och framhåller att Natos fredsfrämjande insatser på västra Balkan har haft stor betydelse för den fred som mödosamt håller på att byggas.

Utskottet konstaterar att tyngdpunkten i Natos verksamhet har förskjutits mot fredsfrämjande och öppet säkerhetsskapande samarbete med partnerländerna. Samtidigt kvarstår Nato som en militär försvarsallians, och det råder ingen tvekan om att kandidatländerna fäster stor vikt vid säkerhetsgarantin enligt Natostadgans artikel 5. Utskottet betonar att Sverige inte samarbetar med Nato på de områden som rör försvarsgarantier.

Utskottet konstaterar att västra Balkan under det senaste decenniet har genomlevt en turbulent period som kännetecknas av konflikt och krig, mänskligt lidande, stora flyktingströmmar och bildandet av nya stater. Vad gäller Bosnien-Hercegovina undertecknades i Dayton ett fredsavtal. Det var en kompromiss som på sikt skapar förutsättningarna för normalisering av förbindelserna mellan Bosniens etniska grupper. Enligt utskottets mening fortsätter avtalet att utgöra grunden för freds- och försoningsarbetet i Bosnien. Utskottet tvingas dock konstatera att Bosnien snart sex år efter Daytonavtalets undertecknande är ett land som alltjämt lider av sviterna av kriget under 1990-talets första hälft. Fredsavtalet bringade kriget till ett slut, men för det mödosamma återuppbyggnads- och försoningsarbetet erfordras avsevärd tid.

Orosmolm saknas heller inte i regionen. I södra Serbien byggs spänningen åter upp på ett enligt utskottets mening oroväckande sätt mellan kosovoal-

banska väpnande grupper och serbisk polis och militär. Albanska beväpnade grupper har etablerat sig i den demilitariserade zonen på den serbiska sidan av gränsen till Kosovo, som ursprungligen etablerats för att hålla jugoslavisk militär borta från Kosovo. Det finns stora risker med de ökade spänningarna som följer på de albanska väpnande gruppernas framfart, och en aktiv politik från det internationella samfundets sida är enligt utskottets uppfattning nödvändig för att förhindra att konflikten tar sig än våldsammare uttryck och leder till ökad instabilitet i regionen. Ytterligare ett orosmoln är den bräckliga politiska processen mellan Serbien och Montenegro vad gäller delstatens status inom Förbundsrepubliken Jugoslavien. Utskottet ser med oro på de alltmer nationalistiska strömningar som kommit till uttryck i Montenegros huvudstad Podgorica och menar att en splittring av Förbundsrepubliken Jugoslavien skulle kunna få långtgående och smärtsamma konsekvenser för regionen i dess helhet.

Enligt utskottets uppfattning fyller Sveriges och EU:s engagemang i och för västra Balkan en viktig konfliktförebyggande och konflikthanterande funktion. Det svenska engagemanget på Balkan bör enligt utskottets mening vara omfattande och långsiktigt. Utskottet menar även att EU:s stabilitetspakt för västra Balkan utgör ett stort och viktigt åtagande för regionens framtid. Pakten spelar även en viktig roll för multietniskt och gränsöverskridande samarbete. Det förblir enligt utskottets mening angeläget att EU erbjuder ett Europaintegrationsperspektiv för Bosnien och de andra länderna i regionen. Det är på längre sikt den säkraste garantin för fredlig samlevnad i regionen.

5.2.1 Allmänt

Motionerna

Centerpartiet beskriver i partimotion *1999/2000:U402 (c) yrkande 14* hur det kalla krigets slut möjliggjort ett öppet och förtroendefullt samarbete i Europa. I byggandet av en alleuropeisk säkerhetsordning utgör EU, OSSE samt Nato, PFF och EAPR de centrala institutionerna. Motionärerna menar att Sverige bör arbeta aktivt för att den framväxande europeiska säkerhetsordningen hålls öppen för alla länder som uppfyller grundläggande krav på demokrati och mänskliga rättigheter. Vidare är det nödvändigt att säkerhetsordningen inkluderar både USA och Ryssland.

I partimotion *1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 7* och i den likalydande kommitémotionen *2000/01:U413 (fp) yrkande 8* anför Folkpartiet att det kalla krigets slut och Sovjetunionens upplösning har givit förutsättningar för fredligt och förtroendefullt samarbete mellan Ryssland och alla dess grannar i Europa. Ryssland utgör i dag inget militärt hot mot något annat självständigt land i Europa, även om den interna utvecklingen inger betydande oro. Motionärerna fäster stor vikt vid att alla europeiska forum står öppna för ett demokratiskt Ryssland på samma villkor som för andra europeiska stater.

Efter Sovjetunionens fall söker ett flertal länder i vårt närområde nya säkerhetspolitiska lösningar, framhålls det i motion *2000/01:U414 (kd)*, men fortfarande finns det ingen klar struktur för den nordiska och alleuropeiska

säkerheten. Det är hög tid att europeiska ledare gemensamt arbetar fram en all-europeisk säkerhetsstruktur för 2000-talet (*yrkande 10*).

Europas förmåga vad gäller förebyggande av konflikter och effektiv kris-hantering måste förstärkas. Europa måste i större utsträckning självt bättre kunna hantera europeiska konflikter och försöka lösgöra sig från beroendet av amerikansk välvilja.

Det europeiska samarbetet är i grund och botten ett fredsprojekt. Det säkerhetspolitiska samarbetet bör därför vara en naturlig del av Europasamarbetet. Med den pågående östutvidgningen finns möjligheter att upprätta ett enat och fredligt Europa. Strävan från olika länder i Öst- och Centraleuropa att bli medlemmar har en generell stabiliserande och säkerhetsfrämjande effekt. Denna strävan bör uppmuntras och stödjas.

Framtida hot mot säkerheten i Europa bör företrädesvis lösas och hanteras gemensamt inom ett utvidgat EU (*yrkande 11*). EU bör inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken upprätta en effektiv krishanteringsförmåga, med såväl civila som militära inslag. Gemensamma styrkor skall snabbt kunna sättas in vid konflikter inom Europa och, efter beslut av FN:s säkerhetsråd eller utifrån folkrättsligt godtagbara kriterier, även utanför Europa. För att detta skall kunna fungera effektivt måste den säkerhetspolitiska samordningen inom EU förbättras, såväl vad gäller den militära som den civila krishanteringsförmågan.

Utskottets överväganden

Det kalla krigets slut har givit upphov till en genomgripande säkerhetspolitisk omdaning i Europa. Efter det att medborgarna i Central- och Östeuropa under 1989 och 1990 rest sig mot de styrande kommunistiska partierna, har länderna kunnat gå över till demokrati och marknadsekonomi. Den järnridå som ända sedan andra världskrigets slut hade delat Europa revs definitivt i och med Sovjetunionens upplösning och Warszawapaktens upphörande. Ett antal stater, bl.a. de baltiska, har vunnit nationell självständighet. De stora förändringar som Europa har genomgått under det senaste decenniet har övervägande varit positiva – vår kontinent är i dag säkrare och mer ekonomiskt välmående än kanske någonsin tidigare. Samtidigt har den ekonomiska transitionen i många fall visat sig vara mödosam och förenad med svåra sociala problem. Det forna Jugoslaviens upplösning har resulterat i de grymmaste krig som utspelats på europeisk mark efter det andra världskriget, och det kommer att ta många år och kräva stora ansträngningar av det internationella samfundet innan fred och försoning råder på västra Balkan.

Polen, Tjeckien och Ungern blev 1999 medlemmar i Nato, och en rad andra länder i Central- och Östeuropa har ansökt om medlemskap. Natos samarbete inom Partnerskap för fred har utvecklats från ett sätt att hantera de f.d. Warszawapaktsländernas medlemskapsambitioner till ett brett säkerhets- och förtroendeskapande samarbete. Händelserna på västra Balkan har också drivit på den institutionella säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa. Genom insatserna i Bosnien-Hercegovina och Kosovo har Nato, i samverkan med

icke-Natomedlemmar, kommit att ägna sig alltmer åt krishantering utanför Natoländernas egna territorier.

USA:s närvaro i Europa är av stor betydelse för stabiliteten i Europa, inklusive Östersjöregionen. Utskottet vill framhålla betydelsen av att den transatlantiska länken förblir vital inom ramen för en all-europeisk säkerhetsordning. Utskottet ser positivt på att det vid Europeiska rådets möte i Nice bekräftades att uppbyggnaden av den europeiska krishanteringsförmågan skall bygga på ett nära samarbete med Nato.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) har förstärkt sin betydelse som säkerhetspolitisk aktör. OSSE har på flera håll i Europa framgångsrikt verkat konfliktförebyggande, och organisationen har också utvecklat sitt arbete för demokrati och mänskliga rättigheter samt fred och försoning efter konflikter. Det ligger dock i sakens natur att framgångsrika konfliktförebyggande insatser inte ges stor uppmärksamhet, varför OSSE fyller sina för europeisk säkerhet viktiga funktioner delvis i skymundan.

EU har varit av grundläggande betydelse för att varaktigt trygga stabilitet och säkerhet i Europa. Med Amsterdamfördraget förstärktes den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP), och EU har successivt tagit på sig en större roll när det gäller krishantering i Europa. Denna utveckling bekräftades och förstärktes ytterligare med Nicefördraget i december år 2000.

Sveriges militära alliansfrihet ger goda möjligheter att utveckla förtroendefulla relationer och samarbete för ökad säkerhet. FN har det övergripande ansvaret för internationell fred och säkerhet, och Sveriges säkerhetspolitiska agerande grundar sig på FN-stadgan. I det breda europeiska säkerhetssamarbete som vuxit fram efter det kalla kriget är Sverige en aktiv deltagare. Medlemskapet i EU har stor betydelse för vår säkerhetspolitik. Sverige fäster vidare stor vikt vid OSSE och har deltagit i flera av organisationens insatser i fält. Det praktiskt inriktade samarbetet i Östersjöområdet utgör ett annat viktigt säkerhets- och förtroendeskapande verktyg. Vi bistår bilateralt de baltiska staternas konsolidering som självständiga nationer. Samarbete sker med Nato inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) och Euro-atlantiska partnerskapsrådet (EAPR). Vidare har vi deltagit med trupp i Bosnien-Hercegovina sedan 1993 och deltar även i KFOR-styrkan i Kosovo. Riksdagen har vid flera tillfällen, senast i betänkande 1998/99:UFöU1, ställt sig bakom denna aktiva politik, inriktad på att bygga gemensam säkerhet i Europa genom samarbete.

Utvecklingen i Ryssland har – i kraft av landets storlek och dess status som permanent medlem i FN:s säkerhetsråd – en avgörande betydelse för säkerheten i Europa. Demokratisering och övergång till marknadsekonomi har tyvärr visat sig vara mer mödosamt i Ryssland än i många av de central- och östeuropeiska länderna. Det är av största betydelse att Ryssland inte isoleras i förhållande till övriga Europa. Ett stabilt, demokratiskt samt socialt och ekonomiskt välmående Ryssland i fredligt och förtroendefullt samarbete med väst är en nödvändig byggsten i en framtida alleuropeisk säkerhetsordning. Inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) har en gemensam strategi antagits för relationerna med Ryssland.

Samtidigt måste samma krav på demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna som ställs på andra länder också gälla för Ryssland. De väpnade stridigheter som pågår i Tjetjenien och den ryska militärens agerande där inger stor oro. Omvärlden har ett ansvar att påtala de kränkningar som skett i Tjetjenien. Det måste stå klart för Ryssland att situationen beträffande de mänskliga rättigheterna i landet i hög grad påverkar dess relationer med omvärlden. En förutsättning för att samarbetet med Ryssland skall utvecklas till sin fulla potential är att konflikten i Tjetjenien löses genom förhandlingar.

Utvidgningen av EU har enligt utskottets uppfattning en viktig stabiliserande verkan i Europa. Medlemskapet i EU förutsätter respekt för de demokratiska fri- och rättigheterna. Detta har en stabiliserande effekt på dessa länders samhällsbyggen och en konfliktförebyggande verkan. Dessutom kommer dessa länder i och med ett EU-medlemskap att integreras i det system för krishantering som är under uppbyggnad inom ramen för EU, vilket även detta har en stabiliserande verkan.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna 1999/2000:U402 (c) yrkande 14, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 7, 2000/01:U413 (fp) yrkande 8 samt 2000/01:U414 (kd) yrkandena 10 och 11 kan besvaras.

5.2.2 Europeiska unionen

Motionerna

Motionären bakom motion 1999/2000:U409 (m) yrkande 1 framhäver fredstanken bakom EU:s grundande. Tack vare den europeiska ekonomiska integrationen har den historiska motsättningen mellan Frankrike och Tyskland kunnat överbryggas och nya demokratier i Grekland, Portugal och Spanien har kunnat konsolideras. I dag är utvidgningen österut till de f.d. socialistländerna EU:s centrala uppgift. EU:s styrka är att det har möjlighet att agera inom det vida säkerhetsbegreppets alla delar, från ekonomisk integration och politiskt samarbete till militär krishantering. Endast ömsesidiga försvarsförpliktelser faller utanför EU.

I yrkande 2 framhålls vikten av att framtida säkerhetspolitiska lösningar i Europa inkluderar en bevarad transatlantisk länk. En stark transatlantisk solidaritet står inte i motsats till ett ökat europeiskt ansvarstagande för den egna säkerheten.

I partimotion 1999/2000:U417 (mp) menar Miljöpartiet att länderna i Europa behöver ta ett ökat ansvar för att hantera konflikter i sin egen region. Den viktigaste komponenten i en europeisk säkerhetsordning bör vara den aktivt förebyggande och konfliktlösande verksamheten. Om en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik inom EU fortsätter att utvecklas, bör denna fokuseras på att skapa civila och förebyggande instrument, anför Miljöpartiet i yrkande 1.

Motionären bakom motionerna 1999/2000:U507 (m) yrkande 1 och 1999/2000:U604 (m) yrkande 1 anser att regeringen intagit en oklar inställning till EU:s möjligheter att genomföra s.k. Petersbergsuppgifter (humanitära och fredsfrämjande insatser). EU:s toppmöte i Köln slog fast att beslut om sådana insatser skall fattas ”i enlighet med FN-stadgans principer”. Den

svenska regeringen har dock valt att göra den snävare tolkningen att detta förutsätter ett mandat från säkerhetsrådet. Händelserna på Balkan – bl.a. Kinas veto mot en förlängning av FN:s fredsbevarande styrka Unpredep i Makedonien – har visat att låsningar i säkerhetsrådet kan uppstå. Beslut av EU att genomföra sådana insatser måste fattas enhälligt, vilket innebär att varje medlemsland förfogar över ett veto i sådana frågor.

I motionerna *1999/2000:U507 (m) yrkande 2* och *1999/2000:U604 (m) yrkande 2* kräver motionärerna att denna vetorätt utnyttjas med största möjliga restriktivitet av den svenska regeringen. När en sådan insats beslutats gemensamt av EU, står det Sverige fritt att ta ställning till om det vill delta med trupp.

I partimotion *1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 5* lyfter Folkpartiet fram frågan om en europeisk krishanteringsförmåga inom EU. Vid toppmötet i Köln slog det europeiska rådet fast att en militär kapacitet för krishantering skulle byggas upp, och vid mötet i Helsingfors i december 1999 fastställdes konkreta mål för en sådan styrka. Sverige måste på alla sätt medverka till att en sådan krishanteringsförmåga byggs upp inom EU, anser Folkpartiet. Motionärerna finner dock att Sverige snarast har agerat bromskloss i frågan.

En europeisk krishanteringsförmåga måste vidare skapas i fullt samarbete och förtroende med USA, menar Folkpartiet. EU och Nato har båda sina respektive och kompletterande funktioner att fylla i det europeiska säkerhetsbygget. Hänsyn till alliansfrihetens hanterande på hemmaplan får inte göra att Sverige motsätter sig en närmare relation till Nato, framhålls det i *yrkande 6*.

I motion *1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 5* anför Miljöpartiet att Europa saknar en civil krishanteringsförmåga att sätta in innan motsättningar utvecklats till väpnade konflikter. Den mest effektiva krishanteringsförmågan är den konfliktförebyggande politiken. Sverige bör därmed medverka till att inrätta institutioner för att utveckla och föreslå konfliktförebyggande politiska insatser inom det europeiska samarbetet.

I den enskilda motionen *1999/2000:U405 (m) yrkande 4* lyfts Kinas kärnvapenprogram fram som ett hot mot internationell fred och säkerhet. Folkrepubliken har i dag rörliga långdistansrobotar, och det finns uppgifter om att man har provsprängt en neutronbomb. De hot som Folkrepubliken utfärdar mot Taiwan gör situationen särskilt allvarlig. Motionären begär att Sverige agerar inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik för att bemöta de kinesiska hoten.

Moderaterna framhåller i motion *1999/2000:U607 (m) yrkande 3* att situationen i södra Afrika är gynnsam för tillväxt och stabilisering av demokratin, även om kriget i Kongo och Angola ger skäl till oro. För att respekten för de mänskliga rättigheterna och demokrati skall bli bestående är det viktigt att bygga upp strukturer som främjar och kontrollerar att utvecklingen går i rätt riktning. Sverige bör bilateralt och genom EU betona vikten av att sådana strukturer byggs upp. Europarådet kan här utgöra en förebild, och ett utbyte med organisationen skulle kunna finansieras av EU-biståndet.

Sveriges deltagande i EU:s militära dimension strider, enligt motion 2000/01:U402 (v), mot vår alliansfrihet. Därför bör regeringen i förhandling med de övriga medlemsstaterna i EU kräva att Sverige skall stå utanför den militära dimensionen och därmed erhålla ett undantag i enlighet med Danmarks (yrkande 6). Om Sverige inte erhåller ett undantag från det militära samarbetet bör varje svenskt deltagande i EU:s militära insatser vara sanktionerat av FN eller OSSE (yrkande 7).

Flertalet EU-länder är ju också medlemmar i Nato, påpekas det i motionen. Dessutom är Sverige knutet till Nato genom sitt deltagande i PFF. Men PFF-medlemskapet kan motverka Sveriges intresse av att vår alliansfrihet uppfattas som konsekvent och stabil av omvärlden. Därför bör Sverige inte medverka i PFF utan i stället verka för att det försvarspolitiska samarbetet utvecklas inom ramen för FN och/eller OSSE (yrkande 10).

Centern konstaterar i partimotionen 2000/01:U404 (c) att EU beslutat att bidra till internationell fred och säkerhet i enlighet med principerna i FN:s stadga. EU betonar att FN:s säkerhetsråd har huvudansvaret för bevarandet av internationell fred och säkerhet. En förstärkt krishanteringsförmåga kan dock inte ersätta den amerikanska politiska och militära närvarons betydelse, som är stor inte minst för stabiliteten i norra Europa inklusive Östersjöregionen (yrkande 21).

I motionen sägs vidare att den civila krishanteringsförmågan kommer att ställa höga krav på samtliga EU:s medlemsländer att identifiera vilka professionella yrkesgrupper som kan komma att tas i anspråk. Det är likaså viktigt att frågan om hur dessa skall kunna frigöras vid internationella kriser hanteras. Den civila krishanteringen får inte bara bli ord, utan måste få ett reellt innehåll (yrkande 22).

I motion 2000/01:U413 (fp) yrkande 6 anfördes att en europeisk krishanteringsförmåga måste skapas i fullt samarbete med USA och att EU och Nato därvid har kompletterande roller att fylla. Den transatlantiska länken är en hörnsten i den europeiska säkerhetsordning som nu är under uppbyggnad. EU skall inte ta över uppgifter som Nato har bättre möjligheter till och är bättre lämpat att sköta.

I motion 2000/01:U501 (m) framhålls att det i ordförandeskapets slutsatser från Helsingfors står: "Unionen kommer att bidra till internationell fred och säkerhet i enlighet med principerna i Förenta nationernas stadga. Unionen erkänner att Förenta nationernas säkerhetsråd har huvudansvaret för bevarandet av internationell fred och säkerhet." Den svenska regeringen har ändå valt att kräva konkreta FN-mandat för att EU skall kunna agera. Enligt motionärerna skulle en sådan åtstramning av Helsingforsmötets beslut, som den svenska regeringen sökt göra, hindra EU från att agera i humanitära nödlägen, som det i Kosovo, där ett säkerhetsrådsmandat uppenbart och med orätt blockeras (yrkande 1).

Motionärerna menar vidare att det är bra att regeringen engagerat sig i EU:s civila krishantering. Däremot får fokuseringen på civil krishantering inte leda till att Sverige tvekar om den militära krishanteringen, som är en

förutsättning för humanitär hjälp. Civil krishantering försvåras eller omöjliggörs utan en militär krishanteringsförmåga inom EU (*yrkande 3*).

Att flagga för att Sverige kan komma att använda sitt veto sänder helt fel signaler om Sveriges vilja att delta i fredssamarbetet. Det vore mycket bättre om vikten av att stärka EU:s förmåga att agera för fred och säkerhet understöks. Sveriges deltagande i olika operationer av militär krishantering bestämmer Sverige självt. Det behövs inga veton för att Sverige skall kunna avgöra sitt eget deltagande (*yrkande 4*).

I motion 2000/01:U511 (*mp*) *yrkande 17* begärs att det skall vara en prioriterad fråga för Sverige att inom EU driva att säkerhetssamarbetet inte skall definieras i enbart militära termer utan också i sociala, ekonomiska och ekologiska termer.

I ett flertal yrkanden begärs att det görs olika *satsningar under det svenska ordförandeskapet i EU*. Detta sker i motion 2000/01:U503 (*c, v, kd, mp*) i *yrkande 1* (god samhällsstyrning i Aseanländerna), *yrkande 2* (rimliga arbetsvillkor och organisationsfrihet i Aseanländerna), *yrkande 4* (större öppenhet och minskad korruption i Aseanländerna), *yrkande 5* (effektivare narkotikabekämpning i Aseanländerna), *yrkande 6* (insatser mot sexhandel i Aseanländerna) och *yrkande 7* (överföring av miljökunskaper till Aseanländerna); motion 2000/01:U509 (*m*) *yrkande 1* (utvidgningen av EU); motion 2000/01:U513 (*m*) *yrkande 1* (säkerställa genombrott i utvidgningsförhandlingarna) och *yrkande 3* (snabbinsatsförmåga på Balkan); motion 2000/01:U632 (*fp*) *yrkande 1* (påtryckningar på regimen i Burma); motion 2000/01:U633 (*fp*) *yrkande 1* (demokratisk och fredlig utveckling i Indonesien); motion 2000/01:U635 (*v, kd, c, fp, mp*) *yrkande 4* (mänskliga rättigheter i Kina), *yrkande 5* (mänskliga rättigheter i Saudiarabien), *yrkande 6* (dödsstraffet i USA), *yrkande 7* (kritik av Iran); motion 2000/01:U641 (*c, m, v, kd, mp, fp*) *yrkande 2* (EU:s relationer med Turkiet); motion 2000/01:U654 (*s*) (kurdernas situation i Irak), motion 2000/01:U658 (*fp*) *yrkande 6* (kvinnors ohälsa m.m. i tredje världen) samt motion 2000/01:K398 (*fp*) *yrkande 1* (utvidgningen av EU) och *yrkande 2* (slutföra så många förhandlingskapitel som möjligt).

I motion 2000/01:MJ838 (*mp*) begärs dels att regeringen under ordförandeskapet inom EU kontinuerligt förankrar sitt arbete i riksdagen (*yrkande 2*), dels att regeringen i förberedelsearbetet inför samt under genomförandet av ordförandeskapet skapar en mötesplats för olika aktörer i samhället (*yrkande 11*).

Utskottets överväganden

Motionerna 1999/2000:U409 (*m*) *yrkandena 1 och 2*, 1999/2000:U417 (*mp*) *yrkande 1*, 1999/2000:U507 (*m*) *yrkandena 1 och 2*, 1999/2000:U604 (*m*) *yrkandena 1 och 2*, 1999/2000:Fö28 (*fp*) *yrkandena 5 och 6*, 1999/2000:Fö36 (*mp*) *yrkande 5*, 2000/01:U501 (*m*) *yrkande 4* samt 2000/01:U402 (*v*) *yrkandena 6, 7 och 10* rör olika aspekter på den gemensamma kapacitet för krishantering som håller på att byggas upp inom EU.

Utskottet konstaterar inledningsvis att Europeiska unionen numera förfogar över ett brett spektrum av utrikespolitiska instrument inom de tre pelarna. För att de skall bli så effektiva som möjligt är det viktigt att instrumenten utnyttjas på ett samordnat sätt. EU:s vida register av möjliga åtgärder gör det särskilt viktigt att unionen definierar säkerhetsbegreppet på ett brett sätt. Vid sidan av traditionella säkerhetspåverkande faktorer ingår i det breda säkerhetsbegreppet frågor som gäller respekten för demokrati och de mänskliga rättigheterna, rättsstatsprincipen samt miljöfrågor.

Amsterdamfördraget, som trädde i kraft 1999, innebar bl.a. att det mellanstatliga samarbetet inom det säkerhets- och utrikespolitiska området stärktes. På förslag av Finland och Sverige infördes de s.k. Petersbergsuppgifterna som en av unionens uppgifter. Enligt artikel 17 p. 2 i Maastrichtfördraget, i dess lydelse enligt Amsterdamfördraget, skall dessa omfatta humanitära insatser och räddningsinsatser, fredsbevarande insatser och insatser med stridskrafter vid krishantering inklusive fredsskapande åtgärder. För närvarande pågår ett intensivt arbete inom EU för att bygga upp en förmåga att utföra fredsfrämjande insatser. Toppmötet i Köln i juni 1999 klargjorde att arbetet inom EU handlar om krishantering. Vidare fastslogs att EU skall agera i enlighet med principerna i FN-stadgan. Vid sitt möte i Helsingfors i december 1999 fastställde Europeiska rådet strukturer och konkreta mål för den gemensamma krishanteringskapaciteten. Utskottet har tidigare, bl.a. i betänkande 1998/99:UU10, ställt sig bakom regeringens politik för att bygga upp en bred krishanteringskapacitet inom EU. Europeiska rådet uppdrog vid sitt möte i Lissabon i mars år 2000, under det portugisiska ordförandeskapet, åt EU:s ministerråd att inrätta en kommitté för civil krishantering. Vid Europeiska rådets nästa möte i Feira i juni år 2000 konstaterade rådet att arbete hade utförts när det gäller konfliktförebyggande. Europeiska rådet framhöll även att medlemsländerna erkänt vikten av att förbättra samstämmighet och effektivitet i EU:s agerande när det gäller konfliktförebyggande. Vid Europeiska rådets möte i Nice i december år 2000 fastställde medlemsländerna etablerandet av en krishanteringskapacitet inom EU med civila och militära komponenter. Utskottet välkomnar de beslut som har fattats och de åtgärder som vidtagits.

Utskottet menar således att det är viktigt att EU stärker sin förmåga att förebygga och hantera konflikter. Det är viktigt att framhålla att EU:s krishanteringskapacitet endast till en del är militär till sin natur. Inte minst det senaste decenniets erfarenheter från västra Balkan har illustrerat behovet av förebyggande åtgärder och betydelsen av att insatser sätts in på ett så tidigt stadium som möjligt. Erfarenheterna från Bosnien-Hercegovina och Kosovo har också visat vilken avgörande betydelse de civila komponenterna har vid genomförandet av fredsbevarande insatser. Mot den bakgrunden har Sverige varit pådrivande för att EU skall utveckla en gemensam civil krishanteringsförmåga, parallellt med den militära. Utskottet noterar med tillfredsställelse att detta arbete har gjort framsteg under de finska, portugisiska och franska ordförandeskapen och att en mekanism för civil krishantering, liknande den för militära insatser, är under utformning inom EU. Det är likaså viktigt att EU stärker och utvecklar de konfliktförebyggande instrument man förfogar över.

I sammanhanget bör det understrykas att de säkerhetspolitiska frågorna i Europa inte begränsas till EU. Arbetet för stabilitet och säkerhet i Europa sker med hjälp av ett kompletterande och ömsesidigt stödande nätverk av organisationer och stater. Förutom EU bör OSSE, Europarådet liksom Nato och samarbetet med partnerländerna inom EAPR och PFF framhållas. Vidare kvarstår FN:s övergripande ansvar för internationell fred och säkerhet.

Nato har genom bl.a. insatserna i Bosnien-Hercegovina och Kosovo blivit en central aktör när det gäller militär krishantering på den europeiska kontinenten. Den militära krishanteringskapacitet som EU nu håller på att bygga upp skall inte innebära onödig och dyrbar dubblering. Som tidigare framhållits syftar uppbyggnaden av EU:s krishanteringsförmåga inte till att skapa ett gemensamt militärt försvar. EU skall inte utvecklas till en försvarsallians. Inte heller syftar arbetet till att USA skall minska sitt säkerhetspolitiska engagemang i Europa. Förenata staterna har en viktig roll att spela i en framtida alleuropeisk säkerhetsordning.

I de strukturer som håller på att byggas upp för EU:s gemensamma krishantering är det viktigt att finna klara och varaktiga former för samarbetet mellan Nato och EU när det gäller militär krishantering. Sådana bör etableras på de områden som är relevanta. Hänsyn bör tas till att EU:s krishanteringskapacitet kommer att bestå av en rad olika instrument, medan samarbetet med Nato i första hand rör militär krishantering. EU bör också slå vakt om sin självständighet och beslutsförmåga.

Det råder en bred samsyn bland EU:s medlemsstater om att EU:s krishanteringsinsatser skall ske i enlighet med principerna i FN-stadgan. EU:s arbete för freden måste stå på en stabil folkrättslig grund. En insats som omfattar militär våldsanvändning enligt FN-stadgans kapitel VII erfordrar ett FN-mandat. Samtidigt bör det understrykas att EU:s krishantering innehåller ett brett spektrum av instrument, av vilka militära tvångsåtgärder endast skall vidtas om andra metoder inte visat sig verkningsfulla. Insatser under FN-stadgans kapitel VI, för vilka parternas samtycke föreligger, behöver inte särskilt mandat av FN:s säkerhetsråd. Av den anledningen går det inte att generellt villkora EU:s krishanteringsinsatser till att FN-mandat föreligger. Detta skall dock inte tolkas så att FN-mandat inte är nödvändigt för att EU skall inleda insatser som faller under FN-stadgans kapitel VII.

När det gäller vetorätten för beslut om EU-insatser konstaterar utskottet att den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken tillhör det mellanstatliga samarbetet inom den andra pelaren. Uppbyggnaden av EU:s krishanteringsförmåga vilar på medlemsstaternas önskan att gemensamt arbeta för fred och säkerhet. Sverige kommer inom EU att eftersträva ett gemensamt beslutsfattande på enhällighetens grund. Medlemsländerna behåller samtidigt sin suveräna rätt att motsätta sig ett beslut inom EU. Amsterdamfördraget ger dock möjlighet till s.k. konstruktivt avstående från deltagande i beslut. Utskottet konstaterar vidare att varje land efter ett gemensamt beslut om en insats har att ta ställning till frågan om eget deltagande.

Med vad ovan anförts avstyrks motionerna 1999/2000:U507 (m) yrkande 1, 1999/2000:U604 (m) yrkande 1 samt 2000/01:U402 (v) yrkandena 6, 7 och 10. Utskottet anser att motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkandena 1 och 2,

1999/2000:U417 (mp) yrkande 1, 1999/2000:U507 (m) yrkande 2, 1999/2000:U604 (m) yrkande 2, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkandena 5 och 6, 1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 5 samt 2000/01:U501 (m) yrkande 4 är besvarade med vad som ovan anförts.

Motionerna 1999/2000:U405 (m) yrkande 4 och 1999/2000:U607 (m) yrkande 3 berör EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

EU:s medlemsstater har inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) stärkt samordningen av sina yttre förbindelser. Genom denna samverkan kan medlemsländerna tillsammans få ett större inflytande och spela en mer aktiv roll på den världspolitiska scenen än om länderna agerat var och ett för sig. Detta gäller särskilt för ett mindre medlemsland som Sverige. Amsterdampfördragets ikraftträdande innebar att samarbetet inom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken förstärktes genom att EU gavs möjlighet att kombinera diplomatiska aktioner med bl.a. handels- och biståndspolitiska åtgärder.

EU formulerade 1995 en övergripande strategi för att utveckla förbindelserna med Kina. I denna gavs bl.a. nedrustningsfrågor, demokrati och mänskliga rättigheter en framträdande plats. På nedrustningsområdet bör det noteras att Kina under de senaste åren ratificerat icke-spridningsavtalet, kemvapenkonventionen och konventionen mot biologiska vapen samt undertecknat provstoppsavtalet. Samtidigt har Kina genomfört en upprustning på kärnvapenområdet. När det gäller Folkrepublikens hot mot Taiwan, konstaterar utskottet att EU vid flera tillfällen uttalat kritik mot Kinas agerande. Även Europaparlamentet har gjort flera uttalanden i saken. Utskottet har närmare behandlat frågan om Kinas hot mot Taiwan i betänkande 1999/2000:UU11 och i betänkande 2000/01:UU10.

I det senare betänkandet framhöll utskottet följande:

EU bedriver sedan flera år en bred MR-dialog med Kinas regering. I dialogen verkar Sverige och EU på olika sätt för att Kina skall ansluta sig till det internationella normsystemet och samarbeta med de olika rapportörer och arbetsgrupper som finns.

Utskottet konstaterar att man från regeringens sida ser mycket allvarligt på bristerna avseende mänskliga rättigheter i Kina, framför allt den bristande respekten för politiska och medborgerliga rättigheter, bristen på rättssäkerhet och det utbredda bruket av dödsstraff. I olika sammanhang framför Sverige kritik av övergreppen och bristerna till den kinesiska ledningen, både i direkta möten med regeringsföreträdare och i internationella sammanhang, såsom i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna och i FN:s generalförsamling.

Utskottet menar att det dock inte räcker med att enbart kritisera. En stor del av Sveriges och EU:s ansträngningar går därför ut på att förmå Kina att utöka samarbetet med de olika FN-mekanismerna på mänskliga rättighetsområdet. Vi ser det som synnerligen väsentligt att ha en gemensam EU-linje i fråga om MR-politiken gentemot Kina.

EU:s utrikesministrar antog den 22 januari 2001 slutsatser om EU:s MR-dialog med Kina. Slutsatserna innebär en översyn av EU:s politik gentemot Kina på MR-området. I denna översyn har målsättningen för dialogen noga stakats ut och förväntningarna inför framtiden klargjorts. Sverige bör verka för att EU ställer sig bakom USA:s strävan att under sessionen 2001 för att få

Även med Southern African Development Community (SADC) för EU på liknande sätt en strukturerad politisk dialog med bl.a. regelbundna ministermöten. Även i denna dialog betonas mänskliga rättigheter liksom uppbyggnad och konsolidering av demokrati. Denna dialog kompletterar Sveriges – och andra EU-länders – bilaterala ansträngningar att främja demokrati och mänskliga rättigheter i södra Afrika. Såväl Sveriges bilaterala bistånd som det gemensamma biståndet har en viktig roll att spela för att stärka demokratin och de mänskliga rättigheterna i södra Afrika.

Utskottet finner att EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik utgör ett värdefullt verktyg, genom vilket medlemsländernas utrikespolitik samlats kan få ett stort genomslag i relationerna med andra länder. Mänskliga rättigheter och demokrati är ett område som EU prioriterar i sina yttre förbindelser. I de länder där kommissionen är biståndsgivare – såsom t.ex. i södra Afrika – bör unionens bistånd stå i samklang med utrikes- och säkerhetspolitiken. Unionens medlemsländer bör också utnyttja sina möjligheter att agera i andra multilaterala organisationer. En stor del av de gemensamma biståndsinsatserna utförs av andra multilaterala organisationer, och EU har bl.a. samverkat med Europarådet i flera sammanhang. Utskottet fäster stor vikt vid att Sverige även fortsättningsvis är drivande för att främjande av demokrati och mänskliga rättigheter skall präglade EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

Därmed anser utskottet motionerna 1999/2000:U405 (m) yrkande 4 och 1999/2000:U607 (m) yrkande 3 vara besvarade.

I motion 2000/01:U404 (c) yrkande 21 anføres att EU:s förstärkta krishanteringsförmåga inte får ersätta den amerikanska politiska och militära närvarons betydelse, som är stor inte minst för stabiliteten i norra Europa inklusive Östersjöregionen. I motion 2000/01:U413 (fp) yrkande 6 anføres att en europeisk krishanteringsförmåga måste skapas i fullt samarbete med USA och att EU och Nato därvid har kompletterande roller att fylla.

Utskottet anser att USA:s närvaro är av största betydelse för stabiliteten i norra Europa, inklusive Östersjöregionen samt att det är ett grundläggande europeiskt intresse att vidmakthålla ett starkt amerikanskt engagemang i Europa som helhet. Ett nära samarbete mellan EU och Nato är enligt utskottets uppfattning en förutsättning för en fortsatt vital transatlantisk länk. Vid Europeiska rådets möte i Nice i december år 2000 bekräftades att uppbyggnaden av den europeiska krishanteringsförmågan skall bygga på ett nära samarbete med Nato. Utskottet välkomnar detta.

Samverkan med Nato är av stor vikt för EU:s militära krishanteringsförmåga menar utskottet. Avsikten är att Nato skall kunna stödja EU med planering inför krishanteringsinsatser på både kort och lång sikt samt vid behov med vissa resurser. Arrangemangen för samråd och samverkan mellan de bägge organisationerna, vilka ännu inte är slutgiltigt utformade, bör bygga på principerna om respektive organisations beslutsautonomi, att samverkan är begränsad till krishantering, att organisationerna samverkar på en jämlik

grund och att inget medlemsland skall diskrimineras i förbindelserna mellan EU och Nato. Det är väsentligt enligt utskottets uppfattning att säkerställa EU:s beslutsautonomi i relation till Nato.

Utskottet noterar att samtal kring detta pågår mellan företrädare för EU och Nato. Hänsyn måste därvid tas till organisationernas olika karaktär vid utformandet av samarbetet, menar utskottet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2000/01:U404 (c) yrkande 21 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 6 kan besvaras.

I motion 2000/01:U404 (c) yrkande 22 menar motionärerna att det är viktigt att den civila krishanteringsförmågan inte bara blir ord utan att EU:s kapacitet på detta område måste fyllas med ett reellt innehåll.

Utskottet kan konstatera att kommittén för civila aspekter på krishantering har intensifierat mötesfrekvensen under det svenska ordförandeskapet. Utskottet ser med tillfredsställelse på detta och har förhoppningen att snabba framsteg inom området bör göras, så att den civila insatsberedskapen vid krishantering blir lika hög som den militära.

Utskottet vill i sammanhanget understryka att få krishanteringsinsatser är rent militära och menar att när unionens krishanteringsförmåga förklaras operativt måste den civila sidan ha en grundläggande kapacitet och god insatsförmåga. Detta inkluderar enligt utskottets mening även nödvändiga strukturer och procedurer samt utvecklandet av kapacitetsmål.

Utskottet har erfarit att civilpolisfrågan inledningsvis har stått i centrum för ordförandeskapets ansträngningar inom området. Utskottet ser positivt på detta liksom på att det svenska ordförandeskapet förbereder en poliskonferens, vilken avses genomföras mot slutet av det svenska ordförandeskapet.

Utskottet menar i sammanhanget att det är av vikt att även arbetet med att utveckla kapacitetsmål för övriga prioriterade områden, såsom rättsväsendet, civil administration och räddningstjänst, drivs framåt.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U404 (c) yrkande 22 kan besvaras.

I motion 2000/01:U501 (m) framhålls i yrkande 1 bl.a. att den svenska regeringen har valt att kräva konkreta FN-mandat för att EU skall kunna agera.

Utskottet vill på denna punkt framhålla att regeringen har tydliggjort den svenska ståndpunkten i sin deklaration vid den utrikespolitiska debatten i riksdagen den 7 februari 2001. I denna sägs bl.a. följande:

Framtida stora krisinsatser hanteras sannolikt av hela världssamfundet. FN och dess säkerhetsråd har det övergripande ansvaret för fred och säkerhet. EU:s krishantering ska ske i enlighet med FN-stadgan och kunna användas i insatser av både FN och OSSE. Sverige verkar för att EU:s krishantering byggs upp i nära samarbete med FN. Fredsframtvingande insatser kräver ett beslut av FN:s säkerhetsråd.

Utrikesutskottet vill understryka vad som i deklarationen sägs beträffande ett FN-mandat vid fredsframtvingande insatser enligt FN-stadgans kapitel VII.

Utskottet vill vidare peka på att beslut om en krishanteringsoperation från EU:s sida förutsätter enighet bland medlemsländerna. Det är dessutom upp

till varje enskilt medlemsland att fatta beslut om landet skall delta eller inte. Utskottet noterar att en rad medlemsländer – däribland Sverige – betonar att ett deltagande förutsätter att insatsen står på folkrättslig grund och att det enligt FN-stadgan är säkerhetsrådet som skall fatta beslut om fredsframtvångande insatser.

Utskottet vill dock understryka att många åtgärder kan vidtas innan en situation av fredsframtvångande åtgärder uppstår. Det kan röra sig om ett antal olika förebyggande åtgärder, om sanktioner mot ett land samt om civil kris- hantering, såsom övervakningsuppdrag eller genomförande av folkomröst- ningar och val. Dessa åtgärder kan vidtas av regionala organisationer, där- ibland EU, utan att ett beslut föreligger i FN:s säkerhetsråd.

Utskottet delar inte det perspektiv som anläggs i motionen. Enligt utskot- tets uppfattning har EU både förmåga och självklar legitimitet att agera inom många olika områden som gäller krishantering utan att beslut om FN-mandat föreligger, dock icke när det gäller fredsframtvångande insatser.

Därmed avstyrker utskottet motion 2000/01:U501 (m) yrkande 1.

I *yrkande 3* i samma motion anförs att civil krishantering försvåras eller omöjliggörs utan en militär krishanteringsförmåga inom EU.

Utskottet menar att krishantering är en stegvis process. Det är alltid att fö- redra att en konflikt förebyggs eller begränsas i ett tidigt skede. Därför är de krisförebyggande åtgärderna av stor vikt. Skulle dessa åtgärder inte vara tillräckliga skall civila krishanteringsinsatser komma till användning. Skulle emellertid en konflikt eskalera kan en situation uppstå där militär krishante- ring blir aktuell.

Utskottet menar att alla tre komponenter är viktiga. Fokus bör ligga på ti- digt agerande och civila insatser men i vissa situationer kommer det att bli oundvikligt att använda militära medel, menar utskottet.

Utskottet vill understryka betydelsen av att såväl den civila som den mili- tära krishanteringsförmågan inom EU är trovärdig. Utskottet menar vidare att det även är viktigt att få till stånd en fungerande samverkan mellan den civila och militära krishanteringen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U501 (m) yrkande 3 är besvarad.

I motion 2000/01:U511 (mp) *yrkande 17* begärs att det skall vara en priorite- rad fråga för Sverige att inom EU driva att säkerhetssamarbetet inte skall definieras enbart i militära termer utan också i sociala, ekonomiska och eko- logiska termer.

Den fråga som tas upp i motionen har behandlats av utskottet i ett flertal sammanhang tidigare. Utskottet vill återigen framhålla att säkerhet måste ses i ett brett sammanhang som inkluderar sociala faktorer, miljö och ekono- miska förhållanden. Utskottet kan konstatera att Sverige framgångsrikt har verkat för denna breda definition av säkerhetsbegreppet, bl.a. inom OSSE. Principerna finns numera fastlagda i den säkerhetsstadga som antogs vid OSSE:s toppmöte i Istanbul i november 1999.

När det gäller EU fastslås i unionsfördragets artikel 2 flera mål för samar- betet med syfte att främja säkerhet i vid bemärkelse. Av denna artikel fram-

går att den ekonomiska och sociala sammanhållningen skall stärkas, att utvecklingen inom EU skall leda till en väl avvägd och hållbar utveckling samt att unionen skall vara ett område med frihet, säkerhet och rättvisa.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U511 (mp) yrkande 17 är besvarad.

Ett antal yrkanden gäller det svenska ordförandeskapet i EU. Detta avser motionerna 2000/01:U503 (c, v, kd, mp) yrkandena 1, 2, 4, 5, 6 och 7, 2000/01:U509 (m) yrkande 1, 2000/01:U513 (m) yrkandena 1 och 3, 2000/01:U632 (fp) yrkande 1, 2000/01:U633 (fp) yrkande 1, 2000/01:U635 (v, kd, c, fp, mp) yrkandena 4, 5, 6 och 7, 2000/01:U641 (c, m, v, kd, mp, fp) yrkande 2, 2000/01:U654 (s), 2000/01:U658 (fp) yrkande 6 samt motion 2000/01:K398 (fp) yrkandena 1 och 2.

Utskottet konstaterar att det svenska ordförandeskapet inom EU redan har pågått under en tid och att det upphör vid halvårsskiftet år 2001. Prioriteringarna för detta är fastlagda sedan tidigare. Utskottet har i ett flertal betänkanden under föregående riksmöten utförligt behandlat frågor i anslutning till ordförandeskapet. Utskottet konstaterar även att regeringen vid upprepade tillfällen inför riksdagen presenterat och diskuterat det svenska ordförandeskapets program. Utskottet vill även peka på det löpande samråd som äger rum i olika utskott och i EU-nämnden samt regeringens information till kammaren i olika EU-ärenden.

Utskottet anser därför att riksdagens inflytande inför och under ordförandeskapet har varit tillfyllest.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motionerna 2000/01:U503 (c, v, kd, mp) yrkandena 1, 2, 4, 5, 6 och 7, 2000/01:U509 (m) yrkande 1, 2000/01:U513 (m) yrkandena 1 och 3, 2000/01:U632 (fp) yrkande 1, 2000/01:U633 (fp) yrkande 1, 2000/01:U635 (v, kd, c, fp, mp) yrkandena 4, 5, 6 och 7, 2000/01:U641 (c, m, v, kd, mp, fp) yrkande 2, 2000/01:U654 (s), 2000/01:U658 (fp) yrkande 6 samt motion 2000/01:K398 (fp) yrkandena 1 och 2.

I motion 2000/01:MJ838 (mp) begärs dels att regeringen under ordförandeskapet inom EU kontinuerligt förankrar sitt arbete i riksdagen (yrkande 2), dels att regeringen i förberedelsearbetet inför samt under genomförandet av ordförandeskapet skapar en mötesplats för olika aktörer i samhället (yrkande 11).

Utskottet behandlade likartade yrkanden från Miljöpartiet i sitt betänkande 1999/2000:UU10 och framhöll därvid följande:

Utskottet noterar inledningsvis i denna del att regeringen vid ett flertal tillfällen har uttalat att det svenska EU-ordförandeskapet skall vara en angelägenhet för hela landet. Utskottet kan konstatera att regeringen avser att genom ett löpande samråds- och informationsförfarande med folkrörelseorganisationerna, arbetstagar- och arbetsgivarorganisationerna samt med näringslivets företrädare sprida information och kunskap till många människor i landet.

När det gäller frågan om en arbetsgrupp inför ordförandeskapet har utskottet redan tidigare i detta betänkande med tillfredsställelse noterat den inform-

ation till, och samråd med, riksdagen som redan har ägt rum inför ordförandeskapet. Regeringen har även uttryckt sin avsikt att fortsätta med denna aktiva dialog med riksdagen i ordförandeskapsfrågor. Utskottet kan därvid konstatera att det finns etablerade kanaler för information och samråd mellan riksdag och regering när det gäller EU-frågor. De omfattar föredragningar i utskottet, information och samråd i EU-nämnden, debatter i kammaren samt skriftlig information till riksdagens ledamöter. Utskottet menar att dessa etablerade och ordinarie kanaler bör utnyttjas till fullo och konstaterar att så redan har skett. Information och samråd har ägt rum i EU-nämnden, vissa utskott har erhållit information från regeringen, skriftlig dokumentation har överlämnats i februari år 2000 i form av ett utkast till program för ordförandeskapet och ett nytt och reviderat utkast har av regeringen aviserats till slutet av maj år 2000. Därutöver vill utskottet särskilt understryka att inom EU-nämnden har en särskild arbetsgrupp inrättats med företrädare för samtliga riksdagspartier. Denna grupp skall särskilt studera de frågor som behandlas inom den pågående regeringskonferensen men är enligt utskottets mening även ett lämpligt forum för information och samråd kring ordförandeskapsfrågor mera i detalj. Utskottet vill även framhålla att det därutöver sker ett fortlöpande samarbete och samråd mellan regeringen och partiledarna. Utskottet vill vidare betona att en särskild debatt i EU-frågor inför ordförandeskapet kommer att äga rum den 10 maj 2000.

Utskottet vill sammanfattningsvis i denna del framhålla att beredningen av det svenska ordförandeskapsprogrammet och andra frågor i anslutning till ordförandeskapet är en process som väl kan hanteras inom ramen för etablerade och ordinarie strukturer för information och samråd mellan riksdag och regering i EU-frågor. Utskottet vill inte nu ta ställning till frågan om huruvida en arbetsgrupp eller referensgrupp behöver inrättas för det ändamål som avses i motionen. Utskottet har en öppen inställning i frågan men menar att det är viktigare att se till innehållet i dialogen mellan riksdag och regering än till formen. Skulle en allmän bedömning vara för handen att en sådan grupp behöver inrättas har utskottet en öppen inställning till frågan. Utskottet menar emellertid att samrådsförfarandet hittills har varit tillfredsställande när det gäller ordförandeskapet och har vidare inhämtat att regeringen avser att ytterligare förstärka dialogen med riksdagen inför det svenska EU-ordförandeskapet. Regeringen avser att på detta sätt skapa en god beredskap och en folklig förankring för svenska folkets ställningstagande vad avser Sveriges ordförandeskap i EU.

Utskottet ser med tillfredsställelse på de initiativ som regeringen har tagit för att tillse att ordförandeskapet och det program som Sverige kommer att verka för är ordentligt förankrat i samhället. Utskottet menar att EU-ordförandeskapet medger möjlighet till att i Sverige öka intresset för, och kunskapen om, EU och att denna möjlighet bör tas till vara. Detta sker också genom regeringens initiativ, menar utskottet, inte minst genom det 70-tal möten som skall äga rum i Sverige under ordförandeskapet och som kommer att spridas över hela landet.

Enligt utskottets uppfattning garanterar regeringens avsikter på detta område öppenhet och offentlighet inom EU-arbetet även inför och under det svenska ordförandeskapet. På detta sätt skapas en god beredskap och en folklig förankring vad avser Sveriges ordförandeskap i EU.

Utskottet ser inget behov av att ändra sina tidigare ställningstaganden och anser att motion 2000/01: MJ838 (mp) yrkandena 2 och 11 kan besvaras med vad som ovan anförts.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelse 1999/2000:70 lämnar regeringen en redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under 1999. Vidare redogörs för övervakningsorganen av medlemsstaternas efterlevnad av Europakonventionen samt arbetet inom ramen för Europarådets verksamhetsprogram och partsavtalen.

Ministerkommittén ägnade under det gångna året en stor del av sitt arbete åt situationer med en uppenbar koppling mellan säkerhet, demokrati och mänskliga rättigheter. Europarådet tilldelades viktiga uppgifter i arbetet med Stabilitetspakten för sydöstra Europa. Både ministerkommittén och parlamentarikerförsamlingen fortsatte ansträngningarna att förbättra övervakningen av medlemsländernas åtaganden. Arbetet med att utrota dödsstraffet i Europa gjorde under året framsteg – ingen avrättning ägde rum i något av Europarådets medlemsländer, och fem länder ratificerade Europakonventionens sjätte protokoll för avskaffande av dödsstraffet.

Under året välkomnades Georgien som Europarådets 41:a medlemsstat. Ytterligare sex länder har sökt medlemskap.

Inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) kommer EU-länderna att öka samordningen av sin politik i Europarådet. Den ökande EU-samordningen kommer att bli en stor och prioriterad uppgift för Sverige under EU-ordförandeskapet 2001.

Verksamheten i ministerkommittén

Under 1999 firades Europarådet 50-årsjubileum med högtidligheter i London, sätet för stadgans undertecknande 1949. Kosovo och situationen på Balkan präglade mötet, som bl.a. antog ett särskilt program för Europarådets stöd till sydöstra Europa.

Den väpnade konflikten i den ryska provinsen Tjetjenien har också uppmärksamats under det senaste året. Såväl ordföranden i den parlamentariska församlingen, ministerkommitténs ordförande som den ny tillsatte kommissarien för mänskliga rättigheter har besökt Ryssland för att diskutera bl.a. Tjetjenien. Europarådets generalsekreterare begärde från Rysslands regering information om hur Europakonventionen om mänskliga rättigheter tillämpats i Tjetjenien.

Även situationen i Turkiet har varit föremål för diskussion, inte minst mot bakgrund av dödsdomen mot PKK-ledaren Öcalan.

Samarbetsprogrammet för att utveckla och konsolidera demokratisk stabilitet har fortsatt inriktats på de nya medlems- och kandidatländerna i Central- och Östeuropa.

Efter fem år som Europarådets generalsekreterare ersattes Daniel Tarschys 1999 av den österrikiske parlamentarikern Walter Schwimmer. Europarådets budget uppgick till drygt en miljard franska franc. Sveriges andel var 2,18 % och det nationella bidraget inklusive vissa partsavtal uppgick till 35,5 miljoner kronor.

Europadomstolen omorganiserades 1998, vilket innebar att domstolen fick en första instans med heltidsengagerade domare. Som en konsekvens av den nya ordningen upphörde Europarådets kommission för de mänskliga rättigheterna att existera 1999. Den nya domstolen har ställts inför uppgiften att hantera ett stort och ökande antal klagomål mot Europarådets medlemsstater – enbart under 1999 registrerades över 8 000 nya mål. Den genomgripande reformen har ännu inte lett till att handläggningstiderna kunnat förkortas. Europadomstolen meddelade inga domar mot Sverige under 1999, medan 27 mål var under handläggning.

Samtliga Europarådets 41 medlemsländer har ratificerat Europakonventionen. Av tilläggsprotokollen kan märkas att fem länder under året ratificerade det sjätte protokollet för avskaffande av dödsstraffet. Endast Albanien har inte undertecknat protokollet.

Arbetet inom verksamhetsprogrammen och partsavtalen

Under det gångna året beslutade ministerkommittén att inrätta en kommissarie för mänskliga rättigheter. Spanjoren Alvaro Gil-Robles valdes till den förste innehavaren av ämbetet.

Inom verksamhetsprogrammen bedrevs arbete inom områdena mänskliga rättigheter och demokratifrågor, sociala frågor samt kulturfrågor och kulturell mångfald. Vidare bedrevs verksamhet inom ramen för de s.k. partsavtalen på bl.a. social- och hälso- och kulturområdena.

Redogörelsens huvudsakliga innehåll

I redogörelse 1999/2000:ER1 redovisar Sveriges delegation vid Europarådets parlamentariska församling verksamheten under 1999.

Den parlamentariska församlingen höll som brukligt är fyra delsessioner om en vecka. Britten Lord Russel-Johnston (liberal) valdes till församlingens 21:e president. Den svenska delegationen bestod av totalt tolv riksdagsledamöter, med Jan Bergkvist (s) som ordförande.

Uppföljningen och kontrollen av medlemsländernas åtaganden har blivit en allt viktigare del även av parlamentarikerförsamlingens verksamhet. Församlingen har sedan 1997 ett särskilt granskningsutskott, med uppgift att övervaka hur samtliga medlemsländer uppfyller sina åtaganden enligt Europakonventionen. Under 1999 var Albanien, Bulgarien, Kroatien, Lettland, Makedonien, Rumänien, Ryssland, Slovakien, Turkiet och Ukraina föremål för granskning. Vidare har parlamentarikerförsamlingen engagerat sig i ett stort antal valövervakningsinsatser under de senaste åren.

Vid parlamentarikerförsamlingen debatterades under det gångna året särskilt utvecklingen på Balkan och konflikten i Tjetjenien. Ukraina kritiserades för bristande information om fångar och dödsstraff samt för behandlingen av minoriteter, men hot om suspension av den ukrainska delegationen sköts upp. MR-situationen i Turkiet var föremål för granskning, och representanter för församlingen var observatörer vid rättegången mot PKK-ledaren Öcalan.

Armenien, Azerbajdzjan, Bosnien-Hercegovina och Monaco, som har sökt medlemskap i Europarådet, har särskild gäststatus vid parlamentarikerförsamlingen. Ansökan från Förbundsrepubliken Jugoslavien från 1998 har inte behandlats.

Församlingen har även till uppgift att vara parlamentariskt forum för Europeiska utvecklingsbanken (EBRD) och Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD). I den utvidgade församlingens OECD-debatt deltog även företrädare för Japan, Kanada, Mexiko och Republiken Korea.

Motionerna

Inga motioner har inlämnats med anledning av regeringens skrivelse och rapporten från Sveriges delegation vid parlamentarikerförsamlingen. Följande motionsyrkanden är från allmänna motionstiden.

Centerpartiet betonar i partimotion *1999/2000:U402 (c) yrkande 17* betydelsen av Europarådets arbete för att fastställa normer och principer för fredlig konfliktlösning, övervaka efterlevnaden av dessa samt stödja medlemsstaterna i uppbyggnaden av demokrati och rättsstat. Europakonventionen är en av världens tyngsta dokument för skyddet av mänskliga rättigheter och medborgerliga friheter, och Europadomstolen fyller en viktig funktion som den enda instans som Europas medborgare kan vända sig till för att få rätt gentemot sin egen stat. Särskilt för de nya demokratierna i Central- och Östeuropa är Europarådet av stor betydelse.

I motion *1999/2000:U639 (kd)* lyfter Kristdemokraterna fram frågan om religionsfriheten i Europa. Religiösa sekters aktiviteter har diskuterats bl.a. i Europarådets parlamentariska församling, vilken antagit rekommendationer till ministerrådet om att stödja inrättandet av särskilda nationella informationscentrum och ett europeiskt observatorium för informationsutbyte. Trots att idén är välmenande menar Kristdemokraterna att sådana centrum skulle kunna utgöra en fara för religionsfriheten, varför de i *yrkande 6* hemställer att regeringen i Europarådets ministerråd motsätter sig dessa planer.

Utskottets överväganden

Utskottet delar motionärernas (*1999/2000:U402 (c) yrkande 17*) syn på vikten av Europarådets roll för att befästa och utveckla den europeiska värdegemenskapen. Europarådet bidrar i hög grad till att stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna i vår världsdel, och den gemensamma normbildningen inom kretsen av medlemsländer är ett viktigt instrument för att förebygga väpnade konflikter. Stödet till stärkande av demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna är en central del av Europarådets verksamhet. De krav på respekt för mänskliga rättigheter som ställs på Europarådets medlemsländer utgör ett konstruktivt stöd till uppbyggnaden av demokrati och rättsstat i många av de tidigare kommunistiskt styrda länderna i Central- och Östeuropa. Övervakningen av medlemmarnas åtaganden är väsentlig för att upprätthålla värdegemenskapen. Europarådets arbete med att bygga upp

demokratiska institutioner i Europa måste ske i nära samarbete med OSSE och EU.

2000/01:UU4

En bidragande orsak till Europarådets framgångar har varit det starka parlamentariska inflytande som funnits i form av den rådgivande parlamentariska församlingen och det engagemang som rådets arbete väckt i de nationella parlamenten. Den parlamentariska församlingen debatterar regelmässigt situationen beträffande demokrati och de mänskliga rättigheterna i medlemsländerna. Dess politiska betydelse illustrerades vid sessionen i april 2000, då församlingen fann att Ryssland begick svåra kränkningar mot de mänskliga rättigheterna i den väpnade konflikten i Tjetjenien.

Utskottet finner att Europarådet har spelat en central roll för fred, säkerhet, demokrati och mänskliga rättigheter i Europa ända sedan dess bildande kort efter det andra världskrigets slut. Det är utskottets uppfattning att Europarådet, med sin breda medlemskrets och sin omfattande erfarenhet, med sina normer och med sin demokratiska värdegemenskap, även framdeles har en viktig roll att spela för en fredlig utveckling på vår kontinent – givetvis i nära samverkan med övriga säkerhetsorganisationer. I likhet med OSSE fyller Europarådet sina viktiga funktioner delvis i skymundan, eftersom långsiktigt demokratistärkande arbete i likhet med preventiv diplomati har svårt att fånga massmediernas uppmärksamhet. Europarådet har dock en självklar och omistlig plats i den nya alleuropeiska säkerhetsordningen som håller på att ta form. Vidare tjänar Europarådet som inspirationskälla för uppbyggnad och fördjupning av demokratin och de mänskliga rättigheterna på andra håll i världen.

Med vad ovan anförts anses motion 1999/2000:U402 (c) yrkande 17 vara besvarad.

Såsom motionärerna bakom motion 1999/2000:U639 (kd) yrkande 6 framhåller skall olagliga aktiviteter av religiösa sekter beivras på samma sätt som andra brott. Stöd till och effektivisering av rättssystemet utgör ett centralt inslag i Europarådets program för att utveckla och konsolidera den demokratiska stabiliteten i Central- och Östeuropa. Detta arbete fyller en oumbärlig funktion i de länder som gått över till demokrati och marknadsekonomi. Utskottet finner dock inte att det finns tillräcklig anledning för Europarådet att, förutom ovannämnda program, inrätta särskilda informationscentrum om religiösa sekters illegala aktiviteter i dessa länder, eller upprätta ett s.k. observatorium för att bistå sådana centrum.

Med vad ovan anförts kan motion 1999/2000:U639 (kd) yrkande 6 anses vara besvarad.

Regeringen skrivelse (skr. 1999/2000:70) om verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1999 och redogörelsen (redog. 1999/2000:ER1) från Sveriges delegation vid Europarådets parlamentariska församling visar att Europarådet, samtidigt som det är en organisation i ständig förvandling, fortsätter att spela den roll för centrala västerländska värderingar och för praktiskt Europasamarbete som var förhoppningen vid grundandet för mer än 50 år sedan.

Med hänvisning till vad som anförts ovan föreslår utskottet att regeringens skrivelse 1999/2000:70 och riksdagens Europarådsdelegations redogörelse 1999/2000:ER1 läggs till handlingarna.

Regeringen lämnar regelmässigt varje år en skrivelse om verksamheten inom Europarådet ministerkommitté under föregående år till riksdagen. Beaktande de speciella förhållanden som råder under Sveriges ordförandeskap i EU anser utskottet att inget hinder möter att den skrivelse som avser verksamheten under år 2000 avlämnas senare än vad som är brukligt.

5.2.4 Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelse 1999/2000:69 lämnar regeringen en redogörelse för verksamheten i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under 1999.

OSSE:s toppmöte i Istanbul i november 1999 bidrog till att stärka organisationen som säkerhetspolitisk aktör i Europa. OSSE:s roll för fredsbevarande har under året utvecklats, och värdet av dess förebyggande arbete genom tidiga insatser betonas alltmer. Den nya säkerhetsstadgan bekräftar att det är legitimt för medlemsstaterna och OSSE:s institutioner att lägga sig i hur de gemensamma normerna respekteras.

I toppmötets politiska deklaration slogs fast att situationen i Tjetjenien inte är en intern rysk angelägenhet. Vidare antogs en säkerhetsstadga, som reflekterar den utveckling OSSE gått igenom under de senaste åren, samt ett avtal för konventionella väpnade styrkor i Europa (CFE) anpassat till upplösningen av Warszawapakten och det utvidgade Nato. I anslutning till toppmötet antogs också en moderniserad version av Wiendokumentet, vilket innehåller begränsningar för stora militära övningar och bestämmelser om transparens och besöksutbyte på det militära området.

OSSE är i dag en i hög grad operativ organisation som verkar för att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna, bygga upp demokratiska institutioner och främja relationer mellan befolkningsgrupper. OSSE verkar både genom att förebygga konflikter och hantera kriser, och genom att bygga upp samhällen efter kriser. OSSE:s ordförande har en stark politiskt roll, bl.a. tack vare möjligheten att utnämna särskilda personliga representanter för länder eller regioner. OSSE:s högkommissarie för nationella minoriteter fortsätter sitt arbete för att minska spänningar mellan olika befolkningsgrupper. Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR) arbetar genom övervakning och rådgivning för att främja demokratiska val och uppbyggnaden av demokratiska institutioner i OSSE:s medlemsländer. OSSE:s fältverksamhet har byggts ut och i dag finns kontor i 20 länder i bl.a. Baltikum, Balkan, Centralasien och Kaukasus.

Den samlade budgeten för OSSE uppgick 1999 till ca 1,8 miljarder kronor, och den svenska bidragsandelen var ca 50 miljoner kronor. Sverige ställde vidare personal till OSSE:s förfogande till en kostnad av ca 44 miljoner kronor.

EU-samordningen inom OSSE är väl utvecklad, varför Sverige kommer att få en central roll under ordförandeskapet i EU första halvåret 2001. Rege-

ringen avser bl.a. att verka för att stärka EU som aktör i OSSE och främja samarbetet mellan EU och OSSE för konflikthantering och civil krishantering.

Regeringen avser återkomma till riksdagen under riksmötet 2001/02 med nästa skrivelse om verksamheten i OSSE.

Motionerna

Inga motioner har väckts med anledning av regeringens skrivelse. Följande motionsyrkanden inlämnades under de allmänna motionstiderna 1999/2000 och 2000/01.

I partimotion *1999/2000:U402 (c) yrkande 15* framförs att OSSE är en oundgänglig komponent i det europeiska samarbetet. Centerpartiet menar att OSSE tydligare bör bli den centrala alleuropeiska organisationen för bl.a. konfliktförebyggande och konfliktläkande arbete, för icke-militär konflikthantering samt för rustningskontroll. I *yrkande 16* föreslås att OSSE:s status som regional organisation under FN-stadgan förtydligas. Vidare bör OSSE:s kunskaper och erfarenheter spridas till motsvarande regionala organisationer i Asien, Afrika och Latinamerika.

Också i motion *2000/01:402 (v) yrkande 11* föreslås att regeringen tar initiativ till att stärka OSSE på olika sätt. Ett sådant vore att internationellt verka för att utveckla och stärka OSSE:s roll som FN:s regionala organ.

Motionärerna bakom *1999/2000:U415 (s)* lyfter fram S:t Petersburgsdeklarationen från OSSE:s parlamentariska församlings möte 1999. I denna uppmanas medlemsstaternas regeringar bl.a. att verka för att Ottawa-konventionen om ett totalt förbud mot antipersonella minor kompletteras med ett fördömande av andra typer av urskillningslösa och försåtliga antipersonella vapen, såsom sprängladdningar som sprids ut från bombkapslar. De laddningar som inte exploderar vid nedslaget utgör en varaktig fara för civilbefolkningen, på liknande sätt som landminor.

I motion *1999/2000:U638 (s)* pekar motionärerna på att OSSE:s parlamentarikerförsamling 1999 rekommenderade att Förbundsrepubliken Jugoslavien föreläggs att helt och fullt utveckla demokratiska och politiska rättigheter, inklusive att organisera fria demokratiska val i överensstämmelse med OSSE:s krav. Motionärerna menar att OSSE bör stödja och övervaka en sådan process, för att därefter göra det möjligt för Förbundsrepubliken Jugoslavien att återfå sitt medlemskap i OSSE.

Vänsterpartiet anser i motion *1999/2000:Fö205 (v) yrkande 2* att regeringen bör arbeta för att stärka OSSE. Ett sätt är att genomföra förslaget från OSSE:s parlamentariska församling att inrätta en särskild akademi, i vilken organisationens erfarenhet från civil-militär samverkan, valövervakning och utveckling av demokratiska institutioner kan tas till vara.

Miljöpartiet menar i motion *1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 4* att Avtalet om konventionella väpnade styrkor i Europa (CFE) haft stor betydelse för den nedrustning som skett i Europa efter det kalla krigets slut. När avtalet upprät-

tades 1990 sökte Sverige ansluta sig, men nekades med motiveringen att det enbart rörde de båda militärallianserna. När nu CFE-avtalet har anpassats till ett Europa med ett utvidgat Nato och utan Warszawapakten, anser Miljöpartiet att Sverige bör bli part i avtalet. Vår militära alliansfrihet skulle inte utgöra något hinder för anslutning, utan Sverige skulle visa gott föredöme genom att ålägga sig CFE-avtalets rustningsbegränsningar.

Utskottets överväganden

I motionerna 1999/2000:U402 (c) yrkandena 15 och 16 och 2000/01:U402 (v) yrkande 11 berörs OSSE:s roll i det europeiska samarbetet. Motion 1999/2000:Fö205 (v) yrkande 2 lyfter fram ett förslag från OSSE:s parlamentariska råd att inrätta en särskild akademi i syfte att ta tillvara erfarenheten från fredsfrämjande och demokratistödande insatser.

I likhet med motionärerna finner utskottet att OSSE under de senaste åren har förstärkt och utvecklat sin roll som central säkerhetspolitisk aktör i Europa. Inte minst genom OSSE:s insatser i västra Balkan har det utvecklats till den centrala alleuropeiska organisationen för konfliktförebyggande och konfliktläkande arbete. Vid toppmötet i Istanbul förstärktes denna roll bl.a. genom beslutet att upprätta en civil insatsstyrka och ett operationscentrum för planering och koordinering av fältinsatser.

Utskottet har noterat att samarbetet mellan OSSE och FN har fördjupats under de senaste åren, och den praktiska samverkan i t.ex. Kosovo har på det hela taget fungerat väl. FN-stadgans kapitel VIII stadgar om tvistlösning och tvångsmedel genom regionala avtal och organ. Sverige betraktar OSSE som ett regionalt FN-organ enligt stadgans kapitel VIII. Om än inte i formell mening, så har i praktiken en praxis utvecklats där OSSE fungerar som regionalt FN-organ. OSSE deltar också i de möten som hålls mellan FN och regionala organisationer och arrangemang.

I sammanhanget är det viktigt att OSSE:s samordning med andra organisationer ytterligare utvecklas. Det är likaså viktigt att fortsätta arbetet att stärka OSSE:s förmåga till fredsfrämjande och demokratistödande insatser. Exempelvis kan den mänskliga dimensionen ges en mer framträdande roll i konfliktförebyggande. Frågan om inrättandet av en OSSE-akademi skulle kunna utgöra ett inslag i detta arbete.

Motionerna 1999/2000:U402 (c) yrkandena 15 och 16, 2000/01:U402 (v) yrkande 11 samt 1999/2000:Fö205 (v) yrkande 2 anses därmed besvarade med vad utskottet anfört.

Motionärerna bakom motion 1999/2000:U415 (s) kräver att regeringen verkar för att Ottawakonventionen utökas till att också omfatta förbud mot sprängladdningar som sprids ut från bombkapslar (s.k. clusterbomber).

Utskottet kan konstatera att Ottawakonventionen mot antipersonella minor hittills ratificerats av 94 stater. Flera länder som producerar minor har dock ännu inte ratificerat konventionen. Mot den bakgrunden finner utskottet att prioriteringen bör vara att verka för universell anslutning av den nuvarande Ottawakonventionen. Att utöka konventionen skulle riskera de landvinningar som redan nåtts och fördröja ökad anslutning. Vidare skulle frågan om frå-

gan om förbud mot clusterbomber kunna behandlas inom konventionen om särskilda konventionella vapen (CCW). Konventionens andra protokoll är tillämpligt på användning av minor och försåtvapen. Frågan kommer att tas upp inför konventionens granskningskonferens år 2001.

Därmed avstyrker utskottet motion 1999/2000:U415 (s).

I motion 1999/2000:U638 (s) berörs Förbundsrepubliken Jugoslaviens (FRJ) status i OSSE.

Utskottet konstaterar att med den politiska omvälvningen i Belgrad under hösten år 2000 har förutsättningar skapats för att Förbundsrepubliken Jugoslavien skall kunna återta sin plats i OSSE vilket även skedde i november samma år. Utskottet konstaterar vidare att parlamentsval har hållits i Serbien och att presidentval har hållits för Förbundsrepubliken Jugoslavien i enlighet med de krav som OSSE tidigare har framfört. Parlamentsval i delrepubliken Montenegro avses genomföras i april år 2001.

Därmed anses motion 1999/2000:U638 (s) vara besvarad.

Motionärerna bakom motion 1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 4 anser att Sverige bör ansluta sig till Avtalet om konventionella väpnade styrkor i Europa (CFE).

Utskottet välkomnar att CFE-avtalet har kunnat anpassas till de nya förhållanden som råder i Europa efter det kalla krigets slut. Därmed kommer CFE-avtalet även fortsättningsvis att bidra till transparens och stabilitet när det gäller konventionella militära styrkor i hela Europa. Även i vårt närområde har avtalet betydelse för säkerheten.

Sverige har inte varit avtalsslutande part i CFE-avtalet och har därmed inte deltagit i omförhandlingarna. Ett viktigt skäl för att Sverige inte sökt anslutning är att avtalet skulle vara svårt att förena med det svenska anpassningsförsvaret. Utskottet ställer sig därför bakom regeringens bedömning att det för närvarande inte föreligger tillräckliga skäl för att Sverige skall ansluta sig till avtalet.

Med vad ovan anförts avstyrks motion 1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 4.

Med vad som ovan anförts föreslår utskottet att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1999/2000:69 Redogörelse för verksamheten inom organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under år 1999 till handlingarna.

Regeringen lämnar regelmässigt varje år en skrivelse om verksamheten inom OSSE under föregående år till riksdagen. Beaktande de speciella förhållanden som råder under Sveriges ordförandeskap i EU anser utskottet att inget hinder möter att den skrivelse som avser verksamheten under år 2000 avlämnas senare än vad som är brukligt.

5.2.5 Nato och samarbetet inom PFF och EAPR

Motionerna

I motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkande 5, 2000/01:U412 (m) yrkande 2 och 2000/01:U509 (m) yrkande 2 framhålls att Sverige bör agera mer aktivt

när det gäller utvecklingen av den alleuropeiska säkerhetsstrukturen, bl.a. genom att stödja de baltiska ländernas ambition att ingå i Nato. Det skulle stärka säkerheten såväl i de baltiska länderna som i Östersjöregionen i sin helhet om de tre länderna erbjöds Natomedlemskap. Därmed ligger det också i Sveriges intresse att de baltiska länderna blir Natomedlemmar, menar Moderaterna.

Moderaterna anser i motion 1999/2000:U803 (m) yrkande 3 att det även är ett svenskt intresse att de baltiska länderna blir medlemmar i Nato. Sverige lever säkrare med trygga grannar. Sverige bör därför understödja de baltiska länderna i deras arbete för att ingå i en europeisk säkerhetsordnings alla delar, inklusive deras arbete för Natomedlemskap.

I kommittémotion 2000/01:U414 (kd) yrkande 9 anförts att de baltiska ländernas integration i EU och Nato är ett svenskt säkerhetspolitiskt intresse. Ett fördjupat stöd till dessa länders uppbyggnad av totalförsvar och andra säkerhetsfunktioner har stor betydelse för att stärka deras suveränitet och fortsatta integration i de euroatlantiska säkerhetsstrukturerna. Den ryska enklaven Kaliningrad speciella situation måste särskilt beaktas.

I motionerna 1999/2000:U646 (fp) yrkande 2 och 2000/01:U656 (fp) yrkande 2 framhålls den säkerhetspolitiska betydelsen av att Natos utvidgning i Central- och Östeuropa fortsätter. Såväl EU som Nato tvekade alltför länge innan de agerade i konflikterna i f.d. Jugoslavien och finner sig som en följd av detta engagerade för lång tid framåt på västra Balkan. Det långvariga engagemanget på Balkan får dock inte bli en ursäkt för att slå av på takten i den fortsatta Natoutvidgningen.

Folkpartiet pekar i motionerna 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 2 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 3 på att ett nytt Nato har växt fram efter det kalla krigets slut. Genom sina insatser i Bosnien-Hercegovina och Kosovo har Nato tagit på sig en outhärlig roll i europeisk krishantering, och genom att låta Polen, Ungern och Tjeckien träda in i alliansen 1999 har Nato satt i gång en utvidgningsprocess österut. Nato har samtidigt etablerat en närmare relation till Ryssland, även om ingripandet i Kosovo utgjorde en påfrestning.

I motionerna 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 4 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 7 framhålls att Estland, Lettland och Litauen har sökt medlemskap i både EU och Nato. Inträde i Nato skulle ge de tre ländernas säkerhetspolitiska situation ökad stabilitet och förutsägbarhet. Att underlätta och skapa opinion för medlemskap i Nato för de tre baltiska länderna är därför ett starkt svenskt säkerhetspolitiskt intresse, menar Folkpartiet. Sverige bör ge de baltiska staterna fullt stöd i deras ansökan om medlemskap i Nato.

Utskottets överväganden

Motionerna 1999/2000:U646 (fp) yrkande 2, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 2, 2000/01:U656 (fp) yrkande 2 samt 2000/01:U413 (fp) yrkande 3 berör Natos nya roll när det gäller militär konflikthantering samt alliansens fortsatta utvidgning.

Utskottet konstaterar inledningsvis att Nato spelar en viktig roll i den nya alleuropeiska säkerhetsordning som håller på att ta form. Sedan det kalla krigets slut har Nato genomgått genomgripande förändringar. 1999 trädde Polen, Tjeckien och Ungern in som medlemmar i Nato, och vid toppmötet i Washington samma år förklarades att Nato står öppet för nya medlemmar och att utvidgningsprocessen skall ses över vid nästa toppmöte 2002. Det samarbete som bedrivs inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) och Euro-atlantiska partnerskapsrådet (EAPR), i vilket Sverige är en aktiv deltagare, fyller en värdefull förtroende- och säkerhetsskapande funktion. Genom sina insatser i Bosnien-Hercegovina och Kosovo har Nato etablerat sig som en central aktör för större militära krishanteringsoperationer i Europa.

Tyngdpunkten i Natos verksamhet har förskjutits mot fredsfrämjande och öppet säkerhetsskapande samarbete med partnerländerna. Samtidigt kvarstår Nato som en militär försvarsallians, och det råder ingen tvekan om att kandidatländerna fäster stor vikt vid säkerhetsgarantin enligt Natostadgans artikel 5. Sverige samarbetar med Nato på de områden som inte rör försvarsgarantier.

Natos fredsfrämjande insatser på västra Balkan har haft stor betydelse för den fred som mödosamt håller på att byggas. De grymma krig som under det senaste decenniet utspelats på Balkan utgör dock misslyckanden för hela det internationella samfundet. Arbetet med att bygga en alleuropeisk säkerhetsordning är särskilt angeläget med tanke på utvecklingen på västra Balkan. Nato spelar en viktig roll i denna framväxande europeiska säkerhetsordning. När det gäller Natos fortsatta utvidgning menar dock utskottet att den i första hand är en angelägenhet för organisationens medlemmar och ansökarländerna.

Med vad utskottet ovan anfört anses motionerna 1999/2000:U646 (fp) yrkande 2, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 2 och 2000/01:U656 (fp) yrkande 2 samt 2000/01:U413 (fp) yrkande 3 vara besvarade.

I motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkande 5, 1999/2000:U803 (m) yrkande 3, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 4, 2000/01:U412 (m) yrkande 2, 2000/01:U509 (m) yrkande 2, 2000/01:U414 (kd) yrkande 9 samt 2000/01:U413 (fp) yrkande 7 begärs att Sverige aktivt skall stödja de baltiska ländernas strävanden efter Natomedlemskap.

Utskottet konstaterar att i den nya europeiska säkerhetsordning som håller på att formas har EU, OSSE och Nato viktiga roller att spela. Dessa organisationer, Europarådet samt regionala och bilaterala samverkansformer bildar tillsammans ett nätverk av mångfacetterat och intensivt samarbete som sträcker sig över hela den europeiska kontinenten. Utvidgningen av EU innebär att vi fortsätter att bygga säkerhet genom samarbete. Sverige har givit sitt helhjärtade stöd till de baltiska ländernas strävanden att bli medlemmar i EU. Att EU har inlett medlemskapsförhandlingar med de baltiska länderna stärker säkerheten i Östersjöområdet. Sverige är också aktivt bilateralt och genom Östersjöstaternas råd för att på olika sätt stärka de baltiska staterna. I detta ingår stöd till de baltiska ländernas ansträngningar att bygga upp grundläggande totalförsvarsstrukturer under demokratisk kontroll.

Samtliga de tre baltiska staterna eftersträvar också medlemskap i Nato. Vid toppmötet i Washington 1999 bekräftade Nato att det stod öppet för medlemskap för kandidatländerna. Individuella "Membership Action Plans" utgör verktyg för de baltiska länderna samt övriga kandidatländer i deras strävan efter Natomedlemskap. Det amerikanska stödet för de baltiska staternas strävan mot medlemskap manifesterades i den amerikansk-baltiska chartan som undertecknades 1998.

Ryssland har uttalat stöd för de baltiska ländernas ambitioner att bli medlemmar i EU, men motsätter sig baltiskt Natomedlemskap. Utskottet vill understryka att den grundläggande OSSE-principen om alla staters rätt att själva välja säkerhetspolitisk väg självklart är giltig också för de baltiska länderna. Som utskottet tidigare konstaterat är dock frågan om medlemskap i Nato en angelägenhet för Atlantpaktens medlemmar och ansökarländerna.

Med vad ovan anförts avstyrker utskottet motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkande 5, 1999/2000:U803 (m) yrkande 3, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 4, 2000/01:U412 (m) yrkande 2, 2000/01:U509 (m) yrkande 2, 2000/01: U414 (kd) yrkande 9 samt 2000/01:U413 (fp) yrkande 7.

5.2.6 Västra Balkan

Motionerna

I motion 1999/2000:U403 (m) yrkande 1 framhålls att Sverige under sex års militär närvaro i Bosnien-Hercegovina bidragit till stabilisering och fred. Samtidigt är spänningarna mellan befolkningsgrupperna fortfarande stora, och de flesta fördrivna har fortfarande inte kunnat flytta tillbaka till sina hem. Mot den bakgrunden finner motionären det anmärkningsvärt att Sverige dragit ned sin militära närvaro i Bosnien. I yrkande 2 betonas betydelsen av att de civila och militära insatserna samordnas för att förutsättningar för återuppbyggnad och varaktig fred skall kunna skapas.

Folkpartiet betonar i motion 1999/2000:U646 (fp) yrkande 1 att de internationella insatserna på Balkan måste fullföljas med stor uthållighet för att förutsättningar för en varaktig utveckling mot fred och demokrati skall kunna skapas. Mot den bakgrunden var det oacceptabelt att regeringen begränsade det svenska deltagandet i SFOR-styrkan i Bosnien-Hercegovina för att finansiera medverkan i KFOR (yrkande 4). Likaså menar motionärerna att det tog orimligt lång tid att få den svenska styrkan på plats i Kosovo.

I motion 1999/2000:U22 (fp) yrkande 3 anförts att under Unproforinsatsen och därefter den Natoleda IFOR-insatsen i Bosnien hade Sverige, samtidigt med mindre kontingenter i Kroatien och Makedonien, en betydligt större numerär närvaro i det forna Jugoslavien än vi därefter har haft inom ramen för SFOR i Bosnien. Trots att de lokala behoven inte minskat har den svenska internationella närvaron dragits ner kraftigt. Motionärerna motsätter sig denna utveckling och anser att betydligt större satsningar bör göras för att förbättra förutsättningarna för det svenska försvaret att delta i internationella insatser i bl.a. FN-regi.

I Centerns partimotion 2000/01:U404 (c) anförts att det är angeläget att berörda länder på Balkan samarbetar med den Internationella krigsförbrytartribunalen i Haag och därmed bland annat utlämnar misstänkta krigsförbrytare till domstolen. Sverige bör i alla internationella forum utöva påtryckningar för att misstänkta krigsförbrytare på Balkan skall utlämnas (*yrkande 24*).

Beträffande Kosovo sägs det i den enskilda motionen 2000/01:U504 (kd, m) att en av förutsättningarna för ett fungerande civilsamhälle är ett fungerande rättssystem med domstolar och ordningsmakt. Antalet poliser som olika EU-länder ställt till förfogande är långt under det som initialt avsågs och ännu längre ifrån vad som behövs.

Sverige bör inom EU verka för att så snabbt som möjligt bygga upp en handlingskraftig ordningsmakt och ett fungerande rättsväsende (*yrkande 1*). En förstärkning av polismakten och rättsväsendet bör kunna leda till en tydlig minskning av KFOR-styrkan redan på kort sikt.

Det näst mest angelägna problemet att ta itu med är Kosovos framtid. Att skjuta den frågan framför sig undergräver befolkningens förtroende i fredsprocessen och spelar nationalisterna på båda sidor i händerna. Sverige bör långsiktigt verka för att Kosovo skall bli självständigt (*yrkande 2*).

På sikt bör Kosovo, liksom övriga länder på Balkan, integreras i det europeiska samarbetet, EU (*yrkande 3*).

Ett demokratiskt Serbien skulle i grunden förändra förutsättningen för utvecklingen i f.d. Jugoslavien och för hela Balkan sägs det i motion 2000/01:U643 (m). För EU är det nu viktigt att i första hand stödja Serbiens demokratisering (*yrkande 1*). Återuppbyggnadsarbetet, särskilt vad gäller infrastruktur inklusive den livsviktiga Donauförbindelsen, måste snabbt komma i gång. EU bör understödja återskapandet av fri rörlighet inom det forna Jugoslavien och västra Balkan (*yrkande 2*). Om detta leder till framgång blir nästa steg att på olika sätt inlemma Serbien i det samarbete som utvecklas. Ett demokratiskt Serbien skall fullt ut kunna ingå i EU:s program för västra Balkan. EU bör, enligt *yrkande 3*, verka för detta. Öppnare gränser och fri rörlighet innebär större möjligheter än nationell isolering. EU självt måste också öppna för frihandel med länderna på västra Balkan. EU bör därför avveckla sina handelshinder gentemot dessa länder (*yrkande 4*).

Mot bakgrund av en historisk översikt över utvecklingen i det forna Jugoslavien framhålls i kommittémotion 2000/01:U656 (fp) att ett Serbien och ett Kroatien som går mot demokrati och ett allt djupare politiskt och ekonomiskt samarbete med de övriga europeiska demokratierna och deras samarbetsforum är avgörande förutsättningar för varaktig fred, demokrati och samarbete på Balkan. Det är viktigt att den omfattande insats som görs av omvärlden genom FN, EU och Nato och Stabilitetspakten för Sydosteuropa fullföljs med den uthållighet som krävs för att medverka till en varaktig utveckling mot fred och demokrati på hela Balkan (*yrkande 1*).

Vid ett demokratiskt maktskifte i Belgrad är det ytterst angeläget att på alla sätt skapa förutsättningar för den nya ledningen att påbörja Serbiens långa och svåra marsch ut ur den ekonomiska och sociala misär, som krig och internationell isolering inneburit för människorna i Serbien. Förväntningarna

får, enligt motionärerna, inte komma på skam. Skulle så ske skapas snabbt grogrund för att den serbiska nationalismen skall kunna återvända med allt vad det innebär för de omgivande staterna och freden på Balkan. Insatserna genom den s.k. Stabilitetspakten för Sydosteuropa måste avsevärt förstärkas i detta syfte (*yrkande 3*).

Sanktionerna bör, senast i samband med att Milosevic tvingas avgå från makten i Belgrad, avbrytas (*yrkande 4*).

Det får inte råda några tvivel om vad det internationella samfundet avser eller kan tänkas tolerera i fråga om brott mot mänskliga fri- och rättigheter i Kosovo. Serber och romer som önskar leva och delta i ett fredligt och demokratiskt Kosovo måste tillförsäkras grundläggande förutsättningar för detta. Alla som bodde i Kosovo före kriget skall ges möjlighet att fortsätta leva i Kosovo i fred och säkerhet (*yrkande 5*).

Valen i Bosnien i november 2000 utgår från den faktiska etniska uppdelning som Daytonfredens konstruktion byggde på. Det är därför föga förvånande att så få framsteg gjorts i fredsprocessen i Bosnien. Förutsättningar för varaktigt fredlig samlevnad kan inte skapas om inte alla ansvariga för krigsförbrytelser ställs till ansvar och alla som tvingats på flykt får möjlighet att om de så önskar återvända hem (*yrkande 6*). Alla som tvingats fly under kriget på Balkan har, oavsett etnisk tillhörighet, rätten att kunna återvända hem (*yrkande 7*).

I motionen uppmärksammas också läget i andra delar av det forna Jugoslavien. Enligt motionärernas uppfattning bör Sverige och EU intensifiera samarbetet med Montenegro, för att på så sätt understödja en utveckling mot fortsatta politiska och ekonomiska reformer och en alltmer intensifierad integration i den europeiska gemenskapen (*yrkande 8*). Sverige bör också inom EU verka för att Makedonien inte kommer i skymundan utan ges särskilt utrymme i det internationella bistånds- och stabilitetssamarbetet på Balkan (*yrkande 9*). I *yrkande 10* framhålls, mot bakgrund av de senaste politiska händelserna, att det är väsentligt att EU och Nato tar vara på den avgörande möjligheten att vända utvecklingen på Balkan och att förutsättningarna för en snabb integration i olika europeiska samarbetssträvanden utnyttjas.

Utskottets överväganden

Västra Balkan har under det senaste decenniet genomlevt en turbulent period som kännetecknas av konflikt och krig, mänskligt lidande, stora flyktingströmmar och bildandet av nya stater.

Vad gäller Bosnien-Hercegovina undertecknades i Dayton ett fredsavtal. Det var en kompromiss som på sikt skapar förutsättningarna för normalisering av förbindelserna mellan Bosniens etniska grupper. Enligt utskottets mening fortsätter avtalet att utgöra grunden för freds- och försoningsarbetet i Bosnien.

Utskottet tvingas dock konstatera att snart sex år efter Daytonavtalets undertecknande är Bosnien ett land som allttjämt lider av sviterna av kriget under nittiotalets första hälft. Fredsavtalet bringade kriget till ett slut, men för

det mödosamma återuppbyggnads- och försoningsarbetet erfordras avsevärd tid.

Det internationella samfundet har bidragit till en snabb uppbyggnad företrädesvis av landets infrastruktur. Utskottet måste emellertid konstatera att samtidigt har nödvändiga politiska och ekonomiska reformer låtit vänta på sig. De centrala beslutsstrukturerna i Bosnien är alltfjämt svaga och har under tiden efter kriget dominerats av nationalistiska partier.

Lokalvalen i Bosnien våren år 2000 kan dock sägas markera ett trendbrott. De positiva politiska förändringarna i Kroatien har minskat väljarstödet för det bosnien-kroatiska partiet HDZ, medan det politiska läget i den bosnien-serbiska entiteten efter maktskiftet i Belgrad alltfjämt är mer oklart. Utskottet menar vidare att den demokratiskt valde presidenten Kostunicas symboliskt viktiga besök i Sarajevo i slutet av oktober år 2000 för överläggningar med det bosniska presidentrådet sänder en signal om möjligheter till normalisering av förbindelserna mellan de två grannländerna.

Ytterligare ett positivt tecken är utgången av de allmänna valen i Bosnien-Hercegovina i november år 2000. För första gången fick de tre nationalistiska partierna mindre än hälften av rösterna. Därmed skapades en möjlighet att bilda icke-nationalistiska regeringar. Genom tillkomsten av en flerpartikonstellation, under namnet Alliansen för förändring, uppnåddes i februari år 2001 målsättningen att bilda den första icke-nationalistiska regeringen på stats- och federationsnivå sedan kriget i Bosnien-Hercegovina. Utskottet välkomnar denna utveckling.

Utskottet kan konstatera att tecknen på en rörelse mot normalisering i Bosnien-Hercegovina blivit tydligare. Samtidigt tvingas utskottet framhålla att mycket återstår av fredsarbetet, och det internationella samfundets engagemang och närvaro kommer att behövas lång tid framöver. Svensk trupp har varit på plats i Bosnien-Hercegovina sedan 1993, först inom ramen för Unprofor och sedan 1995 i IFOR och SFOR. I linje med SFOR:s övergripande reducering har Sverige sedan årsskiftet 1999/2000 minskat sitt truppbidrag, samtidigt som svenska insatser inriktade på återuppbyggnad av det civila samhället i Bosnien-Hercegovina har ökat.

Under 1998 och 1999 förde den serbiska regimen en alltmer brutal politik i Kosovo som i sin tur ledde till Natos bombkampanj. EU stärkte samtidigt sanktionerna mot Jugoslavien vilka omfattade bl.a. flygförbud, oljeembargo, frysning av statliga tillgångar i EU-länderna och visumförbud för regimen närstående personer. Dessutom uttryckte EU-länderna att de inte ämnade stödja återuppbyggnad av Förbundsrepubliken Jugoslavien så länge regimen satt kvar. Efter eldupphöravtalets undertecknande i juni år 1999 och säkerhetsrådets antagande av resolution 1244 upprättades en omfattande internationell militär och civil närvaro i Kosovo. I oktober år 1999 beslutade säkerhetsrådet formellt att inte längre tillämpa sanktionerna mot Förbundsrepubliken Jugoslavien i Kosovo. Utskottet konstaterar att Sverige har gjort stora åtaganden i Kosovo, bl.a. genom att delta med en bataljon i KFOR. Förutom med KFOR-bataljonen biträder Sverige FN-administrationen i Kosovo, UNMIK, med bl.a. civilpolisier.

Även om en rörelse mot normalisering kan skönjas i Kosovo gör sig en lokal kris dessvärre alltmer påmind i Kosovos gränstrakter. I södra Serbien

byggs spänningen åter upp på ett enligt utskottets mening oroväckande sätt mellan kosovoalbanska väpnade grupper och serbisk polis och militär. Albanska beväpnade grupper har etablerat sig i den demilitariserade zonen på den serbiska sidan av gränsen till Kosovo, som ursprungligen etablerats för att hålla jugoslavisk militär borta från Kosovo. Många års misskötsel från Belgrad av detta albanskdominerade område har skapat en grogrund för de albanska rebellerna. Det finns stora risker med de ökade spänningarna som följer på de albanska väpnade gruppernas framfart, och en aktiv politik från det internationella samfundets sida är enligt utskottets uppfattning nödvändig för att förhindra att konflikten tar sig än våldsammare uttryck och leder till ökad instabilitet i regionen.

Utskottet menar att händelseutvecklingen i Makedonien inger oro. Utvecklingen är enligt utskottets uppfattning ett hot mot stabiliteten i Makedonien vilken är av grundläggande betydelse för hela regionens framtida utveckling. Utskottet betonar vikten av den roll som både KFOR, EU och dess övervakningsmission (EU Monitoring Mission) samt OSSE:s övervakningsmission i Skopje har, särskilt när det gäller övervakningen längs den gemensamma gränsen mellan Förbundsrepubliken Jugoslavien och Makedonien. Riksdagen har i den andan nyligen fattat beslut om att svensk personal får medverka i gränsnära KFOR-operationer inne i Makedonien samt även i säkerhetszonen mellan Kosovo och Serbien (bet. 2000/01:UU12). Enligt utskottets mening bör svensk KFOR-personal kunna delta i den fredsfrämjande verksamhet som KFOR kan komma att bedriva även i gränsnära områden utanför Kosovos gräns under förutsättning av berörda regeringars medgivande.

Utskottet menar vidare att stora ansträngningar bör göras för att förhindra en eskalering av de militära aktiviteterna. Utskottet vill framhålla vikten av att eventuella motsättningar mellan olika grupper i Makedonien löses på demokratisk väg inom ramen för landets politiska system. Utskottet välkomnar vidare antagandet av FN:s säkerhetsråds resolution nr 1345.

Ytterligare ett orosmoln är den bräckliga politiska processen mellan Serbien och Montenegro vad gäller delstatens status inom Förbundsrepubliken Jugoslavien. Utskottet ser med oro på de alltmer nationalistiska strömningar som kommit till uttryck i Montenegros huvudstad Podgorica och menar att en splittring av Förbundsrepubliken Jugoslavien skulle kunna få långtgående och smärtsamma konsekvenser för regionen i dess helhet.

Enligt utskottets uppfattning fyller Sveriges och EU:s engagemang i och för västra Balkan en viktig konfliktförebyggande och konflikthanterande funktion. Det svenska engagemanget på Balkan bör enligt utskottets mening vara omfattande och långsiktigt.

Enligt utskottets mening utgör EU:s stabilitetspakt för västra Balkan ett stort och viktigt åtagande för regionens framtid. Pakten spelar även en viktig roll för multietniskt och gränsöverskridande samarbete. Det förblir enligt utskottets mening angeläget att EU erbjuder ett Europaintegrationsperspektiv för Bosnien och de andra länderna i regionen. Det är på längre sikt den säkraste garantin för fredlig samlevnad i regionen.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av det historiska toppmötet i Zagreb i november år 2000. Vid det mötet samlades EU:s stats- och

regeringschefer för första gången vid samma bord som regionens ledare för att diskutera framtiden i ett perspektiv av samarbete och integration.

Utskottet menar att vad gäller EU:s politik mot länderna på västra Balkan är en av de viktigaste beståndsdelarna Stabiliserings- och associeringsavtalen. För Bosnien-Hercegovina har en åtgärds katalog för vägen fram till förhandlingar om ett sådant avtal utarbetats. Avtal med Makedonien planeras bli undertecknat i april år 2001 och förhandlingar med Kroatien om ett stabiliserings- och associeringsavtal kan fullbordas något senare.

I motion 1999/2000:U403 (m) finner motionären det anmärkningsvärt att Sverige dragit ned sin militära närvaro i Bosnien och anför i *yrkande 1* att riksdagen hos regeringen bör begära förslag på hur svensk militär närvaro i Bosnien-Hercegovina kan möjliggöras i enlighet med vad som anförts i motionen. I *yrkande 2* betonas betydelsen av att de civila och militära insatserna samordnas för att förutsättningar för återuppbyggnad och varaktig fred skall kunna skapas.

Folkpartiet betonar i motion 1999/2000:U646 (fp) *yrkande 1* att de internationella insatserna på Balkan måste fullföljas med stor uthållighet för att förutsättningar för en varaktig utveckling mot fred och demokrati skall kunna skapas. Mot den bakgrunden var det oacceptabelt att regeringen begränsade det svenska deltagandet i SFOR-styrkan i Bosnien-Hercegovina för att finansiera medverkan i KFOR (*yrkande 4*). Likaså menar motionärerna att det tog orimligt lång tid att få den svenska styrkan på plats i Kosovo.

I motion 1999/2000:U22 (fp) *yrkande 3* anförts att under Unproforinsatsen och därefter den Natoleda IFOR-insatsen i Bosnien hade Sverige en betydligt större numerär närvaro i det forna Jugoslavien än vi därefter har haft inom ramen för SFOR i Bosnien. Trots att de lokala behoven inte minskat har den svenska internationella närvaron dragits ner kraftigt. Motionärerna motsätter sig denna utveckling.

Utskottet konstaterar att den militära delen av fredsavtalet i allt väsentligt är genomförd, och som en konsekvens av detta har SFOR-styrkan dragits ned till 19 000 soldater. En viktig erfarenhet från genomförandet av Daytonavtalet är att koordineringen mellan militära och civila insatser är av stor betydelse för insatsens effektivitet. De flesta av det fyrtiotal personer som Sverige för närvarande deltar med i SFOR arbetar med civil-militär koordinering.

Utskottet menar att insatsen är välavvägd och finner ej anledning till att den skall ändras.

Med vad utskottet anført ovan anses motionerna 1999/2000:U403 (m) yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U646 (fp) yrkandena 1 och 4 samt 1999/2000:U22 (fp) yrkande 3 vara besvarade.

I partimotion 2000/01:U404 (c) *yrkande 24* anförts att Sverige i alla internationella forum bör utöva påtryckningar för att misstänkta krigsförbrytare på Balkan skall utlämnas.

I motion 2000/01:U656 (fp) yrkande 6 (delvis) hävdas att förutsättningar för varaktig fredlig samlevnad i Bosnien inte kan skapas om inte alla ansvariga för krigsförbrytelser ställs till ansvar.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att Sverige under de senaste åren på olika sätt har stöttat arbetet vid krigsförbrytartribunalen i Haag, politiskt, finansiellt och personellt. Som exempel kan nämnas de rättsmedicinska undersökningsteam som arbetat i Kosovo under 1999 och 2000, stödet till gravöppningar i Bosnien och stöd till åklagarkontoret. Inom ramen för EU har Sverige genomgående intagit en positiv inställning till budgetstöd till tribunalens verksamhet i FN:s femte utskott. Vidare är Sverige ett av få länder som har ett avtal med ICTY (Internationella tribunalen för f.d. Jugoslavien) om mottagande av dömda krigsförbrytare.

Utskottet vill även framhålla att i det internationella samfundet finns nu en förhoppning om att förändringarna i Serbien, efter en konsolidering, skall öppna vägen för ett ökat samarbete mellan Tribunalen och Förbundsrepubliken Jugoslavien. På samma sätt som den nya regeringen i Kroatien efter Tudjman har förbättrat samarbetet med Tribunalen, måste även den nya regeringen i Jugoslavien följa denna väg.

Utskottet vill betona vikten av att alla misstänkta personer som åtalats för krigsförbrytelser utlämnas och ställs inför rätta. Det är enligt utskottets mening en viktig förutsättning för att regionens sår, efter en årtionde av upprievande konflikter, skall kunna läkas. Att Internationella tribunalen för f.d. Jugoslavien (ICTY) blir framgångsrik i sitt arbete är även ett svenskt intresse.

Utskottet utgår ifrån att Sverige även fortsättningsvis kommer att inta en aktiv hållning i olika internationella forum såsom EU, FN och OSSE, liksom i bilaterala kontakter för att stödja ICTY och framhålla vikten av att misstänkta krigsförbrytare grips och överlämnas till domstolen i Haag.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2000/01:U404 (c) yrkande 24 och 2000/01:U656 (fp) yrkande 6 (delvis) kan besvaras.

I motion 2000/01:U504 (kd, m) yrkande 1 anføres att Sverige inom EU bör verka för att så snabbt som möjligt bygga upp en handlingskraftig ordningsmakt och ett fungerande rättsväsende i Kosovo.

Utskottet vill i denna del framhålla att Sverige aktivt har verkat för att EU skall stärka stödet till internationella civilpolisinsatser i Kosovo. Under början av år 2000 tog Sverige, genom det portugisiska ordförandeskapet, ett initiativ inom EU med syfte att öka antalet civilpoliser från EU-länderna. Initiativet välkomnades och under våren ökade också antalet civilpoliser från EU. I detta sammanhang ökade Sverige sin insats med ytterligare tio poliser till totalt sextio. Av dessa tjänstgör tio vid OSSE:s polisskola i Kosovo. Det totala bidraget till UNMIK vad gäller internationella civilpoliser har gradvis ökat och uppgick i november år 2000 till omkring 4 400 personer inklusive specialpolis vilket skall jämföras med målsättningen att nå upp till totalt 4 700 poliser.

Utskottet menar att frågan om rättsväsendet i Kosovo är central. Dessvärre kan utskottet konstatera att det internationella samfundet har visat sig sakna tillräckliga resurser och mekanismer för att snabbt kunna sätta in stöd till

svaga rättssystem i områden som genomgått svår konflikt. Problemen visade sig tidigt i Kosovo där FN-missionen har fört en ojämn kamp i avsaknad av tillräckliga resurser. Utskottet vill emellertid framhålla att den internationella rekryteringen av domare och åklagare så sakta har kommit i gång. I slutet av september 2000 hade UNMIK rekryterat sju domare och tre åklagare mot det uppsatta målet tolv respektive fem. Från Sverige tjänstgjorde en domare och en åklagare i FN-missionen.

Utskottet vill avslutningsvis framhålla att inom ramen för arbetet med att utveckla EU:s civila krishantering, i uppföljningen av Brahimirrapporten om FN:s fredsfrämjande arbete samt inom OSSE:s REACT-program diskuteras hur den här typen av internationella insatser skall kunna utvecklas och effektiviseras.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U504 (kd, m) yrkande 1 kan besvaras.

I motionens *yrkande 2* anføres att Sverige långsiktigt bör verka för att Kosovo skall bli självständigt.

Utskottet vill framhålla att det är viktigt att säkerhetsrådets resolution 1244 respekteras, vilken avser Förbundsrepubliken Jugoslaviens suveränitet och territoriella integritet. Genom resolutionen uppdrar säkerhetsrådet åt generalsekreteraren att upprätta en interimadministration under vilken Kosovos befolkning kan åtnjuta långtgående autonomi och självstyre inom Förbundsrepublikens Jugoslaviens gränser. Generalsekreteraren har vid upprepade tillfällen klargjort att FN:s mandat inte är att förbereda Kosovo för självständighet. Utskottet delar denna uppfattning.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 2000/01:U504 (kd, m) yrkande 2.

Motionärerna menar i *yrkande 3* att på sikt bör Kosovo, liksom övriga länder på Balkan, integreras i det europeiska samarbetet, EU.

Utskottet kan konstatera att arbetet med att inlemma hela Balkan i det europeiska samarbetet under det senaste året har ökat markant i omfattning. Den s.k. stabiliserings- och associeringsprocessen börjar på allvar slå rot i regionen. Förhandlingar om stabiliserings- och associeringsavtal genomförs med Makedonien och Kroatien och planerna är att fullborda dessa under år 2001. Även Bosnien-Hercegovina och Albanien har uttryckt starka önskemål om att få inleda förhandlingar om stabiliserings- och associeringsavtal.

Utskottet vill i sammanhanget framhålla att den demokratiska utvecklingen i Serbien öppnar för en ytterligare utvidgning av stabiliserings- och associeringsprocessen. Utskottet konstaterar att under hösten år 2000 antogs också en ny biståndsförordning för västra Balkan, CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation), som syftar till att fördjupa EU:s stöd för Balkanländernas utveckling och anpassning. Toppmötet mellan EU och västra Balkan i Zagreb den 24 november gav uttryck för EU:s omfattande engagemang i regionen. Dessa åtgärder kommer sammantaget att verka för en högre grad av stabilitet och säkerhet i regionen.

Utskottet menar att EU bör utveckla samarbetet och med länderna på västra Balkan och verka för en gradvis integration mellan dessa och europe-

iska strukturer samt att fortsatt genomförande och utveckling av dessa processer bör bli en central uppgift under det svenska ordförandeskapet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U504 (kd, m) yrkande 3 kan besvaras.

I motion 2000/01:U643 (m) konstateras att ett demokratiskt Serbien i grunden skulle förändra förutsättningen för utvecklingen i f.d. Jugoslavien och för hela Balkan. Därför anförts i *yrkande 1* att det för EU nu är viktigt att i första hand stödja Serbiens demokratisering.

I motion 2000/01:U656 (fp) *yrkande 3* begärs ett riksdagens tillkännagivande om vad i motionen anförts om förutsättningarna för en demokratisk utveckling i Serbien.

Utskottet konstaterar att Sverige och EU har välkomnat de demokratiska förändringarna som ägde rum i Belgrad i början av oktober år 2000. Vid Allmänna rådets möte den 9 oktober år 2000 hävdades de ekonomiska sanktionerna mot Serbien. Samtidigt aviserades en radikal översyn av EU:s politik och beslut togs om att understödja den demokratiska processen. Dessa beslut omfattar följande åtgärder:

- Serbien görs delaktig i EU:s nya biståndsprogram CARDS,
- Förbundsrepubliken Jugoslavien får delta i stabilitets- och associationsprocessen och en arbetsgrupp för detta ändamål mellan EU och Förbundsrepubliken Jugoslavien etableras,
- Förbundsrepubliken Jugoslavien omfattas av EU:s autonoma handelsåtgärder,
- EU:s medlemsstater skall normalisera sina diplomatiska relationer med Förbundsrepubliken Jugoslavien,
- Förbundsrepubliken Jugoslavien inbjuds till Stabilitetspakten för sydöstra Europa, vilket skedde den 26 oktober år 2000,
- Förbundsrepubliken Jugoslavien inbjöds till EU:s toppmöte för västra Balkan i Zagreb den 24–25 november.

Utskottet konstaterar vidare att vid Europeiska rådet den 13–14 oktober 2000 togs beslut om ett extraordinärt stöd om 200 miljoner euro till Förbundsrepubliken Jugoslavien ägnat för akuta behov inför vintern. EU bjöd vidare vid detta tillfälle in Förbundsrepubliken Jugoslaviens nye president Vojislav Kostunica till överläggningar.

Vidare noterar utskottet att Sverige som första land, den 5 oktober år 2000, överlämnade en begäran om att få uppgradera dåvarande chargé d'affaires Sahlin till ambassadör, vilket sedermera skedde den 20 oktober samma år. Sverige har vidare bilateralt beslutat om ett extraordinärt stöd om 25 miljoner kronor till akuta humanitära behov i Förbundsrepubliken Jugoslavien, främst för att reparera det serbiska elnätet men också för att lindra akuta behov av mat och mediciner. Vidare togs ett beslut om att ge ytterligare 5 miljoner kronor till FN:s flyktingkommissariat UNHCR. Dessutom har regeringen givit Sida i uppdrag att skyndsamt utarbeta en strategi för biståndet till Förbundsrepubliken Jugoslavien.

Utskottet menar att sammantaget innebär de av EU beslutade åtgärderna ett aktivt stöd för demokratiseringsprocessen i Förbundsrepubliken Jugoslavien.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2000/01:U643 (m) yrkande 1 och 2000/01:U656 (fp) yrkande 3 kan besvaras.

I motion 2000/01:U643 (m) yrkande 2 anför motionärerna att EU bör understödja återskapandet av fri rörlighet inom det forna Jugoslavien och västra Balkan, och i yrkande 3 i samma motion anförts att ett demokratiskt Serbien, liksom övriga länder på Balkan, bör integreras i det europeiska samarbetet. I motion 2000/01:U656 (fp) yrkande 10 framhålls, mot bakgrund av de senaste politiska händelserna på Balkan, att det är väsentligt att ta vara på den avgörande möjlighet som finns för att vända utvecklingen och att förutsättningarna för en snabb integration i olika europeiska samarbetssträvanden utnyttjas.

Utskottet vill med anledning av dessa yrkanden framhålla att genom allmänna rådets beslut den 9 oktober år 2000 att inbjuda Förbundsrepubliken Jugoslavien att delta i stabilitets- och associationsprocessen, till Stabilitetspakten för sydöstra Europa samt till EU:s toppmöte för västra Balkan i Zagreb skapades möjlighet för Förbundsrepubliken Jugoslavien och andra länder på Balkan att förbättra sina regionala relationer och relationerna med EU.

Utskottet betonar att Stabilitetspakten har som uttalad ambition att verka för ökat regionalt samarbete och en del i detta arbete är att återskapa fri rörlighet. Bland annat genom deltagandet vid toppmötet den 24–25 november 2001, och på sikt inom stabilitets- och associationsprocessen, kommer Förbundsrepubliken Jugoslavien och andra länder på Balkan att få EU:s stöd för att återskapa goda relationer i regionen. EU:s uttalade mål är stabilitet och välstånd på västra Balkan samt att alla länder successivt integreras i europeiska strukturer.

Utskottet konstaterar att ett land, Slovenien, redan förhandlar om inträde i EU och att förhandlingar om stabilitets- och associationsavtal avancerar med ett flertal länder.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2000/01:U643 (m) yrkandena 2 och 3 samt 2000/01:U656 (fp) yrkande 10 kan besvaras.

I motion 2000/01:U643 (m) yrkande 4 anförts att EU bör avveckla sina handelshinder gentemot länderna på västra Balkan.

Utskottet har inhämtat att regeringen aktivt har verkat för att EU skall införa handelslättnader för länderna på västra Balkan. I oktober år 2000 antog unionen en ny förordning (ATM – Autonomous Trade Measures). Förordningen innebär att en stor del av exporten från länderna från västra Balkan kommer att vara befriad från tullar och avgifter med början den 1 november år 2000.

Utskottet har även erfarit att regeringen stöder att Förbundsrepubliken Jugoslavien omfattas av handelsåtgärderna efter de demokratiska förändringar som har ägt rum. På sikt väntas även att frihandel upprättas genom de s.k. stabiliserings- och associeringsavtalen som EU väntas ingå med länderna i denna region.

Utskottet vill understryka betydelsen av att ansträngningarna fortsätter vad gäller avvecklandet av EU:s handelshinder gentemot länderna på västra Balkan.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U643 (m) yrkande 4 kan besvaras.

I motion 2000/01:U656 (fp) yrkande 1 anføres att en omfattande och varaktig internationell insats behövs för att skapa förutsättningar för varaktig demokrati och fredlig samlevnad på Balkan.

Utskottet kan inledningsvis konstatera att även om alla nittioalets krigsledare i det forna Jugoslavien i formell mening är borta från statsbärande funktioner finnes arv av destruktion och splittring fortfarande kvar som ett öppet sår. Utskottet menar dock att med de förändringar som har skett framträder en delvis ny och ljusare bild av Balkan. Med ett fullbordat maktskifte i Förbundsrepubliken Jugoslavien blir det plötsligt möjligt att meningsfullt tala om regionala helhetsgrepp, återuppbyggnad, försoning och framtid. Utskottet vill betona att detta utgör stora utmaningar som alla människor och politiska strukturer i regionen, liksom det internationella samfundet, nu ställs inför.

Det är utskottets mening att regionens ökade integration med europeiska strukturer är en viktig process för att skapa ökad stabilitet, utveckling, framtidstro och säkerhet för länderna i regionen. För några av regionens länder har den europeiska visionen avancerat längre genom stabiliserings- och associeringsprocessen.

Utskottet vill även framhålla att Stabilitetspakten kommer att ha en fortsatt viktig roll för ökad regional samverkan. Utskottet kan konstatera att Sverige fäster stor vikt vid paktens arbete och vid att arbetet blir framgångsrikt.

Utskottet vill i sammanhanget återigen betona vikten av att alla personer som åtalats för krigsförbrytelser ställs inför rätta. Det är en viktig förutsättning för att regionens sår i en framtid skall kunna läkas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U656 (fp) yrkande 1 kan besvaras.

I samma motion anføres i yrkande 4 att sanktionerna mot Förbundsrepubliken Jugoslavien bör avbrytas senast i samband med att Milosevic tvingas avgå från makten i Belgrad.

Utskottet konstaterar att vid allmänna rådets möte den 9 oktober år 2000 hävdades oljeembargot och flygförbudet mot Serbien. Det beslutades samtidigt att de finansiella sanktionerna och visumförbudslistan skulle revideras så att de bara omfattade Slobodan Milosevic och en mindre grupp personer associerade med honom. Vapenembargot lämnades dock kvar.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U656 (fp) yrkande 4 kan besvaras.

I motionens yrkande 5 anføres att serber och romer som önskar leva och delta i ett fredligt och demokratiskt Kosovo måste tillförsäkras grundläggande förutsättningar för detta. Alla som bodde i Kosovo före kriget skall ges möjlighet att fortsätta leva i Kosovo i fred och säkerhet.

Utskottet kan konstatera att motsättningarna mellan etniska grupper i Kosovo är stora. Serber, romer och andra etniska minoriteter lever under svåra förhållanden och många har tvingats fly från provinsen.

Samtidigt vill utskottet framhålla att Sverige och EU vid upprepade tillfällen har fördömt våldet och diskrimineringen mot minoriteter och uppmanat ansvariga ledare att fördöma och vidta konkreta åtgärder mot övergreppen. Utskottet menar att målet att Kosovos hela befolkning, oavsett etnisk tillhörighet, skall kunna leva i provinsen och att flyktingar och internflyktingar skall kunna återvända utan rädsla, måste förbli en central målsättning för det internationella samfundet, UNMIK och KFOR.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U656 (fp) yrkande 5 kan besvaras.

I motionens *yrkande 6 (delvis)* hävdas att förutsättningar för varaktig fredlig samlevnad i Bosnien inte kan skapas om inte alla som tvingats på flykt får möjlighet att om de så önskar återvända hem.

I *yrkande 7* anføres att alla som tvingats fly under kriget på Balkan, oavsett etnisk tillhörighet, skall ha rätten att kunna återvända hem.

Utskottet vill framhålla att vad beträffar flyktingåtervändande till minoritetsområden markerar det gångna året ett trendbrott. Den internationella militära styrkan SFOR har efterhand blivit alltmer aktiv i uppsökandet och gripandet av åtalade krigsförbrytare, vilket utgör en viktig länk i försoningsprocessen. Den politiska utvecklingen går mot ökad pluralism, öppenhet och avspänning även om det krigsskövlade Bosnien alltfjänt är avlägset från multietnisk samlevnad.

Daytonöverenskommelsens stadgande om rätten att återvända till hemorten (annex VII) är enligt utskottets uppfattning central i överenskommelsen, vilket Sverige ständigt framfört och framför i internationella sammanhang rörande Balkan. Sverige har vidare understrukit vikten av att inte efterhand ge avkall på kraven gentemot ansvariga stater. Det internationella samfundet måste enligt utskottets mening hålla fast vid infriandet av rätten till återvändande under säkra och trygga förhållanden och utan risk för diskriminering.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U656 (fp) yrkandena 6 (delvis) och 7 kan besvaras.

I *yrkande 8* anføres att Sverige bör ge fortsatt stöd till Montenegro i dess strävan efter fortsatta politiska och ekonomiska reformer och ett utökat europeiskt samarbete.

Inledningsvis kan utskottet i denna del konstatera att EU sedan 1998 bistått den demokratiskt valda regeringen i Montenegro med ca 110 miljoner euro. EU har även politiskt stött Montenegros regering i dess demokratiska och ekonomiska reformambitioner.

Utskottet vill framhålla att Sveriges relationer med delrepubliken Montenegro är goda. I maj år 2000 genomfördes svenska handelsdagar i Montenegro.

Därutöver noterar utskottet att i och med de demokratiska förändringarna i Belgrad i oktober år 2000 har situationen förbättrats för Montenegro. När nya regeringar har bildats på både federal och serbisk nivå skapas förutsätt-

ningar för att diskussionerna mellan Belgrad och Podgorica om nya konstitutionella relationer inom den jugoslaviska federationen kan ta sin början.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U656 (fp) yrkande 8 kan besvaras.

I *yrkande 9* anføres att regeringen särskilt bör uppmärksamma behovet av stöd till och samarbete med Makedonien.

Utskottet kan konstatera att efter det att EU-kommissionen sommaren 1999 genomfört en lämplighetsstudie för Makedonien beslutade rådet att landet uppfyllde samtliga kriterier för att kunna inleda förhandlingar om ett s.k. stabiliserings- och associeringsavtal med EU. Avtalet är det första i sitt slag och Makedonien blir första land att ingå ett sådant avtal med EU. Utskottet har erfarit att regeringen har bistått Makedonien i förhandlingarna på ett konkret sätt genom att ha inbjudit tre av landets förhandlare på kunskapsutbyte kring EU-förhandlingar i allmänhet på bl.a. Utrikesdepartementet.

Utskottet vill även framhålla det bilaterala samarbetet som Sverige har med Makedonien inom biståndsområdet. Det svenska biståndet till Makedonien har ökat avsevärt under det senaste året och Sida tar, i samråd med Utrikesdepartementet, för närvarande fram en mer långsiktig strategi för utvecklingssamarbetet mellan länderna. En av de främsta uppgifterna är att främja den interetniska dialogen mellan den albanska minoriteten och den slaviska majoriteten.

Utskottet konstaterar också att Sida sedan hösten 1999 har ett kontor i Skopje.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2000/01:U656 (fp) yrkande 9 kan besvaras.

Sammanfattning

Sveriges militära alliansfrihet och neutralitetspolitiken var under det kalla kriget ett viktigt medel för att förhindra att vi drogs i en konflikt mellan stormaktsblocken. Det kalla krigets slut har väsentligt sänkt spänningen i Östersjöregionen. Nya former för säkerhetsfrämjande samarbete har vuxit fram, och Sverige är en aktiv deltagare i dessa. Europeiska unionen är av fundamental betydelse för säkerheten i hela Europa, inte minst i vårt närområde. EU:s fortsatta utvidgning handlar om att utsträcka och fullfölja det fredsprojekt som hela tiden varit den europeiska integrationens grundtanke.

Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att bevara vårt lands fred och självständighet. Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en handlingsfrihet att, såsom enskild nation och i samverkan, kunna utveckla vårt samhälle.

Riksdagen har vid tidigare tillfällen (ursprungligen 1992) ställt sig bakom Sveriges militära alliansfrihet, vilken syftar till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde. Den militära alliansfriheten stärker säkerheten i vår del av Europa och därmed vår egen säkerhet.

Det är Sverige självt som definierar den närmare innebörden av den militära alliansfriheten. Den sätter, bortsett från avtal om ömsesidigt stöd till försvar mot väpnat angrepp, inga hinder för ett svenskt allsidigt och aktivt deltagande i internationellt säkerhetssamarbete. Vi har i dag möjlighet att delta i alla former av internationellt samarbete, med undantag endast för de som står i motsättning till den militära alliansfriheten.

Sveriges säkerhetspolitik har såväl en nationell som en internationell dimension. Nationellt skall vi kunna möta militära hot som direkt berör Sverige. På det internationella planet stöder Sverige FN som upprätthållare av folkrätten och som det främsta organet för fred och säkerhet i hela världen. I syfte att bidra till stabilitet och säkerhet i vårt närområde och i Europa deltar vi aktivt i EU:s utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete. Sverige bidrar till gemensam säkerhet som medlem i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europarådet, som observatör i Västeuropeiska unionen (VEU) samt i samarbete inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) och Euro-atlantiska partnerskapsrådet (EAPR). Vi medverkar solidariskt i insatser för konflikthantering och konfliktförebyggande i Europa och övriga delar av världen. Vårt utvecklingssamarbete syftar också till att höja den gemensamma säkerheten, både i vårt närområde och globalt.

Sveriges militära alliansfrihet, som präglas av lång kontinuitet och har en stark folklig förankring, utgör en tillgång för vårt lands utrikes- och säkerhetspolitik. Den bidrar till säkerhet och stabilitet i vår del av världen samt ger oss goda möjligheter att utveckla förtroendefulla relationer och samarbete för ökad gemensam säkerhet. Vårt lands säkerhetspolitiska läge har aldrig, i modern tid, varit bättre.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det nu föreligger ett behov att se över formuleringarna från 1992 i de delar som rör den militära alliansfriheten och neutralitetsoptionen. Avsikten är emellertid inte att överge den militära alliansfriheten.

Utskottet anser att det är av stor vikt att så långt som möjligt engagera Ryssland i europeiskt säkerhetsfrämjande samarbete. En viktig uppgift för Sverige är att utveckla EU:s nordliga dimension. Inom ramen för EU:s säkerhets- och försvarspolitik breddas och fördjupas den politiska dialogen med Ryssland och det praktiska samarbetet utvecklas. Sverige vill se en utveckling i sitt närområde – liksom i Europa i sin helhet – där varje land har rätt att självständigt välja sin säkerhetspolitiska linje, där skiljelinjer och intressesfärer saknas och där goda grannrelationer byggda på ömsesidig respekt och förtroende utvecklas. En utgångspunkt för Sveriges politik i Europa är solidariteten med våra partnerländer, även om medlemskapet i sig inte medför några kollektiva militära förpliktelser i försvarsavseende. EU-utvidgningen är central och prioriteras därför. Den transatlantiska länken är viktig för uppkomsten av en sådan alleuropeisk freds- och säkerhetsordning som vi strävar efter.

Med anledning av ett motionsyrkande om amerikanska planer på ett nationellt missilförsvar uttrycker utskottet oro inför spridningen av missiler, särskilt ballistiska missiler med kapacitet att bära massförstörelsevapen, och anser att sådana hot bör mötas framför allt genom internationellt samarbete och inom ramen för multilaterala instrument med internationella kontrollmekanismer.

Utskottet vill gärna se en öppen diskussion om den svenska säkerhetspolitiken även under senare årtionden och välkomnar därför att den redan tillsatta utredningen om ubåtsfrågan genom ett vidgat uppdrag kompletterats med en allmän säkerhetspolitisk granskning av svenskt politiskt och militärt agerande under perioden 1969–1989.

Utskottet konstaterar att det råder bred enighet om att Sverige som solidarisk aktör i det internationella samarbetet – och även av säkerhetspolitiskt egenintresse – måste ta sitt ansvar för att stärka den internationella förmågan till krishantering.

Utskottet anser att samordningen mellan civila och militära enheter i fredsfrämjande insatser är en fråga som måste ges hög prioritet. En utgångspunkt är att EU måste ha både civila och militära instrument till sitt förfogande för att kunna lösa hela den bredd av krishanteringsuppgifter som kan tänkas uppstå.

Utskottet menar också att det finns ett behov av att fortsatt stärka Sveriges förmåga att delta i europeisk krishantering samt att beredskapen för att snabbt kunna sätta i gång en insats bör höjas.

Det är enligt utskottets uppfattning angeläget att stärka kapaciteten hos FN, EU och OSSE för planering och genomförande av fredsfrämjande insatser med deltagande av civilpolis. Även stöd avseende åklagarväsen och domstolar är prioriterade områden. Utskottet betonar vidare vikten av att ta tillvara erfarenheter från båda könen i komplicerade krishanteringsinsatser med såväl civilt som militärt deltagande.

Motionerna

Motionären bakom motion *1999/2000:U409 yrkande 4* efterfrågar ett nytt svenskt förhållningssätt till Europas säkerhetsarkitektur. EU är unik som fredsorganisation eftersom den numera hanterar alla delar av det vida säkerhetsbegreppet, militära försvarsförpliktelser undantagna. EU-utvidgningen är vår tids stora fredsprojekt, och måste vara den högst prioriterade frågan för Sverige i EU-arbetet. Nato har efter det kalla krigets slut förändrat sin roll, samtidigt som den militära säkerhetens hårda kärna med ömsesidiga försvarsförpliktelser kvarstår. Motionären menar att det ligger i Sveriges intresse att integreras i den alleuropeiska säkerhetsordningens alla delar.

I motionerna *1999/2000:U412 yrkande 1* och *2000/01:U416* kräver motionärerna att en ny neutralitetskommission tillsätts, med uppgift att utreda Sveriges säkerhetspolitiska agerande från 1969 fram till Berlinmurens fall 1989. Den tidigare neutralitetskommissionen, som undersökte tiden från andra världskrigets slut fram till november 1969, gjorde ett viktigt arbete genom att beskriva hur den svenska regeringen under det kalla kriget värderade hotet mot landet och sökte samarbete för att säkra landets försvar i händelse av krig. Mot bakgrund av neutralitetskommissionens arbete ter det sig angeläget att undersöka t.ex. i vad mån den svenska regeringen mellan åren 1969 och 1989 räknade med USA:s stöd samt huruvida regeringen fortsatte att dölja ett svenskt militärt samarbete med USA och andra Nato-länder.

I motion *1999/2000:U412 yrkande 2* kräver motionärerna att Sveriges säkerhetspolitiska doktrin ändras. Det är knappast möjligt att tänka sig en situation med krig i vårt närområde där Sverige skulle kunna ställa sig neutralt. Inte heller skulle Sverige kunna ställa sig neutralt om ett annat EU-land angreps. Den militära alliansfriheten är ett medel i svensk säkerhetspolitik, inte ett mål i sig. I varje situation måste Sverige välja den väg som bäst gynnar vår säkerhet och bidrar till stabilitet i vår del av världen. Sveriges säkerhetspolitiska definition bör därför endast beskrivas som att landet är militärt alliansfritt, menar motionärerna.

Moderaterna betonar i partimotion *1999/2000:Fö20 yrkande 3* att osäkerheten alltså är det dominerande draget i utvecklingen i vårt närområde. Sveriges säkerhet beror i hög grad på utvecklingen i Ryssland. Strävan måste vara att involvera Ryssland i det allt tätare europeiska säkerhetssamarbetet, dock aldrig på bekostnad av Rysslands grannar. Sverige kan påverka situationen genom att ta på sig en ledande roll – militärt och politiskt – i Östersjöområdet. Den framväxande euro-atlantiska säkerhetsordningen är av avgörande betydelse för frihet, fred och stabilitet i hela Europa.

Folkpartiet anför i partimotion *1999/2000:Fö28 yrkande 3* samt likalydande i motion *2000/01:U413 yrkande 2* att Sveriges framtida säkerhet måste byggas tillsammans med andra fria och demokratiska stater i Europa, med grundläggande gemensamma värden som bas. Detta förutsätter ett aktivt svenskt deltagande i alla forum som erbjuds såväl i byggandet av den framtida europeiska säkerhetsarkitekturen som i kris- och konflikthantering. Sverige måste

aktivt bidra till att skapa en alleuropeisk fredsordning. I vårt eget närområde skulle det vara av stor betydelse om Sverige, de tre baltiska staterna och Finland, om det så önskar, blev medlemmar i Nato i nästa utvidgningsomgång. Folkpartiet menar därför att Sverige bör söka medlemskap i Nato. En av de fyra huvuduppgifter som det svenska försvaret har är att bidra till fred och säkerhet i omvärlden, framhåller Vänsterpartiet i motion 2000/01:U402. Detta kräver samarbete med andra länder, och i denna utveckling bör vi vara med och påverka. Men det är av största vikt att det militära samarbetet alltid sker på ett sådant sätt att Sverige kan driva sin egen politiska linje. Därför bör den svenska regeringen slå vakt om och aktivt arbeta för att Sverige skall vara en alliansfri och neutral stat (*yrkande 5*).

Sverige är, enligt motion 2000/01:U403 (*m*), i dag de facto militärt alliansfritt, innebärande varken mer eller mindre än att landet står utanför militära allianser. Den officiella säkerhetspolitiska definitionen bör ändras i enlighet med detta, anser motionärerna.

Neutralitet har, som begrepp och koncept, inte längre samma aktualitet i den nya säkerhetspolitiska omvärlden, sägs det i motion 2000/01:U404 (*c*) *yrkande 16*. Det finns inte längre ”block” att förhålla sig neutral till på samma sätt som under det kalla kriget. Sverige är sedan lång tid tillbaka en aktiv aktör i det internationella säkerhetspolitiska sammanhanget. Det förefaller allt mindre sannolikt att Sverige vid en konflikt i vårt närområde skulle vara neutralt. Den militära alliansfriheten i fred är dock ett viktigt medel för att kunna vara neutral i händelse av krig.

Centerpartiet anser att ett svenskt medlemskap i Nato dock inte skulle öka vårt lands säkerhet eller förbättra vår handlingsfrihet att utveckla vårt samhälle. Ett svenskt Natomedlemskap skulle inte heller förbättra stabiliteten i vår omgivning. Den positiva säkerhetspolitiska utvecklingen talar på inget sätt för att Sverige bör söka medlemskap i Nato för att på detta sätt komma i åtnjutande av militära alliansgarantier. Det är viktigt att Sverige behåller sina beslutsmöjligheter att, med utgångspunkt från grundläggande principer, från tid till annan anpassa samarbetsformerna till vad som bäst tjänar landets säkerhetspolitiska intressen (*yrkande 17*).

Sverige har ett intresse av att ha så förtroendefulla relationer som möjligt med Ryssland och bidra till att Ryssland inlemmas i ett bredare multilateralt säkerhetssamarbete. Genom att använda våra säkerhetspolitiska verktyg på ett aktivt och allsidigt sätt ger vi ett regionalt bidrag till en ökad global säkerhet. Sverige borde därför inleda en dialog med Ryssland om hur en civil och militär och fredlig samverkan i vårt gemensamma närområde skulle kunna utvecklas. Detta är angeläget inte minst inom miljö- och kärnsäkerhetsområdet (*yrkande 20*).

Sveriges frihet och säkerhet är beroende av säkerhetspolitisk samverkan med andra länder, framhålls det i motion 2000/01:U412 (*m*). I dag utgör ett öppet och nära samarbete med Nato en självklar del av svensk politik. Gamla föreställningar om neutralitet och alliansfrihet har förlorat sin relevans. Även om EU saknar ömsesidiga försvarsförpliktelser är det självklart att ett medlemsland inte kan stå likgiltigt om något annat medlemsland och därmed unionen utsätts för hot eller angrepp (*yrkande 1*).

Det är viktigt att Sverige i framtiden inte hamnar i en situation där vårt land utgör det enda av de nordisk-baltiska länderna som valt att stå utanför Nato, sägs det i motion 2000/01:U412 (m) yrkande 3. En sådan situation skulle leda till en isolerad position för Sverige. Den svenska linjen måste vara att vidta nödvändiga förberedelser för att ha säkerhetspolitisk handlingsfrihet och inte stå oförberedd i en situation när säkerhetsläget i Östersjöregionen förändras.

Fortfarande är det en realitet att en större kris på den europeiska kontinenten kommer att kräva att Nato agerar militärt. EU-ledda militära insatser kommer endast att bli aktuella i situationer där Nato som helhet valt att inte agera. Vid EU-ledda militära insatser är tanken att Nato skall kunna bistå med militär planering och resurser. Ytterst handlar detta arbete om att formalisera relationerna mellan EU och Nato. Det faktum att Sverige står utanför Nato påverkar våra möjligheter till inflytande över formaliserandet av relationerna mellan EU och Nato, enligt motion 2000/01:U412 (m) yrkande 4.

För närvarande pågår amerikanska förberedelser att upprätta ett nationellt missilförsvar. Missilförsvaret kan på sikt komma att utsträckas till de europeiska Natoländerna. Det är, enligt Moderaterna (motion 2000/01:U412 yrkande 5), viktigt att regeringen noggrant utvärderar de säkerhetspolitiska konsekvenserna för Sverige av en sådan utveckling.

De europeiska demokratiernas säkerhet har under årtionden garanterats av Nato, sägs det i motion 2000/01:U413 (fp). Detta samarbete mellan USA och Europa är viktigt också i framtiden. En ny svensk säkerhetspolitisk doktrin bör utgå från att Sverige aktivt skall bidra till att skapa en alleuropeisk fredsordning (yrkande 1).

I detta nya Nato är Sverige redan djupt engagerat, med anpassning av det svenska försvaret för gemensamma operationer, med mängder av gemensamma PFF-övningar, med svenska officerare i Natohögkvarteret, en svensk ambassad inne på området och – sist, men naturligtvis viktigast – svensk trupp under Natobefäl i militära operationer. Att inte ha en sådan position att vi också kan utöva maximal påverkan på den organisation vi är så oerhört beroende av för vår egen säkerhet är enligt vad som anförs i yrkande 4 inte rimligt.

I motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 4 framhålls det att det finns många hot som inte är av direkt säkerhetspolitisk natur, och där totalförsvarets resurser inte främst bör komma till användning. Andra samhällssektorer handskas bättre med hot som rör socialpolitik, miljöpolitik, utvecklingssamarbete m.m. Det vidgade säkerhetsbegreppet har således en borte gräns. Gränsdragningen är emellertid inte lätt att göra. Globala miljöhot, spridning av sjukdomar (aids, malaria och tuberkulos), överbefolkning, bristfällig vattenförsörjning och fattigdom skapar ofta potentiella konflikthärder. Även om dessa faktorer inte ingår i det vidgade säkerhetsbegreppet, finns det behov av underrättelse-tjänster som även bevakar sådana områden eftersom de indirekt kan hota säkerheten och leda till krav på deltagande i internationella fredsfrämjande insatser i närområdet och i omvärlden.

I samma motion framhålls att den militära alliansfriheten kvarstår eftersom Sverige inte är medlem i Nato. EU har inte en gemensam armé eller ett ge-

mensamt försvar. Däremot har Sverige militära förpliktelser inom den europeiska krishanteringen, vilket gör att diskussionen om Sveriges framtida säkerhetspolitiska väg behöver aktualiseras och fördjupas.

Med en modern och verklighetsanpassad säkerhetspolitik kan Sverige samarbeta internationellt på ett konstruktivt sätt, dvs. på det sätt som bäst anses kunna lösa problemen. Vi bör skapa en handlingskraftig säkerhetspolitik som fokuserar på en folkrättsutveckling vad gäller människors säkerhet. Svenska militära insatser skall genomföras först efter självständiga svenska beslut av riksdag och regering (*yrkande 5*).

Av geografiska skäl är det naturligt att närområdet och Östersjöregionen är de områden där Sverige kan bidra mest och ta ett större ansvar för en fortsatt fredlig utveckling, framhålls det vidare. Att ytterligare förstärka samarbetet med de nordiska och baltiska länderna, liksom att utveckla förtroendefulla relationer till Ryssland, är av största säkerhetspolitiska betydelse (*yrkande 7*).

Demokratiseringen och en ökad respekt för mänskliga rättigheter förbättrar närområdets säkerhet och verkar konfliktförebyggande. Stärkandet av det regionala samarbetet och inlemmandet av Östersjöområdet i en alleuropeisk och transatlantisk säkerhetsordning bör därför vara en hörnsten i Sveriges säkerhetspolitik (*yrkande 8*).

Ett öppet och nära samarbete med Nato är och bör vara en naturlig del av svensk säkerhetspolitik. Då Nato förändras och utvidgas kan ett stort antal stater i Öst- och Centraleuropa komma att bli medlemmar, och Sverige måste därför ständigt vara berett att pröva sin relation till organisationen. Vår framtida säkerhet måste tryggas tillsammans med andra fria och demokratiska nationer i Europa. Vi måste därför ha handlingsfrihet att i takt med förändringar i omvärlden ta konsekvenserna av den djupa samverkan som vi har med de fredsbevarande krafterna i Europa (*yrkande 15*).

I den enskilda motionen 2000/01:U609 (s) hävdas, mot bakgrund av exempel från Kosovokriget och de senaste årens utveckling i Förbundsrepubliken Jugoslavien, att Sveriges utrikespolitik i ett perspektiv som omfattar flera decennier genomgått betydande förändringar. Medlemskapet i EU har inneburit att Sverige har måst ge avkall på sin tidigare utrikespolitik. Utvecklingen har, enligt motionärerna, också visat att USA har ett betydande inflytande på EU:s utrikes- och säkerhetspolitiska ställningstaganden. Motionärerna menar, att regeringen bör vinnlägga sig om att tillse att Sveriges freds- och utrikespolitik görs tydlig. Sverige bör därför i EU och andra internationella forum klart deklarerat att militär- och säkerhetspolitiska insatser i suveräna stater bara kan komma i fråga under synnerligen speciella omständigheter och endast om de aktuella aktionerna är sanktionerade av FN.

Utskottets överväganden

Under det kalla kriget präglades den säkerhetspolitiska situationen i Europa av rivalitet och spänning mellan de militära blocken Nato och Warszawapakten. Östersjöregionen, Sveriges närområde, var av särskild säkerhetspolitisk betydelse, strategiskt beläget i gränslandet mellan de två militärallianserna.

Sveriges militära alliansfrihet var under det kalla kriget ett viktigt medel för att förhindra att vi drogs in i en konflikt mellan stormaktsblocken. Det bästa sättet att försöka bevara Sveriges fred, om krig utbröt, var militär alliansfrihet och ett starkt försvar för att avhålla från angrepp mot vårt land. Samtidigt bidrog Sverige genom den militära alliansfriheten till att hålla spänningen i vårt närområde på en låg nivå. Sveriges säkerhetspolitik kännetecknades av hög militär beredskap och självpåtagna begränsningar i vårt internationella säkerhetssamarbete för att ge alliansfriheten trovärdighet.

Det kalla krigets slut har väsentligt sänkt spänningen i Östersjöregionen. Nya former för säkerhetsfrämjande samarbete har vuxit fram. Exempelvis har OSSE och Europarådet spelat viktiga roller för att stärka uppbyggnaden av demokrati i de baltiska länderna. Överenskommelser inom OSSE har bidragit till att öka den militära transparensen, och samarbetet inom ramen för Partnerskap för fred fyller en viktig förtroendeskapande funktion. Det regionala samarbetet i Östersjöstaternas råd medverkar också till att stärka säkerheten i vår region, och i likhet med flera andra länder bedriver Sverige även bilateralt säkerhetsfrämjande samarbete med bl.a. de baltiska staterna och Ryssland. Denna väv av samarbete där samtliga stater runt Östersjön i olika former deltar är starkt bidragande till den positiva säkerhetspolitiska utvecklingen. Sverige är en aktiv deltagare i detta nätverk av säkerhetsfrämjande samarbete.

Europeiska unionen är av fundamental betydelse för säkerheten i hela Europa, inte minst i vårt närområde. EU:s fortsatta utvidgning handlar om att utsträcka och fullfölja det fredsprojekt som hela tiden varit den europeiska integrationens grundtanke. Nu finns möjligheten att bygga en helhet av det Europa som delades av världskrig, ockupation och förtryck. Den är en historisk skyldighet som EU:s medlemmar har mot de folk som i decennier berövades frihet och demokrati.

Sveriges närområde uppvisar i dag en mångfald vad gäller ländernas säkerhetspolitiska val. Drygt tio år efter det kalla krigets slut har det europeiska säkerhetssystemet i Östersjöområdet ännu inte fått en utformning som svarar mot alla länders önskemål. En grundläggande utgångspunkt är den av alla OSSE-länder godtagna principen om att varje land har rätt att självt välja sin säkerhetspolitiska linje. Östersjöområdets säkerhet utgör samtidigt en del i den alleuropeiska och euro-atlantiska säkerhetsordningen. Som EU-ordförande inriktar Sverige sig på att utveckla samarbetet med OSSE inom civil krishantering och konfliktförebyggande verksamhet. Tanken är att EU:s resurser skall kunna användas i OSSE-missioner.

Flera motioner om Sveriges säkerhetspolitik berör den militära alliansfriheten. Motionären bakom motion *1999/2000:U409 (m) yrkande 4* menar att det ligger i Sveriges intresse att integreras i den alleuropeiska säkerhetsordningens alla delar. Folkpartiet förespråkar i motionerna *1999/2000:Fö28 yrkande 3* och *2000/01:U413 yrkande 2* att Sverige skall söka medlemskap i Nato. I motionerna *1999/2000:U412 (m) yrkande 2* och *2000/01:U403 (m)* krävs en ändring av Sveriges säkerhetspolitiska doktrin. Denna bör endast ange att Sverige är militärt alliansfritt, menar motionärerna. I motion *2000/01:U402 (v) yrkande 5* begärs att den nuvarande säkerhetspolitiska formuleringen

skall ligga fast och i motion 2000/01:U404 (c) yrkande 16 framhålls att den militära alliansfriheten är ett viktigt medel för neutralitet i händelse av krig. I motion 2000/01:U413 (fp) yrkande 1 framhålls, utifrån ett transatlantiskt perspektiv, att en ny svensk säkerhetspolitisk doktrin bör utgå från att Sverige aktivt skall bidra till att skapa en alleuropeisk fredsordning.

Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att bevara vårt lands fred och självständighet. Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en handlingsfrihet att, såsom enskild nation och i samverkan, kunna utveckla vårt samhälle.

Riksdagen har vid tidigare tillfällen (ursprungligen 1992 och senast i bet. 1998/99:UFöU1) ställt sig bakom Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde. Den militära alliansfriheten stärker säkerheten i vår del av Europa och därmed vår egen säkerhet.

Det är Sverige självt som definierar den närmare innebörden av den militära alliansfriheten. Den sätter, bortsett från avtal om ömsesidigt stöd till försvar mot väpnat angrepp, inga hinder för ett svenskt allsidigt och aktivt deltagande i internationellt säkerhetssamarbete. Vi har i dag möjlighet att delta i alla former av internationellt samarbete, med undantag endast för dem som står i motsättning till den militära alliansfriheten.

Sveriges säkerhetspolitik har såväl en nationell och som en internationell dimension.

Nationellt skall vi kunna möta militära hot som direkt berör Sverige. På det internationella planet stöder Sverige FN som upprätthållare av folkrätten och det främsta organet för fred och säkerhet i hela världen. I syfte att bidra till stabilitet och säkerhet i vårt närområde och i Europa deltar vi aktivt i EU:s utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete. Sverige bidrar till gemensam säkerhet som medlem i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och i Europarådet, som observatör i Västeuropeiska unionen (VEU) samt i samarbete inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) och Euroatlantiska partnerskapsrådet (EAPR). Vi medverkar solidariskt i insatser för konflikthantering och konfliktförebyggande i Europa och övriga delar av världen. Vårt utvecklingssamarbete syftar också till att höja den gemensamma säkerheten, både i vårt närområde och globalt.

Sverige har en naturlig och självklar hemvist i den europeiska gemenskapen, som bl.a. bygger på fundamentala gemensamma värderingar om demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna. Denna tillhörighet avspeglar sig i Sveriges medlemskap i EU, Europarådet och OSSE, samt i vårt breda och aktiva deltagande i det övriga europeiska säkerhetssamarbetet. Vi samarbetar med Nato i frågor som inte rör ömsesidiga försvarsgarantier.

Sveriges militära alliansfrihet, som präglas av lång kontinuitet och har en stark folklig förankring, utgör en tillgång för vårt lands utrikes- och säkerhetspolitik. Den bidrar till säkerhet och stabilitet i vår del av världen samt ger oss goda möjligheter att utveckla förtroendefulla relationer och samarbete för ökad gemensam säkerhet. Vårt lands säkerhetspolitiska läge har aldrig, i modern tid, varit bättre.

I regeringens utrikesdeklaration, som presenterades för riksdagen den 7 februari 2001, sägs att regeringen nu ser ett behov att se över formuleringar-

na från 1992 i de delar som rör den militära alliansfriheten och neutralitetsoptionen. Utrikesministern anförde därvid bl.a. följande:

Därför har vi inbjudit alla riksdagspartier till överläggningar i detta ämne. Vår strävan är att skapa bred enighet, och bred debatt, kring en bättre beskrivning av vår säkerhetspolitiska linje.

Avsikten är inte att överge den militära alliansfriheten.

Den militära alliansfriheten är en tillgång för Sverige och har starkt stöd hos det svenska folket. Den ger oss handlingsfrihet. Den medverkar till att minska risken för konflikter och spänning i vår del av Europa. Den gör det möjligt för oss att vara drivande i arbetet för kärnvapenedrustning.

Allt detta bildar grund för vårt säkerhetspolitiska val. Vi ser fram emot överläggningarna, som vi hoppas kan inledas denna månad.

Utskottet delar regeringens syn på behovet av att se över den aktuella formuleringen och finner att den föreslagna metoden, som ligger i linje med svensk tradition, är lämplig. I konsekvens härmed bör de motioner som strider däremot eller som har innebörden att de föregriper resultaten av de nämnda överläggningarna nu avstyrkas.

Således avstyrks motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkande 4, 1999/2000:U412 (m) yrkande 2, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 3, 2000/01:U402 (v) yrkande 5, 2000/01:U403 (m) och 2000/01:U413 (fp) yrkande 2.

Motionerna 2000/01:U404 (c) yrkande 16 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 1 kan besvaras med vad utskottet anført ovan.

Flera yrkanden rör olika aspekter av säkerhetspolitisk handlingsfrihet. Det gäller främst motionerna 2000/01:U404 (c) yrkande 17 och 2000/01:U414 (kd) yrkande 5.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att Sveriges säkerhetspolitik, sådan den formulerats av riksdagen, innehåller en handlingsfrihetskomponent med innebörden att det är Sverige självt som definierar den närmare innebörden av den militära alliansfriheten. Denna sätter, bortsett från avtal om ömsesidigt stöd till försvar mot väpnat angrepp, inga hinder för ett svenskt allsidigt och aktivt deltagande i internationellt säkerhetssamarbete. Vi har i dag möjlighet att delta i alla former av internationellt samarbete, med undantag endast för dem som står i motsättning till den militära alliansfriheten. Vad gäller förutsättningarna för svenska militära insatser, som berörs i motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 5, finns dessa reglerade i regeringsformen och följdagstiftning baserad på denna. Enligt utskottets mening har erfarenheterna visat att detta regelverk är ändamålsenligt.

Enligt utskottets mening kan motionerna 2000/01:U404 (c) yrkande 17 och 2000/01:U414 (kd) yrkande 5 besvaras med vad som ovan anförts.

Moderaterna menar i partimotion 1999/2000:Fö20 yrkande 3 att utvecklingen i Ryssland är en källa till osäkerhet i Sveriges närområde. Strävan bör vara att involvera Ryssland i det allt tätare europeiska säkerhetssamarbetet, och Sverige kan påverka situationen genom att ta på sig en ledande roll – militärt och politiskt – i Östersjöområdet. Centern framhåller i partimotion

2000/01:U404 yrkande 20 att Sverige har ett intresse av att ha så förtroendefulla relationer som möjligt med Ryssland och av att bidra till att Ryssland inlemmas i ett bredare multilateralt säkerhetsamarbete samt att Sverige därför borde inleda en dialog med Ryssland om hur en civil, militär och fredlig samverkan i vårt gemensamma närområde skulle kunna utvecklas. Att ytterligare förstärka samarbetet med de nordiska och baltiska länderna, liksom att utveckla förtroendefulla relationer till Ryssland, är av största säkerhetspolitiska betydelse framhåller Kristdemokraterna i motion 2000/01:U414 yrkande 7.

Stärkandet av det regionala samarbetet och en strävan att inlemma Östersjöområdet i en alleuropeisk och transatlantisk säkerhetsordning, bör också vara en hörnsten i Sveriges säkerhetspolitik (yrkande 8).

Utskottet delar motionärernas bedömning att det är av stor vikt att så långt som möjligt engagera Ryssland i europeiskt säkerhetsfrämjande samarbete. Det mångfasetterade samarbetet i Östersjöregionen, i vilket Sverige är en aktiv deltagare, har något berörts ovan. Därutöver kan följande sägas med anledning av motionerna.

Sveriges relationer till Ryssland är mycket goda. Samarbetet har under de senaste åren utvecklats kraftigt både på det bilaterala och det multilaterala planet. Under Sveriges ordförandeskap i EU har samarbetet med Ryssland angivits som ett prioriterat område. Detta gäller inte minst i de avseenden som särskilt framhålls i centermotionen, dvs. säkerhet och miljö.

En viktig uppgift för Sverige är att utveckla EU:s nordliga dimension, som i stora delar handlar om samarbete inom energi- och miljöområdena. Inom ramen för EU:s säkerhets- och försvarspolitik breddas och fördjupas den politiska dialogen med Ryssland och det praktiska samarbetet utvecklas. Detta är ett huvudsyfte med det toppmöte som äger rum mellan EU och Ryssland i Moskva senare under våren 2001. Dessförinnan kommer Rysslands president att besöka Stockholm. Både statsministern och utrikesministern besökte Moskva förra året, liksom flera andra ministrar. Ett omfattande samarbete utvecklas på lägre nivåer, såväl mellan statliga och kommunala som mellan privata och enskilda aktörer. Nämnas bör slutligen det omfattande samarbete som äger rum inom olika regionala organisationer såsom Östersjöstaternas råd, Barentsrådet och Arktiska rådet.

Enligt utskottets mening kan motion 2000/01:U404 (c) yrkande 20 besvaras med vad som här anförts.

Östersjöregionen är ett av de områden i Europa som gynnats mest av det kalla krigets slut. Demokrati och marknadsekonomi har ersatt kommunistisk diktatur och planekonomi. Friheten har återupprättats för våra tidigare ockuperade grannländer i öster. Handel, investeringar och mänskliga kontakter blomstrar som i få andra delar av världen. Denna gynnsamma utveckling är av fundamental betydelse för Sveriges säkerhet.

Ansvar för att denna utveckling fortsätter att präglas av stabilitet och säkerhet och att den stärks åvilar alla länder gemensamt. Säkerhet kan endast byggas i samarbete. Sverige vill se en utveckling i sitt närområde – liksom i Europa i sin helhet – där varje land har rätt att självständigt välja sin säkerhetspolitiska linje, där skiljelinjer och intressesfärer saknas och där goda

grannrelationer byggda på ömsesidig respekt och förtroende utvecklas. EU-utvidgningen är central i denna utveckling och prioriteras därför av Sverige. Därtill kommer att Rysslands band till de euro-atlantiska strukturerna måste utvecklas. Den transatlantiska länken är viktig för uppkomsten av en sådan alleuropeisk freds- och säkerhetsordning som vi strävar efter.

Sveriges bidrag till säkerheten i närområdet är stort. Vårt omfattande stöd till EU:s kandidatländer, vårt säkerhetsfrämjande samarbete i Östersjöregionen, vårt aktiva deltagande i Nordiska rådet och i övriga regionala organisationer, våra företags handel och investeringar, våra kommuners, organisationers och kyrkors engagemang och våra medborgares allt tätare mänskliga, gränsöverskridande nätverk utgör tillsammans ett betydande bidrag till säkerheten i vårt närområde.

Utskottet delar dock inte uppfattningen att Sverige bör ta på sig en ledande militär roll i Östersjöregionen. Innebörden i detta förslag förefaller oklar. Säkerhet i vår region byggs genom bredast möjliga samarbete inom alla samhällssektorer. Som ovan nämnts främjar utrikeshandel och internationella investeringar den gemensamma säkerheten både genom att höja det ekonomiska välbefindandet och genom att stärka ömsesidiga beroenden. Samarbetet inom Östersjöstaternas råd och även det nordiska samarbetet har stor betydelse för att stärka banden över Östersjön.

Militärt samarbete spelar en viktig roll. Det militära – och civila – samarbetet inom ramen för PFF främjar ökad transparens och förtroende länderna emellan. Sverige är en aktiv deltagare i PFF, och bidrar också bilateralt till att stärka de baltiska ländernas nationella försvar. Utskottet menar dock att det är mångfalden i samarbetet runt Östersjöregionen som bör betonas – inte att särskilt lyfta fram det militära samarbetet.

Utskottet anser att motion 2000/01:U414 (kd) yrkandena 7 och 8 kan besvaras med vad som ovan anförts. Däremot avstyrker utskottet motion 1999/2000:Fö20 (m) yrkande 3.

Det är viktigt att Sverige i framtiden inte hamnar i en situation där vårt land utgör det enda av de nordisk-baltiska länderna som valt att stå utanför Nato, sägs det i motion 2000/01:U412 (m) yrkande 3. En sådan situation skulle leda till en isolerad position för Sverige. Den svenska linjen måste vara att vidta nödvändiga förberedelser för att ha säkerhetspolitisk handlingsfrihet och inte stå oförberedd i en situation när säkerhetsläget i Östersjöregionen förändras. I yrkande 1 framhålls också att Sverige inte kan stå likgiltigt om ett medlemsland i EU eller ett grannland utsätts för hot eller angrepp.

Enligt motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 15 är och bör ett öppet och nära samarbete med Nato vara en naturlig del av svensk säkerhetspolitik, varför det måste finnas en handlingsfrihet att i takt med förändringar i omvärlden ta konsekvenserna av den djupa samverkan som vi har med de fredsbevarande krafterna i Europa.

Den förda säkerhetspolitiken, vari den militära alliansfriheten utgör kärnan, innebär ett betydande mått av handlingsfrihet. Utskottet har ovan redovisat innebörden av detta. I utrikesdeklarationen 2001 ges också några exem-

pel på betydelsen av en utrikespolitisk handlingsfrihet baserad på militär alliansfrihet.

Utskottet har också kunnat konstatera, vilket framgick ovan, att säkerhetsläget i Östersjöregionen sedan det kalla krigets slut förändrats på ett mycket positivt sätt. Utvecklingen innebär ett allt tätare samarbete, såväl i allmän mening som säkerhetspolitiskt, mellan alla stater i området – oavsett säkerhetspolitiskt vägval – inklusive Sverige. Mot denna bakgrund förefaller åtgärder av det slag som antydningssvis framgår av motionerna olämpliga.

Därmed avstyrks motionerna 2000/01:U412 (m) yrkande 3 och 2000/01:U414 (kd) yrkande 15.

Utskottet delar motionärernas uppfattning i motion *2000/01:U412 (m) yrkande 1* att Sverige inte kan stå likgiltigt om ett annat medlemsland i EU eller ett grannland skulle utsättas för hot eller angrepp – lika lite som vi står likgiltiga inför andra konflikter runt om i världen. I motsats till motionärerna menar utskottet dock att Sveriges militära alliansfrihet i högsta grad är relevant i sammanhanget.

En utgångspunkt för Sveriges politik i Europa är solidariteten med våra partnerländer, även om medlemskapet i sig inte medför några kollektiva militära förpliktelser i försvarsavseende. Vår strävan är att bidra till säkerheten i Europa genom att förebygga konflikter. Om sådana ändå uppstår – som fallet varit på Balkan – är den svenska politiken inriktad på krishantering tillsammans med andra länder. Detta gemensamma ansvarstagande gäller självfallet även vid konflikter med ett annat medlemsland eller grannland indraget.

Vår militära alliansfrihet utgör, bortsett just från avtal om ömsesidigt stöd till försvar mot väpnat angrepp, inget hinder för ett allsidigt och aktivt svenskt deltagande i internationellt säkerhetssamarbete. Detta gäller även på det militära området. Det är emellertid en stor skillnad mellan att inte ”stå likgiltigt” och att i förväg ställa ut försvarsgarantier.

Därmed avstyrks motion 2000/01:U412 (m) yrkande 1.

I två motioner berörs Sverige och beslutsfattandet i Nato. Enligt motion *2000/01:U412 (m) yrkande 4* innebär det faktum att Sverige står utanför Nato att vårt inflytande över ESDP-processen begränsas, och i motion *2000/01:U413 (fp) yrkande 4* framförs att det är orimligt att inte ha en sådan position att vi också kan utöva maximal påverkan på den organisation vi är så oerhört beroende av för vår egen säkerhet.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att Nato vid sitt toppmöte i Washington 1999 antog ett nytt strategiskt koncept där en viktig förändring var att krishantering och samarbete med partnerländer gjordes till en av huvuduppgifterna.

Det aktiva svenska deltagandet i Partnerskap för fred (PFF), som tidigare beslutats av riksdagen, bidrar till att stärka vår förmåga att engagera oss i internationella insatser. Detta sker bl.a. genom deltagande i alltmer komplexa PFF-övningar och i planerings- och översynsprocessen (PARP). Genom PARP antas särskilda partnerskapsmål i syfte att utveckla förmågan till in-

ternationell krishantering. Processen sker bilateralt mellan Sverige och Nato, och Sverige avgör självt vilka förband och förmågor som skall utvecklas.

För partnerländer som deltar med trupp i Natoleda fredsfrämjande insatser (för närvarande SFOR och KFOR) regleras insyn och inflytande genom det politisk-militära ramverket, där truppbidragande partnerländer ges rätt till information och konsultation kring frågor som rör truppens säkerhet och agerandet på marken.

Utskottet får med anledning av motion 2000/01:U412 (m) yrkande 4 särskilt framhålla att Sverige genom sitt EU-medlemskap har fullt inflytande över EU:s beslut, inklusive ställningstaganden vad avser relationen mellan EU och Nato, eftersom de tas i enhällighet.

Utgångspunkter för utvecklingen av relationen mellan EU och Nato inom ramen för ESDP-processen är att respektive organisations beslutsautonomi respekteras och att ingen EU-medlem skall diskrimineras. De EU-mekanismer som är under uppbyggande syftar till att skapa förmåga att agera i kriser som är relevanta i ett EU-perspektiv; syftet är däremot inte att dubblera Nato.

Enligt utskottets uppfattning är den rådande ordningen tillfyllest för att tillgodose Sveriges intressen.

Därmed avstyrks motionerna 2000/01:U412 (m) yrkande 4 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 4.

I den enskilda motionen 2000/01:U609 (s) begärs att Sverige i EU och andra internationella forum bör deklarerat att militär- och säkerhetspolitiska insatser i suveräna stater bara kan komma i fråga under synnerligen speciella omständigheter och endast om de aktuella aktionerna är sanktionerade av FN.

Med anledning härav noterar utskottet inledningsvis att frågan om s.k. humanitär intervention i suveräna stater har varit föremål för en omfattande internationell debatt utifrån förslagen i Carlsson–Ramphal-rapporten ”Our Global Neighbourhood”.

Sverige lägger traditionellt stor vikt vid våldsförbudet i FN:s stadga, och betonar det våldsmonopol som givits till FN:s säkerhetsråd. FN-stadgan ger säkerhetsrådet befogenheter att ingripa om det anser att hot föreligger mot internationell fred och säkerhet (art. 39). Dessa begrepp har successivt tolkats allt vidare, och de anses i dag inbegripa folkmord och folkfördrivning. Det måste i sammanhanget dock understrykas att FN:s säkerhetsråd i första hand är ett politiskt organ. Problemet är ofta att någon eller några av de fem permanenta medlemmarna använder eller hotar att använda sitt veto. När FN har misslyckats att förhindra brott mot mänskligheten och folkmord – t.ex. i Rwanda – har orsaken varit bristande politisk vilja.

FN-stadgan har genom åren visat sig vara ett flexibelt instrument, som givit världssamfundet möjligheter att ingripa i de fall den politiska viljan funnits.

Det råder ingen tvekan om att en förskjutning i avvägningen mellan människors säkerhet och staters suveränitet har ägt rum efter det kalla kriget. Denna utveckling måste välkomnas. Utskottet menar dock att detta inte ger anledning till att omvärdera FN:s avgörande roll när det gäller ansvaret för internationell fred och säkerhet. Rätten att besluta om våldsanvändning bör

förbli hos säkerhetsrådet. Den viktigaste uppgiften är i stället att påverka säkerhetsrådets arbetssätt så att vetot inte används annat än i undantagsfall. Med ett bättre fungerande säkerhetsråd skulle tendensen att enskilda eller grupper av stater använder våld utan säkerhetsrådets medgivande kunna stävjas. Likaså skulle ett mer beslutsfähiigt säkerhetsråd kunna ingripa tidigare och kraftfullare vid humanitära kriser. En annan viktig lärdom av kriget i Kosovo är att instrumenten för att förebygga konflikter måste utvecklas.

Utskottet noterar också med anledning av motionen att det bredare säkerhetspolitiska begreppet naturligen har medfört att det spektrum av medel som kommer till användning när det gäller insatser i suveräna stater är tämligen brett och kan omfatta så vitt skilda ting som biståndsåtgärder, sanktioner och militära ingripanden. Det ligger då i sakens natur att sådana insatser kan vila på olika folkrättsliga grunder och ibland t.ex. förutsätta medverkan från den berörda staten. Sverige har en utvecklad och väl känd syn på vilka förutsättningarna måste vara för olika åtgärder. Genomgående i denna är kravet på respekt för folkrätten och beaktandet av FN:s centrala roll härvidlag.

Enligt utskottets uppfattning kan motion 2000/01:U609 (s) besvaras med vad som här anförts.

I motion 2000/01:U412 (m) yrkande 5 framhålls att det är viktigt att regeringen noggrant utvärderar de säkerhetspolitiska konsekvenserna för Sverige av de amerikanska förberedelserna för att upprätta ett nationellt missilförsvar.

De amerikanska planerna att upprätta ett missilförsvar som skall täcka hela det nationella territoriet (National Missile Defence, NMD) står, även om det fortfarande är oklart hur det skulle komma att utformas, i strid med det s.k. ABM-avtalet (Anti-Ballistic Missile) som slöts mellan Sovjetunionen och USA 1972 och som förbjöd användning av missilförsvar utöver två (senare en) städer eller anläggningar i vardera landet. För att genomföra sina planer krävs att USA kommer överens med Ryssland om att införa ändringar i ABM-avtalet eller, alternativt, drar sig ur avtalet.

Både USA och Ryssland har inbjudit Nato till samarbete och samordning på området missilförsvar. Det rör sig därvidlag framför allt om olika typer av icke-strategiska missilförsvar (TMD), som kan monteras på fartyg eller andra mobila enheter. Även USA och Ryssland har bilateralt diskuterat samarbete om utveckling och användning av TMD-system. Dessa samtal har förts under en tid men förefaller ha intensifierats och gjorts mer publika i och med Bushadministrationens tillträde.

EU har i olika sammanhang understrukit vikten av ett bevarat ABM-avtal, eftersom detta spelar en viktig roll för att undvika att ge upphov till osäkerhet beträffande den strategiska balansen och därmed motivera en ny kapprustning.

Enligt vad utskottet erfarit följer regeringen kontinuerligt den politiska utvecklingen och forskningen kring nya missilförsvarssystem i ljuset av deras effekter på nedrustning och icke-spridning samt mot bakgrund det svenska försvarets behov och det europeiska samarbetet. Frågan om NMD har också varit föremål för försvarsberedningens överväganden.

Regeringen står bakom EU:s syn men har samtidigt gjort klart att kärnvapennedrustning, som är en skyldighet enligt icke-spridningsfördraget (NPT), aldrig får villkoras vid oförändrad strategisk balans. Regeringen har också vid upprepade tillfällen uttryckt sin oro över de konsekvenser som ett ensidigt agerande av USA i samband med upprättandet av ett nationellt missilförsvar skulle kunna få på ABM-avtalet i synnerhet och på nedrustning och icke-spridning i allmänhet. Av denna anledning har regeringen uppmanat USA att inte genomföra projektet.

Kapprustning på missilområdet har också en destabiliserande effekt inom ramen för regionala konflikter, exempelvis i Mellanöstern och Sydasien. Utskottet delar därför oron inför spridningen av missiler, särskilt ballistiska missiler med kapacitet att bära massförstörelsevapen, och anser att sådana hot bör mötas framför allt genom internationellt samarbete och inom ramen för multilaterala instrument med internationella kontrollmekanismer.

Enligt utskottets uppfattning kan motion 2000/01:U412 (m) yrkande 5 besvaras med vad som ovan anförts.

I motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 4 framhålls att det finns många hot som inte är av direkt säkerhetspolitisk natur. Även om faktorer som miljöhot, sjukdomar m.m. inte ingår i det vidgade säkerhetsbegreppet, finns det behov av underrättelsetjänster som också bevakar sådana områden, eftersom de indirekt kan hota säkerheten och leda till krav på deltagande i internationella fredsfrämjande insatser.

Utskottet noterar med anledning av detta yrkande att de problem motionärerna pekar på i vissa avseenden faller under begreppet early warning och att betydande ansträngningar, inte minst från svensk sida, läggs ned på arbetet med att förbättra metodiken på området, något som också framgår i konflikthanteringsavsnittet i detta betänkande. I andra fall finns redan internationella organ som fyller den av motionärerna efterfrågade funktionen. Exempelvis spelar Världshälsoorganisationen (WHO) denna roll vad avser sjukdomar.

Utskottet vill emellertid i sammanhanget också peka på den betydelse det öppna samhället och fria medier har för att upptäcka och påtala förhållanden som i förlängningen direkt eller indirekt kan hota säkerheten.

Enligt utskottets uppfattning kan motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 4 besvaras med vad som ovan anförts.

Motionärerna bakom motionerna 1999/2000:U412 (m) yrkande 1 och 2000/01:U416 (m) kräver att en ny neutralitetskommission tillsätts, med uppgift att utreda Sveriges säkerhetspolitiska agerande från 1969 fram till det att Berlinmuren revs 1989.

Utformandet av den svenska säkerhetspolitiken efter andra världskriget har varit föremål för omfattande studier. En särskild kommission – Neutralitetspolitikkommisionen – har utrett perioden 1949 till 1969 (SOU 1994:11). Regeringen har tillsatt vissa utredningar om bl.a. ubåtsfrågan. Ett antal statsvetare, historiker och jurister bedriver inom ramen för forskningsprogrammet Sverige under det kalla kriget (SUKK) forskning om svensk säkerhetspolitik i modern tid. Studier har även genomförts vid Försvarshögskolan.

Mot bakgrund av att vissa uppgifter om svenskt marint samarbete med Natoländer förekommit i massmedier redovisade försvarsminister Björn von Sydow den 30 mars 2000 i kammaren regeringens syn på ubåtsfrågan. Försvarsministern framförde då att regeringen avsåg att ge ambassadör Rolf Ekéus i uppdrag att utreda det politiska och militära agerandet i ubåtsfrågan från 1980 fram till i dag. Utredaren skall också utvärdera vilken påverkan tidigare kommissioner och utredningar har haft för både politiska och militära ställningstaganden.

Regeringen offentliggjorde vid samma tillfälle huvuddelen av Emil Svenssons och hela Lars-Erik Lundins tidigare sekretessbelagda utredningar om ubåtsfrågans hantering och svenskt säkerhetspolitiskt agerande under 1980- och 1990-talen.

Ubåtsfrågan präglade till stor del den svenska säkerhetspolitiska debatten under 1980-talet – den senare delen av det kalla kriget. Många spekulationer – politiska och militära – och uttalanden om enskilda händelser har under åren förekommit. I dag har drygt ett årtionde gått sedan det kalla kriget fick sitt slut. Utskottet menar att det nu bör finnas goda förutsättningar att bringa klarhet rörande svenskt politiskt och militärt agerande under dessa år. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att tillsätta en oberoende utredning.

Det är angeläget att sätta ubåtsfrågan i sitt säkerhetspolitiska sammanhang. Den granskning av den svenska säkerhetspolitiken som Neutralitetskommissionen utförde slutade vid 1969. Utskottet vill gärna se en öppen diskussion om den svenska säkerhetspolitiken även under senare årtionden och ser därför ett intresse i att ambassadör Ekéus utredning, genom ett vidgat uppdrag av Utrikesdepartementet, kompletteras med en allmän säkerhetspolitisk granskning av svenskt politiskt och militärt agerande under perioden 1969–1989. För att tillgodose behovet av parlamentarisk insyn menar utskottet att det är viktigt att riksdagens partier ges möjlighet att följa utredningsarbetet t.ex. genom att en parlamentarisk referensgrupp knyts till utredningen i denna del. När det gäller granskningen av den svenska säkerhetspolitiken under det kalla krigets senare del menar utskottet att ambassadör Ekéus bör få biträde av en grupp experter.

Utskottet kan konstatera att det i dag pågår ett omfattande akademiskt forskningsarbete om Sverige under det kalla kriget, något som bedöms vara av värde i sammanhanget. Likaså har de offentliggjorda utredningarna bidragit till att kasta ytterligare ljus på ubåtsfrågan och svensk säkerhetspolitik under den senare delen av det kalla kriget. En vidgad utredning, enligt utskottets förslag, kommer också att innebära en viktig granskning av svensk säkerhetspolitik under den period som inte tidigare fullständigt belysts.

Det är utskottets bedömning att ambassadör Ekéus utredning tillsammans med föreliggande utredningar och den omfattande akademiska forskningen på området sammantaget kan förväntas ge en klagörande bild av det svenska säkerhetspolitiska agerandet under åren 1969–1989. Givetvis finns möjligheter att vid senare tillfälle, om behov skulle föreligga, belysa svensk säkerhetspolitik i andra former än de ovan nämnda.

Utskottet konstaterar att utgångspunkterna i det moderata förslaget inte är förutsättningslösa. Innebörden av motionen är att resultaten av den neutrali-

tetskommission som moderaterna föreslår föregrips. Utskottet avstyrker därför motionens krav på en ny neutralitetskommission.

2000/01:UU4

Motionerna 1999/2000:U412 (m) yrkande 1 och 2000/01:U416 (m) avstyrks således.

5.3.2 Deltagande i internationell fredsfrämjande verksamhet

Motionerna

Kristdemokraterna menar i motion 1999/2000:U416 (kd) att det tog alltför lång tid att förbereda den svenska fredsfrämjande insatsen i Kosovo. Det är av avgörande betydelse att det finns beredskap och kompetens för insatser med mandat grundat på FN-stadgans kapitel VII. Sverige måste därför fortsätta att utveckla sin förmåga att delta i både fredsbevarande och fredsframtvängande insatser, kräver motionärerna i *yrkande 1*.

Erfarenheterna från Kosovoinsatsen pekar också på att den politiska beslutsprocessen behöver ses över, menar motionärerna i *yrkande 6*. Den förberedande organisationen är inriktad på att en fredsfrämjande styrka skall kunna sändas i väg med kort varsel. Det är då viktigt att brist på politisk beslutsförmåga inte försenar insatserna.

Kristdemokraterna anför i *yrkande 7* att det bör inrättas en fast struktur med angivna medel för den samlade fredsfrämjande verksamheten under utgiftsområdena 5, 6 och 7. Det kan även vara befogat att inrätta en beredskapskredit för fredsfrämjande insatser. Motionärerna anser vidare i *yrkande 8* att en utvärdering av finansieringen av de fredsfrämjande insatserna bör göras i ljuset av erfarenheterna från Kosovoinsatsen.

I *yrkande 9* framför motionärerna att deltagandet i internationella fredsfrämjande operationer inte får urholka det nationella totalförsvaret. Medel till fredsfrämjande bör öronmärkas, så att de inte drabbar andra nödvändiga verksamheter.

Kristdemokraterna menar i *yrkande 10* att det finns skäl att se över hela strukturen för den samlade fredsfrämjande verksamheten som i dag finansieras över utgiftsområdena 5, 6 och 7. Med nuvarande ordning överlappar departementens ansvarsområden delvis varandra, och det är ofta otydligt var det politiska ansvaret ligger. Vidare, anför motionärerna i *yrkande 11*, behövs en bättre samordning mellan olika involverade insatser, civila och militära.

I *yrkande 12* kräver Kristdemokraterna att det, som en del av den ovan nämnda strukturöversynen, utreds hur återbetalningen från FN av kostnader för deltagande i fredsfrämjande insatser hanteras i den svenska statsbudgeten. Återbetalningen från FN är fördelad mellan missionskostnader och materielkostnader.

Miljöpartiet menar i motion 1999/2000:Fö36 (mp) *yrkande 6* att Europa måste bygga upp en civil krishanteringsförmåga att sätta in innan kriser utvecklats till väpnade konflikter. Förebyggande politik är den mest effektiva krishanteringsförmågan. Den svenska totalförsvarspolitiken domineras dock

av den militära verksamheten. Miljöpartiet anser att särskilda institutioner för tidig förvarning och konfliktförebyggande bör inrättas.

Det finns, enligt motion 2000/01:U217 (kd) yrkande 4, ett behov av att Sveriges internationella fredsarbete effektiviseras. Kristdemokraterna anser att detta bör ske genom att ett kombinerat civilt och militärt fredscentrum inrättas i Sverige; där förslagsvis Sida, Försvarsmakten (SWEDINT), Polisen, Räddningsverket, ÖCB, IDEA, frivilliga hjälporganisationer, näringslivet, arbetsgivarorganisationer och fackliga organisationer m.fl. finns verksamma.

Det behöver, enligt motionen, också utbildas en ny generation ledare inom dagens multifunktionella fredsfrämjande verksamhet, liksom inom det globala utvecklingsarbetet. Länkat till den föreslagna nya myndigheten, Fredscentrum i Sverige, bör en FN-skola upprättas för att utbilda svenskar som vill arbeta internationellt i den nya globala miljön. En bred utbildning bör då främjas, inkluderande frågor som mänskliga rättigheter, miljö, bistånd, militär/civil samverkan samt organisation, ledarskap och management (yrkande 18).

Vänsterpartiet framhåller i motion 2000/01:U402 (v) att det är väsentligt att flytta fokus från senare faser av kriser till de tidiga varningssignalerna, att fördjupa och bredda kunskapen om konflikter och att utveckla metoder och medel. Därför bör den svenska regeringen både nationellt och internationellt verka för att konfliktförebyggande åtgärder prioriteras framför militära aktioner inom all säkerhetspolitisk verksamhet (yrkande 1).

I yrkande 4 i samma motion begär motionärerna att regeringen skall verka för att jämställdhetsarbete skall inkluderas vid varje internationellt försvarssamarbete där Sverige deltar.

EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik betonar i dag starkt den militära krishantering. Vad gäller den civila delen av krishantering berör den endast polisiära insatser. Den europeiska krishantering sker på bekostnad av konfliktförebyggande arbete och icke-polisiär civil krishantering. Den utveckling vi ser nu står i strid med det nya och utvidgade säkerhetsbegreppet, som uttryckligen beaktar andra aspekter än den militära. Därför bör Sverige endast delta i EU:s civila del av krishantering (yrkande 8).

Moderaterna betonar i motion 2000/01:U412 (m) yrkande 6 att den senfärdighet som regeringen uppvisade i Kosovo inte får upprepas. Den svenska styrkan skulle ha varit på plats efter 30 dagar, men i verkligheten tog det närmare fem månader. Regeringen måste, enligt motionärerna, aktivt vidta åtgärder för att skapa en trovärdig snabbinsatsförmåga.

Erfarenheterna inte minst från Balkan visar att militära insatser måste kompletteras med återuppbyggnadsinsatser och demokratiuppbyggnad för att uppnå varaktig fred i konfliktdrabbade regioner. Sverige bör hålla en högre beredskap när det gäller civila insatser, inte minst vad gäller poliser. Genom en dimensionering av svensk polis som också tar hänsyn till behoven av poliser i internationell tjänst kan detta uppnås. Med en ökad kapacitet skulle Sverige i ökad utsträckning kunna bidra till att fylla det säkerhetsgap som ofta uppstår mellan militära och civila insatser (yrkande 7).

I motion 2000/01:U413 (fp) yrkande 5 framhålls betydelsen av svenskt deltagande i formandet av en europeisk krishanteringsförmåga för såväl civil som militär krishantering. Enligt motionärernas uppfattning blir det alltmer uppenbart att EU:s gemensamma säkerhetspolitik inte bara kommer att handla om civil krishantering. Sverige måste därför på alla sätt medverka i ansträngningarna att bygga upp en krishanteringsförmåga också med militära medel.

I yrkande 9 understryks behovet av ökade satsningar på internationella fredsbevarande och fredsfrämjande insatser. Motionärerna menar att förutsättningar måste skapas för internationella insatser av en storleksordning två till tre gånger den nuvarande.

EU bör, enligt motion 2000/01:U414 (kd), inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken upprätta en effektiv krishanteringsförmåga, med såväl civila som militära inslag. Gemensamma styrkor skall snabbt kunna sättas in vid konflikter inom Europa och, efter beslut av FN:s säkerhetsråd eller utifrån folkrättsligt godtagbara kriterier, även utanför Europa. För att detta skall kunna fungera effektivt måste den säkerhetspolitiska samordningen inom EU förbättras, såväl vad gäller den militära som den civila krishanteringsförmågan. Sverige bör vara med i den framväxande gemensamma försvarspolitik i EU, vilket innebär utveckling av och deltagandet i den europeiska krishanteringsförmågan (yrkande 12).

Utskottets överväganden

Kristdemokraterna menar i motion 1999/2000:U416 (kd) yrkandena 1, 6–10 och 12 att Sverige bör stärka sin förmåga att snabbt kunna bidra till internationella fredsfrämjande operationer och föreslår bl.a. en översyn av statens budgetering för detta. Denna förhöjda internationella förmåga får dock inte urholka det nationella försvaret.

I motion 2000/01:U413 (fp) yrkande 5 framhålls betydelsen av svenskt deltagande i formandet av en europeisk krishanteringsförmåga för såväl civil som militär krishantering. Sverige måste på alla sätt medverka i ansträngningarna att bygga upp en krishanteringsförmåga också med militära medel, sägs det, och i yrkande 9 i samma motion understryks behovet av ökade satsningar på internationella fredsbevarande och fredsfrämjande insatser. Motionärerna menar att förutsättningar måste skapas för internationella insatser av en storleksordning två till tre gånger den nuvarande.

Utskottet konstaterar inledningsvis att det råder bred enighet om att Sverige som solidarisk aktör i det internationella samarbetet – och även av säkerhetspolitiskt egenintresse – måste ta sitt ansvar för att stärka den internationella förmågan till krishantering. Den genomgripande omstrukturering som det svenska försvaret för närvarande genomgår syftar bl.a. till att stärka Sveriges internationella förmåga, och strävan är att huvuddelen av det svenska försvaret skall kunna delta i internationell verksamhet. Den förhöjda internationella förmågan står inte i motsättning till det nationella totalförsvaret.

Av tradition är Sverige en konstruktiv och nyskapande aktör i internationellt samarbete, och genom åren har ca 80 000 svenskar deltagit i fredsfräm-

jande insatser världen över, som militär personal, civilpolis eller observatörer. I de stora fredsfrämjande insatserna på västra Balkan har Sverige givit substansiella bidrag, både på den militära och den civila sidan.

Riksdagen beslutade den 14 juni 1999 om svenskt deltagande i den internationella fredsstyrkan i Kosovo, och den svenska bataljonen var på plats i november samma år. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det i fallet Kosovo tog längre tid än önskvärt mellan beslut och utsändande av den svenska styrkan. Överväganden med anledning härav görs senare i detta betänkande. Det kan emellertid i sammanhanget framhållas att den svenska bataljonen i KFOR sedan den kommit på plats utför det krävande uppdraget på ett allmänt uppskattat sätt.

När det gäller finansieringen av svenskt deltagande i internationella fredsfrämjande insatser, har riksdagen på förslag från regeringen i statsbudgeten anvisat medel via utgiftsområde 6, anslaget A 2 Fredsfrämjande truppinsatser, och via utgiftsområde 5, anslaget B 4 Fredsfrämjande insatser. Eftersom internationella insatser är en av totalförsvarets huvuduppgifter anvisas medel för deltagande med trupp i sådana via utgiftsområde 6, medan deltagande som inte avser väpnad trupp finansieras via utgiftsområde 5. Utskottet finner således att det finns en struktur för hur svenskt deltagande i internationella insatser skall finansieras.

Samtidigt kan en viktig erfarenhet från det svenska deltagandet i Kosovo vara att det i händelse av nya, tillkommande uppgifter är viktigt att den politiska viljan att snabbt ställa ett svenskt bidrag till förfogande motsvaras av tillräcklig snabbhet och flexibilitet i budgetsystemet. Utskottet noterar i sammanhanget att Förvarsdepartementet har tillsatt en utredning om den svenska insatsen i Kosovo och att utredaren föreslagit vissa förändringar.

Utskottet har tidigare, i sitt yttrande (1999/2000:UU4y) till försvarsutskottet med anledning av proposition 1999/2000:30, berört frågan om storleken av internationella militära insatser och därvid anfört bl.a. följande:

Utskottet noterar att Förvarsmakten fått i uppdrag att ge konkreta förslag på hur den internationella insatsförmågan kan höjas ytterligare. Utskottet utgår från att regeringen i lämplig form redovisar vilka åtgärder den avser vidta för att höja Förvarsmaktens internationella förmåga och beredskap.

Riksdagen har också tidigare behandlat ett yrkande från Folkpartiet, liknande yrkande 9 i motion 2000/01:U413 (fp), om internationella militära insatser och därvid gjort följande ställningstagande (bet. 1999/2000:FöU2):

Utskottet konstaterar att regeringen föreslår en höjd ambitionsnivå för den svenska internationella förmågan, men att det för närvarande återstår att fastställa hur denna skall förverkligas. I utskottets beredningsarbete har det nämligen visat sig att det finns en diskrepans mellan de i propositionen uttryckta politiska ambitionerna att kunna delta i internationell fredsfrämjande verksamhet och de realistiska möjligheterna till sådant deltagande. Förmågan att delta är sålunda beroende av ett flertal faktorer som t.ex. finansiering, personalförsörjning, materielförsörjning, logistik och utbildningsförhållanden.

Utskottet har också noterat att det föreligger en målkonflikt i närtid mellan ökade ambitioner för den internationella verksamheten och behovet att ge Förvarsmakten en ny inriktning. Utskottet ser dock positivt på att regeringen ger hög prioritet åt arbetet att höja Sveriges förmåga och beredskap att delta i

internationella fredsfrämjande insatser. Planeringen måste emellertid utgå från realistiska förutsättningar. Vidare anser utskottet att det är mindre lämpligt att låsa målet för vårt deltagande till ett visst antal bataljoner, som inte är något entydigt begrepp. Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet partimotion Fö28 (fp) yrkande 8, som föreslår väsentligt större insatsmöjligheter än regeringen gör i propositionen.

Försvarsutskottet gjorde ett ställningstagande med samma innebörd i sitt betänkande 2000/01:FöU1.

Utrikesutskottet har ingen annan uppfattning än den av försvarsutskottet tidigare redovisade.

Återbetalning från FN av kostnader för deltagande i fredsfrämjande insatser bokförs på statsbudgetens intäktssida. Huvudregeln för den svenska statsbudgeten är bruttobudgetering, i enlighet med budgetlagen. Medel för deltagande i internationella fredsfrämjande insatser anvisas via utgiftsområdena 5 och 6. Utgiftsområde 7 kan komma i fråga endast i sådana fall kostnaderna kan redovisas som internationellt utvecklingsbistånd enligt kriterier från OECD:s biståndskommitté DAC. Återbetalningarna från FN-insatser sker med betydande förseningar och grundar sig på schabloner. Sverige deltar för närvarande inte med trupp i fredsfrämjande insatser ledda av FN. Ingen återbetalning sker till de länder som deltar med trupp i SFOR och KFOR på västra Balkan.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 1999/2000:U416 (kd) yrkandena 7, 9, 10 och 12 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 9, medan motionerna 1999/2000:U416 (kd) yrkandena 1, 6 och 8 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 5 kan anses besvarade med vad utskottet anför.

I motion 1999/2000:U416 (kd) yrkande 11 framhålls vikten av civil och militär samverkan i samband med fredsfrämjande operationer. Motionärerna bakom 1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 6 menar att Sverige och Europa bör stärka den civila krishanteringsförmågan.

Vänsterpartiet framhåller i motion 2000/01:U402 (v) att det är väsentligt att flytta fokus från senare faser av kriser till de tidiga varningssignalerna. Regeringen bör verka för att konfliktförebyggande åtgärder prioriteras framför militära aktioner inom all säkerhetspolitisk verksamhet (yrkande 1). I motionen sägs också att EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik starkt betonar den militära krishanteringen. Därför bör Sverige endast delta i EU:s civila del av krishanteringen (yrkande 8). Enligt motion 2000/01:U414 (kd) yrkande 12 bör Sverige vara med i den framväxande gemensamma försvarspolitiken i EU, vilket innebär utveckling av och deltagandet i den europeiska krishanteringsförmågan.

Utskottet instämmer med vad som motionsledes sägs om att samordningen mellan civila och militära enheter i fredsfrämjande insatser är en fråga som måste ges hög prioritet. Särskilt de stora och komplexa fredsfrämjande insatserna på västra Balkan har understrukit nödvändigheten av att den militära insatsen sker i samverkan med effektiva civila åtgärder. Det finns ingen standardmodell för fredsfrämjande operationer. Oftast måste militära och civila komponenter etableras parallellt och samverka under lång tid för att

åstadkomma resultat, och i många fall utför militär personal funktioner av civil karaktär. Uppgifterna och problemen måste sättas i centrum, och inriktning och val av aktörer måste anpassas till varje given konfliktsituation. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Sverige har satsat stora resurser, och i internationell jämförelse nått långt, när det gäller civilmilitär samverkan.

Utskottet konstaterar också att civil krishantering är en svensk profilfråga inom EU-samarbetet. Utgångspunkten är att EU måste ha både civila och militära instrument till sitt förfogande för att kunna lösa hela den bredd av krishanteringssuppgifter som kan tänkas uppstå. Målet är att uppnå en ny och mer effektiv samordning mellan nationella och gemensamma verktyg så att EU och dess medlemsländer bättre skall kunna bidra till operationer ledda av FN eller OSSE eller, om lämpligt, själva ansvara för insatser. Målet är också att kunna uppfånga varningssignaler i ett så tidigt skede att kriser kan hantearas med begränsade medel, vilket då vanligen innebär att tvångsåtgärder inte behöver tillgripas.

Sverige är pådrivande inom EU och OSSE när det gäller civil krishantering och har bl.a. medverkat till att det skall inrättas en civil krishanteringskommitté inom EU:s ministerråd, något som beslöts förra året. OSSE:s stärkta förmåga att bidra med civila förebyggande krishanteringsåtgärder bör också framhållas.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna 1999/2000:U416 (kd) yrkande 11, 1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 6, 2000/01:U402 (v) yrkande 1 och 2000/01:U414 (kd) yrkande 12 kan besvaras. Motion 2000/01:U402 (v) yrkande 8 avstyrks.

Moderaterna kräver i motion *2000/01:U412 (m) yrkande 6* att regeringen vidtar aktiva åtgärder för att skapa en trovärdig snabbinsatsförmåga.

Utskottet har tidigare, i sitt yttrande (1999/2000:UU4y) till försvarsutskottet med anledning av proposition 1999/2000:30, berört denna fråga och därvid anför bl.a. följande.

Till de erfarenheter som kan dras av det senaste årets utveckling hör att det finns ett behov att fortsatt stärka vår förmåga att delta i europeisk krishantering, samt att beredskapen för att snabbt kunna igångsätta en insats bör höjas.

I riksdagens beslut (bet. 1999/2000:FöU2) sägs: ”Alla synes vara överens om att en insats måste kunna komma i gång smidigare och snabbare än fallet med styrkan till Kosovo. Inriktningen bör sålunda vara att en styrka – med de resurser som efterfrågas – kan sättas in någon månad efter beslut i riksdagen eller av regeringen. Processen före statsmakternas beslut måste emellertid också effektiviseras.”

Utskottet anser därmed att motionärernas synpunkter i huvudsak beaktats eller kommer att beaktas och menar att motion 2000/01:U412 (m) yrkande 6 kan besvaras med vad som ovan anförts.

Enligt motion *2000/01:U412 (m) yrkande 7* bör Sverige hålla en högre beredskap när det gäller civila insatser, inte minst vad gäller poliser. Genom en dimensionering av svensk polis som också tar hänsyn till behoven av poliser

i internationell tjänst kan detta uppnås. Med en ökad kapacitet skulle Sverige i ökad utsträckning kunna bidra till att fylla det säkerhetsgap som ofta uppstår mellan militära och civila insatser.

Utskottet har med anledning av motionen inhämtat följande.

Rikspolisstyrelsen övertog fr.o.m. den 1 januari 2000 huvudmannaansvaret för poliser i fredsfrämjande insatser och en Polisens utlandsstyrka inrättades. I samband härmed sattes en särskild enhet upp på Rikskriminalpolisen med ansvar för utlandsverksamheten.

För närvarande bidrar Sverige med ca 120 poliser till fredsfrämjande verksamhet. Tillfälligtvis har antalet dock varit uppe i omkring 150. Detta ligger i linje med det förslag på svensk kapacitet som framfördes i utredningsbetänkandet Polis i fredens tjänst (SOU 1997:104). Utöver de poliser som finns ute i internationell tjänst finns det något mindre än 200 poliser anmälda för sådan tjänstgöring till en ”resursdatabas”, vilket möjliggör en snabb rekrytering. Sverige ligger därmed, relaterat till storleken av den nationella polisstyrkan, väl framme bland polisbidragarländerna. Svensk polis utför i stort sett samtliga tänkbara polisuppgifter i internationell tjänst, från övervakande och utbildande polisinsatser till rent operativ verksamhet. Enligt regeringens bedömning är det nödvändigt att personalförsörjningsläget nationellt förbättras, vilket kan få en viss effekt även på antalet poliser som kan avdelas för internationell tjänst.

Sverige driver frågan om ett stärkande av den internationella kapaciteten på polisområdet och en utveckling av polisens roll i fredsfrämjande insatser i FN, OSSE och EU.

De internationella polisinsatser som under 1999 inleddes inom ramen för FN-missionerna i Kosovo och Östtimor har mycket omfattande mandat och inkluderar såväl exekutiva befogenheter som utbildningsinsatser. Behovet av bidrag med poliser från medlemsländerna ökade kraftigt i och med dessa missioner, något som medlemsstaterna hade svårt att i tillräcklig utsträckning leva upp till. FN:s organisation var heller inte anpassad till polisinsatsernas ökade omfattning.

Mot denna bakgrund är det, enligt utskottets uppfattning, angeläget att stärka FN:s kapacitet för planering och genomförande av fredsfrämjande insatser med poliskomponenter. Sverige har länge, vilket utskottet framhållit i tidigare betänkanden, aktivt drivit frågan om polisens roll i fredsfrämjande uppdrag, bl.a. under tiden i FN:s säkerhetsråd samt tillsammans med övriga EU-länder i FN:s generalförsamlings särskilda kommitté för fredsbevarande.

I och med den s.k. Brahimi-rapporten har ett reformarbete inletts för att anpassa FN efter dagens bredare insatser på det fredsfrämjande området. I Brahimi-rapporten framförs en rad rekommendationer på civilpolisområdet. Hit hör bl.a. ett doktrinskifte i syfte att bättre reflektera den roll som civilpoliser har i dagens komplexa fredsoperationer, med fokus på stärkande av hela rättsväsendet samt åtgärder för att förbättra snabbinsatskapaciteten på civilpolisidan. Vidare föreslås omstruktureringar och förstärkningar av FN-sekretariatets avdelning för fredsbevarande (DPKO) och dess civilpolisenshet. Flera rekommendationer är riktade till FN:s medlemsländer, som bl.a. uppmanas att öka sin nationella kapacitet genom att etablera databaser avseende poliser som är villiga att med kort varsel gör utlandstjänst samt genom att

samarbeta regionalt på civilpolisområdet. Vad gäller reformer av sekretariatets organisation har vissa viktiga förstärkningar och omstruktureringar av FN:s civilpolis enhet redan kunnat genomföras. Värt att notera är även att civilpolis enheten fr.o.m. den 1 februari 2001 och minst sex månader framöver kommer att ha en svensk polis som tillförordnad chef. Sverige och EU har i uppföljningsarbetet särskilt prioriterat polisfrågan.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) inledde 1997 sin första civilpolisinsats i östra Slavonien, Kroatien, då organisationen i detta område övertog ansvaret för civilpolisfrågorna från FN. Denna insats har vid årsskiftet 2000/01 kunnat avslutas. Organisationen har i dag inom ramen för FN:s civila administration i Kosovo ansvar för utbildning av den lokala poliskåren.

OSSE skapade genom beslut vid toppmötet i Istanbul i november 1999 en civil kris hanteringsmekanism (REACT). REACT är ett verktyg för att snabbt och effektivt kunna mobilisera civil personal, inklusive civilpoliser, för tjänstgöring i OSSE:s fältverksamhet. I samband med utformningen av denna har, bl.a. från svenskt håll, framhållits vikten av att som komplement till snabbrekrytering av personal öka beredskapen på det logistiska området. I samband med tillskapandet av REACT beslöts även att inrätta en polistjänst vid OSSE:s sekretariat.

Vid ministermötet i Wien i november 2000 beslöt OSSE att se över möjligheterna att vidareutveckla poliskapaciteten i sekretariatet, bl.a. genom att undersöka förutsättningarna för att tillskapa en mer senior samordningstjänst för polisfrågor.

Också inom EU pågår arbetet med att stärka medlemsstaternas förmåga avseende civil kris hantering. Detta skulle bl.a. kunna möjliggöra för EU att bistå FN och OSSE. Sverige har, som utskottet tidigare framhållit, sedan länge varit drivande i arbetet för att EU:s uppgraderade kris hanteringsförmåga skall inbegripa både civila och militära instrument. Polisområdet har inledningsvis prioriterats i detta arbete, och vid Europeiska rådet i Feira kunde ett kapacitetsmål antas om att EU till år 2003 skall kunna bidra med upp till 5 000 poliser för internationella fredsfrämjande uppdrag, varav 1 000 skall kunna sättas in med kort varsel. Andra prioriterade områden för EU:s arbete med att stärka sin civila kris hanteringsförmåga är andra delar av rättsväsendet (t.ex. domare och åklagare), civil administration och räddningstjänst.

Utskottet menar att motion 2000/01:U412 (m) yrkande 7 kan besvaras med vad som här anförts.

Det finns, enligt motion 2000/01:U217 (kd), ett behov av att Sveriges internationella fredsarbete effektiviseras, varför ett kombinerat civilt och militärt fredscentrum i Sverige bör inrättas (yrkande 4). Länkat till den föreslagna nya myndigheten, Fredscentrum i Sverige, bör en FN-skola upprättas för att utbilda svenskar som vill arbeta internationellt i den nya globala miljön (yrkande 18).

Enligt vad utskottet inhämtat mottog regeringen den 30 mars 1999 utredningsbetänkandet Internationell konflikthantering – att förbereda sig tillsammans (SOU 1999:29), som behandlar frågan om tvärssektoriell kompe-

tensutveckling genom samordning av civil och militär utbildning inför internationella insatser. Betänkandet var på remiss under perioden den 26 maj till den 25 augusti 1999.

Hösten 1999 tillkallades en särskild utredare med uppdrag att föreslå åtgärder för att förbättra rekryteringen av svensk personal till internationella insatser inom ramen för konfliktförebyggande och konflikthanterande verksamhet. Utredningen överlämnade sitt betänkande (SOU 2000:74) Att verka för fred – ett gemensamt fredscentrum den 31 augusti 2000. Betänkandet skickades på remiss till myndigheter och organisationer verksamma inom området internationell fredsfrämjande verksamhet. Remisstiden löpte fram t.o.m. 31 januari 2001.

De nämnda betänkningarna kompletterar varandra och behandlar olika aspekter inom verksamhetsområdet internationell konflikthantering. Utredningarna bereds därför i ett sammanhang, och detta arbete pågår nu.

Utskottet menar att detta beredningsarbete inte bör föregripas och anser att motion 2000/01:U217 (kd) yrkandena 4 och 18 kan besvaras med vad som ovan redovisats.

I motion 2000/01:U402 (v) yrkande 4 begärs att regeringen prioriterar och aktivt verkar för att jämställdhetsarbete skall inkluderas vid varje internationellt försvarssamarbete som Sverige deltar i.

Som motionärerna påpekar pågår i Sverige ett jämställdhetsarbete inom försvaret. I detta ingår, vilket framgår av Försvarsmaktens Årsredovisning 2000, bilaga 5 Personalredovisning, bl.a. satsningar på nätverk för kvinnliga värnpliktiga och för kvinnliga officerare, arbete mot sexuella trakasserier, analys av avgångsorsakerna bland kvinnliga befattningshavare inom försvaret, införande av kvinnoanpassad utrustning, införande av genus- och mångfaldsutbildningar i försvarets samtliga skolor m.m. I Försvarsmaktens grundsyn ligger att arbetet med att föra in kvinnor i försvaret till stor del är en fråga om att påverka attityder.

Utskottet, som ser positivt på denna inriktning, är av uppfattningen att de åtgärder som vidtas under utbildning och tjänstgöring i Sverige också får genomslag i det försvarssamarbete utomlands som Sverige deltar i. Utskottet vill i sammanhanget också betona vikten av att i komplicerade krishanteringsinsatser med såväl civilt som militärt deltagande ta till vara erfarenheter från båda könen.

Även internationellt har ökad uppmärksamhet på senare tid riktats mot kvinnors roll i krishantering. Sålunda har det diskuterats på vilka sätt kvinnors speciella kompetens och erfarenhet skulle kunna utnyttjas, och hur man t.ex. i mandaten för fredsfrämjande insatser aktivt skulle kunna uppmärksamma kvinnor. I en resolution som FN:s säkerhetsråd antog i oktober 2000 uppmanas medlemsstaterna att stärka kvinnorepresentationen på alla beslutsnivåer i nationella, regionala och internationella institutioner och arrangemang för krishantering.

Sverige har på flera sätt, t.ex. genom att stödja en FN-studie om hur kvinnors villkor systematiskt kan beaktas i FN:s fredsfrämjande verksamhet, internationellt sökt verka för att kvinnors villkor och den roll kvinnor kan spela i fredsfrämjande verksamhet uppmärksammas mer.

5.4 Svensk säkerhetspolitik i globaliseringens tidevarv

Det kalla krigets slut och Warszawapaktens upplösning har drastiskt förändrat det säkerhetspolitiska läget i Europa. Risken för konflikter som trappas upp till krig mellan stormakter och risken för invasionsföretag riktade mot Sverige är liten inom överskådlig tid. Den säkerhetspolitiska bilden präglas i stället av nya utmaningar. Regionala och lokala kriser som ofta är inomnationella till sin karaktär kan direkt eller indirekt beröra Sverige.

Under 1900-talets andra hälft har den övervägande delen av alla krig och konflikter varit inomstatliga. Denna förskjutning från konflikter mellan stater till inomstatliga konflikter kommer sannolikt att bestå.

Inomstatliga konflikter kan bl.a. ha sin grund i religiösa eller etniska motsättningar, motsättningar till följd av ojämn välfärdsfördelning, brott mot de mänskliga rättigheterna eller brist på respekt för människors demokratiska fri- och rättigheter. De kan även ha sin grund i problem som rör mer grundläggande fysiska livsbetingelser. Omfattande miljökatastrofer kan ge upphov till motsättningar både inom och mellan stater liksom exempelvis brist på vattenresurser.

Internationell eller nationell terrorism kan agera för att slå ut livsviktiga funktioner i vårt samhälle, särskilt infrastruktur, som alltmer bygger på störningskänslig högteknologi. Dessa hot får effekter även för andra länder och för världssamfundet i stort. Det gäller även andra hot som internationell kriminalitet, narkotikahandel och spridning av massförstörelsevapen. Alla dessa möjliga hot ignorerar nationella gränser och kräver i ökad utsträckning internationellt samarbete och globala lösningar.

Lokalt initierade motsättningar och konflikter kan få verkningar direkt eller indirekt långt utanför det aktuella konfliktområdet, vilket tydliggjordes exempelvis i samband med Kosovokriget, och därmed hota internationell fred och säkerhet. Många konflikter förblir dock regionala, vilket i sig kan skapa större och mer långsiktiga problem.

Ett problem är att den klassiska folkrätten, i den del som rör situationer präglade av fiendskap, i stor utsträckning tar sikte på mellanstatliga konflikter. Utskottet pekar på flera ställen i detta betänkande på behovet av en utveckling av folkrätten i de delar som rör andra typer av konflikter och situationer då individens och staters rättigheter kommer i motsatsställning.

Den ökande internationaliseringen av bl.a. ekonomi, näringsliv, handel, utbildning och inte minst mediebevakningen medför att politikens villkor alltmer globaliseras. Det internationella samfundet blir mer komplext och möjligheterna att förutse och påverka skeenden minskar, samtidigt som lokala och regionala händelser och konflikter i ökande utsträckning kan få globala konsekvenser. Även om denna nya värld präglas av allvarliga hot mot säkerhet och välfärd finns det också unika möjligheter till ett bättre liv för alla. Globaliseringen betyder ökade möjligheter till ekonomisk tillväxt och därmed till välfärd för fler människor. Den moderna informationstekni-

ken skapar på samma sätt nya möjligheter, både ekonomiskt och politiskt, att stärka demokrati, rättvisa och välfärd.

Utskottet vill framhålla att ett bredare samarbete blir allt viktigare för att motverka såväl direkta konfliktrisker som de hot som följer av den globala utvecklingen och de moderna samhällenas sårbarhet. Svensk säkerhetspolitik måste även framgent utgå från en vidgad syn på säkerheten, och de säkerhetspolitiska hoten måste mötas med delvis nya medel. Utskottet vill även framhålla vikten av att individens säkerhet lyfts fram som en huvuduppgift i det bredare säkerhetspolitiska arbetet.

Detta kräver i sin tur en utveckling när det gäller det internationella samfundets instrument och organisation, både globalt och regionalt. Utskottet menar att konflikthantering bör inta en central plats i det internationella samfundets ansträngningar härvidlag.

Tre steg i en konflikthanteringsprocess kan identifieras. Det första steget är förebyggande och baseras på analys av konflikter. Genom att tidigt identifiera källor till konflikter – och att i nästa steg vidta åtgärder inom ramen för civil krishantering – kan det ofta undvikas att konflikter övergår i motsättningar som tar sig våldsuttryck. Skulle detta inte vara möjligt att uppnå utan motsättningarna fördjupas och leder över i kris eller krig, bör det även finnas möjlighet till militär krishantering. Det är emellertid utskottets bestämda uppfattning att tonvikten i arbetet bör ligga i de två första stegen i en konflikthanteringsprocess – konfliktförebyggande och civil krishantering. Konfliktförebyggande syftar till att på ett konstruktivt sätt kanalisera konflikter, i mening samhällsmotsättningar, genom fredliga procedurer och strukturer och förhindra att de tar sig väpnade uttryck. På detta sätt kan omfattande kostnader, främst i människoliv och lidande men även vad gäller andra samhällsresurser, undvikas.

Det är utskottets mening att det är av vikt att analysera strukturella riskfaktorer för att identifiera potentiella konflikter. Det är vidare av vikt att angripa dessa grundläggande riskfaktorer och konfliktorsaker för att förebygga väpnade konflikter.

Utskottet konstaterar att resursknapphet eller ojämn fördelning av resurser utgör potentiella konfliktorsaker, som var för sig eller i kombination kan leda till väpnade konflikter inom och mellan stater. Fattigdom skapar sociala motsättningar, motsättningar kan leda till våld och våldet leder till ytterligare fattigdom. Fattigdom och krig skapar på det sättet sina egna onda spiraler. Att bryta dessa spiraler bör enligt utskottets uppfattning vara en överordnad angelägenhet för hela världssamfundet. Utskottet vill i sammanhanget understryka biståndets säkerhetsfrämjande karaktär och att Sveriges och EU:s omfattande utvecklingssamarbete kan utgöra ett effektivt instrument för att minska grogrunden för destabilisering och väpnad konflikt.

Förutom utvecklingsbiståndet finns andra vägar att öka tillväxten och få en bättre resursfördelning. Utökad handel har en sådan funktion och utskottet anser att Sveriges och EU:s ansträngningar för att öka utvecklingsländernas tillgång till de industrialiserade ländernas, i synnerhet EU:s, marknader är mycket värdefulla. Ökat handelsutbyte, som understöds av åtgärder för ökad frihandel, har en viktig säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande funktion, om det leder till att välfärden för den breda befolkningen i utvecklings-

länderna ökar. Utskottet har utförligt diskuterat detta i sitt betänkande 1998/99:UU12 Utrikeshandel och internationella investeringar.

Vidare vill utskottet framhålla att väpnade konflikter ofta föregås av – eller orsakas av – grova kränkningar av individens rättigheter. Respekten för folkrättens regler om de mänskliga rättigheterna är därför en viktig faktor för att förebygga väpnade konflikter. Långsiktiga insatser för att stärka en kultur av respekt för folkrätten, bl.a. genom utbildningsinsatser och politisk dialog, har enligt utskottets uppfattning en strukturellt förebyggande funktion och är en viktig del av arbetet med att stärka konfliktförebyggandet.

Utskottet noterar att det bland FN:s medlemsländer förs en diskussion om möjligheten att på folkrättslig grund tillåta insats med militära medel för att hindra humanitära katastrofer. Folkrätten slår fast alla staters rätt till självbestämmande och suveränitet. Det generella våldsförbudet är grundläggande i FN-stadgan. Förutom i fall av självförsvar är det endast FN:s säkerhetsråd som kan besluta om undantag från förbudet att bruka våld. Frågan om det internationella samfundets rätt att ingripa med våld mot en enskild stat för att hindra grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna har emellertid aktualiserats vid flera tillfällen under senare år, varvid motsättningen mellan å ena sidan FN-stadgans våldsförbud och en betoning av säkerhetsrådets auktoritet och å andra sidan nödvändigheten av att förhindra humanitära katastrofer framstått tydligt. Utskottet konstaterar att FN:s säkerhetsråd i flera fall ingripit mot bl.a. folkmord och att det äger rum en utveckling inom folkrätten på detta område. Utgången av denna diskussion och utveckling inom folkrätten kan i framtiden få stor betydelse för det internationella samfundets agerande när det gäller konfliktförebyggande och konflikthantering.

Utskottet vill framhålla att Sverige självt i varje enskilt fall och i enlighet med svensk lag beslutar om medverkan i internationella fredsfrämjande insatser. En förutsättning för svensk medverkan är att insatser måste stå på folkrättslig grund. Enligt FN-stadgan skall beslut om fredsframtvingande insatser fattas av FN:s säkerhetsråd.

Utskottet vill understryka att även länken mellan demokrati, säkerhet och konfliktförebyggande är stark och tydlig. Deltagande, representativitet och legitimitet är centrala begrepp för såväl en sund demokratiseringsprocess som för hanteringen av interna konflikter. Det är utskottets uppfattning att en demokratisk samhällsordning underlättar hanteringen av samhälleliga motsättningar med fredliga medel och inom institutionaliserade kanaler.

Global miljöförstöring och klimatförändringar kan komma att påverka utvecklingen i ökande omfattning och i sig utgöra väsentliga orsaker till konflikter. Kamp om naturresurser, inte minst sådana som rör hur knappa vattenresurser skall fördelas, utgör redan i dag orsaker till konflikter. Utskottet menar att dessa frågor måste tas om hand på det internationella planet och vill framhålla att ett enhetligt tvistlösningssystem skulle kunna innebära fördelar i ett konfliktförebyggande perspektiv.

Utskottet vill avslutningsvis i denna del understryka betydelsen av att svensk utrikespolitik, EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik samt FN:s politik genomtyngs av ett vidgat säkerhetspolitiskt synsätt och ett perspektiv av konfliktförebyggande. Utskottet ser mycket positivt på att arbetet med att förebygga väpnade konflikter har fått ökad nationell och internation-

ell uppmärksamhet samt att synsättet på säkerhetspolitiken alltmer präglas av en bred ansats.

När det gäller konflikthantering vill utskottet understryka betydelsen av att kapacitet byggs upp för civil och militär krishantering. Utskottet välkomnar därför den utveckling som sker inom FN, EU, OSSE och i Sverige när det gäller att förstärka kapaciteten för civila krishanteringsinsatser samt att för ändamålet lämpliga militära resurser kan ställas till det internationella samfundets förfogande för militär krishantering. Utskottet menar vidare att det är angeläget att stärka FN:s kapacitet för planering och genomförande av fredsfrämjande insatser med stora civila komponenter. Utskottet noterar att arbetet för att förbereda FN för bredare insatser inom det fredsfrämjande området redan har inletts. I Brahimi-rapporten om reformer av FN:s verksamhet avseende fred och säkerhet, vilken presenterades i augusti år 2000, gavs flera rekommendationer om hur FN:s kapacitet på den civila sidan kan stärkas – vad avser såväl civilpolisier som andra civila experter.

Utskottet framhåller att det även inom EU pågår ett mycket värdefullt arbete med att stärka medlemsstaternas förmåga inom civil och militär krishantering för att på så vis också bättre kunna svara på efterfrågan från FN och OSSE. När det gäller den senare organisationen konstaterar utskottet att OSSE redan år 1999 har fattat beslut om skapandet en civil snabbinsatsberedskap i form av Rapid Expert Assistance Cooperation Teams (REACT).

Utskottet anser att det är eftersträvansvärt att samtliga Europas säkerhetsorganisationer samarbetar om krishantering utifrån sina olika profiler och medlemskretsar. Samverkan med Nato är av stor betydelse för EU:s krishanteringsförmåga, inte minst när det gäller planeringen inför och genomförande av större militära krishanteringsinsatser.

Utskottet vill även framhålla andra vägar till ökad säkerhet nationell, regional och global säkerhet.

Särskilt viktigt att lyfta fram är den säkerhetspolitiska betydelsen av samverkan och integration. Den europeiska unionens framväxt är ett gott exempel på ökad säkerhet genom samarbete och integration och utgör även i framtiden en stark kraft för ökad stabilitet och säkerhet i Europa. Medvetenheten om integrationens betydelse för säkerheten utgör även grunden för att bredda och fördjupa det europeiska samarbetet liksom för utvidgningen av medlemskretsen.

Utvidgningen av EU innebär unika möjligheter att stärka fred och stabilitet, frihet och demokrati, sysselsättning och välfärd på den europeiska kontinenten. Redan förberedelserna för medlemskap i kandidatstaterna har en mycket betydelsefull säkerhetspolitisk effekt då kraven på en institutionell stabilitet som garanterar demokrati, rättssäkerhet, mänskliga rättigheter och respekt för skydd av minoriteter har haft avsevärda positiva effekter.

Utskottet vill i sammanhanget även betona att för den säkerhetspolitiska utvecklingen på västra Balkan är det av vikt att medlemsländerna kan erbjuda ett perspektiv av ökat samarbetet och integration med EU. Utskottet ser därför mycket positivt på den nyligen upprättade Stabilitetspakten och arbetet med att upprätta stabilitets- och associationsavtal med staterna i regionen.

Utskottet ser även positivt på de ansträngningar som görs för att utöka samarbetet med andra Europa närliggande stater.

Det gäller bl.a. samarbetet med Ryssland där det ligger i Europas och Sveriges långsiktiga intresse att erbjuda utökat samarbete – och fortsätta ansträngningarna för att integrera Ryssland i det europeiska samarbetet och dess strukturer – för att förstärka demokratin och bidra till en stabil utveckling i landet. Utskottet betonar att ett stabilt, demokratiskt samt socialt och ekonomiskt välmående Ryssland i fredligt och förtroendefullt samarbete med väst är en nödvändig byggsten i en framtida alleuropeisk säkerhetsordning.

Det är även positivt, menar utskottet, att EU har ett särskilt samarbetsprogram med länderna runt Medelhavet inom ramen för Medelhavssamarbetet och Barcelonaprocessen. Utskottet vill framhålla att samarbetet, som bl.a. syftar till att införa ett gemensamt frihandelsområde år 2010, har en stor säkerhetspolitisk betydelse för Europa och för regionen i stort.

Den kraft som ligger i ökad säkerhet, genom samverkan och integration, skall enligt utskottets mening inte underskattats och är en av flera vägar att uppnå ökad säkerhet. Utskottet vill i sammanhanget återigen betona att etablerandet av en krishanteringsförmåga inom EU:s ram är säkerhetsfrämjande och kommer att innebära att nya instrument finns tillgängliga för att hantera uppkommande kriser.

Utskottet vill i övrigt framhålla att världssamfundets främsta uttryck för strävan efter gemensam säkerhet utgörs av FN, med dess centrala roll att upprätthålla fred och säkerhet. FN erbjuder möjligheter till bred internationell samverkan också mellan stater med skilda politiska och ekonomiska strukturer, med en bred inriktning på säkerhet med såväl politiska, militära, ekonomiska, sociala som miljömässiga dimensioner. Utskottet menar att FN:s roll även fortsättningsvis kommer att vara avgörande i ett globalt perspektiv, såväl genom egna insatser för fred och säkerhet som genom samarbetet med regionala och subregionala organisationer.

Utskottet finner att OSSE under de senaste åren har förstärkt och utvecklat sin roll som central säkerhetspolitisk aktör i Europa. Inte minst genom sina insatser i västra Balkan har OSSE utvecklats till den centrala alleuropeiska organisationen för konfliktförebyggande och konfliktläkande arbete. Utskottet har noterat att samarbetet mellan OSSE och FN har fördjupats under de senaste åren.

Utskottet konstaterar att Nato spelar en viktig roll i den nya alleuropeiska säkerhetsordning som håller på att ta form. Det samarbete som bedrivs inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) och Euro-atlantiska partnerskapsrådet (EAPR), i vilket Sverige är en aktiv deltagare, fyller en värdefull förtroende- och säkerhetsskapande funktion. Genom sina insatser i Bosnien-Hercegovina och Kosovo har Nato etablerat sig som en central aktör för större militära krishanteringsoperationer i Europa, menar utskottet, och framhåller att Natos fredsfrämjande insatser på västra Balkan har haft stor betydelse för den fred som mödosamt håller på att byggas.

Utskottet konstaterar vidare att tyngdpunkten i Natos verksamhet har förskjutits mot fredsfrämjande och öppet säkerhetsskapande samarbete med partnerländerna. Samtidigt kvarstår Nato som en militär försvarsallians.

Utskottet betonar att Sverige inte samarbetar med Nato på de områden som rör ömsesidiga försvarsgarantier.

Utskottet menar att USA:s närvaro i Europa är av stor betydelse för stabiliteten i Europa, inklusive Östersjöregionen. Utskottet vill framhålla att betydelsen av den transatlantiska länken förblir vital inom ramen för en all-europeisk säkerhetsordning. Det är enligt utskottets uppfattning angeläget att utvecklingen av en europeisk militär krishanteringsförmåga inte medför en försvagning av den transatlantiska länken.

I Östersjöområdet är det europeiska säkerhetssystemet under fortsatt utveckling. En grundläggande princip är enligt utskottet varje lands rätt att självt välja sin säkerhetspolitiska linje.

Nedrustningsfrågorna har fortsatt stor betydelse i svensk säkerhetspolitik. Inte minst gäller detta ansträngningar för att hindra ytterligare spridning av massförstörelsevapen. Också ansträngningarna för att begränsa användningen av minor och tillgången på lätta vapen är centrala frågor.

Sveriges militära alliansfrihet har haft stor betydelse för landet samtidigt som den väl tjänat freden i norra Europa. Den har haft en stabiliserande effekt inte minst i Östersjöregionen. Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att bevara vårt lands fred och självständighet. Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en handlingsfrihet att, såsom enskild nation och i samverkan, kunna utveckla vårt samhälle. Sveriges militära alliansfrihet, som präglas av lång kontinuitet och har en stark folklig förankring, utgör en tillgång för vårt lands utrikes- och säkerhetspolitik. Den ger oss goda möjligheter att utveckla förtroendefulla relationer och samarbete för ökad gemensam säkerhet.

Det är Sverige självt som definierar den närmare innebörden av den militära alliansfriheten. Den lägger, bortsett från avtal om ömsesidigt stöd till försvar mot väpnat angrepp, inga hinder för ett svenskt allsidigt och aktivt deltagande i internationellt säkerhetssamarbete. Vi har i dag möjlighet att delta i alla former av internationellt samarbete som står på folkrättslig grund.

Sveriges säkerhetspolitik har såväl en nationell som en internationell dimension. Nationellt skall vi kunna möta militära hot som direkt berör Sverige. På det internationella planet stöder Sverige FN som upprätthållare av folkrätten och det främsta organet för fred och säkerhet i hela världen. I syfte att bidra till stabilitet och säkerhet i vårt närområde och i Europa deltar vi aktivt i EU:s utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete och i uppbyggnaden av kapacitet för krishantering. Sverige bidrar till gemensam säkerhet som medlem i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europarådet, som observatör i Västeuropeiska unionen (VEU) samt i samarbete inom ramen för Partnerskap för fred (PFF) och Euro-atlantiska partnerskapsrådet (EAPR). Vi medverkar solidariskt i insatser för konflikthantering och konfliktförebyggande i Europa och övriga delar av världen.

Genom att Sverige bidrar till ökad säkerhet i omvärlden bidrar vi även till ökad säkerhet för oss själva. Utskottet menar att med utgångspunkt i en vidgad syn på säkerhet bör säkerhetspolitikens nationella och internationella dimensioner formas i ett kontinuerligt samspel mellan olika politikområden.

Utskottet hemställer

1. beträffande *de mänskliga rättigheterna och säkerhetspolitiken*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U22 yrkandena 4 och 5,
1999/2000:U23 yrkande 21, 2000/01:U404 yrkande 3 samt
2000/01:U414 yrkandena 1–3 besvarade med vad utskottet anfört,

2. beträffande *homo- och bisexuellas skydd mot diskriminering*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U606 yrkandena 1 och 2
samt 1999/2000:So225 yrkandena 21 och 22 besvarade med vad ut-
skottet anfört,

3. beträffande *FN och de mänskliga rättigheterna*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U621 yrkande 1 och
1999/2000:K356 yrkande 9 besvarade med vad utskottet anfört,

4. beträffande *FN:s kvinnokonvention*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U621 yrkande 3 besvarad
med vad utskottet anfört,

5. beträffande *humanitär intervention*
att riksdagen förklarar motionerna 1998/99:U12 yrkande 4,
1999/2000:U22 yrkandena 1, 7 och 8, 1999/2000:U23 yrkandena 10
och 11, 1999/2000:U206 yrkande 10, 1999/2000:U615, 2000/01:U206
yrkande 13, 2000/01:U217 yrkande 7, 2000/01:U404 yrkande 14,
1999/2000:U607 yrkande 1 samt 2000/01:U630 yrkande 6 besvarade
med vad utskottet anfört,

res. 1 (m)

res. 2 (c, fp)

6. beträffande *ett vidare begrepp än folkmord*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U650 yrkandena 1 och 2 be-
svarad med vad utskottet anfört,

7. beträffande *dödsstraffet*
att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:U635 förklarar mot-
ionerna 1999/2000:U621 yrkandena 8 och 9 samt 1999/2000:U634
yrkandena 1 och 2 besvarade med vad utskottet anfört,

8. beträffande *krigsförbrytare i Förbundsrepubliken Jugoslavien*
att riksdagen förklarar motionerna 1998/99:U627 yrkande 1 och
1998/99:U632 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anfört,

9. beträffande *en internationell brottmålsdomstol*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U22 yrkande 6,
1999/2000:U23 yrkande 2 och 1999/2000:U402 yrkande 19 besvarade
med vad utskottet anfört,

10. beträffande *en särskild krigsförbrytartribunal för Östtimor*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U629 och
1999/2000:U632 yrkande 6 besvarade med vad utskottet anfört,

11. beträffande *inrättandet av en internationell miljödomstol*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:U630 yrkandena 1 och 2
samt 1999/2000:U903 yrkande 4,

res. 3 (v, mp)

12. beträffande *reformsarbetet inom FN*

att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:U22 yrkandena 10 och 11 förklarar motionerna 1999/2000:U21 yrkandena 7 och 17, 1999/2000:U23 yrkandena 23 och 26, 1999/2000:U402 yrkande 11 samt 2000/01:U404 yrkande 7 besvarade med vad utskottet anför,

res. 4 (fp)

13. beträffande *FN:s personalpolitik*

att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U21 yrkande 13, 1999/2000:U23 yrkandena 27 och 28 och 2000/01:U402 yrkande 13 besvarade med vad utskottet anför,

14. beträffande *FN:s finansiering*

att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U22 yrkandena 9 och 12, 1999/2000:U23 yrkande 25, 1999/2000:U402 yrkande 13 och 2000/01:U404 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anför,

15. beträffande *FN och framtiden*

att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U402 yrkandena 3 och 5 samt 2000/01:U415 yrkande 9 besvarade med vad utskottet anför,

16. beträffande *FN:s säkerhetsråd*

att riksdagen med avslag på motion 1998/99:U627 yrkande 2 förklarar motionerna 1999/2000:U21 yrkandena 3, 10, 12 och 14, 1999/2000:U22 yrkande 2, 1999/2000:U402 yrkande 12, 1999/2000:U646 yrkande 3, 2000/01:U402 yrkande 12, 2000/01:U404 yrkande 1, 2000/01:U415 yrkandena 1 och 8 samt 2000/01:U501 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anför,

17. beträffande *FN och regional säkerhet*

att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:U23 yrkandena 6 och 24 förklarar motionerna 1999/2000:U204 yrkandena 3 och 4, 1999/2000:U216 yrkandena 2 och 4, 1999/2000:U402 yrkande 10, 1999/2000:U405 yrkandena 1–3, 1999/2000:U643 yrkandena 1 och 2 samt 2000/01:U404 yrkande 19 besvarade med vad utskottet anför,

18. beträffande *världskonferenser i FN:s regi*

att riksdagen med avslag på motionerna 1998/99:A801 yrkande 1, 1998/99:A807 yrkande 14, 1999/2000:Ju722 yrkande 2, 1999/2000:A819 yrkande 24, 2000/01:So450 yrkande 14 och 2000/01:A808 yrkande 38 förklarar motionerna 1999/2000:U22 yrkande 13, 1999/2000:U202 och 1999/2000:Kr233 yrkandena 2 och 5 besvarade med vad utskottet anför,

res. 5 (mp)

19. beträffande *världsbanksgruppen*

att riksdagen förklarar motionerna 1998/99:U202 yrkande 6 och 1999/2000:U21 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anför,

20. beträffande *miljöarbetet inom FN*

att riksdagen med avslag på motionerna 1998/99:U201 yrkande 3, 1999/2000:U406 och 1999/2000:MJ807 yrkande 5 förklarar motionerna 1999/2000:U21 yrkandena 15 och 16, 1999/2000:U23 yrkandena 14 och 15 samt 1999/2000:U402 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anför,

res. 6 (v, mp)

21. beträffande *hälsoarbetet inom FN*
att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:U23 yrkande 18 förklarar motion 1999/2000:U23 yrkandena 19 och 20 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 7 (kd)

22. beträffande *de mänskliga rättigheterna och FN*
att riksdagen med avslag på motionerna 1998/99:U602 yrkande 5 och 1999/2000:U607 yrkande 7 förklarar motion 1998/99:U620 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 8 (m)

23. beträffande *en svensk nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U23 yrkande 22 besvarad med vad utskottet anfört,

24. beträffande *en internationell överenskommelse om spridningskontroll av lätta vapen*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U23 yrkande 3 besvarad med vad utskottet anfört,

25. beträffande *FN och fattigdomsfrågan*
att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:U903 yrkande 6 förklarar motionerna 1999/2000:U23 yrkandena 12 och 13 och 2000/01:U415 yrkande 3 besvarade med vad utskottet anfört,

26. beträffande *bistånd och barn*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U21 yrkande 11 besvarad med vad utskottet anfört,

27. beträffande *FN och informationsteknik*
att riksdagen med avslag på motionerna 1998/99:T803 yrkandena 14 och 15 samt 1999/2000:U23 yrkande 16 förklarar motion 1999/2000:U23 yrkande 17 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 9 (kd)

28. beträffande *Sveriges delegation till FN:s generalförsamling*
att riksdagen förklarar motionerna 1998/99:U401, 1998/99:U614 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U21 yrkandena 8 och 9 samt 2000/01:U404 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anfört,

29. beträffande *regeringens redovisning av FN-frågor till riksdagen*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:U21 yrkande 1,

30. beträffande *regeringens skrivelse Sverige i Förenta nationerna*
att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1999/2000:130 Sverige i Förenta nationerna till handlingarna,

31. beträffande *FN och konflikthantering*
att riksdagen förklarar motionerna 1998/99:U627 yrkande 3, 1999/2000:U23 yrkandena 1, 4 och 5, 1999/2000:U402 yrkandena 6 och 7 och 9, 2000/01:U404 yrkande 5, 2000/01:U414 yrkande 6, 2000/01:U415 yrkande 2 samt 2000/01:U623 yrkande 9 besvarade med vad utskottet anfört,

32. beträffande *den fredsfrämjande organisationen inom FN*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U416 yrkandena 2 och 4 besvarad med vad utskottet anfört,

33. beträffande *FN:s snabbinsatsstyrkor inom det civila området*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U217 yrkande 17 besvarad
med vad utskottet anfört,

34. beträffande *strukturella riskfaktorer och konfliktförebyggande*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U402 yrkande 20 besvarad
med vad utskottet anfört,

35. beträffande *demokratiutveckling och konfliktförebyggande*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U402 yrkande 21 besvarad
med vad utskottet anfört,

36. beträffande *enskilda organisationer och konfliktförebyggande*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U402 yrkande 22 besvarad
med vad utskottet anfört,

37. beträffande *forskning och konfliktförebyggande*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U402 yrkande 23 besvarad
med vad utskottet anfört,

38. beträffande *preventiv diplomati och konfliktförebyggande*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U402 yrkande 24 besvarad
med vad utskottet anfört,

39. beträffande *utbildning och konfliktförebyggande*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U411 yrkandena 1 och 2 be-
svarad med vad utskottet anfört,

40. beträffande *regionala organisationer och konflikthantering*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U416 yrkande 3 och
2000/01:U404 yrkande 18 besvarade med vad utskottet anfört,

41. beträffande *ett institut för internationell konfliktförebyggande
verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:U417 yrkande 2,

res. 10 (mp)

42. beträffande *omvärldseffekter av nationell politik*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U903 yrkande 1 besvarad
med vad utskottet anfört,

43. beträffande *ett maktpolitiskt perspektiv på konfliktförebyggande*
att riksdagen avslår motion 2000/01:U4 yrkandena 1 och 2,

res. 11 (v)

44. beträffande *vapenproduktion och konfliktförebyggande*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U4 yrkande 3 besvarad med
vad utskottet anfört,

45. beträffande *kvinnors roll i konfliktförebyggande och konflikt-
hantering*
att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U4 yrkande 4,
2000/01:U402 yrkandena 2 och 3 samt 2000/01:U404 yrkande 6 be-
svarade med vad utskottet anfört,

46. beträffande *resursfördelning mellan konfliktförebyggande och
krishantering*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U4 yrkande 5 besvarad med
vad utskottet anfört,

47. beträffande *krishanteringsfrågan vid Europeiska rådets möte i Göteborg*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U5 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

48. beträffande *en afrikansk freds- och säkerhetsordning*

att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U5 yrkandena 2 och 3, 2000/01:U414 yrkande 16 och 2000/01:U620 yrkandena 3 och 4, besvarade med vad utskottet anfört,

49. beträffande *frihandelssamarbete i Afrika*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U5 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört,

50. beträffande *sanktioner och konflikthantering*

att riksdagen förklarar motionerna 1998/99:U602 yrkande 6, 1999/2000:U21 yrkande 2, 1999/2000:U23 yrkandena 7–9, 1999/2000:U402 yrkande 8, 1999/2000:U607 yrkande 8, 2000/01:U404 yrkande 15, 2000/01:U406 yrkande 5 och 2000/01:U621 yrkande 7 besvarade med vad utskottet anfört,

51. beträffande *en europeisk fredskår*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U414 yrkande 17 besvarad med vad utskottet anfört,

52. beträffande *regeringens skrivelse Att förebygga väpnade konflikter*

att riksdagen lägger regeringens skrivelse 2000/2001:2 Att förebygga väpnade konflikter till handlingarna,

53. beträffande *en alleuropeisk säkerhetsstruktur*

att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U402 yrkande 14, 1999/2000:Fö28 yrkande 7, 2000/01:U413 yrkande 8 samt 2000/01:U414 yrkandena 10 och 11 besvarade med vad utskottet anfört,

54. beträffande *krishanteringskapacitet inom EU*

att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:U507 yrkande 1, 1999/2000:U604 yrkande 1 samt 2000/01:U402 yrkandena 6, 7 och 10 förklarar motionerna 1999/2000:U409 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U417 yrkande 1, 1999/2000:U507 yrkande 2, 1999/2000:U604 yrkande 2, 1999/2000:Fö28 yrkandena 5 och 6, 1999/2000:Fö36 yrkande 5 samt 2000/01:U501 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 12 (m) - delvis

res. 13 (v, mp)

55. beträffande *EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik*

att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U405 yrkande 4 och 1999/2000:U607 yrkande 3 besvarade med vad utskottet anfört,

56. beträffande *samverkan mellan EU och Nato*

att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U404 yrkande 21 och 2000/01:U413 yrkande 6 besvarade med vad utskottet anfört,

57. beträffande *civil krishanteringsförmåga inom EU*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U404 yrkande 22 besvarad med vad utskottet anfört,

58. beträffande *FN-mandat och EU:s krishantering*
att riksdagen avslår motion 2000/01:U501 yrkande 1,
res. 12 (m) - delvis
59. beträffande *resursfördelningen mellan civil och militär krishan-
teringsförmåga*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U501 yrkande 3 besvarad med
vad utskottet anfört,
60. beträffande *det bredare säkerhetsbegreppet*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U511 yrkande 17 besvarad
med vad utskottet anfört,
61. beträffande *det svenska ordförandeskapet i EU*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:U503 yrkandena 1, 2, 4–7,
2000/01:U509 yrkande 1, 2000/01:U513 yrkandena 1 och 3,
2000/01:U632 yrkande 1, 2000/01:U633 yrkande 1, 2000/01:U635
yrkandena 4–7, 2000/01:U641 yrkande 2, 2000/01:U654,
2000/01:U658 yrkande 6 samt 2000/01:K398 yrkandena 1 och 2,
62. beträffande *riksdagen och det svenska ordförandeskapet i EU*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U511 yrkandena 2 och 11 be-
svarad med vad utskottet anfört,
63. beträffande *Europarådets arbete*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U402 yrkande 17 besvarad
med vad utskottet anfört,
64. beträffande *Europarådet och religiösa sekter*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U639 yrkande 6 besvarad
med vad utskottet anfört,
65. beträffande *regeringens skrivelse Redogörelse för verksamheten
inom Europarådets ministerkommitté under år 1999 och Sveriges de-
legations vid Europarådets parlamentariska församling redogörelse
angående verksamheten under 1999*
att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1999/2000:70 Redogörelse
för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1999
samt Sveriges delegations vid Europarådets parlamentariska försam-
ling redogörelse 1999/2000:ER1 angående verksamheten under 1999
till handlingarna,
66. beträffande *OSSE:s roll i det europeiska samarbetet*
att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U402 yrkandena 15 och
16, 1999/2000:Fö205 yrkande 2 samt 2000/01:U402 yrkande 11 be-
svarade med vad utskottet anfört,
67. beträffande *Ottawakonventionen*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U415 besvarad med vad ut-
skottet anfört,
68. beträffande *Förbundsrepubliken Jugoslaviens status inom OSSE*
att riksdagen förklarar motion 1999/2000:U638 besvarad med vad ut-
skottet anfört,
69. beträffande *Avtalet om konventionella styrkor i Europa*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:Fö36 yrkande 4,
res. 14 (mp)

70. beträffande *regeringens skrivelse Redogörelse för verksamheten inom organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under år 1999*

att riksdagen lägger regeringens skrivelse 1999/2000:69 Redogörelse för verksamheten inom organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) under år 1999 till handlingarna,

71. beträffande *Nato och konflikthantering*

att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U646 yrkande 2, 1999/2000:Fö28 yrkande 2, 2000/01:U413 yrkande 3 samt 2000/01:U656 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anfört,

72. beträffande *de baltiska länderna och Natomedlemskap*

att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:U409 yrkande 5, 1999/2000:U803 yrkande 3, 1999/2000:Fö28 yrkande 4, 2000/01:U412 yrkande 2, 2000/01:U413 yrkande 7, 2000/01:U414 yrkande 9 samt 2000/01:U509 yrkande 2,

res. 15 (m)

res. 16 (fp)

73. beträffande *svenskt deltagande i SFOR*

att riksdagen förklarar motionerna 1999/2000:U22 yrkande 3, 1999/2000:U403 yrkandena 1 och 2 samt 1999/2000:U646 yrkandena 1 och 4 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 17 (fp)

74. beträffande *krigsförbrytare från västra Balkan*

att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U404 yrkande 24 och 2000/01:U656 yrkande 6 (delvis) besvarade med vad utskottet anfört,

75. beträffande *civilpolisier och stöd till rättsväsendet i Kosovo*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U504 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

76. beträffande *självständighet för Kosovo*

att riksdagen avslår motion 2000/01:U504 yrkande 2,

77. beträffande *EU och Balkan*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U504 yrkande 3 besvarad med vad utskottet anfört,

78. beträffande *demokratisk utveckling i Serbien*

att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U643 yrkande 1 och 2000/01:U656 yrkande 3 besvarade med vad utskottet anfört,

79. beträffande *integration av Balkan i EU*

att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U643 yrkandena 2 och 3 samt 2000/01:U656 yrkande 10 besvarade med vad utskottet anfört,

80. beträffande *handel mellan EU och länderna på västra Balkan*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U643 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört,

81. beträffande *förutsättningar för demokrati och fredlig samlevnad på Balkan*

att riksdagen förklarar motion 2000/01:U656 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

82. beträffande *sanktioner mot Förbundsrepubliken Jugoslavien*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U656 yrkande 4 besvarad med
vad utskottet anfört,

83. beträffande *återvändande av serber och romer till Kosovo*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U656 yrkande 5 besvarad med
vad utskottet anfört,

84. beträffande *flyktingåtervändande på Balkan*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U656 yrkandena 6 (delvis) och
7 besvarad med vad utskottet anfört,

85. beträffande *svenskt stöd till Montenegro*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U656 yrkande 8 besvarad med
vad utskottet anfört,

86. beträffande *EU:s samarbete med Makedonien*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U656 yrkande 9 besvarad med
vad utskottet anfört,

87. beträffande *svensk säkerhetspolitik*
att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:U409 yrkande 4,
1999/2000:U412 yrkande 2, 1999/2000:Fö28 yrkande 3, 2000/01:
U402 yrkande 5, 2000/01:U403 och 2000/01:U413 yrkande 2 förkla-
rar motionerna 2000/01:U404 yrkande 16 och 2000/01:U413 yrkande
1 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 18 (m) - delvis

res. 19 (v)

res. 20 (fp)

88. beträffande *Sverige och säkerhetspolitisk handlingsfrihet*
att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U404 yrkande 17 och
2000/01:U414 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört,

89. beträffande *Sverige, EU och Ryssland*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U404 yrkande 20 besvarad
med vad utskottet anfört,

90. beträffande *Sveriges roll i Östersjöområdet*
att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:Fö20 yrkande 3 förkla-
rar motion 2000/01:U414 yrkandena 7 och 8 besvarad med vad utskot-
tet anfört,

91. beträffande *svensk säkerhetspolitik och Nato*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:U412 yrkande 3 och
2000/01:U414 yrkande 15,

res. 18 (m) - delvis

92. beträffande *Sveriges militära alliansfrihet och EU*
att riksdagen avslår motion 2000/01:U412 yrkande 1,

res. 18 (m) - delvis

93. beträffande *Sverige och beslutsfattandet i Nato*
att riksdagen avslår motionerna 2000/01:U412 yrkande 4 och
2000/01:U413 yrkande 4,

res. 21 (m)

res. 22 (fp)

94. beträffande *krishanteringsinsatser och FN-mandat*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U609 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 23 (fp)

95. beträffande *Sverige och de amerikanska förberedelserna för ett nationellt missilförsvar*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U412 yrkande 5 besvarad med vad utskottet anfört,

96. beträffande *tidig förvarning och det vidgade säkerhetsbegreppet*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U414 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört,

97. beträffande *en ny neutralitetskommission*
att riksdagen avslår motionerna 1999/2000:U412 yrkande 1 och 2000/01:U416,

res. 24 (m, kd, fp)

98. beträffande *Sveriges förmåga att delta i internationella fredsfrämjande operationer*
att riksdagen med avslag på motionerna 1999/2000:U416 yrkandena 7, 9, 10 och 12 och 2000/01:U413 yrkande 9 förklarar motionerna 1999/2000:U416 yrkandena 1, 6 och 8 samt 2000/01:U413 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 25 (fp)

99. beträffande *Sverige och civil krishantering*
att riksdagen med avslag på motion 2000/01:U402 yrkande 8 förklarar motionerna 1999/2000:U416 yrkande 11, 1999/2000:Fö36 yrkande 6, 2000/01:U402 yrkande 1 och 2000/01:U414 yrkande 12 besvarade med vad utskottet anfört,

100. beträffande *Sveriges förmåga till snabbinsatser vid krishantering*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U412 yrkande 6 besvarad med vad utskottet anfört,

101. beträffande *Sveriges beredskap för civila polisinsatser*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U412 yrkande 7 besvarad med vad utskottet anfört,

102. beträffande *ett civilt och militärt fredscentrum*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U217 yrkandena 4 och 18 besvarad med vad utskottet anfört,

103. beträffande *jämställdhet vid internationellt försvarssamarbete*
att riksdagen förklarar motion 2000/01:U402 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört.

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Göran Lennmarker (m), Berndt Ekholm (s), Lars Ohly (v), Bertil Persson (m), Carina Hägg (s), Liselotte Wågö (m), Agneta Brendt (s), Marianne Jönsson (s), Murad Artin (v), Sten Tolgfors (m), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Ahlqvist (s), Fanny Rizell (kd) och Rosita Runegrund (kd).

Reservationer

1. Humanitär intervention (mom. 5)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 42 börjar med "Utskottet kan inledningsvis" och på s. 44 slutar med "yrkande 6 kan besvaras" bort ha följande lydelse:

Utskottet kan inledningsvis konstatera att FN:s säkerhetsråd har huvudansvaret att upprätthålla internationell fred och säkerhet. Det är säkerhetsrådet som skall besluta om tillgripandet av vapenmakt (kapitel 7) bortsett från "... den naturliga rätten till individuellt eller kollektivt självförsvar i händelse av ett väpnat angrepp ..." (art. 51).

Utskottet menar att problemet är att säkerhetsrådet inte alltid tar sitt ansvar ens vid grova brott mot FN:s principer. Utskottet vill påminna om folkmordet i Rwanda 1994 då rådet svek sitt ansvar. Vidare kan utskottet konstatera att rådet har ännu inte förmått ge mandat till USA:s och Storbritanniens insats till skydd för kurderna i norra Irak mot regimens planerade folkmord. Utskottet noterar även att säkerhetsrådet inte kunde vidhålla den exemplariskt förebyggande militära insatsen i Makedonien (Unpredep). De förödande konsekvenserna därav visas av de strider som ägt rum i Makedonien under år 2001 mellan albanska väpnade grupper och den makedonska armén.

Utskottet menar att det är bra att sträva efter en reformering av säkerhetsrådet, så att det bättre förmår uppfylla sitt ansvar, men menar att det inte räcker. Utskottet befäradar att det förmodligen alltid kommer att finnas en risk för att säkerhetsrådet även i en framtid, av politiska skäl, genom veto eller majoritetsbeslut, väljer att stå passivt i en kritisk situation.

Utskottet vill betona att säkerhetsrådets brist på ansvarstagande inte kan accepteras när det gäller att förhindra de grävsta brotten mot FN:s principer, såsom folkmord och folkfördrivning. Därför bör Sverige verka för att skyd-

det mot sådana brott uttryckligen kan utgöra grund för ingripanden enligt FN-stadgan, menar utskottet.

Utskottet tillstyrker därmed motionerna 1998/99:U12 (m) yrkande 4 och 1999/2000:U607 (m) yrkande 1 samt betraktar motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkandena 1, 7 och 8, 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 10 och 11, 1999/2000:U206 (fp) yrkande 10, 1999/2000:U615 (kd), 2000/01:U206 (fp) yrkande 13, 2000/01:U217 (kd) yrkande 7, 2000/01:U404 (c) yrkande 14 samt 2000/01:U630 (kd) yrkande 6 som besvarade med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *humanitär intervention*

att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:U12 yrkande 4 och 1999/2000:U607 yrkande 1 som sin mening ger regeringen tillkänna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1999/2000:U22 yrkandena 1, 7 och 8, 1999/2000:U23 yrkandena 10 och 11, 1999/2000:U206 yrkande 10, 1999/2000:U615, 2000/01:U206 yrkande 13, 2000/01:U217 yrkande 7, 2000/01:U404 yrkande 14 samt 2000/01:U630 yrkande 6 besvarade med vad utskottet anfört,

2. Humanitär intervention (mom. 5)

Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 43 börjar med "Argumentet för" och på s. 44 slutar med "yrkande 6 kan besvaras" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att arbetet med att reformera FN har gått alldeles för långsamt framåt. FN har stått handlingsförlamat inför de upprepade massakrerna i bl.a. f.d. Jugoslavien, Rwanda, Burundi, Sierra Leone, Demokratiska republiken Kongo och Algeriet. Försöket att få ett slut på konflikten på Afrikas horn är ett annat exempel där FN misslyckats.

Utskottet menar liksom flera av motionärerna att FN-stadgan bör förändras för att möjliggöra s.k. humanitär intervention, i enlighet med förslagen i Carlsson/Ramphal-rapporten "Our Global Neighbourhood".

Utskottet vill framhålla att säkerhetsrådet bör ges möjlighet att agera även vid inomstatliga konflikter utan att inkräkta allt för mycket på staters suveränitet och att grova kränkningar av mänskliga rättigheter inte kan accepteras med hänvisning till att det rör sig om ett lands inre angelägenhet.

Utskottet anser det viktigt att världssamfundet har rätt att ingripa, även i interna konflikter, för att värna universella mänskliga rättigheter. Sverige bör därför driva på för att legitimera och reglera en humanitär nödvärnsrätt, s.k. humanitär intervention, och verka för en förändring av FN-stadgan i enlighet med detta. I extrema lägen där grundläggande värden står på spel och alla andra vägar uttömts, skall militära ingripanden från det internationella samfundets sida kunna tillåtas anser utskottet.

Enligt utskottets mening är det således angeläget att Sverige inom FN verkar för en reformerad folkrätt och för bättre förutsättningar för humanitära interventioner.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkandena 1,7 och 8, 1999/2000:U206 (fp) yrkande 10, 2000/01:U206 (fp) yrkande 13 och 2000/01:U404 (c) yrkande 14. Motionerna 1998/99:U12 (m) yrkande 4, 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 10 och 11, 1999/2000:U607 (m) yrkande 1, 1999/2000:U615 (kd), 2000/01:U217 (kd) yrkande 7 samt 2000/01:U630 (kd) yrkande 6 kan med vad som utskottet ovan anført besvaras.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *humanitär intervention*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:U22 yrkandena 1, 7 och 8, 1999/2000:U206 yrkande 10, 2000/01:U206 yrkande 13 och 2000/01:U404 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført samt förklarar motionerna 1998/99:U12 yrkande 4, 1999/2000:U23 yrkandena 10 och 11, 1999/2000:U607 yrkande 1, 1999/2000:U615, 2000/01:U217 yrkande 7 samt 2000/01:U630 yrkande 6 besvarade med vad utskottet anført,

3. Inrättandet av en internationell miljödomstol (mom. 11)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 49 börjar med ”Samtidigt ter det sig” och slutar med ”yrkande 4” bort ha följande lydelse:

Det kan synas komplicerat att sammanföra olika konventioner på miljöområdet och att nå internationell enighet om en miljödomstol. Detta bör dock inte avskräcka den svenska regeringen från att ta initiativ till att internationellt utreda hur miljöbrott bättre skall kunna beivras, menar utskottet. Ett sätt kan vara att se över de olika mekanismernas jurisdiktion och utreda om en instansordning bör upprättas, ett annat är att inrätta en internationell miljödomstol.

Mot bakgrund av vad utskottet ovan anført tillstyrker utskottet motionerna 1999/2000:U630 (mp) yrkandena 1 och 2 samt 1999/2000:U903 (v) yrkande 4.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *inrättandet av en internationell miljödomstol*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:U630 yrkandena 1 och 2 samt 1999/2000:U903 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført,

4. Reformarbetet inom FN (mom. 12)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 66 börjar med ”Främjandet av” och på s. 67 slutar med ”det arbetet.” bort ha följande lydelse:

FN har stora behov av reformer och det är bra att arbetet för att säkra och effektivisera arbetet nu uppvisar konkreta resultat. En starkt bidragande faktor till reformarbetets igångsättande är generalsekreterare Kofi Annans

beslutsamma agerande. Under de senaste åren har generalsekreteraren presenterat ett antal rapporter angående FN:s reformarbete. I den senaste rapporten föreslås bl.a. att verksamheten skall fokuseras på tre kärnområden: fattigdom, säkerhet och en hållbar framtid. Utskottet menar att Sverige bör arbeta för att ett fjärde kärnområde införs som fokuserar på valfrågor. En samordnande funktion för demokratiska val bör även inrättas.

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 67 börjar med ”Med detta” och slutar med ”av utskottet” bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker därmed motion 1999/2000:U22 (fp) yrkandena 10 och 11. Motionerna 1999/2000:U21 (v) yrkandena 7 och 17, 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 23 och 26, 2000/01:U404 (c) yrkande 7 samt 1999/2000:U402 (c) yrkande 11 kan besvaras med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *reformarbetet inom FN*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:U22 yrkandena 10 och 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1999/2000:U21 yrkandena 7 och 17, 1999/2000:U23 yrkandena 23 och 26, 1999/2000:U402 yrkande 11 samt 2000/01:U404 yrkande 7 besvarade med vad utskottet anfört,

5. Världskonferenser i FN:s regi (mom. 18)

Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 76 börjar med ”För närvarande” och slutar med ”yrkande 38 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att det nu är dags för en större konferens i FN:s regi om mansrollen och att regeringen bör verka för att en sådan kommer till stånd. Detta bör enligt utskottets uppfattning ges regeringen till känna.

Utskottet tillstyrker därmed motionerna 1998/99:A801 (mp) yrkande 1, 1998/99:A807 (mp) yrkande 14, 1999/2000:Ju722 (mp) yrkande 2, 1999/2000:A819 (mp) yrkande 24, 2000/01:So450 (mp) yrkande 14 och 2000/01:A808 (mp) yrkande 38. Med vad utskottet anfört kan motionerna 1999/2000:U22 (fp) yrkande 13, 1999/2000:U202 (v) och 1999/2000:Kr233 (mp) yrkandena 2 och 5 anses vara besvarade.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *världskonferenser i FN:s regi*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:A801 yrkande 1, 1998/99:A807 yrkande 14, 1999/2000:Ju722 yrkande 2, 1999/2000:A819 yrkande 24, 2000/01:So450 yrkande 14 och 2000/01:A808 yrkande 38 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1999/2000:U22 yrkande 13, 1999/2000:U202 och 1999/2000:Kr233 yrkandena 2 och 5 besvarade med vad utskottet anfört,

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) samt Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 79 börjar med "Rörande den militära" och slutar med "vad utskottet anfört" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att det i dag finns såväl forskningsuppgifter som tyder på att utarmat uran kan föranleda skador på människor och miljö som rapporter som visar på motsatsen. Utskottet har inte möjlighet att i dagsläget ta ställning mellan dessa oförenliga forskarrapporter.

Dock anser utskottet att försiktighetsprincipen alltid skall råda och att det av det skälet är angeläget med ett förbud mot användning av utarmat uran i militära projektiler. En internationell överenskommelse om förbud mot det militära användandet av utarmat uran skulle vara ännu ett steg på vägen mot nedrustning och förbättrad kontroll av användandet av vapen som i värsta fall kan leda till svåra och långvariga skador på människor och miljö.

Med vad ovan anförts tillstyrker utskottet motion 1999/2000:U406 samt föreslår att motionerna 1998/99:U201 yrkande 3, 1999/2000:U21 yrkandena 15 och 16, 1999/2000:U23 yrkandena 14 och 15, 1999/2000:U402 yrkande 4 och 1999/2000:MJ807 yrkande 5 besvaras med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *miljöarbetet inom FN*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:U406 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1998/99:U201 yrkande 3, 1999/2000:U21 yrkandena 15 och 16, 1999/2000:U23 yrkandena 14 och 15, 1999/2000:U402 yrkande 4 samt 1999/2000:MJ807 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört,

7. Hälsoarbetet inom FN (mom. 21)

Fanny Rizell och Rosita Runegrund (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 79 börjar med "Enligt vad" och på s. 80 slutar med "hiv/aids" bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att hälsoproblemen i den tredje världen är allvarliga och vill betona att Sverige bör utöka sitt stöd till WHO:s särskilda program för malaria. Detta bör enligt utskottets mening ges regeringen till känna. Vidare anser utskottet att Sverige bör bidra till att hindra den vidare spridningen av hiv/aids.

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 80 börjar med "Därmed" och slutar med "utskottet anfört" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker därmed motion 1999/2000:U23 (kd) yrkandena 18 och 19. Motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 20 anses besvarad med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. *beträffande hälsoarbetet inom FN*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:U23 yrkandena 18 och 19 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motion 1999/2000:U23 yrkande 20 besvarad med vad utskottet anfört,

8. De mänskliga rättigheterna och FN (mom. 22)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 80 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "landrapportörernas ställning." bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att tiden är mogen att också FN:s generalförsamling får en årlig rapport om läget beträffande efterlevnaden av de principer varpå själva organisationen är grundad. Granskningen bör ske direkt i generalförsamlingen. En sådan årlig rapport bör bli föremål för en ingående och bred debatt mellan alla medlemsländer, menar utskottet.

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 81 börjar med "Med vad" och slutar med "yrkande 7 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker därmed motionerna 1998/99:U602 (m) yrkande 5 och 1999/2000:U607 (m) yrkande 7 samt betraktar motion 1998/99:U620 (kd) yrkande 1 som besvarad med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. *beträffande de mänskliga rättigheterna och FN*
att riksdagen med anledning av motionerna 1998/99:U602 yrkande 5 och 1999/2000:U607 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motion 1998/99:U620 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

9. FN och informationsteknik (mom. 27)

Fanny Rizell och Rosita Runegrund (båda kd) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 84 börjar med "Utskottet kan" och på s. 85 slutar med "yrkande 16 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill framhålla de enorma utvecklingsmöjligheter som IT-revolutionen för med sig också för u-länderna. Det finns samtidigt en risk för att IT och Internet kommer att bidra till att öka de ekonomiska klyftorna – majoriteten av världens befolkning står helt vid sidan av den nya tekniken – i stället för att minska dessa klyftor. Enligt utskottets mening bör därför Sverige verka för att FN tar fram riktlinjer för hur IT-användningen skall kunna ökas och breddas i utvecklingsländerna.

Utskottet instämmer därmed i motionärernas bedömning att det är av vikt att informationsteknikens utvecklingsmöjligheter också kommer de fattigaste länderna till del. Det är, enligt utskottets uppfattning, en uppgift för FN att

dra upp riktlinjer för det vidare arbetet. Syftet skall vara att FN och det internationella biståndet skall bidra till att bygga upp kunskap om, och förbättra tillgången till, IT i utvecklingsländerna.

Svenska IT-företag bör därvidlag kunna spela en viktig roll – utskottet noterar t.ex. Ericssons partnerskap med FN. Sida har också utarbetat en IT-policy där man lägger stor tonvikt på samarbete med svenska företag.

Även om systemet med personnummer fungerar väl i Sverige, uppvisar världens förvaltningar och juridiska system sådana olikheter att förutsättningarna för att införa liknande system ser högst olika ut. Att införa globala personregister torde inte vara aktuellt.

Med vad ovan anförts tillstyrker utskottet motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 16. Motion 1999/2000:U23 (kd) yrkande 17 anses vara besvarad med vad utskottet anför. Motion 1998/99:T803 (v) yrkandena 14 och 15 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 27 bort ha följande lydelse:

27. *beträffande FN och informationsteknik*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:U23 yrkande 16 och med avslag på motion 1998/99:T803 yrkandena 14 och 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför samt förklarar motion 1999/2000:U23 yrkande 17 besvarad med vad utskottet anför,

10. Ett institut för internationell konfliktförebyggande verksamhet (mom. 41)

Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 116 börjar med "Utskottet kan" och på s. 117 slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill betona behovet av att skapa civila institutioner som kan föreslå och genomföra konkreta konfliktförebyggande åtgärder. Att det i dag finns en slagsida mot militära lösningar beror till en del på att krishanteringens domineras av de militära institutionerna, menar utskottet. Ett första steg för att konkretisera det tänkande som finns i regeringens handlingsprogram vore att inrätta ett institut för internationell konfliktförebyggande verksamhet. Institutet bör därvid finansieras över försvarsbudgeten, menar utskottet.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motion 1999/2000:U417 (mp) yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 41 bort ha följande lydelse:

41. *beträffande ett institut för internationell konfliktförebyggande verksamhet*

att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:U417 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

11. Ett maktpolitiskt perspektiv på konfliktförebyggande (mom. 43)

2000/01:UU4

Lars Ohly och Murad Artin (båda v) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 118 börjar med ”Med anledning av” och på s. 119 slutar med ”yrkandena 1 och 2” bort ha följande lydelse:

Utskottet noterar med tillfredsställelse att perspektivet i regeringens skrivelse är att de öppningar och möjligheter som nu finns att förhindra att konflikter bryter ut skall användas. Utskottet kan även dela den beskrivning som finns i regeringsskrivelsen om de problem som förorsakas av kortsiktiga nationella intressen eller bristande engagemang hos enskilda stater.

Utskottet vill dock framhålla att ett starkare maktpolitiskt perspektiv borde ingått i regeringens skrivelse. Utskottet instämmer därmed i motionens yrkande 1. Det är uppenbart att starka krafter i dag verkar för att ställa FN-systemet åt sidan och av maktpolitiska skäl försöka finna sätt att själva bestämma om bland annat militära insatser vid konflikter. Det är i dag nödvändigt att diskutera konflikthanteringen samtidigt som en diskussion förs om små staters och fattiga människors möjligheter att påverka och delta i konfliktförebyggande arbete. Om detta inte sker är det lätt att man underlåter att ta på allvar riskerna med en världsordning i vilken de ekonomiskt och militärt starka länderna själva bestämmer om användandet av våldsmedel.

Vad gäller yrkande 2 konstaterar utskottet att framgångsrikt konfliktförebyggande måste bygga på såväl positiva som negativa erfarenheter av både förebyggande arbete och reell krishantering.

Utskottet delar motionärernas uppfattning och tillstyrker därför motion 2000/01:U4 (v) yrkandena 1 och 2.

dels att utskottets hemställan under 43 bort ha följande lydelse:

43. *beträffande ett maktpolitiskt perspektiv på konfliktförebyggande* att riksdagen med anledning av motion 2000/01:U4 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Krishanteringskapacitet inom EU m.m. (mom. 54 och 58)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför

”Fredsframtvingande insatser kräver ett beslut av FN:s säkerhetsråd”, står det i regeringens utrikesdeklaration.

När det gäller mandatfrågan för EU:s krishanteringsoperationer konstaterar vi att EU:s regeringschefer har slagit fast en annan ordning än den som regeringen för fram. Enligt denna måste EU:s krishanteringsinsatser ske i enlighet med FN-stadgans principer. Vi kan vidare konstatera att i ordförandeskapets slutsatser från Helsingforsmötet står följande: ”Unionen kommer att bidra till internationell fred och säkerhet i enlighet med principerna i Förenta nationernas stadga. Unionen erkänner att Förenta nationernas säkerhetsråd har huvudansvaret för bevarandet av internationell fred och säkerhet.”

Vi noterar att EU:s krishantering normalt skall ske med mandat från FN:s säkerhetsråd. Ett dilemma uppstår emellertid för EU om säkerhetsrådet inte förmår att axla sitt huvudansvar för internationell fred och säkerhet och ett FN-mandat därför blockeras.

Vi vill från Moderata samlingspartiets sida betona att denna formulering – som för övrigt överensstämmer med Natos – valdes medvetet för att undvika att EU handlingsförlamas i humanitärt utsatta situationer.

Vidare vill vi understryka att FN-stadgans principer är mer än bara en beslutsordning. Där finns också åligganden för länderna att t.ex. hindra folk-mord. FN-stadgans principer var det som Nato hänvisade till när man inledde aktionen för att skydda Kosovo. Vi kan konstatera att Sverige accepterade detta.

Vi vill framhålla att den åtstramning av EU:s möjligheter att agera, som den svenska regeringen sökt göra, skulle hindra EU från att agera i humanitära nödlägen, där säkerhetsrådsmandat uppenbart orätt blockeras. Regeringens ställningstagande kan därför inte accepteras. Vi vill betona att EU måste värna FN-stadgans principer.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under momenten 54 och 58 bort hemställa:

54. beträffande *krishanteringskapacitet inom EU*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:U507 yrkande 1, 1999/2000:U604 yrkande 1 och med avslag på motion 2000/01:U402 yrkandena 6, 7 och 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför samt förklarar motionerna 1999/2000:U409 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U417 yrkande 1, 1999/2000:U507 yrkande 2, 1999/2000:U604 yrkande 2, 1999/2000:Fö28 yrkandena 5 och 6, 1999/2000:Fö36 yrkande 5 samt 2000/01:U501 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anför,

58. beträffande *FN-mandat och EU:s krishantering*
att riksdagen med bifall till motion 2000/01:U501 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

13. Krishanteringskapacitet inom EU (mom. 54)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 143 börjar med ”Det råder en” och slutar med ”som ovan anförts” bort ha följande lydelse:

Utskottet ser med oro på de olika tolkningar som gjorts om huruvida FN-mandat krävs för ett militärt ingripande från EU:s sida. Att ingripanden skall ske ”i enlighet med FN-stadgans principer” är alltför lättvindigt. Med samma motiv försvarades Natos bombningar av civilbefolkningen i Jugoslavien.

Utskottet anser att Sverige bör förhandla fram ett undantag från deltagande i EU:s militära krishantering. Däremot anser utskottet att konfliktförebyggande och civil krishantering även fortsättningsvis bör vara områden där Sverige skall delta aktivt.

Om ett sådant undantag ej kan förhandlas fram vore det enligt utskottets mening av värde med ett förtydligande avseende frågan om FN-mandat.

Krav på FN-mandat för militära insatser gäller självklart endast i de fall detta krävs enligt FN-stadgan. Ett sådant krav är rimligt att ställa på alla militära insatser som Sverige kan tänkas delta i.

Utskottet finner att trots att frågan ställts till regeringen vid ett flertal tillfällen har inget tillfredsställande svar getts på frågan om Sverige kommer att tvingas att solidariskt betala för militära insatser som Sverige beslutat att ej delta i. Om så blir fallet har den svenska alliansfriheten urholkats till oigenkännlighet, menar utskottet.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motion 2000/01:U402 (v) yrkandena 6, 7 och 10. Utskottet avstyrker motionerna 1999/2000:U507 (m) yrkande 1, 1999/2000:U604 (m) yrkande 1 och anser att motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U417 (mp) yrkande 1, 1999/2000:U507 (m) yrkande 2, 1999/2000:U604 (m) yrkande 2, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkandena 5 och 6, 1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 5 samt 2000/01:U501 (m) yrkande 4 kan besvaras med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 54 bort ha följande lydelse:

54. beträffande *krishanteringskapacitet inom EU*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:U402 yrkandena 6, 7 och 10 och med avslag på motionerna 1999/2000:U507 yrkande 1 och 1999/2000:U604 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför samt förklarar motionerna 1999/2000:U409 yrkandena 1 och 2, 1999/2000:U417 yrkande 1, 1999/2000:U507 yrkande 2, 1999/2000:U604 yrkande 2, 1999/2000:Fö28 yrkandena 5 och 6, 1999/2000:Fö36 yrkande 5 samt 2000/01:U501 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anför,

14. Avtalet om konventionella styrkor i Europa (mom. 69)

Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 157 börjar med "Sverige har" och slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Nu är CFE-avtalet under omförhandling för att moderniseras och passa dagens situation där Warszawapakten har upphört att existera och Nato håller på att utvidgas. Det nya avtalet kommer att innehålla tak för varje nations militära rustningar, i stället för som tidigare ett tak för respektive allians sammanlagda rustningsnivå. Ambitionen i förhandlingarna är att ytterligare sänka taket för de tillåtna rustningsnivåerna.

Sverige deltar ej i omförhandlingarna av CFE-avtalet, men utskottet vill framhålla att Sverige kan ansluta sig när avtalet är klart. Det är utskottets mening att Sverige då bör bli part av avtalet, och riksdagen bör nu uttala sig principiellt för ett svenskt deltagande i avtalet.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motion 1999/2000:Fö36 (mp) yrkande 4.

dels att utskottets hemställan under 69 bort ha följande lydelse:

69. beträffande *Avtalet om konventionella styrkor i Europa*
att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:Fö36 yrkande 4
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. De baltiska länderna och Natomedlemskap (mom. 72)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 160 börjar med ”Ryssland har” och slutar med ”yrkande 7” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att det är av grundläggande betydelse att de baltiska länderna blir medlemmar i både EU och Nato för att uppnå varaktig trygghet i Östersjöområdet. Estlands, Lettlands och Litauens strävan att bli Natomedlemmar förtjänar Sveriges fulla stöd.

Utskottet vill framhålla att Sveriges militära stöd till dessa länder är av stor betydelse, men det krävs också att regeringen gör en tydlig politisk markering om vikten av Natomedlemskap för de baltiska länderna. Det uttryckliga stöd till Natomedlemskap som statsministern uttalade i Baltikum måste fullföljas, menar utskottet.

Utskottet betonar att den dag samtliga nordiska och baltiska länder delar samma säkerhetsordning kommer byggande av gemensamma lösningar liksom samarbete att underlättas.

Utskottet tillstyrker därmed motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkande 5, 1999/2000:U803 (m) yrkande 3, 2000/01:U412 (m) yrkande 2, 2000/01:U509 (m) yrkande 2 samt betraktar motionerna 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 4, 2000/01:U414 (kd) yrkande 9 samt 2000/01:U413 (fp) yrkande 7 som besvarade med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 72 bort ha följande lydelse:

72. beträffande *de baltiska länderna och Natomedlemskap*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:U409 yrkande 5, 1999/2000:U803 yrkande 3, 2000/01:U412 yrkande 2, 2000/01:U509 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt betraktar motionerna 1999/2000:Fö28 yrkande 4, 2000/01:U413 yrkande 7 samt 2000/01:U414 yrkande 9 som besvarade,

16. De baltiska länderna och Natomedlemskap (mom. 72)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 159 börjar med ”Utskottet konstaterar” och på s. 160 slutar med ”yrkande 7” bort ha följande lydelse:

EU:s och Natos successiva utvidgningar till att omfatta allt fler av Europas demokratier är viktiga bidrag till att stärka de institutionaliserade strukturer som främst främjar fred och säkerhet i Europa. Det bidrar kraftfullt till att förebygga, möta och hantera konflikter såväl inom som mellan stater i

Europa. Institutionaliserade säkerhetsstrukturer av denna art bidrar till att öka transparens och förutsägbarhet. Den fortsatta utvidgningen bygger på att nya medlemmar uppfyller de kriterier som de båda organisationerna förutsätter. Däremot bör ingen bortre gräns vare sig geografiskt eller tidsmässigt ställas upp för denna utvidgning. Det innebär t.ex. att också Ryssland, som naturligen hör hemma i det nya Europa som nu växer fram, kan kvalificera sig för medlemskap om och när det så önskar.

Estland, Lettland och Litauen har valt att söka medlemskap i både EU och Nato. Det utomordentligt gynnsamma säkerhetspolitiska läget i Östersjöområdet skulle ytterligare befästas med medlemskap i de båda organisationerna. Det skulle skapa både stabilitet och förutsägbarhet också i denna del av Europa. Att stödja Estlands, Lettlands och Litauens ansökningar om medlemskap i såväl EU som Nato gagnar således den säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt eget närområde. Det bör därför uttryckligen stödjas av Sverige.

Med vad ovan anförts tillstyrker utskottet motionerna 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 4 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 7 samt anser att motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkande 5, 1999/2000:U803 (m) yrkande 3, 2000/01:U412 (m) yrkande 2, 2000/01:U509 (m) yrkande 2 och 2000/01:U414 (kd) yrkande 9 kan besvaras med vad utskottet anför,

dels att utskottets hemställan under 72 bort ha följande lydelse:

72. beträffande *de baltiska länderna och Natomedlemskap* att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Fö28 yrkande 4 och 2000/01:U413 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför samt förklarar motionerna 1999/2000:U409 yrkande 5, 1999/2000:U803 yrkande 3, 2000/01:U412 yrkande 2, 2000/01:U414 yrkande 9 och 2000/01:U509 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anför,

17. Svenskt deltagande i SFOR (mom. 73)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 165 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "vara besvarade" bort ha följande lydelse:

Sverige har en lång tradition av att delta i fredsbevarande militära insatser i FN:s regi. Det svenska försvaret har fått värdefulla erfarenheter genom att under 1990-talet ha bidragit till de fredsbevarande och fredsskapande insatserna i Kroatien, Makedonien, Bosnien och Kosovo. Sveriges fred och säkerhet främjas genom ett aktivt deltagande i internationella insatser, särskilt i Europa och dess närområde. Internationella insatser är en integrerad del av det svenska försvarets huvuduppgifter.

Under Unproforinsatsen och därefter den Natoleda IFOR-insatsen i Bosnien hade Sverige tillsammans med mindre kontingenter i Kroatien och Makedonien en betydligt större numerär närvaro i det forna Jugoslavien än vi därefter haft inom ramen för SFOR i Bosnien. Trots att de lokala behoven inte har minskat har regeringen kraftigt dragit ned på den svenska internationella närvaron. Utskottet beklagar denna utveckling. Utskottet anser att betydligt större satsningar bör göras för att förbättra förutsättningarna för det

svenska försvaret att delta i internationella insatser i bl.a. FN-regi. Den allvarliga situationen i Makedonien visar vidare att Sverige måste vara berett på att omedelbart kunna utföra fredsbevarande och fredsfrämjande insatser om konflikter uppstår i vårt närområde.

Med vad utskottet anfört ovan tillstyrker utskottet motionerna 1999/2000:U646 (fp) yrkandena 1 och 4 samt 1999/2000:U22 (fp) yrkande 3. Motion 1999/2000:U403 (m) yrkandena 1 och 2 kan anses vara besvarad med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 73 bort ha följande lydelse:

73. beträffande *svenskt deltagande i SFOR*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:U22 yrkande 3 och 1999/2000:U646 yrkandena 1 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motion 1999/2000:U403 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört,

18. Svensk säkerhetspolitik m.m. (mom. 87, 91 och 92)

Göran Lenmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför

Vi vill framhålla att den svenska säkerhets- och försvarspolitiken syftar ytterst till att värna om medborgarnas väl i en fri och säker nation. I dag är kraven på många sätt större på den förda politiken än under den tid då spänningen mellan öst och väst var den dominerande säkerhetspolitiska utmaningen.

Även om Europa blivit säkrare och det inte längre finns något överhängande massivt militärt hot är det omöjligt att förutse vilka risker vi kommer att stå inför i framtiden. Mot denna bakgrund utgör ett nära samarbete mellan Europa och USA den bästa fredsgarantin. Nato utgör den hårda kärnan för säkerhet och stabilitet på den europeiska kontinenten.

Sveriges frihet och säkerhet är beroende av säkerhetspolitisk samverkan med andra länder. I dag utgör ett öppet och nära samarbete med Nato en självklar del av svensk politik. Svensk fredsbevarande trupp i Kosovo står under Nato-befäl och svenska officerare ingår i den Natostab som leder operationerna i Kosovo. Gamla föreställningar om neutralitet och alliansfrihet har förlorat sin relevans. Även om EU saknar ömsesidiga försvarsförpliktelser är det självklart att ett medlemsland inte kan stå likgiltigt om något annat medlemsland och därmed unionen utsätts för hot eller angrepp.

Vi anser att säkerhetspolitiken måste vara långsiktig och föras aktivt. Den får inte grundas på ”vänta-och-se”-politik. Ett svenskt medlemskap i Nato utgör ett naturligt steg på den väg mot utökat engagemang för samarbete i Europa som varit Sveriges alltsedan 1990-talets början. Sverige måste ha beredskap för att gå vidare och ta ett gemensamt ansvar för fred och säkerhet i Europa. Genom att ta steget in i Nato skulle vi också ta vår del av ansvaret för en solidarisk utrikespolitik i ett nytt Europa. Ett Natomedlemskap skulle erbjuda nya möjligheter för Sverige och stärka vår säkerhetspolitiska roll och vårt inflytande. Det säkerhetspolitiska samarbetet handlar i grunden om

gemensamt ansvar. Den solidaritet vi visar på Balkan, måste vi kunna visa också vid en kris i vårt närområde. Europas säkerhet är odelbar.

Det faktum att de tre länderna Polen, Tjeckien och Ungern nu är Nato-medlemmar stärker säkerheten och stabiliteten i Europa. Särskilt Polens medlemskap har stor betydelse för säkerheten i Östersjöområdet. Att fler länder i Rysslands närhet blir medlemmar i Nato innebär att ”brunröda” expansiva ambitioner får svårare att få stöd i den ryska politiska debatten. Säkra grannar och säkra gränser bidrar till Rysslands trygghet och till att landet kan bygga säkerhet på grundval av samarbete.

Det är viktigt att Sverige i framtiden inte hamnar i en situation där vårt land utgör det enda av de nordisk-baltiska länderna som valt att stå utanför Nato. En sådan situation skulle leda till en isolerad position för Sverige, vilket skulle stå i direkt strid med svenska intressen. Vi vill framhålla att Sverige inte får stå oförberett när säkerhetsläget i Östersjöregionen förändras.

Mot bakgrund av det anförda anser vi att utskottet under momenten 87, 91 och 92 bort hemställa:

87. beträffande *svensk säkerhetspolitik*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:U409 yrkande 4, 1999/2000:U412 yrkande 2 och 2000/01:U403 och med avslag på motionerna 2000/01:U402 yrkande 5 och 2000/01:U404 yrkande 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför samt förklarar motionerna 1999/2000:Fö28 yrkande 3 och 2000/01:U413 yrkandena 1 och 2 besvarade med vad utskottet anför,

91. beträffande *svensk säkerhetspolitik och Nato*

att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:U412 yrkande 3 och 2000/01:U414 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

92. beträffande *Sveriges militära alliansfrihet och EU*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:U412 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

19. Svensk säkerhetspolitik (mom. 87)

Lars Ohly och Murad Artin (båda v) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 180 börjar med ”Nationellt skall vi” och på s. 181 slutar med ”anför ovan” bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att den svenska alliansfriheten har garanterat att Sverige inte tvingats försvara andra länders territoriella intressen. Genom alliansfriheten har vi inte varit bundna att utföra handlingar som vi själva inte fattat beslut om. Vi har kunnat föra en självständig politik.

Utskottet anser att neutraliteten har gett oss den trovärdighet som behövs för att hävda den självständiga politiken. Trovärdighet skapar förtroende och därmed större utrymme för ett självständigt agerande. Det går inte att föra en självständig politik utan trovärdighet eller en trovärdig politik utan att vara självständig. Alliansfriheten är en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för den traditionella svenska neutralitetspolitiken.

Utskottet menar att vår säkerhetspolitiska doktrin ger och har givit oss handlingsfrihet att med kraft agera för demokrati, fred och rättvisa på den internationella arenan. I motsats till vad motståndarna till neutraliteten påstått har neutralitetspolitiken aldrig förhindrat svenska företrädare att skarpt ta avstånd från brott mot mänskliga rättigheter eller internationell lag. Neutralitetspolitiken har i stället handlat om att Sverige förbundit sig att inte utan FN-mandat ingripa militärt i konflikter. Vi har på grund av neutralitetspolitiken kunnat ta avstånd från förtryck, krig och orättvisor.

Sverige har ända sedan Förenta nationernas bildande hört till de länder som bidragit mest till FN:s militära och civila konflikthantering. Det har gällt i Kongo, på Cypern, i Mellanöstern och på många andra håll i världen. Konsekvensen av neutralitetspolitiken har också varit att Sverige starkt protesterat mot stater som tagit sig rätten att själva ingripa i konflikter utan ett mandat från det internationella samfundet. Denna princip bröts i samband med Natos krigföring mot Jugoslavien våren 1999.

Svensk militär alliansfrihet har alltid syftat till självständighet och därmed aldrig låtit sig reduceras till att Sverige inte ingår avtal om ömsesidiga försvarsförpliktelser med andra länder. En sådan försvarsgaranti, som t.ex. återfinns i artikel 5 i Natos stadgar, kan Sverige stå utanför trots att Sveriges självständighet har beskrivits ordentligt och i praktiken upphört. Utskottet anser att EU-medlemskapet har inneburit en kraftigt minskad självständighet genom den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, men det innebär inte automatiskt att Sverige är förpliktat att försvara andra länders territorier vid militära angrepp.

EU:s utveckling från frihandelsområde och tullunion till en politisk och ekonomisk union med en stats kännetecken finns det många exempel på. Redan i Maastrichtfördraget om Europeiska unionen från 1991 formulerades planerna på EMU och ett utökat utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete med sikte på ett gemensamt försvar.

Enligt överenskommelser i Köln, Helsingfors och Nice skall EU:s snabbinsatsstyrka som håller på att byggas upp kunna ingripa upp till 4 000 kilometer från Bryssel. Det betyder att EU:s militära mål kan ligga så långt bort som Pakistan eller Zaire. Det finns alltså en stark vilja hos ledande EU-företrädare att göra EU till en politisk, ekonomisk och militär stormakt. Denna utveckling anser utskottet vara oroande.

Med vad ovan anförts tillstyrker utskottet motion 2000/01:U402 (v) yrkande 5. Motion 2000/01:U404 (c) yrkande 16 kan besvaras med vad utskottet anför ovan. Utskottet avstyrker motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkande 4, 1999/2000:U412 (m) yrkande 2, 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 3, 2000/01:U403 (m) och 2000/01:U413 (fp) yrkandena 1 och 2.

dels att utskottets hemställan under 87 bort ha följande lydelse:

87. *beträffande svensk säkerhetspolitik*

att riksdagen med bifall till motion 2000/01:U402 yrkande 5 och med avslag på motionerna 1999/2000:U409 yrkande 4, 1999/2000:U412 yrkande 2, 1999/2000:Fö28 yrkande 3, 2000/01:U403 och 2000/01:U413 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till

20. Svensk säkerhetspolitik (mom. 87)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 180 börjar med "Sveriges säkerhetspolitik" och på s. 181 slutar med "anfört ovan" bort ha följande lydelse:

Den svenska säkerhetspolitiska doktrinen "Sveriges militära alliansfrihet, syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde" har spelat ut sin roll. Med vårt medlemskap i EU lämnade vi uttryckligen den traditionella neutralitetspolitiken bakom oss. Som medlem i EU kan Sverige aldrig stå neutralt inför en extern aggression mot en annan medlem i EU. Som medlem av de fria demokratiska staternas gemenskap skulle Sverige inte heller kunna stå neutralt vid en extern aggression mot någon av våra tre baltiska systemationer. En sådan aggression skulle innebära en åtminstone indirekt men av alla händelser mycket kraftig inskränkning i Sveriges säkerhetspolitiska förutsättningar.

Trots att den militära alliansfriheten i dag bara är ett faktiskt uttryck för att Sverige inte är med i någon bindande försvarsallians, ser sig regeringen fortsatt tvungen att förklara varför olika svenska internationella bidrag till att förverkliga en alleuropeisk fredsordning inte står i strid med alliansfriheten. Detta medför onödiga läsningar och bidrar felaktigt till att ge intryck av att alliansfrihet fortfarande skulle vara ett övergripande mål i sig för svensk säkerhetspolitik.

Vår framtida säkerhet skapar vi tillsammans med andra fria och demokratiska stater. Det är en följd av att vi tillsammans slår vakt om grundläggande gemensamma värden. Det förutsätter ett aktivt svenskt deltagande i alla forum som erbjuds såväl i byggande av den framtida europeiska säkerhetsstrukturen som i kris- och konflikthantering.

De europeiska demokratiernas säkerhet har under årtionden garanterats av Nato. Detta samarbete mellan USA och Europa är viktigt också i framtiden. En ny svensk säkerhetspolitisk doktrin bör utgå från att Sverige aktivt skall bidra till att skapa en alleuropeisk fredsordning. Sverige skall därför, i likhet med de tre baltiska staterna, omgående söka medlemskap i Nato. I vårt eget närområde skulle det vara av stor betydelse om Sverige, de tre baltiska staterna och Finland – vilket självfallet förutsätter att det finska folket så önskar – blev medlemmar av Nato i nästa utvidgningsomgång.

Sverige har givetvis inflytande över gemensamma operationer med Nato-länder där Sverige också deltar. Vid politiskt mer komplicerade omständigheter talar emellertid allt för att fullvärdiga medlemmar av Nato får större inflytande än samarbetspartner utanför Nato. Och när det gäller Natos fortsatta utveckling från att enbart vara en försvarsallians till att vara en av huvudpelarna i europeisk krishantering är det givetvis främst en fråga för Natos medlemmar. Den viktiga fortsatta utvecklingen av Nato ställer vi oss utanför utan ett fullt medlemskap.

Således avstyrks motionerna 2000/01:U404 (c) yrkande 16 och 2000/01:U402 (v) yrkande 5. Utskottet tillstyrker motionerna 1999/2000:Fö28 (fp) yrkande 3 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 2. Motionerna 1999/2000:U409 (m) yrkande 4, 1999/2000:U412 (m) yrkande 2, 2000/01:U403 (m) och 2000/01:U413 (fp) yrkande 1 kan besvaras med vad utskottet anfört ovan.

dels att utskottets hemställan under 87 bort ha följande lydelse:

87. beträffande *svensk säkerhetspolitik*

att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:Fö28 yrkande 3 och 2000/01:U413 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 2000/01:U402 yrkande 5 och 2000/01:U404 yrkande 16 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1999/2000:U409 yrkande 4, 1999/2000:U412 yrkande 2, 2000/01:U403 och 2000/01:U413 yrkande 1 besvarade med vad utskottet anfört,

21. Sverige och beslutsfattandet i Nato (mom. 93)

Göran Lenmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 184 börjar med ”Det aktiva” och på s. 185 slutar med ”yrkande 4” bort ha följande lydelse:

Utskottet vill betona att Sverige aktivt bör medverka till att driva på arbetet med den säkerhets- och försvarspolitiska dimensionen i EU. Erfarenheterna från Balkan visar tydligt att EU:s krishanteringsförmåga måste stärkas. EU:s insatser skall ske i enlighet med FN-stadgans principer.

Utskottet menar att den gemensamma europeiska säkerhets- och försvarspolitiken (ESDP) är ett välkommet komplement till Nato. Att Europa tar större del i och en större andel av militära insatser på den egna kontinenten – i nära samverkan med Nato – stärker den transatlantiska säkerhetsgemenskapen.

Utskottet kan konstatera att det fortfarande är en realitet att en större kris på den europeiska kontinenten kommer att kräva att Nato agerar militärt. EU-ledda militära insatser kommer endast att bli aktuella i situationer där Nato som helhet valt att inte agera. Vid EU-ledda militära insatser är tanken att Nato skall kunna bistå med militär planering och resurser. Ytterst handlar detta arbete om att formalisera relationerna mellan EU och Nato. Utskottet vill understryka att det faktum att Sverige står utanför Nato begränsar vårt inflytande över ESDP-processen.

År 2003 skall EU ha beredskap att snabbt sätta in en militär styrka på upp till 60 000 man samt upp till 5 000 civilpoliser i en krissituation, vilket för att uthålligt uppfyllas kräver en betydligt större styrka. När EU tar steg mot en stärkt krishanteringsförmåga krävs att retoriken backas upp med resurser. Det vore inte trovärdigt att bygga upp nya militära strukturer inom EU utan att tillföra ökad militär kapacitet. Men det handlar också om förmåga till snabba insatser. Det måste finnas väl fungerande beslutsmekanismer och

politisk vilja att agera om det uppstår en krissituation som kräver en EU-ledd insats.

2000/01:UU4

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motion 2000/01:U412 (m) yrkande 4 och anser att motion 2000/01:U413 (fp) yrkande 4 kan besvaras.

dels att utskottets hemställan under 93 bort ha följande lydelse:

93. beträffande *Sverige och beslutsfattandet i Nato*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:U412 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motion 2000/01:U413 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört,

22. Sverige och beslutsfattandet i Nato (mom. 93)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 184 börjar med ”Det aktiva” och på s. 185 slutar med ”yrkande 4” bort ha följande lydelse:

Utskottet kan konstatera att Sverige har ett visst inflytande över gemensamma operationer med Natoländer där Sverige också deltar. Utskottet vill dock framhålla att det vid politiskt mer komplicerade omständigheter är ofrånkomligt att fullvärdiga medlemmar av Nato har större inflytande än samarbetspartner utanför Nato.

Vidare vill utskottet framhålla att när det gäller Natos fortsatta utveckling, från att enbart vara en försvarsallians till att vara en av huvudpelarna i europeisk krishantering, är det givetvis främst en fråga för Natos medlemmar. Utskottet menar att det är viktigt att Sverige är delaktigt i den processen och vill framhålla att utan ett fullt medlemskap i Nato ställer vi oss utanför den viktiga fortsatta utvecklingen av organisationen.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motion 2000/01:U413 (fp) yrkande 4 och anser att motion 2000/01:U412 (m) yrkande 4 kan besvaras.

dels att utskottets hemställan under 93 bort ha följande lydelse:

93. beträffande *Sverige och beslutsfattandet i Nato*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:U413 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motion 2000/01:U412 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört,

23. Krishanteringsinsatser och FN-mandat (mom. 94)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 185 börjar med ”Sverige lägger” och på s. 186 slutar med ”här anförts” bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att FN genom sin globala omfattning och sina uppgifter enligt FN-stadgan har en unik roll och ansvar för fred och säkerhet i världen. Efter det kalla krigets slut och i efterdyningarna till Gulfkriget i början av 1990-talet fanns det anledning till hopp om att FN äntligen efter 40 års handlingsförlamning skulle kunna fylla denna roll. De gamla kraven om att

inte blanda sig i suveräna staters inre angelägenheter syntes få vika för en vidare tolkning av folkrätten till skydd för de människor som lever i världens stater under massivt förtryck och övergrepp.

Utskottet finner dock att med början i Balkankrigen visade sig dessa förväntningar för högt ställda. De ständiga medlemmarna i säkerhetsrådet visade sig inte beredda att i tillräcklig utsträckning se till FN:s globala roll utan fortsatte att använda sig av sin vetorätt för att främja egna maktpolitiska intressen. Därigenom förnekas FN möjligheten att leva upp till sitt uppdrag.

Utskottet menar att det i längden är förödande att världens största diktatur Kina gör FN till sin gisslan vid omfattande hot mot fred och säkerhet runt om i världen. Utskottet konstaterar att Kina en månad före Kosovokrigets inledning våren 1999 förhindrade en förlängning av den mest framgångsrika förebyggande FN-operationen, Unpredep, i Makedonien, på grund av sin konflikt med Taiwan. Vidare vill utskottet framhålla att Natooperationen i Kosovo blev nödvändig enbart för att Kina och Ryssland vägrade fullfölja vad säkerhetsrådet redan 1998 två gånger uttalat om utvecklingen i Kosovo. I början av hösten samma år var Kina vidare berett att hindra en FN-insats till skydd för den värnlösa civilbefolkningen i Östtimor. Endast amerikanska påtryckningar på den indonesiska regimen möjliggjorde ett FN-ingripande – dock först sedan tusentals människor massakrerats och många fler tvingats på flykt.

Utskottet finner att det mot denna bakgrund inte är acceptabelt att i varje läge absolut villkora svenskt stöd till fredsframtvängande insatser med ett uttalat FN-mandat. Det är att fortsatt göra sig till gisslan hos världens största diktatur och dess maktpolitiska intressen. Utskottet anser att motionen bör avstyrkas.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 2000/01:U609 (s).

dels att utskottets hemställan under 94 bort ha följande lydelse:

94. beträffande *krishanteringsinsatser och FN-mandat*
att riksdagen avslår motion 2000/01:U609,

24. En ny neutralitetskommission (mom. 97)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m), Fanny Rizell och Rosita Runegrund (båda kd) samt Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 187 börjar med ”Utformandet av” och på s. 189 slutar med ”avstyrks således” bort ha följande lydelse:

Neutralitetspolitikkommisionen hade uppdraget att beskriva situationen som den såg ut under tiden från andra världskrigets slut fram till november 1969. Den gjorde ett viktigt arbete i att beskriva hur den svenska regeringen under det kalla kriget värderade hotet mot landet och sökte samarbete för att säkra landets försvar i händelse av krig.

Säkerhetspolitiken har traditionellt hanterats med vilja till samförstånd. Regeringen Bildt hade därför inför tillsättande av neutralitetspolitikkommisionen kontakt med socialdemokraternas partiledning för att diskutera direktiv

och förutsättningar för kommissionens arbete. Allt för att en bred majoritet i riksdagen skulle kunna känna förtroende för kommissionen.

Centrala delar av den svenska efterkrigshistorien är varken tillfredsställande utredda eller skildrade. En ny neutralitetspolitikkommision, med mandat att arbeta sig vidare fram i tiden efter november 1969, borde därför ha tillsatts redan förra året. Moderaterna begärde partiledaröverläggningar för att nå en bred enighet om formerna för en ny neutralitetspolitikkommision. Regeringen avvisade dock sådana överläggningar och bröt därmed mot traditionen av bred förankring i säkerhetspolitiska frågor.

Det är svårt att undvika tanken att en ny neutralitetskommission avvisats för att regeringen är rädd för sanningen om det verkliga säkerhetspolitiska agerandet under regeringarna Palme och Carlsson. Genom att ändra direktiven för den tänkta ubåtsutredningen har regeringen behållit kontrollen över frågan.

Kravet på tillsättandet av en fullständig neutralitetskommission kvarstår. Svenska folket har rätt till sin historia.

Utskottet tillstyrker därmed motionerna 1999/2000:U412 (m) yrkande 1 och 2000/01:U416 (m).

dels att utskottets hemställan under 97 bort ha följande lydelse:

97. beträffande *en ny neutralitetskommission*
att riksdagen med anledning av motionerna 1999/2000:U412 yrkande 1 och 2000/01:U416 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. Sveriges förmåga att delta i internationella fredsfrämjande operationer (mom. 98)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 192 börjar med "Riksdagen har" och på s. 193 slutar med "tidigare redovisade" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner dock att inte tillräckligt snabba åtgärder har vidtagits för att höja Försvarmaktens internationella förmåga och beredskap. Det är utskottets bestämda mening att det svenska försvaret redan i omedelbar närtid måste ges förutsättningar för internationella insatser av en storleksordning två till tre gånger den nuvarande. Sverige måste vara berett att omedelbart kunna utföra fredsbevarande och fredsfrämjande insatser om nya konflikter blossar upp, till skillnad från vad som hände med den svenska insatsen i KFOR.

dels att den del av utskottets betänkande som på s. 202 börjar med "Mot denna bakgrund" och slutar med "vad utskottet anfört" bort ha följande lydelse:

Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet motion 2000/01:U413 (fp) yrkande 9, medan motionerna 1999/2000:U416 (kd) yrkandena 1, 6 och 8 och 2000/01:U413 (fp) yrkande 5 kan anses besvarade med vad utskottet anfört. Motion 1999/2000:U416 (kd) yrkandena 7, 9, 10 och 12 avstyrks.

dels att utskottets hemställan under 98 bort ha följande lydelse:

2000/01:UU4

98. beträffande *Sveriges förmåga att delta i internationella fredsfrämjande operationer*

att riksdagen med anledning av motion 2000/01:U413 yrkande 9 och med avslag på motion 1999/2000:U416 yrkandena 7, 9, 10 och 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1999/2000:U416 yrkandena 1, 6 och 8 och 2000/01:U413 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Humanitär intervention (mom. 5)

Lars Ohly och Murad Artin (båda v) anför:

Vänsterpartiet anser att en förändring av FN-stadgan inte är högsta prioritet i dag. I stället bör arbetet intensifieras för att få fler stater att acceptera och erkänna FN:s våldsmonopol. USA:s och Nato:s sätt att gå förbi världsorganisationen vid igångsättandet av bombningar mot civila och militära mål i Jugoslavien var ett brott mot folkrätten och kan – om detta handlande upphöjs till princip – i sin förlängning innebära en acceptans av våldsanvändning från de militärt, ekonomiskt och politiskt starkaste länderna utan att dessa beslut underställts FN eller ens diskuterats inom världsorganisationen. Endast genom ett starkt värn av FN-stadgan och dess principer kan en supermakts ambitioner att styra och kontrollera världen hejdas.

2. Humanitär intervention (mom. 5)

Fanny Rizell och Rosita Runegrund (båda kd) anför:

Samtidigt som FN:s säkerhetsråd har det yttersta ansvaret för att upprätthålla fred och säkerhet, så förhindras ibland rådet möjligheten att uppfylla ansvaret på grund av de permanenta medlemmarnas vetorätt. De som utnyttjar sin vetorätt hänvisar ofta till FN-stadgans principer om staters suveränitet och icke-inblandning i interna angelägenheter. Men i stadgan, liksom i en lång rad andra internationella konventioner, finns även principer om människors rättigheter och frågan är vilka principer i folkrätten som bör väga tyngst.

Vid några tillfällen under 1990-talet har säkerhetsrådet beslutat om militära aktioner i inomstatliga konflikter utan värdlandets samtycke. Sålunda är suveränitetsprincipen ingalunda absolut. Även s.k. humanitära interventioner har skett, och då utan säkerhetsrådets bemyndigande. För oss kristdemokrater är det viktigt att FN:s säkerhetsråd besitter den legala makten för när våld kan användas. Det är även viktigt att hävda staters suveränitet och deras ansvar för det gemensamma bästa inom landets gränser. Den nationella suveräniteten får dock inte tillåta t.ex. enväldshärskare att förtrycka den civila befolkningen. Stater har ett ansvar att såväl skydda som främja de mänskliga rättigheterna för befolkningen inom landets gränser, men när de

misslyckas med detta, eller aktivt förtrycker delar av befolkningen, kan inte omvärlden förhålla sig passiv när människors liv hotas.

Då säkerhetsrådet misslyckas med att ta sitt ansvar för freden och säkerheten, exempelvis när det gäller grova brott mot mänskligheten, måste det finnas möjligheter för fredligt sinnade länder att agera. Interventionen i Kosovo kan ses som ett prejudikat för framtida ingripanden, men även som ett farligt sådant då det kan missbrukas. FN måste komma överens om vilka principer som skall vara vägledande vid humanitära interventioner, annars riskerar det globala samarbetet att kraftigt undermineras. När vi i framtiden å ena sidan står inför tragedier liknande folkmordet i Rwanda och å andra sidan ett veto i säkerhetsrådet, behövs det konsensus kring vilka regler som skall gälla.

Kristdemokraterna vill inleda en diskussion om vilka kriterier som skall gälla för s.k. humanitära interventioner. Då följande sex krav är uppfyllda skulle det kunna vara tillåtet:

- Det sker ett folkmord eller övergrepp av snarlik vidd inom en suverän stats territorium.
- Landets regering är ansvarig för brotten, är oförmögen eller vägrar att stoppa dem.
- Försök till fredlig lösning av konflikten har misslyckats.
- Säkerhetsrådet är blockerat av veto och kan därför inte agera.
- En grupp av stater agerar för att stoppa folkmordet.
- Militärt våld används uteslutande i syfte att stoppa övergreppen och våldet och måste följa den internationella humanitära rätten.

I ett flertal länder sker en gradvis förskjutning i synen på suveränitet, och man kan inte utesluta extrema situationer där humanitära interventioner även utan mandat från FN:s säkerhetsråd kan bli en nödvändighet. FN:s generalsekreterare anser att betoningen inom säkerhetspolitiken och folkrätten nu måste förskjutas från nationell säkerhet till mänsklig säkerhet. Inom den svenska regeringen finnas det en tvekan inför en sådan rättsutveckling, och man anser att det räcker att pröva ingripanden från fall till fall. Vi tror att det är farligt att resonera så. Det blir för mycket godtycke och risken är ökad anarki inom världspolitiken, där till exempel Ryssland och Kina kan motivera olika militära aktioner utan folkrättsliga mandat. Vi vill att Sverige, liksom Norge, Kanada och andra länder i FN, driver linjen mot en tydlig rättsutveckling där människors säkerhet sätts i fokus och att kriterier fastställs för när humanitära interventioner kan tillåtas. I grund och botten handlar det ju om att vi inte kan stå vid sidan om och se på när människovärdet kränks så brutalt runt om i världen.

3. Reformarbetet inom FN (mom. 12)

Marianne Andersson (c) anför:

Centerpartiet menar att Sverige bör verka för att stärka FN:s kapacitet att fungera som samordnare av både multilateralt och bilateralt bistånd och att Sverige skall verka för ett starkare internationellt, politiskt, ekonomiskt och etiskt ramverk som prioriterar både ekonomisk och mänsklig utveckling, och där såväl världsomspännande organisationer som FN-systemet, Världsbanken och WTO som näringslivet, frivilligorganisationerna och de civila samhället ingår. Kofi Annans initiativ, Global Compact, samt diskussionen om Tobinskatt eller andra globala finansieringsmöjligheter är delar i ett sådant ramverk.

4. FN:s säkerhetsråd (mom. 16)

Fanny Rizell och Rosita Runegrund (båda kd) anför:

Det är väsentligt att FN:s säkerhetsråd anses som ett legitimt organ i världspolitikerna och att sammansättningen i rådet speglar dagens världsbild. Rådet måste även ta sitt ansvar för internationell fred och säkerhet liksom att vara ett effektivt beslutsfattande organ.

Därför menar Kristdemokraterna att vetorätten i FN:s säkerhetsråd och säkerhetsrådets sammansättning bör ses över. Vetorätten har ibland använts enbart för att demonstrera politisk makt, även efter det kalla krigets slut, och inte för att främja internationell fred och säkerhet. Det bör därför diskuteras huruvida en praxis kan etableras som inskränker möjligheten att använda vetorätten. Rådet måste bättre än nu återspegla generalförsamlingens sammansättning, dvs. utvidgas och därigenom också ytterligare demokratiseras. Det handlar inte nödvändigtvis om att ändra FN-stadgan, vilket är svårt att driva igenom, utan snarare om att upprätta en praxis, som gör att de permanenta medlemmarna frivilligt begränsar sin vetorätt, samt att öka representativiteten hos säkerhetsrådet.

5. FN och regional säkerhet (mom. 17)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför:

Folkrepubliken Kina ökar kraftigt sin kärnvapenkapacitet. Neutronbombskapacitet och ny missilteknik kan förändra den strategiska balansen i regionen. Med de nya långdistansrobotarna kan hot utsträckas också till USA och Europa.

Sverige måste tydligt markera att Kinas kärnvapenrustningar är oacceptabla. Frågan måste tas upp inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Tystnad riskerar att sända en signal att omvärlden accepterar landets nukleära rustningar, att det är fritt fram och okontroversiellt för Kina att fortsätta rusta.

6. FN och regional säkerhet (mom. 17)

Fanny Rizell och Rosita Runegrund (båda kd) anför:

Eftersom västvärlden inte är benägen att skicka trupper till den afrikanska kontinenten, anser vi att Sverige bör verka för att Afrika stärker sin egen kapacitet för fredsfrämjande. Kristdemokraterna vill även främja en utveckling för en regionalisering av FN-systemet, och anser att ett viktigt steg i den riktningen vore att EU talade med en röst i säkerhetsrådet.

7. Sveriges delegation till FN:s generalförsamling (mom. 28)

Marianne Andersson (c) anför:

Det är av stor vikt att främja ungdomars internationella engagemang och kunskaper om FN-systemet. Det är positivt att ungdomar vid flera tillfällen beretts plats i den svenska delegationen till FN:s generalförsamling vilket gett goda erfarenheter. Därför menar vi att det nu är tid för ett beslut att årligen utse en ungdomsrepresentant till den svenska delegationen.

8. Strukturella riskfaktorer och konfliktförebyggande (mom. 34)

Marianne Andersson (c) anför:

Alltför ofta har omvärlden reagerat på en konflikt alldeles för sent eller inte alls. Världssamfundet måste, inte minst mot bakgrund av de humanitära katastroferna i bl.a. Bosnien, Rwanda, Kosovo och Östtimor, utveckla sin förmåga till konfliktförebyggande och krishantering och komma in på ett tidigare stadium för att förhindra att våldet bryter ut och tar över. Konfliktförebyggande instrument och system måste, inom världssamfundets ram, byggas upp där man tidigt kan fånga upp signaler om att utvecklingen i ett konfliktområde håller på att gå i fel riktning och snabbt sätta in insatser. Världssamfundet och de övriga säkerhetspolitiska aktörerna måste skaffa sig förmåga och kapacitet att se, upptäcka och ingripa i konflikter innan de eskalerar till väpnade konflikter.

De ofattbara mänskliga och materiella kostnader som väpnade konflikter orsakar är incitament nog för att flytta fokus till att agera konfliktförebyggande. En sådan konfliktförebyggande insats måste ta sikte såväl på strukturella riskfaktorer som har effekt på sikt som på mer direkta och närliggande faktorer som kan leda till att konflikter bryter ut i öppet krig.

Konfliktförebyggande åtgärder omfattar åtgärder som kan vidtas innan en motsättning, tvist eller liknande övergår i våldshandlingar eller åtgärder som kan förhindra ett återuppblommande av våldsamheter efter det att ett fredsavtal, en vapenvila eller dylikt skrivits under. Det är inte alltid möjligt, eller ens önskvärt, att dra en klar gräns mellan konfliktförebyggande åtgärder och åtgärder vilka syftar till att lösa pågående konflikter. Det konfliktförebyggande arbetet tar sikte på åtgärder som behandlar dels konflikters grundläggande orsaker, dels symtom på konflikter. Det väsentliga i en konfliktförebyggande situation är att de åtgärder som vidtas måste kopplas till en konkret näraliggande eller avlägsen risksituation där en väpnad konflikt riskerar bryta ut.

9. Kvinnors roll i konfliktförebyggande och konflikthantering (mom. 45)

2000/01:UU4

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anför:

Vänsterpartiet menar att det är av stor betydelse att kvinnor aktivt deltar i alla typer av konflikthantering. Detta av två skäl: kvinnor och män skall ha samma rättigheter och möjligheter att påverka sin livssituation samt att långsiktiga demokratiska lösningar på konflikter kräver hela folkets delaktighet. Den svenska regeringen har åtagit sig att driva jämställdhetskrav enligt mainstreamingstrategin i sitt samarbete med andra stater och organisationer. Vänsterpartiet anser dock att det finns brister i regeringens arbete och att det som görs inte är tillräckligt. När det gäller regeringens skrivelse Att förebygga väpnade konflikter (skr. 2000/01:2) saknas ett jämställdhetsperspektiv enligt mainstreamingsstrategin. Detta bekräftas i utskottets besvarande av Vänsterpartiets motion 2000/01:U4 (v) yrkande 4, där utskottet pekar på att Sverige driver en utrikespolitik med jämställdhetsperspektiv. Just dessa verksamheter för jämställdhet som utskottet beskriver i betänkandet borde regeringen bl.a. tagit upp i sin skrivelse för att denna skulle vara trovärdig ur ett jämställdhetsperspektiv. Vänsterpartiet anser att kvinnors situation, villkor och rättigheter inte skall behandlas som ett särskilt politiskt område utan som en självklar integrerad del av all politisk verksamhet. Även regeringen säger sig arbeta enligt denna strategi men det är oroväckande att det inte alltid syns i praktisk politisk handling.

10. Kvinnors roll i konfliktförebyggande och konflikthantering (mom. 45)

Marianne Andersson (c) anför:

Kvinnors roll i fredsskapande och konfliktläkande arbete förtjänar att lyftas fram mer. Det civila samhället bärs under väpnade konflikter vanligen av kvinnorna, genom att de håller ihop samhällena och svarar för barnens respektive åldringarnas trygghet och säkerhet. Samtidigt som kvinnorna därmed är de första i det civila samhället som erfar de omedelbara konsekvenserna av krig, är de också ofta de första att arbeta för fred och försoning.

Demokrati är en nödvändig förutsättning för varaktig fred. När kvinnors deltagande i fredsprocesser garanteras, ökar processens legitimitet, genom att den görs mer demokratisk och mer lyhörd för prioriteringar hos alla delar av berörd befolkning. Därför är det uppenbart att kvinnors deltagande i fredsprocesser, på lika villkor som mäns, är väsentligt och inte kan exkluderas. Eftersom fredsavtal sätter ramarna för återuppbyggnadsarbete, måste genusfrågor och överväganden i MR-frågor ges stort utrymme i ett tidigt skede av fredsprocessen, för att det civila samhället skall kunna dra någon nytta av det. Fredsavtal som saknar kvinnliga perspektiv saknar förutsättningar för stabil fred.

Kvinnor, som företrädare för det civila samhället, känner till de grundläggande behov och hinder som man möter när man formar nya samhällen och deras erfarenheter kan därför inte uteslutas. Därför behöver återuppbygg-

nadsarbetet finnas med redan i fredsförhandlingarna, och kvinnors tillträde till fredsförhandlingar, beslutsfattande forum m.m. behöver stimuleras. Att kvinnor också i ökad utsträckning aktivt deltar i FN-insatser är lika angeläget. De perspektiv och de erfarenheter de kan tillföra underlättar många gånger de fredsbevarande styrkornas kontakter med och bemötande hos lokalbefolkningar. Centerpartiet vill lyfta fram kvinnors deltagande och genusfrågor i samband med FN-insatser, fredsförhandlingar och fredsprocesser.

11. En afrikansk freds- och säkerhetsordning (mom. 48)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför:

FN har ett globalt ansvar för fred och säkerhet. FN bör särskilt fokusera på områden där problemen är stora och där det saknas starka regionala säkerhetsordningar eller regionala organisationer. Därför måste FN i högre grad inrikta sig på att skapa fred i de konflikter som sprider förödelse och misär i betydande delar av Afrika. Pågående insatser är viktiga men otillräckliga.

Sverige har liksom många västländer samarbetat med Afrika under lång tid. Ett stort bistånd har getts till många afrikanska länder under ett tredjedels sekel. Dock har alltför lite ansträngningar gjorts för att främja fred och säkerhet. Biståndsinsatserna borde mer ha inriktats på, eller villkorats med, att länder bygger goda och förtroendefulla relationer till grannländer och mellan olika folkgrupper. En större beredskap att förebygga och ingripa vid spänningar, hot och konflikter borde ha kunnat byggas upp under alla dessa år. Det är så mycket märkligare som Europas länder själva har förmått bygga en säkerhetsordning efter oerhört förödande krig.

Byggandet av en afrikansk freds- och säkerhetsordning bör ha hög prioritet. EU och USA har en viktig uppgift att bistå med erfarenheter och resurser. EU:s framtida krishanteringsstyrka, där svensk trupp ingår, bör ha beredskap att kunna ingripa i Afrika. Det är ett önskemål som uttrycks från afrikanskt håll.

Ett led i det säkerhetsskapande arbetet är att bygga instrument för att främja och övervaka mänskliga rättigheter och demokrati. Europarådets verksamhet borde inspirera till efterföljd i södra Afrika men helst över hela kontinenten.

12. En europeisk fredskår (mom. 51)

Fanny Rizell och Rosita Runegrund (båda kd) anför:

Kriser och konflikter måste mötas med politikens alla preventiva medel. Bland annat bör möjligheterna att upprätta en europeisk fredskår prövas. Militära insatser i internationella konflikter måste ofta kombineras med politiska insatser för att få slut på väpnade konflikter, återupprätta ett ömsesidigt förtroende och nå fram till verklig försoning mellan de stridande. Med anledning av detta bör man genomföra ytterligare undersökningar om vilken roll civilpersoner skulle kunna spela i konfliktsituationer. Att inrätta en euro-

peisk civil fredskår bör betraktas som en ytterligare möjlighet att förstärka det konfliktförebyggande arbetet och bidra till fredlig konfliktlösning. Inom Europaparlamentet har ett betänkande för en sådan fredskår tagits fram. Det är inte ett alternativ till vanliga fredsbevarande uppdrag eller för att överlappa arbetet inom organisationer som redan är verksamma på detta område, utan snarare ett komplement som vid behov kan användas i samarbete med t.ex. OSSE, EU och FN.

Fredskåren skulle ha till uppgift att bidra till en fredlig lösning på konflikter, hindra att nya konflikter bryter ut samt stå till tjänst med nödvändiga förtroendeskapande åtgärder. Den skulle vara finansierad av statsmakten och inte besitta några vapen eller militära befogenheter. Den gemensamma civila krishanteringskapaciteten som nu byggs upp inom EU omfattar inte direkt det som en europeisk civil fredskår skulle kunna bidra med.

13. En alleuropeisk säkerhetsstruktur (mom. 53)

Lars Ohly och Murad Artin (båda v) anför:

Den svenska alliansfriheten och neutraliteten har under de senaste åren gradvis urholkats genom EU-anpassning. Sverige är nu delaktigt i EU:s militarisering. Efter skrivningarna i Maastrichtfördraget från 1991 var det inte förrän på toppmötet i Köln som de lösliga målformuleringarna i fördraget på allvar började konkretiseras, men sedan dess har det gått mycket snabbt. I Köln bestämdes det att EU skall ha en egen militär kapacitet. Denna skall bygga på de s.k. Petersbergsuppgifterna som bl.a. omfattar "humanitära insatser och räddningsinsatser, fredsbevarande insatser och med stridskrafter vid krishantering inklusive fredsskapande åtgärder". I texterna från toppmötet i Helsingfors i slutet av 1999 framkommer det att det ytterst kan handla om att sätta in flygstridskrafter. Från slutet av år 2003 skall EU ha en insatsstyrka på ca 60 000 soldater som skall kunna mobiliseras inom 60 dagar och sättas in var som helst i världen. På mötet i Helsingfors bestämdes även att EU självständigt bör kunna fatta beslut om och utföra militära operationer "om Nato som helhet inte är engagerat". Vidare skall ett system för "fullständigt samråd, samarbete och insyn mellan EU och Nato" upprättas. Alla beslut och aktioner i EU-regi kan ske utan mandat från vare sig OSSE eller FN. Sverige har ställt sig bakom alla steg i denna utveckling och preliminärt erbjudit 900 armésoldater i stridsfordon, fyra spaningsviggen, ett minjaktfartyg och fem transportplan, totalt över 1 300 soldater till EU:s militära styrka. Vänsterpartiet anser att Sveriges deltagande i EU:s militära dimension strider mot vår alliansfrihet.

EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik betonar i dag starkt den militära krishantering. Vad gäller den civila delen av krishantering berör den endast polisiära insatser. Medlemsstaterna har åtagit sig att senast år 2003 kunna bidra med upp till 5 000 poliser för internationella uppdrag. Från finsk och svensk sida har man vid flera tillfällen understrukit vikten av större satsningar på särskilt den polisiära krishantering. Beslut i den riktningen har också fattats. Däremot har de preventiva åtgärderna och alla de övriga viktiga aspekterna av den civila krishantering tills vidare berörts endast i

liten utsträckning. Den europeiska krishantering sker på bekostnad av konfliktförebyggande arbete och icke-polisiär civil krishantering. Den utveckling vi ser nu står i strid med det nya och utvidgade säkerhetsbegreppet, som uttryckligen beaktar andra aspekter än den militära.

I stället bör Sverige arbeta för en verkligt alleuropeisk säkerhetsordning som bygger på samarbetet inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Med ett förstärkt OSSE finns FN-dimensionen automatiskt med samtidigt som säkerhetsfrågorna hanteras av en organisation i vilken alla berörda regionala aktörer finns med.

14. Krishanteringskapacitet inom EU (mom. 54)

Lars Ohly och Murad Artin (båda v) anför:

Vänsterpartiet ser med oro på den snabba militariseringen av Europeiska unionen som pågått sedan toppmötet i Köln och som fortsatt bland annat med besluten av Europeiska rådet i Nice i december 2000. Den europeiska unionens utveckling visar med tydlighet att en ny stormakt håller på att växa fram. EU skall kunna agera militärt långt utanför sina egna gränser samtidigt som kravet på FN-mandat för militära aktioner inte har något entydigt stöd i gjorda överenskommelser. EU:s nära samarbete med Nato riskerar att leda till en uppdelning av världen i intressesfärer mellan Nato och EU. En sådan utveckling riskerar i sin tur att leda till att klyftan mellan fattiga och rika, mellan Nord och Syd och mellan Öst och Väst förstärks.

Vi välkomnar därför inte de steg som tagits för att förstärka EU:s militära förmåga.

Sveriges deltagande i EU:s militära samarbete, EU:s nära samarbete med Nato och Sveriges deltagande i Partnerskap för fred riskerar att urholka den svenska alliansfriheten. Vänsterpartiet anser att Sverige inte bör medverka i PFF utan i stället verka för att det alleuropeiska försvarssamarbetet inom ramen för FN och OSSE förstärks.

15. Krishanteringskapacitet inom EU (mom. 54)

Marianne Samuelsson (mp) anför:

Miljöpartiet ser med oro den militarisering som nu sker inom EU.

Miljöpartiet menar att det är viktigt att EU stärker sin förmåga att förebygga och hantera konflikter men delar inte majoritetens syn att resurser skall läggas på den militära krishantering.

Miljöpartiet anser att inte minst det senaste decenniets erfarenheter från västra Balkan har illustrerat behovet av förebyggande åtgärder och betydelsen av att insatser sätts in på ett så tidigt stadium som möjligt. Erfarenheterna från Bosnien-Hercegovina och Kosovo har också visat vilken avgörande betydelse de civila komponenterna har vid genomförandet av fredsbevarande insatser.

Mot den bakgrunden vill Miljöpartiet att Sverige skall vara än mer pådrivande för att EU skall utveckla och stärka de konfliktförebyggande instrument man förfogar över.

Det är likaså viktigt att EU stärker och utvecklar en gemensam civil krishanteringsförmåga. Miljöpartiet konstaterar att Europa hittills har saknat en civil krishanteringsförmåga att använda innan motsättningar utvecklats till väpnade konflikter. Miljöpartiet menar att länderna i Europa behöver ta ett ökat ansvar för att hantera konflikter i sin egen region. Miljöpartiet konstaterar att beslut om att upprätta en förmåga att hantera kriser har fattats inom EU i december 2000. Miljöpartiet menar att den viktigaste komponenten i en europeisk säkerhetsordning bör vara den aktivt förebyggande och konfliktlösnande verksamheten, inte den militära.

När och om den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken inom EU fortsätter att utvecklas, bör denna fokuseras på att skapa civila och förebyggande instrument. Sverige bör därmed verka för inrättandet av institutioner för att utveckla och föreslå konfliktförebyggande politiska insatser inom det europeiska samarbetet. Miljöpartiet menar att de framtida hoten till stor del kommer att vara hoten mot vår livsmiljö i form av klimatförändringar brist på vatten och andra miljöhot som i sin tur kommer att leda till konflikter om inget görs i förebyggande syfte.

16. Krishanteringskapacitet inom EU (mom. 54)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anför:

Folkpartiet menar att fred och säkerhet i Europa är odelbar. Därför måste Sverige på alla sätt lämna sitt aktiva bidrag till ansträngningarna att bygga upp en krishanteringsförmåga inom EU också med militära medel. Hänsyn till alliansfrihetens hanterande på hemmaplan får inte medföra att Sverige blir en tveksam partner till en europeisk lösning vad gäller krishantering.

Folkpartiet vill betona att den transatlantiska länken är hörnpelaren i den europeiska säkerhetsordning som nu byggs upp. En europeisk krishanteringsförmåga måste därför skapas i fullt samarbete och förtroende med USA. EU och Nato har båda sina respektive och kompletterande roller att fylla i det europeiska säkerhetsbygget. EU skall inte ta över uppgifter som Nato har bättre möjlighet till och är bättre lämpat att sköta.

17. Det svenska ordförandeskapet i EU (mom. 61)

Marianne Andersson (c) anför:

Centerpartiet menar att det svenska ordförandeskapet i EU är ett viktigt tillfälle att föra upp ett antal centrala frågor på unionens dagordning. Regeringen bör vara aktiv och som ordförande i EU arbeta för:

- god samhällsstyrning och tydliga spelregler i Aseanländerna,
- rimliga arbetsvillkor och organisationsfrihet i Aseanländerna,
- större öppenhet och minskad korruption i Aseanländerna,
- en effektivare narkotikabekämpning i Aseanländerna,
- hårdare tag mot sexhandeln med kvinnor och barn i Aseanländerna,

- överföring av miljökunskaper till Aseanländerna,
- att EU intar en kritisk och vaksam hållning när det gäller mänskliga rättigheter och därvid särskilt granskar angreppen på medlemmar av falungongrörelsen, situationen i Tibet och tillämpningen av dödsstraffet,
- ökad uppmärksamhet på brotten mot mänskliga rättigheter och tillämpningen av dödsstraff i Saudiarabien,
- att USA, som en följd av sin ansvarsställning som den mäktigaste stormakten i världen när det gäller mänskliga rättigheter, avskaffar dödsstraffet,
- att EU:s kritiska dialog med Iran intensifierar sin kritik av Iran enligt vad som anförs i motionen,
- stöd och påtryckningar på Turkiet för att åstadkomma förändringar samt att förmå EU att ställa höga krav och samtidigt stödja en demokratisk utveckling i landet.

18. Det svenska ordförandeskapet i EU (mom. 61)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anför:

Folkpartiet menar att det svenska ordförandeskapet i EU är ett viktigt tillfälle att föra upp ett antal centrala frågor på unionens dagordning. Regeringen bör vara aktiv och som ordförande i EU verka för:

- att utvidgningen prioriteras under det svenska ordförandeskapet,
- att den främsta uppgiften under ordförandeskapet skall vara att slutföra så många förhandlingskapitel som möjligt under ordförandeskapet,
- att EU och det internationella samfundet fortsätter att utöva starkast möjliga påtryckningar på regimen i Burma,
- att Indonesien i olika multilaterala sammanhang förmås att fortsätta den påbörjade demokratiska utvecklingen av landet och genomföra fredliga lösningar av Indonesiens många territoriella och etniska konflikter,
- att EU för upp frågan om kvinnors ohälsa i tredje världen såsom könsstypning och hivspridning högt på den politiska dagordningen,
- att EU intar en kritisk och vaksam hållning när det gäller mänskliga rättigheter och därvid särskilt granskar angreppen på medlemmar av falungongrörelsen, situationen i Tibet och tillämpningen av dödsstraffet,
- ökad uppmärksamhet på brotten mot mänskliga rättigheter och tillämpningen av dödsstraff i Saudiarabien,
- att USA, som en följd av sin ansvarsställning som den mäktigaste stormakten i världen när det gäller mänskliga rättigheter, avskaffar dödsstraffet,
- att EU:s kritiska dialog med Iran intensifierar sin kritik av Iran enligt vad som anförs i motionen,

– stöd och påtryckningar på Turkiet för att åstadkomma förändringar samt att förmå EU att ställa höga krav och samtidigt stödja en demokratisk utveckling i landet.

19. De baltiska länderna och Natomedlemskap (mom. 72)

Fanny Rizell och Rosita Runegrund (båda kd) anför:

Den framtida säkerheten förutsätter ett i vidaste bemärkelse aktivt agerande, som skall präglas av förutsägbarhet, dialog och öppenhet. Svensk säkerhetspolitik skall präglas av samarbete, förutseende och en strävan efter helhetslösningar inom en internationell säkerhetsgemenskap. FN med dess centrala roll för att upprätthålla fred och säkerhet bör reformeras och stärkas som organisation för att framgångsrikt kunna arbeta med global krishantering. EU och OSSE bör som regionala europeiska säkerhetsorganisationer reformeras och stärkas i sina funktioner. Samverkan, dialog och insatsberedskap bör ingå i ett tydligt koncept för fredssträvanden inom de gemensamma säkerhetsinstitutionerna. Siktet skall ständigt vara inställt på att det främst är människor och mänskliga värden som skall skyddas.

Av geografiska skäl är det naturligt att närområdet och Östersjöregionen är de områden där Sverige kan bidra mest och ta ett större ansvar för en fortsatt fredlig utveckling. Att ytterligare förstärka samarbetet med de nordiska och baltiska länderna, liksom att fortsatt utveckla förtroendefulla relationer till Ryssland är av största säkerhetspolitiska betydelse.

Utvecklingen i närområdet spelar en central roll för den svenska säkerhetspolitiken. Demokratiseringen och en ökad respekt för mänskliga rättigheter förbättrar närområdets säkerhet och verkar konfliktförebyggande. Stärkandet av det regionala samarbetet och inlemmandet av Östersjöområdet i en alleuropeisk och transatlantisk säkerhetsordning, bör därför vara en hörnsten i Sveriges säkerhetspolitik. Här spelar EU och östutvidgningen en viktig roll, liksom det säkerhetsskapande PFF-samarbetet där även Rysslands deltagande är viktigt och bland annat Natos och Förenta staternas engagemang bidrar till att stärka den fredliga utvecklingen och säkerheten.

Att verka för att alla länder i Östersjöregionen skall kunna finna en långsiktig säkerhetslösning är en fråga av hög prioritet för Sverige. Det är en fördel att de baltiska länderna efter Natos toppmöte i Washington 1999 beskrivs på samma sätt som övriga ansökarländer till Nato. De baltiska ländernas integration i EU och Nato är ett svenskt säkerhetspolitiskt intresse och till gagn för hela regionens säkerhet, liksom att Polens medlemskap i Nato har gett en ökad säkerhet och stabilitet i regionen. Ett fördjupat stöd till de baltiska ländernas uppbyggnad av totalförsvaret och andra säkerhetsfunktioner har stor betydelse för att stärka deras suveränitet och fortsatta integration i de euro-atlantiska säkerhetsstrukturerna.

20. Sverige och de amerikanska förberedelserna för ett nationellt missilförsvar (mom. 95)

2000/01:UU4

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför:

Till FN-stadgans principer hör rätten till självförsvar, individuellt såväl som kollektivt. National Missile Defence, NMD, är ett renodlat defensivt system, tänkt att skydda land och befolkning från missilburna massförstörelsevapen från skurkstater som Irak och Nordkorea.

Den svenska regeringen bör inte a priori avvisa de amerikanska planerna på NMD. Det förs nu diskussioner såväl i Ryssland som i Europa om samarbete om ett missilförsvar som möjligen skulle kunna skydda även Europa och Ryssland. ABM-avtalet mellan USA och Ryssland gör att sådana överläggningar blir nödvändiga, och från Rysslands sida har man signalerat intresse. Ett utbyggt missilförsvar, som också täcker Europa, ligger i Sveriges intresse.

Regeringens argumentation bygger på kalla krigets tänkande, när man utan reservation påstår att NMD skulle verka destabiliserande. Effekterna beror på hur missilförsvaret genomförs. Sker det tillsammans med Europa och Ryssland kommer det att vara entydigt stabiliserande. Dels som samarbetsprojekt i sig, dels för att ett missilförsvar möjliggör för USA och Europa att spela en roll för freden också i internationella kriser utanför Europa där ett aggressivt land hotar med eller vill använda kärnvapen, biologiska eller kemiska vapen.

21. Sveriges förmåga till snabbinsatser vid krishantering (mom. 100)

Göran Lennmarker, Bertil Persson, Liselotte Wågö och Sten Tolgfors (alla m) anför:

Regeringen och utskottsmajoriteten bedyrar att viljan och förmågan till snabba internationella insatser finns. Verkligheten visar något annat. Sveriges styrka i KFOR anlände uppseendeväckande sent. Ofta har Sverige varit ovilligt eller skyndat på en neddragning. Regeringens ovilja att bidra till operationen Alba, den snabba utdragningen från Bosnien och de återkommande försöken att dra sig ur Unpredep är exempel på detta.

För att EU:s gemensamma krishanteringsförmåga skall bli något mer än en papperstiger måste samtliga medlemsländer inklusive Sverige ta sitt ansvar och bidra till att kapacitetsmålen kan mötas. Detta kräver ökade satsningar på, och förändringar inom, det svenska försvaret.

Vi anser inte att Sveriges bidrag till EU:s militära insatsstyrka är tillräckligt. Moderaterna har därför föreslagit en förstärkning av Sveriges bidrag till EU:s styrkeregister i form av ytterligare två enheter, ett stridsvagnskompani och en amfibiestridsgrupp. Detta för att öka den europeiska styrkans användbarhet och förmåga vid fredsfrämjande insatser.

Erfarenheterna från FN-styrkan i Bosnien (Unprofor) visar på det stora värde stridsvagnar kan ha även i fredsbevarande verksamhet. De danska stridsvagnarna bidrog till lugn och stabilitet i det nordiska området (Tuzla).

Sannolikt räddade deras närvaro många liv både bland befolkning och FN-soldater. 2000/01:UU4

1 Sammanfattning.....	1
2 Skrivelserna	2
3 Redogörelsen	2
4 Motionerna	2
4.1 1998/99	2
4.2 1999/2000	4
4.3 2000/01	15
5 Utskottet	26
5.1 En global säkerhetsordning	26
Sammanfattning	26
5.1.1 Folkrätt	31
5.1.1.1 Bakgrund	31
5.1.1.2 Mänskliga rättigheter	32
Motionerna	32
Utskottets överväganden.....	34
5.1.1.3 Aktuella folkrättsliga frågor	38
Motionerna	38
Utskottets överväganden.....	40
5.1.1.4 Dödsstraffet	44
Motionerna	44
Utskottets överväganden.....	45
5.1.1.5 Internationell rättskipning.....	46
Motionerna	46
Utskottets överväganden.....	47
5.1.2 Förenta nationerna.....	50
5.1.2.1 Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	50
5.1.2.2 Motionerna	55
5.1.2.3 Utskottets överväganden.....	65
Ekonomiska sanktioner.....	65
Reformering av FN.....	65
FN:s säkerhetsråd	70
FN:s roll i konflikthantering	72
FN och regional säkerhet.....	72
Världskonferenser i FN:s regi.....	75
Världsbanksgruppen	76
Miljöarbetet inom FN	77
Hälsoarbetet inom FN.....	79
Mänskliga rättigheter	80
Rustningsbegränsningar.....	82
FN och fattigdomsfrågan	82
Informationsteknik	84
Sveriges delegation till FN:s generalförsamling.....	85
Regeringens redovisning till riksdagen.....	86
5.1.3 Att förebygga väpnade konflikter.....	86
5.1.3.1 Det huvudsakliga innehållet i skrivelse 2000/01:2	86

5.1.3. 2 Motionerna	98
5.1.3.3 Utskottets överväganden.....	104
5.2 En alleuropeisk säkerhetsordning	132
Sammanfattning	132
5.2.1 Allmänt.....	135
Motionerna	135
Utskottets överväganden.....	136
5.2.2 Europeiska unionen	138
Motionerna	138
Utskottets överväganden.....	141
5.2.3 Europarådet	149
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	149
Redogörelsens huvudsakliga innehåll.....	151
Motionerna	152
Utskottets överväganden.....	152
5.2.4 Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)	154
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	154
Motionerna	155
Utskottets överväganden.....	156
5.2.5 Nato och samarbetet inom PFF och EAPR.....	157
Motionerna	157
Utskottets överväganden.....	158
5.2.6 Västra Balkan	160
Motionerna	160
Utskottets överväganden.....	162
5.3 Svensk säkerhetspolitik.....	173
Sammanfattning	173
5.3.1 Deltagande i det europeiska säkerhetssamarbetet.....	175
Motionerna	175
Utskottets överväganden.....	178
5.3.2 Deltagande i internationell fredsfrämjande verksamhet	189
Motionerna	189
Utskottets överväganden.....	191
5.4 Svensk säkerhetspolitik i globaliseringens tidevarv	198
Hemställan	204
Reservationer.....	213
1. Humanitär intervention (mom. 5)	213
2. Humanitär intervention (mom. 5)	214
3. Inrättandet av en internationell miljödomstol (mom. 11).....	215
4. Reformarbetet inom FN (mom. 12)	215
5. Världskonferenser i FN:s regi (mom. 18)	216
6. Miljöarbetet inom FN (mom. 20).....	217
7. Hälsoarbetet inom FN (mom. 21)	217
8. De mänskliga rättigheterna och FN (mom. 22).....	218
9. FN och informationsteknik (mom. 27).....	218
10. Ett institut för internationell konfliktförebyggande verksamhet (mom. 41)	219

11. Ett maktpolitiskt perspektiv på konfliktförebyggande (mom. 43)	220
12. Krishanteringskapacitet inom EU m.m. (mom. 54 och 58).....	220
13. Krishanteringskapacitet inom EU (mom. 54).....	221
14. Avtalet om konventionella styrkor i Europa (mom. 69).....	222
15. De baltiska länderna och Natomedlemskap (mom. 72).....	223
16. De baltiska länderna och Natomedlemskap (mom. 72).....	223
17. Svenskt deltagande i SFOR (mom. 73).....	224
18. Svensk säkerhetspolitik m.m. (mom. 87, 91 och 92)	225
19. Svensk säkerhetspolitik (mom. 87).....	226
20. Svensk säkerhetspolitik (mom. 87).....	228
21. Sverige och beslutsfattandet i Nato (mom. 93).....	229
22. Sverige och beslutsfattandet i Nato (mom. 93).....	230
23. Krishanteringsinsatser och FN-mandat (mom. 94)	230
24. En ny neutralitetskommission (mom. 97).....	231
25. Sveriges förmåga att delta i internationella fredsfrämjande operationer (mom. 98)	232
Särskilda yttranden	233
1. Humanitär intervention (mom. 5)	233
2. Humanitär intervention (mom. 5)	233
3. Reformarbetet inom FN (mom. 12)	235
4. FN:s säkerhetsråd (mom. 16).....	235
5. FN och regional säkerhet (mom. 17).....	235
6. FN och regional säkerhet (mom. 17).....	236
7. Sveriges delegation till FN:s generalförsamling (mom. 28).....	236
8. Strukturella riskfaktorer och konfliktförebyggande (mom. 34)	236
9. Kvinnors roll i konfliktförebyggande och konflikthantering (mom. 45)	237
10. Kvinnors roll i konfliktförebyggande och konflikthantering (mom. 45)	237
11. En afrikansk freds- och säkerhetsordning (mom. 48)	238
12. En europeisk fredskår (mom. 51).....	238
13. En alleuropeisk säkerhetsstruktur (mom. 53).....	239
14. Krishanteringskapacitet inom EU (mom. 54).....	240
15. Krishanteringskapacitet inom EU (mom. 54).....	240
16. Krishanteringskapacitet inom EU (mom. 54).....	241
17. Det svenska ordförandeskapet i EU (mom. 61)	241
18. Det svenska ordförandeskapet i EU (mom. 61)	242
19. De baltiska länderna och Natomedlemskap (mom. 72).....	243
20. Sverige och de amerikanska förberedelserna för ett nationellt missilförsvar (mom. 95).....	244
21. Sveriges förmåga till snabbinsatser vid krishantering (mom. 100).....	244